POLIROM

Amintirile colonelului Lăcusteanu

Text integral, stabilit după manuscris

BIBLIOTECA ALEPH

BIBLIOTECA MEMORIA
jurnale, autobiografii, amintiri

Amintirile colonelului Lăcusteanu

Text stabilit, note și indici
de Rodica Pandele Peligrad

Prefață de Mircea Anghelescu

POLIROM
2015

© 2015 by Editura POLIROM, pentru prezenta ediţie

www.polirom.ro
Editura POLIROM
Iaşi, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506
Bucureşti, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A, sc. 1, et. 1;
sector 4, 040031, O.P. 53

ISBN ePub: 978-973-46-5784-1
ISBN PDF: 978-973-46-5785-8
ISBN print: 978-973-46-4083-6

Coperta: Radu Răileanu
Amedeo Preziosi (1816-1882), *Pod peste Dâmboviţa* (1869)
Sursa facsimilelor: Biblioteca Academiei Române, Bucureşti

Această carte în format digital (e-book) este protejată prin copyright şi este destinată exclusiv utilizării ei în scop privat pe dispozitivul de citire pe care a fost descărcată. Orice altă utilizare, incluzând împrumutul sau schimbul, reproducerea integrală sau parţială, multiplicarea, închirierea, punerea la dispoziţia publică, inclusiv prin internet sau prin reţele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informaţiei, altele decât cele pe care a fost descărcată, revânzarea sau comercializarea sub orice formă, precum şi alte fapte similare săvârşite fără permisiunea scrisă a deţinătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislaţiei cu privire la protecţia proprietăţii intelectuale şi se pedepsesc penal şi/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Lectura digitală protejează mediul

Versiune digitală realizată în colaborare cu elefant.ro

GRIGORE LĂCUSTEANU se naşte în martie 1813, într-o familie boierească de rangul al doilea. Văr cu poetul Vasile Cârlova, la 17 ani intră, la fel ca acesta, în oştirea română nou înfiinţată. Avansează destul de repede de la gradul de praporcic la cel de maior, iar apoi, mai greu, la cel de colonel. Ia parte la arestarea guvernului provizoriu în 1848. În timpul domniei lui Al.I. Cuza devine preşedinte al Consiliului Ostăşesc, după care va fi ales senator în mai multe rînduri. Încetează din viaţă în 1883.

Notă asupra ediţiei

Ediţia de faţă îşi propune restituirea integrală şi fidelă a manuscrisului *Amintirile colonelului Lăcusteanu*, redactat, după consemnările pe care autorul le face în text, în intervalul 1865-1874. Decizia primului editor, Radu Crutzescu, nepot de fiică al colonelului, de a da la tipar scrierea bunicului său într-o „prelucrare" proprie, din care a extirpat sau în care a intervertit paragrafe, fragmente şi chiar capitole întregi, a avut ca efect apariţia unei scrieri serios corupte sub aspectul autenticităţii. Mai mult, apreciind, probabil, că în special limba i-ar putea suna rebarbativ cititorului din secolul XIX, a procedat cu aceeaşi libertate la modernizarea ei, ceea ce a înlesnit întru câtva lectura, dar i-a alterat nota apăsat autentică, de originalitate.

În consecinţă, ne-am întors la textul originar, ce acoperă două caiete dictando tip registru, scrise pe o singură faţă, numerotate dublu – mecanic şi de mână, cu creionul (tom I: 1-130 <1-251> şi tom II: 1-137 <1-257>). În operaţiunea de reproducere a textului am urmat regulile şi normele stabilite prin studiile ştiinţifice consacrate scriitorilor din secolul XIX şi operelor lor de acad. Al. Rosetti, Iorgu Iordan, Boris Cazacu, Gr. Brâncuş, de editorii filologi Vladimir Drimba, I. Fischer şi

Gr. Pienescu, precum şi de minuţioasele analize dedicate limbii şi stilului beletristic din aceeaşi epocă, de G. Ivănescu, Ion Gheţie, N.A. Ursu. Astfel, am corectat tacit numeroasele greşeli şi confuzii ortografice sau de sens, am completat litere, silabe şi cuvinte care lipseau, am eliminat cuvintele repetate fără valoare stilistică şi am aplicat normele ortografiei în vigoare, evitând orice tentaţie de unificare. Totuşi, la solicitarea editurii am acceptat câteva actualizări precum extinderea formelor din limba literară ale prepoziţiilor *pe* şi *de* în detrimentul lui *pă* şi *dă* şi a pronumelui reflexiv *se* în detrimentul lui *să.*

– grafemele ж,з,ѕ,ѵ,ц,ѡ,ь,ρ,α,χ, reminiscenţe răzleţe ale alfabetului de tranziţie, au fost redate prin similarele lor latine, conform contextului;
– grafemul *ç,* alternând cu litera *ţ,* a fost transcris *ce, ci, ţ* fiind păstrat doar în cuvintele de origine rusă şi germană cu *ţ* etimologic în rădăcină sau care în epocă se scriau de regulă ca atare (*franţeză*, *prinţipat*, *sţenă*, *viţiu*);
– numele proprii – toponime şi antroponime – au fost transcrise în general conform uzului, iar cele din urmă au fost dublate, în indicele final, aferent de o paranteză conţinând formele uzitate de Gr. L.;
– punctuaţia a fost refăcută pe alocuri;
– corectitudinea scrierii şi a traducerii fragmentelor greceşti se datorează prof. univ. dr. Tudor Dinu.

La final, sentimentele mele de recunoştinţă se îndreaptă către acad. Virgil Cândea în eternitate, la amintirea nenumăratelor convorbiri avute împreună despre revoluţia de la 1848 şi despre personalităţile militare părtaşe fervente la

evenimente, dar mai ales pentru gestul de mare generozitate de a-mi fi oferit o copie după manuscrisul lui Gr. L. Pentru unele desluşiri filologice am apelat la competenţa ştiinţifică a d-nei prof. univ. dr. Liliana Ruxăndoiu, căreia îi rămân recunoscătoare. Dl prof. univ. dr. Mircea Anghelescu mi-a impulsionat gândul de-a recupera această mărturie venită dintr-o istorie stinsă de un secol şi jumătate; îi mulţumesc. D-na Claudia Nichita, custode devotat şi competent al unui spaţiu din BAR deosebit de benefic cercetării, mi-a desluşit nu de puţine ori surse bibliografice nu tocmai limpezi; îi exprim toată gratitudinea mea.

Semne speciale utilizate în text şi în note:

< >: pentru completările editorului

[...]: omisiune/lacună în text

]: indică prescurtarea unui titlu bibliografic utilizat în note, regăsibil integral în bibliografia generală

=: căsătorit, ~ă

R.P.P.

Amintirile colonelului Lăcusteanu şi problema autenticităţii

Între textele memorialistice lăsate posterităţii de epoca revoluţiei de la 1848, pe care se bazează în mare parte reconstituirile ulterioare ale evenimentelor şi mai ales ale atmosferei care le-a produs sau favorizat, amintirile colonelului Lăcusteanu ocupă o poziţie specială. Publicarea lor târzie, în primul rând, le-a împiedicat să intre în fluxul comun al documentelor despre istoria primelor decenii ale modernităţii noastre şi să participe la configurarea unui profil al epocii. Memoriile sau scrierile politice ale celor care au participat la revoluţia din Ţara Românească, care au decis prin acţiunea lor structura şi imaginea viitoarei societăţi româneşti – implicit, a lumii în care trăim şi astăzi – au apărut foarte curând, înainte de unirea Principatelor: cele ale lui Ion Heliade-Rădulescu, Ion Ghica, D. Bolintineanu, scrisorile lui Bălcescu şi mai apoi documentele care vor fi grupate în volumele publicate sub titlul *Acte şi documente relative la istoria renaşterii României* trasează parcursul evenimentelor, semnificaţia lor şi detaliază rolul principalilor actori ai unei înnoiri care, amânată printr-o brutală intervenţie militară

ruso-turcă, a avut până la urmă câştig de cauză. Congresul de pace de la Paris, apoi acţiunea politică a unionişştilor care au învins în 1859, aducerea pe tron a unui principe străin şi, în fine, Independenţa din 1877 marchează succesul deplin al programului trasat de oamenii de la ’48 şi în primul rând de Bălcescu. Memoriile şi publicaţiile adversarilor, ale antirevoluţionarilor şi ale celor care s-au bucurat de restaurarea – pentru puţin timp – a domniilor impuse din afară au fost mult mai puţine şi, confruntate cu publicaţiile marilor scriitori şi oameni politici pe care i-am numit, aproape că n-au contat.

Aşa se face că apariţia în 1934 a „amintirilor” colonelului Lăcusteanu a produs o veritabilă surpriză şi, în cele din urmă, o mişcare de simpatie în rândul criticilor, al literaţilor în general, nu pentru că ele ar fi adus argumente în favoarea „reacţionarilor” sau ar fi modificat ceva în perspectiva istorică asupra acelei epoci, ci pentru că au prezentat depoziţia părţii absente în proces, depoziţie care s-a dovedit un text extrem de interesant sub raport psihologic, cu incursiuni într-o zonă a vieţii familiale mai degrabă rare pentru acel timp. Pregătite pentru tipar de un nepot al colonelului, diplomatul Radu Crutzescu, cu explicaţiile istoricului I.C. Filitti, amintirile au stârnit entuziasmul lui Camil Petrescu, redactor al abia înfiinţatei *Revista Fundaţiilor Regale*, care a subliniat la sfârşitul celor şapte foiletoane ale textului valoarea lor de document omenesc scris, cu parapon şi aroganţă, de un militar fără niciun fel de veleitate literară şi, probabil, fără să fi avut serios în vedere o publicare a sa: fiind „unicul document scris, autentic, pentru psihologia individuală românească… din veacul trecut”, cum spune Camil Petrescu,

importanţa sa este „covârşitoare când e vorba de a reconstitui în act moravurile veacului. În privinţa aceasta, nicio operă românească, în afară poate de «scrisorile» lui Ion Ghica, nu ne dă atât de mult”. Amintirile sale ar fi, tot după Camil Petrescu, campion al autenticităţii în literatură, „cele care creează personajul, care dau expresie unui conţinut substanţial… Amintirile colonelului Lăcusteanu sub unghiul acesta trebuie judecate, căci depăşesc totul prin lipsa oricărei atitudini livreşti…”, ele sunt un document „de caracterologie”, căci autorul „nici nu s-a preocupat să fie măcar sincer. El a fost sincer din orgoliu. Egoist şi vanitos, convins că are o cultură rară, dominând pe cei ai casei cărora li se adresa în scris, nici măcar nu-şi punea problema sincerităţii…” (Camil Petrescu, „Amintirile colonelului Lăcusteanu şi amărăciunile calofilismului”, în *Revista Fundaţiilor Regale*, nr. 8 din 1934, reluat în volumul *Teze şi antiteze* din 1936).

Istoricul familiei şi biografia colonelului reies cu uşurinţă din textul său, fiind „unicul scop al acestei scrieri”, aşa cum recunoaşte şi el; pătruns de importanţa tradiţiei şi a exemplului în educaţie, Lăcusteanu declară că îşi scrie amintirile pentru „a desemna în puţine cuvinte copiilor şi nepoţilor mei două lucruri”: îndemnul să cunoască „origina familiei lor” pentru ca astfel (al doilea motiv) să poată creşte în „respectul străbunilor [care] devine totdauna un izvor de generoase inspiraţii”. Convins de nobleţea familiei, are meritul de a pune genealogia ei reconstituită sub semnul unui adagiu pedagogic, după care nobilitatea originii impune perpetuarea virtuţilor care au creat-o. Devine astfel mai uşor de înţeles ataşamentul excesiv faţă de fiul său Mihai, Mişu, singurul fiu ajuns la vârsta majoratului: în această afecţiune

puţin obişnuită pe atunci, când se întâmpla frecvent ca jumătate dintre copiii unei familii să se stingă în primii trei ani de viaţă, se reflectă nu numai dorinţa continuităţii numelui, ci şi ambiţiile neîmplinite ale părintelui. O spune singur autorul, cu aceeaşi lipsă de pudoare cu care mărturiseşte cele mai multe dintre bucuriile şi suferinţele sale: „voiam ca Mişul meu, unicul fiu şi moştenitor al familiei mele, să se facă demn de numele ce purta, ca să fiu răsplătit şi mângâiat pentru muncile şi strădaniile mele cu care am luptat în lume din copilăria mea, căci şi eu, şi mumă-sa am trăit numai pentru copii. Şi nu m-am înşelat în speranţele mele, căci Mişul meu avea destule mijloace şi stofă într-însul spre realizarea dorinţelor noastre”.

Faţă de discreţia cu care alţi autori ai vremii tratează viaţa şi peripeţiile progeniturilor (mă gândesc, de pildă, la copiii lui Heliade, care-i iubea şi el), desfăşurarea lui Lăcusteanu este desigur excesivă. I-o şi spune directorul şcolii militare în care îl înscrie, şi tatăl are francheţea sau naivitatea de a-i reproduce cuvintele: „Înţeleg, îmi zicea între altele, că toţi părinţii sunt nebuni mai mult sau mai puţin, dar la dumneata nu văz un rezon ca să mergi până la ecses”. Acest caracter excesiv al afectelor lui Lăcusteanu, pe care îl recunoaşte singur („eram iute, violent până la ecsesuri”), este la originea multor acţiuni care îi aduc reputaţia de persoană violentă. În primii săi ani de armată, de pildă, când este jignit de un ofiţer rus, fuge după el cu sabia scoasă şi… leşină de furie, iar în anul următor, avansat căpitan şi înjurat de un alt ofiţer rus, „i-am aplicat o palmă ca un trăsnet. Amicul meu Alexandrescu ca printr-un instinct i-au trăsnit şi dânsul alta, pe partea ceailaltă a obrazului”: diferendul s-a încheiat printr-un supeu

cu şampanie, oferit – spune memorialistul – de ofiţerii ruşi, care se temeau de Curtea marţială.

Accesele se manifestă probabil şi în împrejurări în care memorialistul le poate pune pe seama unui pericol iminent. Era fără îndoială un om curajos şi ameninţările par să-i declanşeze furoarea, ca atunci când, arestat de revoluţionari şi pus sub pază, „mă pomenesc că intră în cameră un spânzurat de guardist beat mort şi cu puşca în mână", care venise să-i ceară socoteală: „«Ia spune-mi, de ce ai împuşcat pe frate-meu alaltăieri, la palat, şi pe mine m-au lovit soldaţii cu spanga în picior?» Zicând acestea cu puşca întinsă spre mine, au scos o amorsă să puie la puşcă. Deodată am sărit asupră-i şi cu o mână i-am apucat puşca şi cu ceailaltă l-am apucat de gât şi l-am trântit la pământ, puindu-i piciorul în piept. Am strigat la santinele să vie să-l dea afară, pe care l-au şi scos, iar el striga că mi-o va plăti…"

Fondul general de naivitate şi de spontaneitate în reacţii poate explica în multe cazuri profilul psihologic al lui Lăcusteanu, care stă la originea lipsei de convenţionalitate a amintirilor sale. Acestea implică zone ale vieţii particulare care nu ajung de obicei în paginile unor confesiuni din secolul său, aşa cum nici literatura propriu-zisă nu le implică decât târziu şi cu o stângăcie care trădează lipsa de exerciţiu: romanele lui Bolintineanu sau Baronzi o dovedesc. Avem a face probabil în acest caz cu o detaşare care porneşte din certitudinea unei înălţimi sociale şi morale imposibil de afectat în vreun fel, cu o superioritate nobiliară (reală sau închipuită, pentru personajul în cauză este indiferent) care-i permite să trateze pe martor, respectiv pe cititor, oricine va fi acela, ca pe un obiect.

Exemplele sunt toate din zona familială, nu numai viaţa copiilor intrând într-un regim public, cu toate detaliile implicite vârstei, manifestări ale bolilor etc., ci şi aceea a cuplului: autorul, cu doisprezece ani mai în vârstă decât soţia sa, mărturiseşte că o trata ca pe un copil şi explică şi cum: „Adesea o purtam prin casă când în braţe, când în cârcă. Ne didesem numirea de Babico (de la babă) şi dânsa îmi zicea Mamicule” şi păstrau deprinderea de a se alinta astfel până în zilele când îşi scrie amintirile, „fie în public, fie între noi”. De altfel, Lăcusteanu nu s-ar fi dat în lături şi de la alte indiscreţii, dar le amână până la un moment mai potrivit. El recunoaşte că a trecut în timpul tinereţii „prin multe peripeţii şi scandaluri amoroase, unele dramatice şi altele comice”, dar le rezervă pentru a le destăinui „într-un deosebit caiet” sau chiar pentru a le mărturisi „numai preaiubitei mele consoarte”, şi anume când „se vor părea ridicole şi făptuitorului, şi auzitorului”. Departe deci de a încredinţa hârtiei o descărcare necontrolată de confidenţe, militarul se teme de ridicol şi îl acceptă drept cenzor al unui text consacrat, la urma urmei, urmaşilor săi pentru a le servi de exemplu pe căile moralităţii.

Dacă aceste trăsături permit, la rigoare, încadrarea amintirilor lui Lăcusteanu într-o arie mai largă a autenticităţii şi fac în orice caz dovada unei concepţii particulare despre autoscopie, ele nu exclud deloc o relaţie cu domeniul culturii şi al artelor. Trebuie să acceptăm întâi că autorul este sensibil la tablourile de natură pe care le poate evoca, uneori, odată cu vechea căruţă de poştă şi pitorescul ei surugiu, când călătoria lui îi lasă timp pentru asta: „Pe drum aveam o lună frumoasă, însă o căldură din cele mai fierbinţi ale lunii lui cuptor, şi opt cai de poştă la droşcă ne făcea drumul agreabil…” Alteori,

relatarea uzează de un umor sec pentru care ofiţerul găseşte cuvintele potrivite, ca în caracterizarea modului cum se apăra vodă Ghica de ingerinţele consulului rus Rückmann, om în vârstă şi necăsătorit, făcut să cadă în plasa unei tinere aduse în preajma sa, lucru care a speriat guvernul ţarului. „Gabinetul Rusiei", scrie Lăcusteanu, „speriat de diplomaţia *cea naivă* a rumânilor, dar *energică*" [s.n.], a fost obligat să-l retragă de la post. În general, perspectiva în care se aşază povestitorul nu este nici naivă, nici lipsită de sensibilitate şi are mijloace pentru a exprima impresiile sale, chiar dacă de multe ori utilizează clişee („Mariţa mea era frumoasă şi inocentă ca îngerii lui Rafael"). Aceste mici eforturi stilistice dovedesc o anumită frecventare a literaturii, fie şi indirectă.

Trebuie să mai observăm apoi că Lăcusteanu utilizează frecvent proverbe populare sau dictoane scoase din texte clasice, citându-le în latineşte sau greceşte, cu o ostentaţie semnificativă, precum „omul nu se însoară până nu-i soseşte de la Dumnezeu scrisa lui", „rumânul nu este vindicativ, îşi răzbună numai când îi dă cuţitul de os" sau „Pro mortuis nihil, sicut bene", grecescul „când cade un stejar, toată lumea taie lemne" ş.a. Memorialistul nu este un povestitor sfătos şi nici ritmul alert al acestor pagini, dedicate recapitulării unor acţiuni de forţă şi implicând pericole majore, n-ar presupune această aglomerare de înţelepciuni. Este evident, cred, că el le foloseşte ca un argument de autoritate, adăugând descrierii lui şi condamnărilor formulate fără prea mare circumspecţie forţa de lege a unui asemenea text. Un proverb sau un citat dintr-un autor clasic este neinterpretabil ca un edict sau o judecată fără recurs: odată invocat de povestitor, citatul marchează refuzul său de a accepta nuanţele şi reflectă încă o

dată spiritul autoritar al memorialistului, dar şi abilitatea de a întrebuinţa o retorică potrivită să-l sprijine.

Autorul însuşi îşi anunţă intenţia didactică şi îşi circumscrie aria referinţelor când începe manuscrisul amintirilor sale printr-un citat latinesc despre valoarea nobilităţii („Hoc unum in nobilitate bonum, ut nobilibus imposita necessitudo videatur, ne a maiorum virtute degenerent", tradus astfel: „Una este bună în nobilitate, că impune celor ce s-au născut nobili îndatorirea de a nu degenera virtutea strămoşilor lor"), citat pe care îl ia din dicţionarul contemporan al lui Pierre Marie Quitard, odată cu comentariul care urmează, tradus şi el din franţuzeşte, dar incomplet, ceea ce îl face de neînţeles: „Acest prinţipiu, care aliniază spiritul şi caracterul, dictează coborâtorilor nobili…" etc., unde memorialistul a evitat, dar nu şi înlocuit aluzia la instituţia cavalerească, originalul vorbind de caracterul *adevăratei cavalerii*: „Ce proverbe qui retrace l'esprit et le caractère de la vraie chevalerie, enseignait à nos anciens nobles…" etc.

Această nevinovată recurgere la un instrument obişnuit, cum este un dicţionar, şi măruntele indicii privind abilităţile sale retorice schimbă puţin perspectiva în care trebuie să citim şi să înţelegem paginile amintirilor lui Lăcusteanu. Însăşi schiţa lui autobiografică ne lasă să vedem în copilul care învăţa elina de la trei ani cu dascălul Spirea şi-l felicita pe vodă Caragea în această limbă, precum şi în adolescentul care învăţa nemţeşte la Sibiu, în anii de după revoluţia lui Tudor, şi apoi la şcoala lui Neofit, la Bucureşti, pe un demn urmaş al tatălui său, slugerul Ştefan Lăcusteanu. Despre acesta, fiul său scrie că era „bărbat virtuos şi cu multă inteligenţă, literat în

limba elenă şi greacă modernă, instruit în limba franceză (care era rară p-atunci în patria noastră), avea cunoştinţe de limba turcească şi cea rusească". Este foarte posibil ca fiul să fi vrut să urmeze acestor învăţături ale tatălui, aşa cum i-a moştenit şi încrederea în ruşii pe care acela i-a servit în timpul războiului din 1812, probabil ca dragoman al lui Kutuzov, care i-ar fi fost şi naş de cununie. Faptul că în mai multe locuri el îl aminteşte pe vărul său Cârlova drept „vărul meu Cârlova, poetul" pare să arate de asemenea că nu era insensibil la gloria literară şi deci nu-i displăcea spaţiul literaturii. Între altele, mergea la teatru şi pare să fie şi autorul epitafului mamei sale Elenca, pe care îl scrie într-un fel de versuri, deşi e conştient că „nu este de un stil perfect" („Inima la toţi rănită/ Prin voia de sus venită" etc.).

Destinul de intelectual pentru care se pregătea fiul, în primul rând prin competenţe lingvistice (am văzut că ştia greceşte, latineşte, ruseşte, nemţeşte şi franţuzeşte), i-a fost curmat însă prea repede, pentru că în ianuarie 1829, încă elev de şaisprezece ani, este chemat de vornicul Alecu Filipescu, poreclit Vulpea, „atunci ministru de finanţe", cum notează el, care-i cere să meargă ca translator pe lângă generalul rus Enholm, şeful statului-major al armatei ruseşti din Principat. Şi deşi tânărul refuză „să întrerump studiile mele, la care aspir atâta de mult", sub ameninţarea unor consecinţe neplăcute, ucenicul dornic de învăţătură se pliază cererii. Bine tratat, fermecat de strălucirea uniformelor şi a vieţii militare cu toate atracţiile ei, „această viaţă şi petrecere feerică îmi aprinse dorinţa de a intra în armata rusească", făcându-l să uite de învăţătură. Mai înţelept, generalul Kiseleff, „guvernator al principatelor Moldaviei şi Valahiei", îl amână

până la înfiinţarea armatei pământene, „la care pe cel dintâi ce voi recomanda vei fi dumneata”.

E uşor de înţeles deci cum a devenit Lăcusteanu un favorit al ruşilor, care l-au susţinut ori de câte ori apela la ei, şi cum şi el a putut vedea toată viaţa în forţa marelui imperiu vecin singura garanţie pentru a scăpa de turci şi în acelaşi timp soluţia pentru a instaura ordinea în ţară. O spune de altfel explicit tot în amintiri, vorbind despre „nenumărate faceri de bine” ale ruşilor asupra ţării „care devenise cămară turcească”, pradă a tuturor exacţiunilor, încât „cutez a zice că a patrulea parte a ţării era stăpânită de turci”, în timp ce „la ţipetele românilor, puterile europene… nu s-au gândit niciodată să arunce o picătură de balsam pe suferinţele şi durerile lor”.

Era adevărat, dar nici el n-o dusese rău sub administraţia directă a armatei de ocupaţie. Fapt este că Lăcusteanu intră în miliţia pământeană în mai 1830 ca sublocotenent, iar în august 1831 este căpitan, deci, cum socoteşte el, „în 15 luni am dobândit trei ranguri, şi în vârstă de <numai> 17 ani împliniţi”, cel mai tânăr căpitan din mica oştire a ţării. Intrase deci pe o pantă a favorurilor care ar fi destabilizat probabil şi ofiţeri mai experimentaţi decât un adolescent care nu împlinise încă optsprezece ani. Devine astfel explicabil, mai ales pentru un tânăr cu temperamentul său, sentimentul că este prigonit din momentul în care armata rusească se retrage în 1834 şi pe tron urcă noul domn al ţării, Alexandru Ghica, de care se consideră nedreptăţit: „am fost descurajat, cu toată simpatia şi dragostea care afecta că are pentru mine… pironindu-mă şase ani în rangul de căpitan”. Abia în 1837 este

avansat maior, grad în care rămâne aproape zece ani, până după revoluţie.

Revoluţia îl găseşte pe Lăcusteanu într-o poziţie secundară şi, cum nu era direct implicat, priveşte cu dispreţ la agitaţia grupurilor de revoluţionari, dar măsoară cu un ochi precis situaţia şi o cântăreşte corect, în pofida limbajului acru şi depreciativ. După el, se coalizaseră „dăscăleţii, advocaţii şi ciocoii rapace aspirând la o răsturnare generală a ţării, cu scop de a se urca peste ruinele boierilor şi celor avuţi", iar fostul domn Alexandru Ghica, precum şi ruşii nu priveau cu ostilitate pregătirile, fiecare sperând să tragă profit din mişcarea care se pregătea: Ghica să reia tronul, iar ruşii să aibă un pretext pentru a reintra în ţară. Dintre toţi actorii, după părerea lui Lăcusteanu, „numai partitul lui Eliad Rădulescu avea imensa majoritate de prozeliţi, care se compunea, cum am zis mai sus, de dăscăleţi, de advocaţi, ciocoi, armeni, ţigani şi ovrei, căci prin proclamaţia sa (după cum se va vedea mai la vale) a ştiut să flateze şi să măgulească toate clasele". *A flata* şi *a măguli* înseamnă aici a vorbi pe înţelesul oamenilor, şi nici Heliade nu s-ar fi simţit jignit probabil de vorbele memorialistului.

Întrucât domnul abdicase după ce semnase constituţia, armata n-a mai văzut nici o piedică să recunoască guvernul provizoriu şi în 19 iunie ofiţerii s-au prezentat la palat pentru a-l felicita. După ce formalitatea se împlineşte, colonelul Odobescu se întoarce să aresteze guvernul, iar Lăcusteanu este cel care-l înhaţă pe Heliade. Membrii guvernului care nu se aflau la palat agită mulţimea şi o mobilizează să scape guvernul din mâna reacţionarilor. Lăcusteanu surprinde scena cu vână de romancier: „Nicolae Golescu alerga pe uliţă

într-o birjă, stând în picioare cu steag tricolor desfăşurat, strigând: «La arme! La arme! Să alerge poporul la palat!» Iancu Brătianu, pe jos, asemenea zbiera din toate puterile lui: «La arme, fraţilor, căci guvernul este arestat!»" Poporul se mişcă şi ofiţerii reacţionari sunt la rândul lor arestaţi: „din moment în moment aşteptam să fiu asasinat şi câte alte asemenea lovituri morale nu sufeream…" Era în general o mare confuzie şi din ea nu lipsea un grăunte de spectacol, pentru că fiecare parte avea legături strânse în partea cealaltă: Tell îl linişteşte pe Lăcusteanu şi-i spune „că, cu toată amiciţia şi afecţia ce îmi păstrează, nu mă poate slobozi până nu voi fi judecat, şi să fiu sigur că voi fi achitat, căci totuşi trebuie să se dea o satisfacţie poporului suveran", Creţulescu îl ia din arest „pe răspunderea sa" ca să dejuneze împreună, iar Pleşoianu, care servise sub comanda lui Lăcusteanu şi care-l va judeca, „cu multă delicateţă mi-a observat că nu putem locui împreună fără a se compromite". Călinescu stabileşte încă din recenzia sa adevăratele proporţii ale epopeii în care autorul se credea eroul principal, iar Camil Petrescu trimitea spre Tolstoi: „Curiozitatea e aceasta: că Lăcusteanu, erou cu totul lateral, îşi ia în serios misiunea reacţionară, îşi pune nici mai mult nici mai puţin în gând să stârpească ţara de «crai»…" (G. Călinescu, *Opere. Publicistică*, ediţie coordonată de N. Mecu, vol. II, Bucureşti, Fundaţia Naţională pentru Ştiinţă şi Artă, 2006, pp. 945-950).

Lăcusteanu este trimis în judecată împreună cu şefii săi, coloneii Odobescu şi Solomon, în 22 iunie. Actul de judecată, publicat în *Monitorul român* din 23 iunie, formulează solemn acuzaţia: „La 19 iunie, guvernul provizoriu a fost atacat şi arestuit şi aceasta aduse şi tristul rezultat de a se vedea pentru

întâiaşi dată frate armat asupra fratelui său”. Cei trei erau judecaţi de o „comisie”, un tribunal ad-hoc prezidat de colonelul N. Pleşoianu, care a ţinut două şedinţe noaptea, ca „să nu ne vază poporul şi să se irite asupra noastră”. Lăcusteanu scrie în amintirile sale că cea de a treia şedinţă, în care trebuia comunicată sentinţa, nu s-a mai ţinut. Se pare însă că ea a avut loc la 26 iunie şi a hotărât, în privinţa sa, „să se gonească din slujbă, ştergându-i-se numele său din catastişe” (procesul-verbal al întregii desfăşurări a procesului, aflat la Biblioteca Academiei, este publicat în *Anul 1848 în Principatele Române. Acte şi Documente*, vol. II, pp. 128-132). Ruşii intraseră însă în ţară şi guvernul provizoriu se retrage din Bucureşti, lăsând „încheierea comisiunii ostăşeşti judecătoreşti pentru fapta de la 19 iunie” fără urmare.

Ocuparea ţării de armatele turco-ruse şi instalarea noului domn Barbu Ştirbei, în vara anului 1849, nu aduc modificări în situaţia lui Lăcusteanu şi, deşi domnul afecta simpatie faţă de el şi-l lăsa să creadă că avansarea este iminentă („în toate întrevorbirile cu mine şi chemările mă numea «polcovnice»”), ea nu mai venea. Ca mijloc de presiune şi cu conştiinţa importanţei sale, Lăcusteanu îşi cere în 1853 pensionarea şi astfel, în ultimă instanţă, obţine satisfacţie. Proaspătul, dar inventivul colonel cere apoi trei luni de concediu, aşa cum singur mărturiseşte: „căutam prilej să mă retrag… că mi se urâse douăzeci de ani tot la linie… iar cât pentru leafă, aveam dreptul la pensie să o priimesc ca şi în slujbă atât eu pe viaţă, cât şi nevasta şi copiii mei până vor veni în vârstă”. Persistând în decizia sa, domnul trebuie să-i semneze petiţia, dar ea trebuia semnată şi de membrii Consiliului de miniştri care, cu sau fără rea intenţie, nu se mai întrunea. Salvarea vine tot de

la vechii prieteni: Lăcusteanu se duce la consulul rus Halcinski (cel din poezia lui Gr. Alexandrescu *Adio la plecarea proconsulului Halcinski*: „Adio, lung adio şi fără revenire!” etc.), care îl cheamă pe un director din Ministerul de Interne şi-i spune să anunţe Consiliul de miniştri că Lăcusteanu „este hotărât să meargă mâine în Consiliu să spargă capetele miniştrilor cu scaunul, daca nu vor iscăli îndată jurnalul, şi că consulul, ca să evite un asemenea scandal, se roagă că în 24 de ore să fie jurnalul iscălit şi trimis”. Cum notează beneficiarul cu satisfacţie, „a doua zi eram aşezat la pensie” şi se duce să-i mulţumească consulului, „şi nicidecum patrioţilor mei…”

La pensie, Lăcusteanu se dedică familiei, în special îngrijirii lui Mişu, care era mereu bolnav, şi agriculturii, iar după moartea băiatului, „după ce am pierdut pe Mişul meu… devenisem aproape mizantrop”. Intră în politică şi este ales senator de Vlaşca, unde avea o moşie, şi va fi reales de mai multe ori. Se dedică şi „amintirilor” sale, redactate probabil în anii şaptezeci.

Cum poate fi văzută astăzi, nu viaţa colonelului Lăcusteanu, ci relatarea sa memorialistică şi ce rămâne din entuziasmul lui Camil Petrescu în faţa „autenticităţii” unui text care, cu timpul, consimte să livreze cititorului mai multe detalii despre felul în care reflectă personalitatea fără îndoială puternică a autorului său şi lumea prin care a trecut? Prima concluzie ar fi că cine doreşte să rămână un model fără prihană în faţa urmaşilor săi, aşa cum pare să dorească Grigore Lăcusteanu, n-ar trebui să lase în urmă memorii. Tocmai convingerea sa că lumea era bună şi bine întocmită cum a apucat-o el şi că trebuie să nu se schimbe este aceea care deconstruieşte şi spulberă iluziile sale faţă de posteritate.

Autorul cade în capcana dorinţei de a supravieţui în toate detaliile acceptate ale unei vieţi din care doreşte să excludă altele: la limită, am putea spune că el îşi „romanţează” viaţa pentru a o înfrumuseţa sau poate pentru a o face mai semnificativă pentru familia lui şi mai reprezentativă pentru epoca în care a trăit. Textul amintirilor sale, nici pe departe atât de inocent pe cât credea Camil Petrescu acum şaptezeci de ani, este un exemplu de compunere auto-apologetică în care nu faptele în sine (sau nu multe dintre ele) sunt falsificate sau distorsionate, ci privite mereu dintr-un unghi favorabil: aşa sunt mai toate scrierile memorialistice din secolul al XIX-lea, şi nu numai cele româneşti. El este util şi chiar important pentru că personalitatea autorului este, într-adevăr, mai evidentă şi mai uşor de descifrat în filigranul unui text care dă câteva indicaţii despre inventivitatea şi caracterul laborios al confecţionării unor asemenea documente de familie. Suntem aici încă în epoca marilor compuneri istorice compilative ale lui Alexandrescu-Urechea şi intervenţia benefică a lui Maiorescu şi a junimismului, amintită de Camil Petrescu, nu câştigase încă partida.

Prin fizionomia morală şi intelectuală neobişnuită pe care şi-o compune autorul şi prin procedee – literare în ultimă instanţă – pe care le face să treacă drept dovadă a unei autenticităţi necăutate, amintirile colonelului Grigore Lăcusteanu merită fără îndoială locul pe care îl revendicau criticii interbelici pentru ele şi pentru autorul lor, dar nu în galeria scrierilor fără pretenţii ale unui martor, ale unui documentarist al istoriei, ci chiar în aceea a scriitorilor care se ignoră şi, în felul în care o fac, ne lasă nu numai altceva decât s-a crezut, dar şi ceva mai mult decât atât.

Mircea Anghelescu

TOMUL I

Partea I

Genealogia

„Hoc unum in nobilitate bonum, ut nobilibus imposita necessitudo videatur ne a maiorum virtute degeneret.”
Una este bună în nobilitate, că impune celor ce s-au născut nobili îndatorirea de a nu degenera virtutea strămoşilor lor.

Acest prinţipiu, care aliniază spiritul şi caracterul, dictează coborâtorilor nobili că au datorie să îndeplinească fapte mult mai mari decât oamenii de rând şi, ca să nu se piarză privelegiurile naşterii, să se străduiască să le menţie, deosebindu-se prin practica virtuţilor ţivile sau militare.

Daca nobleţa nu va sta unită cu virtutea care a produs-o, dezminte origina şi nu rămâne decât ocară retroactivă pentru strămoşi. În sfârşit, daca nobleţa nu este un merit, este cel puţin un avantaj, şi orice vor zice doctorii în liberalism, care afectează (se prefac) a o mepriza, nu vor convinge niciodată pe oamenii înţelepţi şi de merit că este un punct nefolositor în drumul virtuţii de a se coborî dintr-o familie ilustră.

Nu voi întreprinde a face o istorie întinsă a nobleţii, a privilegiurilor şi a luptelor ei ş.c.l. Voiesc numai a desemna în puţine cuvinte copiilor şi nepoţilor mei două lucruri:

a. memoria şi respectul strămbunilor devine totdauna un izvor de generoase inspiraţii;
b. să cunoască coborâtorii mei origina familiei lor, care în ţara noastră sunt foarte puţine familii care îşi cunosc neamul lor.

Istoria rumânilor este destulă dovadă ca să constate nenorocitele evenimente care necontenit au suferit rumânul, încât niciodată nu s-au bucurat de linişte. Un timp de o jumătate de secol fiind totdauna în băjenii ca ovreiul rătăcit, grija capitală a rumânilor era numai scăparea vieţii, iar averea şi totul le năpustea în prada întâmplărilor.

Aceste împrejurări lipsindu-mă de documentele familiei de la o eră mai depărtată şi ca să înlăturez de presupuneri şi îndoieli, m-am mărginit a începe descrierea neamului de la moşii mei.

Origina familiei Lăcusteanului este română din banatul Craiovii (Valahia Mică)[1], locuitori din districtul Romanaţi[2], capitala Caracal.

Moşul meu <Matei Lăcusteanu>

Slugerul Matei Lăcusteanu, născut la anul 1740, căsătorit în Bucureşti cu Catriniţa, fiica slugerului Căzănescu, proprietar mare al moşiei Şuţa din judeţul Dâmboviţa, posesor de casă şi prăvălii pe Podul Târgului d-afară[3] (Uliţa Agenţii aşa-numită p-atunci), în faţa Sf. Gheorghe Vechi[4] (fosta mitropolie). Rangurile şi posesia proprietăţilor sale se constată prin hrisoavele domneşti ce am în păstrare, şi anume hrisov a lui Costandin vodă Suţu[5] cu leatul 1792 maio; hrisov a lui Alexandru Costandin vodă Moruzi cu leat 1793 avgust 19;

hrisov a lui Alexandru Ioan vodă Ipsilanti cu leat 1797 septemvrie 20, prin care acordă drepturi (privilegiuri) sus-zisei proprietăţi văduvei soţiei sale, Caterina Lăcusteanca; hrisov a lui Costandin vodă Hangerliu cu leat 1798 septemvrie 6, prin care face danie de posluşnici şi scuteşte casa de taxe, tot văduvei soţiei sale; hrisov a lui Alexandru vodă Nicolae Suţu cu leat 1819 septemvrie 24, constatând aceleaşi privilegiuri; hrisov a lui Costandin Alexandru vodă Ipsilanti cu leat 1803; hrisov a lui Costandin Alexandru vodă Ipsilanti cu leat [...][6], aceleaşi privilegiuri de mai sus.

Moşul meu Matei Lăcusteanu au avut patru[*1] fraţi (surori nu au avut).

Întâiul frate

Vasile Lăcusteanu[7], cel mai mare frate, clucer mare, caimacam (locţiitor) al banatului Craiovei, proprietar mare al moşiei Lăcusteni din Mica Valahie, căsătorit cu o greacă la Constandinopol cu prilejul însoţirii lui Mihai Vodă Suţu pentru învestitură, la leat 1783; copii au avut patru: trei fete şi un singur băiat.

Cea mare Elenca, care au luat în căsătorie pe marele clucer Nae Hiotu[8], din care derivă familia Hioţilor.

A doilea Tarsiţa[9], căsătorită cu paharnicul Dumitrache Drugănescu, care după câteva luni desfăcându-se căsătoria au luat în a doilea căsătorie pe sărdarul Costache Creţeanu[10] poreclit Musiu Jean[*2] şi din care derivă familia Creţenilor, Iancu, Ulysse, Costache şi Lina.

A treilea Sevastiţa, căsătorită cu Cârlova[11], care au avut două fete şi un băiat; cea dintâi Raliţa[*3], care au răposat în

etate de ani douăzeci; fiind pătimaşă de rahit, era şi cocoşată; a doilea Elenca[12], căsătorită cu colonelul Alexandru Florescu[13], din care derivă familia Floreştilor din Cârloviţa; al treilea pe Vasilache Cârlova, poet, şi de al căruia talent poetic au scris istoria rumână (voi cita şi eu mai la vale vreo câteva fragmente din poeziile sale), au intrat în slujba oştirii române la formarea ei, în anul 1830 septemvrie, suptlocotenent în cavalerie[14]. La anul 1831, fiind în lagărul Craiovei, s-au bolnăvit de disinderie; transportându-l în Craiova, au şi murit în luna lui septemvrie, aflându-mă numai eu lângă patul morţii sale, ca cel mai iubit al său văr şi amic cu care am copilărit. Într-însul s-au stins familia Cârlovii cu Sevastiţa, fiica Lăcusteanului.

Al patrulea copil al clucerului Vasile Lăcusteanu au fost Mihalache, care au răposat flăcău, în etate de 25 ani, şi cu care s-au stins familia clucerului Vasile Lăcusteanu în linie bărbătească.

Al doilea frate

Moşul meu, slugerul Matei Lăcusteanu, căsătorit cu Catriniţa, fiica slugerului Căzănescu, au avut două fete şi un băiat, pe tatăl meu Ştefan Lăcusteanu, singurul moştenitor al familiei Lăcustenilor (şi pentru care voi vorbi mai la vale).

Întâia fată, Mariuţa, căsătorită cu stolnicul Grigoraşcu Paladi (moldovean de origină), au avut patru fete; întâia fată, Sevastiţa, căsătorită cu Antonache Greceanu; copii nu au avut; cea de a doilea, Tarsiţa, căsătorită cu Tudorache Costiescu, din care derivă familia Costieştilor; cea de a treilea, Elenca, răposată în etate de 15 ani de cochinadă (rujol); a patrulea

fiică, Zinca, măritată după un Păltineanu, au trăit foarte puţin în căsătorie şi s-au despărţit; copii nu au avut.

A doilea fiică a moşului meu, Safta, căsătorită cu slugerul Dinu Pastia, au avut două fete şi doi băieţi; cea mare, Frusina, căsătorită cu un Costache Cucu, din care derivă familia Cuculeştilor; cea de a doilea, Luţa, căsătorită cu locotenentul Iancu Giurgiu, are un singur băiat, ofiţer în artileria română; băiatul cel mare, Tache Pastia, au murit în etate de ani treizeci, ofiţer în oştire; cel de al doilea, Iordache Pastia, căsătorit cu fata Gorneanului; copii are numai unul, Nicolae Pastia.

Al treilea copil al moşului meu au fost tatăl meu Ştefan Lăcusteanu, singurul moştenitor al familiei (şi pentru care voi vorbi mai la vale).

Al treilea frate

Stolnicul Dumitrache Lăcusteanu, căsătorit cu fiica lui Inimărea[15], au avut doi copii: pe slugerul Pârvu Lăcusteanu, căsătorit cu Elenca, fiica clucerului Topliceanu[16]; copii nu au avut; al doilea copil o fată alienată şi răposată. Şi la aceasta se stinge familia Lăcusteanului.

Al patru<lea> frate

Şerban Lăcusteanu, căpitan de verzişori necăsătorit, omorât în războelul de la Comana[17] cu turcii, adică contra turcilor (aşa îl găsesc într-o condică a casei). Şi în acesta se stinge familia Lăcusteanului. (N.B. Locul războelului se numeşte şi astăzi „la bătaia mare a verzişorilor”. Astăzi acea

proprietate aparţine clucerului M<anolache> Grădişteanu[18], sub numire de [...].)

Moaşa mea <Caterina> Lăcusteanca

Caterina, consoarta slugerului Matei Lăcusteanu, născută Căzănească, au avut două surori şi un frate.

Una, Luxandra[19], căsătorită cu Băjescu[20], au avut doi băieţi şi o fată; băieţii, Costache şi Grigore, amândoi ofiţeri în oştirea română (au slujit sub comanda mea), au murit amândoi; cel dintâi necăsătorit, cel de al doilea, Grigore, căsătorit, au lăsat şi copii (nu i-am cunoscut nici nevasta, nici copiii), iar fata Luxandrii au fost căsătorită cu un Vulturesc, care adoptase familia de Băjesc, a socrului său.

A doilea soră a moaşei mele, Zmaranda, căsătorită cu un Cioran; rămâind văduvă fără copii, au luat în a doilea căsătorie pe sărdarul Iordache Anagnosti (grec de la Chio). Au avut cu dânsul o fată şi un băiat; fata, Marghioala, care au avut în căsătorie pe un Izvoran, au murit fără moştenitori; băiatul, Mihalache Anagnosti (i-au rămas o stare părintească bună), om foarte literat, care au luat studiile în Franţa, însă presupus de alienat, şi alienarea provenită de prea multă învăţătură. Adevărul însă este, pe cât l-am cunoscut foarte de aproape, că nebun nu era, dar avea idee fixă politică. Astăzi este în etate de ani şaizeci şi nu este căsătorit. Prin urmare, într-însul s-au stins familia lui Anagnosti.

Fratele moaşei mele au fost stolnicul Dumitrache Căzănescu[21] poreclit Zarafu. Acest supranume i s-au dat fiind fost patruzeci de ani casier general al Vistieriei, şi în acea vreme casierii generali avea numire de zarafi. Prin urmare,

era cunoscut sub numirea de Zaraful Dumitrache. Au avut o singură fată, Frusina, căsătorită cu un Fărcăşan; după vreo şapte ani de căsătorie s-au despărţit; copii nu au avut. La o vârstă mai înaintată au căzut la o boală cronică incurabilă.

Moşul meu (despre mumă-mea) clucerul Mihalache Dedulescu

Origina familiei Deduleştilor datează <de la> o eră depărtată, după cum o constată istoria (vezi „Dacia literară”[22] de Treboniu Laurian, volumul <IV> foaia <151>), precum şi hrisoavele în fiinţă a mănăstirilor Deduleşti[23] şi Băbeni[24] din judeţul Slam Râmnic (sau Râmnicu Sărat) a cărora ctitori au fost dânşii, înzestrându-le cu un mare număr de proprietăţi şi le-au închinat la Sf. Mormânt sub epitropia patriarhului ecumenic din Constandinopol, şi cu legături ca să menţie sfintele lăcaşuri în stare bună, să mărite fete sărace, să vie în ajutorul familiei Deduleştilor în caz de a sărăci şi alte multe faceri de bine. În adevăr, călugării greci nu au executat niciuna din condiţiile testamentului donatorilor. Guvernul ţării, luând de pretext neexecutarea testamentelor tutulor mănăstirilor închinate călugărilor greci, au suprimat cu totul veniturile care se trimitea sfintelor lăcaşuri de acolo. Apoi, un guvern al ţării blestemat şi de tristă memorie din anul 1868[25], cu o lege votată de Corpurile legiuitoare a cărora majoritate era compusă de roşii ca şi dânşii, au pus în vânzare mai toate veniturile, proprietăţile şi acareturile atât ale mănăstirilor închinate jos[26], cât şi ale mănăstirilor şi chinoviilor pământene, ca să umple golurile vistieriei pe care o

delapidase ca să-şi creeze stări şi venituri pe seama lor, în prejudiciul şi anatema strămbunilor noştri, care au săvârşit atâtea jertfe pentru răpaosul şi pomenirea sufletelor lor. Oamenii aceştia au fost oamenii revoluţiei de la 1848. Nu voi pomeni aici toate faptele lor înfame cu care au îngenucheat ţara. Arăt numai sacrilegiurile săvârşite de aceşti creştini nelegiuiţi, care au întins spurcatele lor mâini până în altarul sacrosanct şi au hrăpit sfântul potir al Domnului, au hrăpit odoarele Bisericii, au dezbrăcat icoanele de podoabele lor şi alte înfamii îngrozitoare. (Bunul şi dreptul Dumnezeu îi va judeca.)

Moşul meu Mihalache Dedulescu[27] au avut numai un frate mai mare, pe <Alexandru>[28] Dedulescu, care au avut doi băieţi: pe marele clucer Iordache Dedulescu[29] poreclit Pârjol şi pe stolnicul Pavli Dedulescu[30].

Cel dintâi, Pârjol, au avut în căsătorie pe Catinca[31] (născută Rosetti); copii în linie bărbătească nu au avut, ci numai o singură fiică, Elenca, care au luat în căsătorie pe colonelul Nicolae Lahovari. În acesta s-au stins familia Deduleştilor.

Cel de al doilea, Pavli Dedulescu, au avut în căsătorie o greacă, Efrosina, fiica postelnicului Zefcari, şi de care soţie în urmă s-au despărţit; moştenitori în linie bărbătească nu au avut. Aşadar, şi într-însul s-au stins familia Deduleştilor.

Marele clucer Mihalache Dedulescu au avut de soţie pe Zoiţa Drugănească, fiica lui Scarlat Drugănescu; copii au avut patru: trei fete şi un băiat.

Cea dintâi, muma mea Elenca, născută la anul 1796.

Cel de al doilea, marele clucer Anastase Dedulescu, răsfăţat şi cunoscut sub numele de Sică, născut la anul 1798; căsătorit cu Sultana, fiica clucerului Matache Niculescu; copii în linie

bărbătească nu au avut. Au răposat în Domnul la anul 1864 în Bucureşti şi l-au înmormântat la mănăstirea Băbeni, unde era ctitor. Şi cu dânsul s-au stins adevărata familie a Deduleştilor, rămâind o singură fată, Luţa[32], căsătorită cu aga Costache Creţulescu[33].

Al treilea copil al moşului meu, Bălăşica, răposată în etate de 14 ani.

Al patrulea copil, Mariţa, căsătorită cu Scarlat Brătăşanu[34] (care Brătăşan se trăgea din vechea familie a Micşuneştilor, care astăzi nu mai există), au avut o singură fată, Aristiţa, născută la anul 1823 şi până astăzi, la 1869, necăsătorită, deşi viaţa ei au fost un exemplu de onestitate, virtute şi inteligenţă; partite au avut multe şi bune, însă un amor reţiproc între mumă şi fiică de a nu se despărţi niciodată s-au opus acestui mister al himeneului. Mariţa Brătăşanca au murit la Paris şi au înmormântat-o fiică-sa la capela rumână de acolo.

Moaşa mea <(despre mumă-mea) Zoiţa> Deduleasca

Zoiţa, consoarta clucerului Mihalache Dedulescu (născută Drugănească), fiica lui Scarlat Drugănescu, au avut cinci fraţi şi trei surori.

Cel dintâi frate, Gheorghe Drugănescu, clucer mare, căsătorit cu Marghioala[35], fiica vistierului Bellu[36], au avut o singură fată, pe Zinca[37], măritată întâi cu maiorul Costache N. Filipescu; despărţindu-se după câţiva ani, au luat în a doilea căsătorie pe Aristarchi (fratele logofătului bisericesc al Patriarhiei de Constandinopol); peste câtăva vreme despărţindu-se şi de acesta, au luat în a treilea căsătorie un

general de cozaci, Greciov[38], şi fiindcă în Rusia legea nu tolerează divorsul, el s-au dus în Rusia şi dânsa au rămas în ţară, ca să nu se mai vază niciodată; copii au avut numai cu cel dintâi, Costache Filipescu, un băiat, carele la vârsta de ani 11, în anul 1847 martie în 23, în ziua Sf. Paşti, jucându-se cu o cheie făcută pistol au slobozit-o în casă. Şi aprinzându-se perdelile s-au aprins casa, şi din care apoi au urmat memorabilul foc al Bucureştilor, care au mistuit trei părţi ale capitalei. Focul au ţinut trei zile şi trei nopţi, arzând multă lume şi copii, iar paguba au fost incalculabilă. Peste cinci, şase ani au murit şi băiatul la Geneva, în Elveţia[*4], fiind trimis la învăţătură[39].

Al doi<lea> frate, paharnicul Dumitrache Drugănescu, au avut în întâia căsătorie soţie pe Tarsiţa Creţeanca, fiica clucerului Vasile Lăcusteanu; apoi, despărţindu-se, au luat în a doilea căsătorie pe Manda[40], fiica lui Nae Bălăceanu; copii nu au avut.

Al treilea frate, stolnicul Niţă Drugănescu[41], au luat în căsătorie pe Sevastiţa, fiica marelui logofăt Nestor[42]; copii nu au avut.

Al patru<lea> frate, Grigore Drugănescu; familia soţiei sale nu am cunoscut-o; copii în linie bărbătească nu au avut, iar fete, numai două; cea mare, Safta, căsătorită cu stolnicul Iacovache Prejbeanu[43], care rămâind văduvă au ruinat o stare frumoasă care îi rămăsese, ajungând într-o desăvârşită mizerie; cea de a doilea, Anica, căsătorită cu Costache Arion; amândoi au murit alienaţi (nebuni), lăsând două fete: una au luat în căsătorie pe un Păltinean, cea de a doilea pe Grigore Burchi[44].

Al cincilea frate, Costandin Drugănescu[45], căsătorit cu Elenca Berindoaica[46] (Miroşanca), au avut doi băieţi şi o fată; cel mare, Iancu Drugănescu[47], căsătorit cu fiica Turnavitutului[48] din Ruşii de Vede (Teleorman); copii au avut numai unul, pe Alexandru Drugănescu[49], căpitan în oştirea rumână; al doilea băiat, Nae Drugănescu, au luat în căsătorie fata unui grec, Burnaz; copii nu au avut.

Fata, Marghioala, au avut în căsătorie pe Costache Pălăceanu; copii au avut doi.

Surorile moaşei mele <Zoiţa Deduleasca>

Ileana au luat în căsătorie pe <marele paharnic Nicolae> Niculescu, apoi, văduvind, au luat în a doilea căsătorie un Toplicean[50]; cu Niculescu numai au avut un singur băiat, pe clucerul Costache Niculescu, care au luat în căsătorie pe Mariţa, fiica stolnicului Costescu; copii au avut şase: trei băieţi şi trei fete; băieţii, Costache, Grigore şi Alexandru; cel mare au murit ofiţer în oştirea rumână; cel mic, Alexandru, căsătorit cu fiica Jianului[51] de peste Olt; fetele, Elenca căsătorită cu paharnicul Iancu Băbeanu, cea de a treilea căsătorită cu maiorul Popovici, cea de a doilea[52] căsătorită cu sărdarul Costică Văleanu[53] şi cea de a patrulea, Zmaranda, căsătorită cu vicontele <de> Gramont[54], au murit foarte tânără, de oftică.

A doilea soră a moaşei mele, Maricuţa, căsătorită cu Alexeanu[55]; copii nu au avut.

A treilea soră a moaşei mele, Sultana, căsătorită cu paharnicul Ghiţă Lehliu[56]; copii au avut patru; cel mare, sărdarul Tache Lehliu, căsătorit cu Marghioala, fiica lui <Iordache> Arion; a doilea pe Mariţa, căsătorită cu paharnicul

Barbu Slătineanu; cel de al treilea, paharnicul Ghiţă Lehliu, căsătorit cu fiica clucerului Ioniţă Budişteanu; peste puţini ani au rămas văduv; cel de al patrulea, Alecu, izbit de alienare mentală (înnebunit), în etate de 24 de ani au şi murit.

Tatăl meu

Ştefan Lăcusteanu, fiul slugerului Matei Lăcusteanu, singurul moştenitor al familiei Lăcustenilor (după cum am zis mai sus), născut la anul 1772. Bărbat virtuos şi cu multă inteligenţă, literat în limba elenă şi greacă modernă, instruit în limba franceză (care era rară p-atunci în patria noastră), avea cunoştinţe de limba turcească şi cea rusească, avea un spirit pătrunzător; de un caracter vesel şi foarte amabil, adesea sarcastic, rareori îl vedea cinevaşi râzând, însă zâmbetul îl purta pe buze, plăcut, şi îi plăcea soţietăţile. Un singur viţiu moştenise de la armia rusească: acela de a adora jocul cărţilor hazardoase, care i-au şi ruinat o parte din averea sa nemişcătoare. Acest pasion însă l-au învins îndată ce s-au căsătorit.

Învestit cu rangul de sluger la anul 1801 de Mihai vodă Suţu, înaintat la gradul de stolnic de vodă Caragea, au ocupat mai multe posturi în serviţiul ţării, precum şi acela de armaş mare. Au săvârşit serviţiuri şi curţii Rusiei la venirea armiei, de la 1808 până la 1812[57], fiind deputat din partea ţării pe lângă feldmarşalul Kamenski[58] şi în urmă al feldmarşalului Kutuzov[59], decorându-l cel dintâi cu inel în brilianturi cu ţifra imperatorului Aleksandru, iar cel de al doilea cu Ordinul Sf. Anii clasa a III-a.

La anul 1812 au luat în căsătorie pe muma noastră, Elenca, fiica clucerului Mihalache Dedulescu, şi i-au cununat feldmarşalul Kutuzov. În viaţa casnică au trăit aşa de bine, încât era de exemplu. Copii au avut cinci: trei băieţi şi două fete. Pe mine cel dintâi, născut la anul 1813 martie; al doilea copil pe Catinca, născută la 1815; al treilea pe Mihalache (au trăit numai doi ani); al patru<lea> copil Iancu, născut la 1821 pe muntele Sălătruc, în drumul Sibiului, în fuga revoluţiei (zaverei), căci aflându-se tatăl nostru cârmuitor (ispravnic) al judeţului Olt, am fugit prin plaiuri şi poteci ca să nu fim prinşi de Tudor Vladimirescu, căpetenia revoluţiei din Oltenia, care au dat cea dintâi manifestaţie de a omorî aristocraţia rumână spre a se urca prostimea şi mojicimea pe ruinele ei, vrăjmaş neîmpăcat al nobleţii, poreclind pe tot boierul cu numirea de ciocoi. Iată şi un pamflet al lui aruncat în popor ca să provoace ura poporului rumân contra boierilor:

Frunză verde usturoi,
F... în lege de ciocoi.
De te-aş prinde la zăvoi
Să-ţi dau măciuci ca să te moi

(şi alte asemenea, pentru care voi vorbi îndeosebi).

Al cincilea copil Mariţa, născută la 1825 cu trei zile înaintea morţii tatălui nostru.

Aşadar, tatăl nostru, după o fericită vieţuire casnică de 13 ani bolnăvindu-se la anul 1825 de peripleumonie, au răposat în Domnul. (Fie vecinica sa pomenire!) Îngropându-l la biserica Sf. Gheorghe Vechi înlăuntrul bisericii, în laturea d-a dreapta, unde sunt şi rămăşiţele părinţilor săi, şi pe piatră

scris al lor pomelnic. Stare au lăsat o casă cu prăvălii în faţa Sf. Gheorghe, pe Uliţa Vechii Agenţii Austriace, care casă şi prăvălii au ars la anul 1847, la arderea Bucureştilor. Au lăsat moşia Şuţa din judeţul Ilfov, lângă Şanţuri, pe care au vândut-o muma noastră lui vornicul Filip Lenş[60] drept 1.300 galbeni (şi astăzi are venit anual de două mii galbeni), ca să plătească o datorie a tatălui nostru de una mie galbeni lui Spirea Cazotti[61] pentru o tovărăşie de şuncii care au întreprins amândoi în zilele armiei ruseşti de la 1812, care, în neputinţa de a se vinde, s-au stricat şuncele. Şi cu toate că judecătoriile ţării au apărat pe muma noastră de această plată, îndatorând să plătească chezaşul tatălui nostru, care era cumnatul său, stolnicul Grigoraşcu Paladi, căci muma noastră avea lipsă de zestre, muma noastră însă, în fireasca şi extrema ei bunătate, nu au consimţit să plătească chezaşul, pentru ideea că se încarcă cu păcat sufletul mult iubitului ei soţ, şi prin urmare au vândut moşia şi au plătit datoria. Au lăsat moşia zestrală numită Jârlău (sau Malu Buzăului) din judeţul Slam Râmnic, pe care au vândut-o muma noastră ca să înzestreze pe sora noastră Catinca. Vânzarea s-au făcut la 1830, şi la 1832 s-au legiferat Regulamentul organic[62] şi s-au urcat moşiile la un preţ fabulos, astfel încât astăzi această moşie are un venit de opt mii galbeni anual. Şi iată-ne reduşi la o stare foarte modestă, printr-o schimbare de fază politică aşa scurtă. (Dar aceasta nu este lovitura omului, ci a norocului şi a timpului.)

Muma noastră

Elenca Lăcusteanca, fiica marelui clucer Mihalache Dedulescu şi a Zoiţii Deduleştii (născută Drugănească), s-au

născut la anul 1796. Au rămas foarte tânără orfană de părinţi, şi ca primogenitură au cârmuit casa şi averea părintească împreună cu fratele său Sică, care era mai mic. La 1812 s-au căsătorit cu tatăl nostru (cununându-i feldmarşalul Kutuzov). Au avut zestre două moşii: Câmpulungeanca din judeţul Buzău şi moşia Jârlău din districtul Slam Râmnic, robi, scule şi altele.

Au vieţuit cu tatăl nostru o viaţă armonioasă şi fericită, de 13 ani. La 1825 au rămas văduvă, cu patru copii. Îşi da toată strădania pentru creşterea şi învăţătura lor, multa dragoste a copiilor o consoma. Era de o frumuseţe distinsă, de un caracter dulce, blând, onest, de o virtute rară, pioasă la extremitate. Frumoasă era la chip şi mai frumoasă era la suflet.

În anul 1842 iunie 28, în ajunul Sâmpetrului, s-au dus la Biserica Sf. Apostoli ca să facă paraclis. Umbletul pe jos, mătăniile care făcuse fiind călduri mari, în momentul ce au venit acasă – era în murgul serii –, pe la aprinsul lumânărilor, au găsit pe soră-sa, Mariţa Brătăşanca, în odaie, care întrebându-o de unde vine, i-au răspuns (mumă-mea) că să meargă să cheme pe Maica Precista să măture în odaie, că vine Gligoraşcu (eu eram trimis de vodă Ghica ca să conduc pe generalul adiutant al imperatorului Rusiei, Duhamel[63], care venise în prinţipate cu chestii politice). La aceste vorbe ale mumei mele aţintând soră-sa ochii asupră-i, deodată o văzu cu gura la o parte. Sărmana era izbită de dambla şi, fără a mai pierde un minut, soră-sa au alergat şi au adus pe doctorul Sporer[64], doctor al casei şi care locuia în vecinătate. Însă când au venit doctorul gura era la loc şi nu mai da niciun semn al acestei boale, afară de o durere de cap care o coprinsese. A

doua zi, a treia zi durerea de cap nu o slăbea, astfel că doctorul o trata cu chină, zicând că are friguri la cap. A patrulea zi sosind şi eu şi aflând cele întâmplate, am chemat în consult pe doctorii Grunau[65], Sachelarie[66] şi Sporer şi pe ginerele său. Examinând pe paţientă, au blamat tretamentul lui Sporer, imputându-i şi acuzându-l că nu i-au lăsat sânge îndată, şi acum era prea târziu. Am oprit <ceil>alţi doctori congediind pe Sporer, dar fără niciun folos, căci i-au venit peste puţin şi al doilea atac, care au aruncat-o la aşternut; la al treilea atac i-au luat şi limba, exprimând numai prin lăcrămi durerea despărţirii şi blagoslovenia care ne lăsa. La 1 avgust anul 1842 au încetat din viaţă şi, cu o pompă demnă de maica mea, am înmormântat-o la Sf. Gheorghe Vechi, dinafara bisericii, în laturea din dreapta (fiindcă în biserică era poprit de guvern de a se mai îngropa cinevaşi)[67], care a devenit cimitirul familiei mele. I-am făcut toate pomenirile la soroace, după lege, cu arhierei până la şapte ani, iar al şaptelea an, când trebuia să o dezgrop, m-au stânjenit bătrânele rude superstiţioase, care îmi zicea că este o superstiţie care se crede că când se deschide un mormânt, trebuie să se puie altul în loc. (Această vană superstiţie o plătesc acum cu mustrarea cugetului meu.) I-am pus o cruce la cap, făcându-i şi următorul verset pentru epitafiu. Astăzi însă s-au schimbat prin altele (după cum se va vedea mai la vale).

Astfel au trecut prin haosul suferinţelor acestei lumi preaiubita noastră maică. (Fie-i vecinică pomenirea şi rog pe urmaşii mei ca din vreme în vreme, la cazuri de pomeniri bisericeşti, să pomenească şi pre bunii şi pioşii mei părinţi.) Stare au lăsat casele şi prăvăliile care mai în urmă au ars la arderea Bucureştilor de la anul 1847, iar locul l-am vândut eu

şi am dat zestre sorei noastre Mariţa. Au lăsat şi una mie galbeni care era depuşi la fratele său Sică Dedulescu, cu care asemenea am înzestrat pe Mariţa şi i-am căutat sufletul. Au lăsat şi zece robi şi mărunţişuri ale casei.

Însemnai şi epitafiul său, deşi nu este de un stil perfect:

Stolniceasa Elenca Lăcusteanca
Născută Dedulească la anul 1796
şi răposată în Domnul la anul 1842 avgust 1

Fii, nepoţi lacrămi vars-aici
Pe mormântul scumpei maici
Inima-i la toţi rănită
Prin voia de sus venită
Tu, Doamne, ai vrut, tu ştii, tu poţi,
Vrând iar, a mângâia pe toţi.

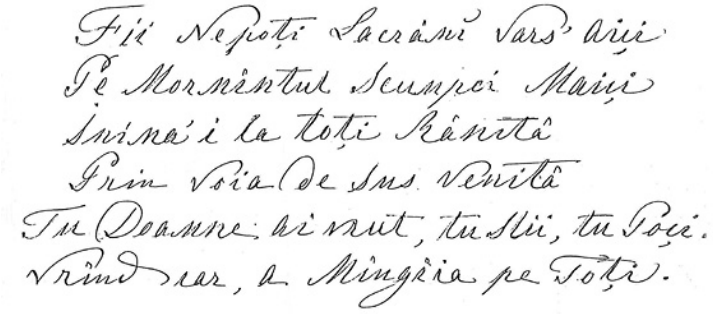

Surorile şi fratele meu

Sora mea Catinca, născută la anul 1815 şi măritată la 1831, luând în căsătorie pe Alexandru Karpov, căpitan în armata rusească, lăcuitor din Odessa şi proprietar de moşie de origină moldovean, au vieţuit ani <patru>[68] cu bărbatul său, şi la anul

<1835>[69], la facerea unui al treilea copil, au murit din facere, căci viind de la moşie iarna ca să facă la Odessa, fiind în nouă luni, au răcit, au prins-o frigurile şi din aceasta i s-au pricinuit moartea. Au lăsat în viaţă trei băieţi. Mai în urmă însă au murit şi dânşii, nerămâind moştenitori dintr-însa. Karpov s-au însurat de-al doilea cu o ruscă.

Păstrez şi astăzi scrisorile sărmanei sorei mele prin care ne ruga necontenit să mergem mumă-mea sau eu ca să ne vază, căci suferă mult de dorul nostru, şi cu atât mai mult că era streină acolo. În fine, la anul <1834>[70] mumă-mea, văduvă fiind (căci tatăl meu nu trăia nici la măritagiul ei), s-au dus la Odessa ca să o vază şi au găsit pe sărmana soră-mea puţin satisfăcută în menagiul său, şi aceasta au fost o lovitură morală pentru muma noastră, care i-au alterat prea mult sănătatea. Nu mai zic de durerea care au suferit-o până au murit, când au aflat de pierderea ei.

Când s-au măritat soră-mea eram în oştire şi cantonam cu compania la satul Plătăreşti, în distanţie de o poştie de Bucureşti, şi la ziua cununiilor nu am venit în Bucureşti, căci mă opuneam acestui măritiş, fiind contra prinţipiilor mele de a se înstreina. Şi consiliez pe copiii şi nepoţii mei ca, daca vor putea, să menţie acest prinţipiu că „cel ce aleargă la strein înstreinase-va”. Şi în adevăr că au plecat din ţara ei şi din sânul familiei, ca să nu-i mai vază niciodată. (Fie pomenirea ei vecinică!)

Al trei<lea> frate, Mihalache[71], au trăit numai 16 luni.

Al patrulea frate, Iancu, născut la anul 1821 pe muntele Sălătruc, în fuga zaverei (după cum am descris mai sus), au rămas orfan şi de mumă, în etate de 21 ani. L-am ţinut supt tutela şi în casa mea până s-au însurat, fără a simţi câtuşi de

puţin greutăţile orfanismului. Avea şi are o inimă foarte bună, dar de mic era zburdalnic („espiègle”). Şi văzând puţina aplecare ce avea pentru studiuri, i-am dat cariera militară, luptându-mă, ca frate şi părinte, a-i crea o înaintare repede în cariera militară, astfel că la anul 1848, fiind sublocotenent, i-am încredinţat comânduirea unei companii în regimentul al II-lea ce comandam, fapt fără antecedent şi în detrimentul atâtor ofiţeri cu graduri de locotenenţi, ba chiar şi căpitani. În fine m-am silit a face să dobândească gradurile de „lieutenant” şi căpitan, ca să fie în raport cu reglementul ostăşesc în privinţa comandirului de companie şi cu scop ca retrăgându-mă eu din oştire, să-i las o carieră frumoasă şi satisfăcătoare. Dar în zadar, căci ce clădeam eu, destinul său îl împingea la derăpănare. După retragerea mea din oştire săvârşind fapte netolerate de legile ostăşeşti, i-au luat compania şi au fost silit a demisiona, brizându-şi cariera cu desăvârşire.

La anul 1848, aflându-mă eu supt arest de rigoare la palat de către revoluţionari pentru chestii politice[72], m-am pomenit cu Iancu într-o seară că îmi sărută mâna şi îmi face surpriză, spuindu-mi că s-au cununat cu Lina[73], fiica lui Costache Florescu. Nu am putut nici a zice, nici a face altcevaşi decât a-l binecuvânta, zicându-i: „Dumnezeu să-ţi ajute”, amintindu-i tot într-o vreme proverbul grecesc Μήν κακόγεννηθής, καί μήν κακοπανόδενθής (adică „să nu te naşti rău şi să nu te însori rău”). Acest act l-au săvârşit fără ştirea şi consimţimântul meu şi al familiei noastre. Zestre au luat trei mii galbeni, însă atât zestrea, cât şi stările a Florescului şi a Boldescului (moşul Florescului) prin dibăcie ageră le-au zleit. Astăzi[74] este înconjurat de o familie numeroasă, de patru fete

şi un băiat, Nicolae, conducând o viaţă foarte spinoasă şi amerinţat de o crudă soartă, şi fără speranţa de un viitor mai ferice. („Quidquid agis, prudenter agas et respice finem.”[75])

A cincilea soră, Mariţa, născută la anul 1825, cu trei zile înaintea morţii tatălui nostru, mai în urmă rămasă orfană şi de mumă. Sub tutela mea fiind, la 1849 au luat în căsătorie pe căpitanul Coresi[76] (astăzi locotenent-colonel). Zestre i-am dat trei mii galbeni; soarta frumoasă nu i-au surâs; copii nu au avut.

*1. În text: trei.
*2. În text: Musujan.
*3. În text: Baliţa.
*4. În text: Italia.

Partea a II-lea

Biografia mea în etatea nevârstniciei şi a juneţii

Grigore Lăcusteanu, fiul stolnicului Ştefan Lăcusteanu şi al Elencii Lăcustencii (născută Dedulească). Născut la anul 1813 martie [...], cu temperament sanguin-coleric, botezat de cumnatul tatălui meu, stolnicul Grigoraşcu Paladi. La vârsta de trei ani m-au pus părinţii la învăţătura limbii elinice. Făceam progresuri distinse (sub un profesor grec Spirea), aşa încât în etate de patru ani am zis un cuvânt de felicitaţie (ἐν ἐγκωμίῳ) în ziua Anului Nou 1817 domnitorului vodă Caragea în plină şedinţă domnească (divan), după obiceiul de atunci. Cuvântul era compus de episcopul Argeşiu[1] Iosif, care mă şi meditase.

După ce am terminat cuvântul, fără nicio sfială (căci pe acele vremi era îngrozitori domnii, care aveau dreptul de moarte şi viaţă) m-am apropiat de dânsul, vrând să îi apuc mâna să o sărut. Dânsul mi-a întins degetul arătător; vrând să-l apuc, au schimbat alt deget şi aşa jucându-se cu mine câteva secunde, m-au întrebat ce voiesc să-mi dăruiască. I-am răspuns: „Un armăsar de călărie”. Îndată au chemat pe cămăraşul şi au ordonat să-mi dea un armăsar de călărie din

grajdurile domneşti înşelat cu o şa domnească, şi să fiu condus acasă călare, însoţit de patru ciohodari în uniforme (guarda domnească). Ordinul s-au executat la moment. Ieşind din sala tronului în sărutările şi urările cu „să trăieşti!” ale boierilor, am fost chemat de doamna în harem, care mi-a zis să repet cuvântul care rostisem lui vodă. După ce l-am terminat m-au sărutat şi mi-a dat o punguliţă cusută cu fir, care conţinea o sută de rubiele (rubiaua valora şase lei vechi), iar învăţătorului meu o hârtie cu cincizeci rubiele, invitând pe tatăl meu să mă conducă adeseori la Măria sa. (Aceasta au fost cea mai mare bucurie în viaţa mea copilărească.)

În etate de şapte ani, la 1820 am abandonat pe bunul meu profesor care mă învăţa cu multă silinţă şi dragoste, fiindcă se orânduise tatăl meu ispravnic al districtului Olt, având tovarăş pe Alecu Ghica (devenit mai în urmă domnitor al ţării), iar la 1821 ramplasat Ghica cu Chiţescu[2]. Aşadar, cu profesorele provinţial din Slatina, unde ne aflam, mai mult am pierdut decât am profitat în limba elenă. Fiind profesorele puţin instruit şi fără nicio metodă, mă pusese să studiez *Psaltirea* lui David.

La anul 1821, prin impulsia Rusiei se formase o eterie secretă (secta carbonarilor). Omoară pe vodă Suţu[3] prin punere de otravă la fontaneaua[*1] mâinii sale prin ştirea chiar a fiilor săi şi se proclamă zavera (sau insurecţia Greciei) deodată cu revoluţia lui Tudor Vladimirescu. Acest Tudor era un om foarte neînsemnat, moşnean din Valahia Mică, fără niciun fel de învăţătură sau inteligenţă, şi drept tot meritul era că slujise în armata rusească câtăva vreme şi se retrăsese din oştire cu rangul de „podporucic” (sublocotenent) de infanterie. Şi prin urmare nu capacitatea, care îi lipsea, nici patriotismul

ţării îl făcuse să se răscoale, ci o mână puternică, streină, îmbrâncindu-l l-au făcut să lase un nume istoric în ţară. Sfârşit însă au avut fatal, căci l-au tăiat în o sută de bucăţi la Târgovişte generalul Ipsilanti, general al Rusiei în retragere şi comandant suprem al legioanelor streine revoluţionare.

În această anomalie tatăl meu medita să fugim în Austria, însă poziţia interesantă a mumei mele îl făcea să mai amâne timpul. Dar într-o seară am fost surprinşi de căpitan Farmachi (grec), unul din căpeteniile revoluţionare, însoţit de patru sute de albanezi, şi după o înţelegere prealabilă ce au avut cu tatăl meu (fiind fost amândoi carbonari), s-au decis ca amândoi cârmuitorii să fugă cu un ceas mai nainte de sosirea lui Tudor, care trecea cu patru mii de panduri la Bucureşti, căci, fiind inemic de moarte al aristocraţiei, îndată ce îi va prinde, îi va jefui şi omorî.

Fuga ambilor cârmuitori cu familiile lor au urmat imediat, luând drumul Sibiului peste munţi şi plaiuri, având cu dânşii o escortă de douăzeci albanezi (care le-a fost dat căpitan Farmachi[4]) să-i ducă până la graniţă şi vreo treizeci de slujitori ai districtului, fiindcă eram amerinţaţi şi de bande turceşti care cutreiera ţara.

A treia zi ajungând la satul Sălătruc, între munţi, au sosit ceasul ca să se uşureze mumă-mea, unde au şi născut pe fratele meu, Iancu. În acest timp ne-a sosit după urmă un căpitan de panduri cu vreo câţiva panduri şi turci trimişi de Tudor şi cu o scrisoare măglişitoare către cârmuitori, ca să se întoarcă la district. Chiţescu sărmanul s-au înşelat şi s-au întors singur, fără familie, iar tatăl meu i-au răspuns lui Tudor că fiind mumă-mea lehuză, o va petrece până la Sibii şi se va întoarce.

Sărmanul Chiţescu îndată ce s-au întors i-au cerut Tudor o sumă însemnată de bani pentru susţinerea oştirii, carele neavând, l-au pus în fiare şi l-au închis într-un bordei, făcându-i cele mai cumplite execuţii, astfel că în trei zile au şi murit. Iar noi, după două zile de şedere la Sălătruc, am plecat şi am ajuns la Sibii.

La Sibii (Hermannstadt), în Transilvania, am şezut până la 1824, locuind în casa lui Ioan Denc, văpsitor de profesie. Casa era şi este situată lângă poarta cetăţii, Uliţa Strajamentului. Proprietarul avea o consoartă şi o singură fată, de o vârstă cu a mea; o chema Fani, învăţa limba franţeză, clavir şi chitară.

La Sibii am întrerupt iarăşi studiul regulat al limbii elenice în lipsă de învăţător, deşi tatăl meu mă medita; pentru limba germană m-au dat extern la strajament (şcoală a copiilor <de> militari), unde am urmat cu învăţătura până la 1824, la reîntoarcerea noastră în ţară.

O imprudenţă copilărească

Pe dinaintea casei unde locuiam trecea apa Sibiului şi o podişcă de lemn în faţa casei slujea drept intrare. În o seară de toamnă, pe o lună frumoasă, mă jucam cu soră-mea Catinca şi cu fata gazdei. Bunii mei părinţi ne privea după fereastră cum ne jucam. Eu, trecând în fugă peste podul din faţa casei şi văzându-mă urmărit de fete, am alergat la o punte ce era peste apă în depărtare ca la treizeci de paşi de pod şi care răspundea în grădina casei. Şi trecând ca să mă ascunz în grădină, pe la jumătatea punţii am alunecat şi paf! am căzut în apă, care era în adâncime ca o jumătate de stat de om. Soră-mea şi Fani striga „à tue-tête” că „s-au înecat nenea Golea!” Nu

poate cinevaşi să-şi închipuiască spaima şi groaza care coprinsese pe părinţii mei. Din norocire, în momentul acela Dinu vizitiul (Dumnezeu să-l ierte!) venea cu o sarcină de fân pe pod. La minut aruncând sarcina s-au aruncat în apă îmbrăcat, ca să mă scoaţă. Apa mă dusese până la scocul morii, care era într-o distanţie bunicică de casă. În fine, la scoc mă găseşte, mă scoate. Eram mort! Tatăl meu mă apucă de picioare, îmi face un „moulinet" (sau „o moară de vânt" pe rumâneşte) din cele mai desperate. După multele învârteli am scos apa. Mă aduc acasă, îmi fac fricţioane, şi după o jumătate de oră ieşind din letargie, am deschis ochii. Mumă-mea dintr-un leşin mare au aruncat-o la isterism.

Această întâmplare mi-a slujit multă vreme la înfrânarea nebuniilor. Peste câteva zile tatăl meu m-a dat la şcoala de nataţie, să învăţ a înota.

Păcatul căzut

Nu lăsaţi copiii singuri.

Eram în vacanţiile şcoalei militare, unde învăţam limba germană. Într-o dimineaţă m-am dus în grădină să meditez lecţiile. Citind culcat pe iarbă, am adormit. Fani, fata gazdei noastre (care era de o vârstă cu mine), mă surprinde adormit. Îmi aruncă un voal pe ochi care îl purta pe umeri, ca să-mi violeze moralitatea. Deşteptându-mă, am blamat-o, dar peste puţină vreme amorul au înlocuit remordul. După ce ne-am întors în ţară nu m-am mai gândit niciodată la dânsa.

Peste 27 de ani, în fuga mea la Braşov (pentru care fugă voi vorbi mai la vale) m-am dus de la Braşov la Sibii pentru două, trei zile ca să mă plimb. Inspirat de mulţumirea de a revedea locurile şi oamenii cu care petrecusem un timp al copilăriei, m-am dus într-o dimineaţă la casa lui Ioan Denc şi am găsit numai văduva, Ana Denc. Au simţit o bucurie nespusă când m-au văzut. M-au întrebat de toate şi de toţi ai casei, de unele răspunsuri bucurându-se, de altele exprimându-şi părerea de rău când i-am spus că pierdusem părinţii şi pe sora mea. La rândul meu am întrebat-o de Fani şi mi-a zis că locuieşte într-un apartament aparte, şi chiar în acela unde locuisem odată. Mă duc acolo, intru. Într-o cameră întâlnesc o femeie frumoasă, înfăţişând o vârstă între 35 şi patruzeci de ani. Era în picioare, spăla nişte horbote înfăşurate pe un pahar. Am cunoscut-o îndată. Salutându-o în limba germană, am voit să-i dau o strânsoare de mână. Dânsa, necunoscându-mă, mă întreabă cine sunt şi ce voiesc, dar văzând că mă uit la dânsa fără a-i răspunde, îmi zice cu un ton sever: „Acolo este bărbatul meu, intră!”, arătându-mi cu mâna camera bărbatului său. I-am răspuns că „eu sunt Gligoraş” (căci aşa mă numea odată) şi am venit să o văz pe dânsa, iar nu pe bărbatul său. Atunci dânsa, cu o bucurie frenetică, îmi dă o strânsoare de mână şi mă conduce în camera bărbatului său, recomandându-mă ca amicul copilăriei sale, despre care, zice ea, „adesea ţi-am vorbit”. Bărbatul său, căpitan în oştirea austriacă, era culcat în pat fiind bolnav, de o vârstă între patruzeci şi cincizeci ani. După un ceas de întrevorbire şi glume m-am retras cu promisiunea de a-i mai revedea, însă nu i-am mai văzut niciodată. Şi cu toate că era o femeie frumoasă şi cu mult spirit, dar nu mi-au inspirat plăcerea de a

o mai revedea. (Imoralitatea nu mai reinspiră niciun fel de sentiment.)

Reîntoarcerea în ţară

La 1824 ne-am reîntors în ţară. Am reînceput studiile limbelor elenică şi germană, cea dintâi la profesorul Gheorghe Ianiotu, cea de a doua la părintele Bodor, călugăr catolic şi preot cu desăvârşită literatură şi filosofie.

Cu grecul, în curs de doi ani am trecut mai mulţi autori clasici: pe Xenofon, Tucidide, pe Sf. Vasile, Ioan Hrisostom, Lucian şi alţii. Cel de al doilea, germanul, îmi preda ştiinţe precum aritmetica, geografia, istoria naturală şi altele. Şcoala Bărăţiei, care era sub direcţia profesorului meu, au dat mai multe examine în prezenţa consulilor streini, din care de la două am luat premii. Avea multă metodă şi se silea sărmanii profesori cu mine (Dumnezeu să-i ierte!), şi eu însă nu mai puţin corespundeam la dorinţa lor.

Cele după urmă zile ale tatălui meu

La 1825 tatăl meu cade bolnav de peripleumonie. Îl tratează doctorul Mesits[5], amicul său intim. Peripleumonia se formează în apostimă şi, după o zăcere de două luni aproape, se săvârşeşte în Domnul. Până în ultimele ceasuri mă ţinea de mână lângă dânsul (fiindcă eram copilul răsfăţat al părinţilor). Adesea l-am văzut uitându-se la mine şi curgându-i câte o lacrămă din ochi. Îmi da mai multe sfătuiri şi poveţe, îmi explica şi făcea aluzii chiar la chestii politice, căci avea multă

învăţătură şi ştiinţă practică şi teoretică şi în chestii politice. (Minunile lui Dumnezeu sunt mai presus de toate.)

După săvârşirea tatălui meu din viaţă, mumă-mea fu izbită de cea mai dureroasă şi mai nenorocită lovitură, căci pe lângă aceea că pierduse pe iubitul său soţ şi rămânea cu patru copii nevârstnici, cea mai mare era aceea că se afla lehuză cu soră-mea Mariţa, numai de trei zile. Rudele, amicii şi medicii o hotărâseră că nu va putea rezista ca lehuză la o asemenea calamitate, dar, minunea lui Dumnezeu!, au trecut peste nenorocire fără să rămâie cu nicio patimă.

1826. Profesorele grec mă lasă, ca să se instaleze la Craiova. Muma mea mă angajează la şcoala privată a călugărului Neofit Duca[6], renumit filosof şi autor. Îi plătea mumă-mea trei galbeni pe lună, o retribuţie mare pe vremea aceea. Toată tinerimea aristocratică studiase şi studia la dânsul. Au dat ţării mai mulţi bărbaţi literaţi. Colegi de studiu eram vreo treizeci în curs de doi ani. La 1828 am trecut în clasa superioară, unde ne preda poeziile lui Omer <şi> făceam sintax din limba elenă în cea greacă. Cu limba germană continuam, însă o cam slăbisem, fiindcă pierdusem pe tatăl meu, care m-ar fi observat şi m-ar fi silit prin nobilul său metod. Cu cât slăbisem însă limba germană, cu atât mă sileam şi făceam progrese în limba latină, căci într-un scurt timp traduceam pe Cornelius Nepos[7] în limba germană.

„De educaţia şi instrucţiunea junimii depinde soarta statului.” (Anacharsis[8])

„Instrucţia şi educaţia este şi rămâne suprema afacere a omenirii şi merită a se lua îndeaproape consideraţie nu numai când e vorba de ameliorarea geniului uman în genere, ci şi

când e vorba de înaintarea binelui şi fericirii cetăţenilor în special.” (Danzel[9])

O fatalitate în cariera mea

O fatalitate a destinului meu puindu-se în cariera studiilor mele m-a oprit de a mai putea urma cu învăţătura spre a dobândi lumini mai întinse. Iată şi chipul cu care soarta m-au mărginit.

În anul 1829 ghenarie 20, muma mea se afla dusă cu unchiul meu Sică Dedulescu la moşia Topliceni. Pe mine mă lăsase la mătuşa mea Brătăşanca[10], ca să nu întrerump învăţăturile. În ziua de 20 ghenarie întorcându-mă acasă de la şcoală, găsesc un lipcan de la Ministerul Finanţelor, care mă aştepta cu o invitaţie olografă din partea vornicului Alecu Filipescu[11] poreclit Vulpea, atunci ministru de finanţe, ca să merg îndată la minister. Cam de voie, de nevoie m-am dus, neştiind ce rezultat poate avea chemarea mea la minister. Îmi consultam memoria daca nu am bătut vreun şcolar sau nu am insultat vreun jidov.

Intrând în camera de seanţă a ministrului, care şedea alături cu un general rusesc Sturza[12], controlor al ministerului din partea Guvernului rus, timiditatea mă roşise până la urechi. După ce am salutat pe ministru, pe care îl cunoşteam de mult (fiindcă mergeam adesea cu tatăl meu la dânsul), îmi zice că se socoteşte fericit că poate să răsplătească amiciţia tatălui meu prin chemarea fiului său în serviţiul guvernului. Am mulţumit ministrului pentru bunele sale intenţii, adăogându-i că nu poci priimi niciun serviţiu ca să întrerump studiile mele, la care aspir atâta de mult. În fine îmi zice că

este o urgenţă necesarie ca să merg deputat cu un general de statul-major care nu ştie decât limba germană, şi nu are cu cine mă înlocui. Eu persistând în hotărârea mea de a nu priimi, generalul rus Sturza mă întrerumpe, zicându-mi că daca nu voiesc să merg după o rugăciune care mi se face, apoi mă va trimite cu o escortă de cozaci. Pe de o parte, temerea sau amerinţarea muscalului, iar pe de alta, îndemnul altor unsprezece tineri feciori de boieri, între care şi vărul meu Cârlova poetul, chemaţi tot pentru asemenea misii, m-am înduplecat şi am arătat ministrului consimţimântul meu. Însă pentru un timp scurt şi îl rog să-mi dea un ajutor, fiindcă îmi lipseşte experienţa slujbelor. Ministrul îmi mulţumeşte şi îmi propune un salariu de cinci sute lei pe lună, iar cât pentru ajutor, să trec în sala ministerului, unde sunt o mulţime de aspiranţi, şi să-mi aleg pe care voi voi eu. Ieşind în sală, am fost înconjurat de o mulţime de ciocoi care îmi implora clemenţa ca să le arunc un os al guvernului. În această clică, un om mai înalt decât toţi şi mustăcios, îmbrăcat şi legat la cap turceşte mi-au atras atenţia. L-am întrebat cum îl cheamă. Îmi zise „Prejbeanu” (un nume de familie furat de dânsul, căci familia Prejbenilor[13] era şi este cunoscută de nobilă şi onorabilă în ţară). Aşadar, impresionându-mă atât numele familiei, cât şi înălţimea corpului, am presupus că trebuie să fie şi vrednic. Dar m-am înşelat, căci era un beţiv. În fine l-am înfăţişat ministrului, care au ordonat să-i dea un salariu de lei două sute pe lună, povăţuindu-l ca să mă îngrijască ca ochii lui din cap, căci daca la întoarcere voi arăta eu ministrului că n-am fost mulţumit de dânsul, are să-i tragă cinci sute de nuiele la falangă. (Aşa trata boierii pe ciocoi pe atunci, până la 1848, când revoluţia au adus libertatea şi progresul care, ajutat şi

împins de feciorii de boier, au urcat pe ciocoi dasupra ruinelor lor.)

A doua zi priimind instrucţiile ministeriale, m-am dus la bunii mei profesori ca să le anunţ inţidentul, care cu multă mâhnire au priimit o asemenea noutate. Am luat „ziua bună” de la dânşii şi colegii mei, promiţându-le că mă voi sili să scap de această năpaste cât mai curând, ca să reîncep iarăşi studiile.

Începerea serviţiului meu către stat.Înfăţişarea la general

1829 ghenarie 23. M-am înfăţişat la generalul Enholm, general de statul-major, pe lângă care eram acreditat din partea Guvernului român ca deputat. Era în etate de cincizeci de ani, om cu multă învăţătură, cunoştea mai multe limbi orientale, de un caracter foarte original. Am fost priimit cu multă amabilitate, invitându-mă pentru a doua zi la masă, unde am găsit mai mulţi conmeseni. Era doi adiutanţi ai lui şi şapte, opt ofiţeri superiori, din statul-major. Serviţiul său era tot de argint, până şi farfuriile de bucate. Tretamentul era oriental, zicându-ne că voieşte să-şi aducă aminte de Persia, unde au petrecut o parte a vârstei sale. Peste o săptămână am plecat la Giurgiu împreună, însoţiţi de adiutanţi, ca să dea planul pentru luarea cetăţii.

Cetatea era asiejată de cincizeci de mii oştire. Toată oştirea era cantonată în suterane, pe valea Frăteştilor[14]. Am tras în gazdă la generalul Jarkin, comandant suprem al armatei de acolo, care locuia într-un suteran cu şase camere şi un salon, tapisate peste tot cu cele mai frumoase covoare. În salon era o

masă întinsă, care nu se ardica nici ziua, nici noaptea, împrospătând numai mâncările care se consoma. O muzică consertantă şi una vocală era în permanenţă. Într-o cameră se juca jocuri de hazard cu miile de poli imperiali. Într-un cuvânt, era un ce feeric! Am şezut acolo o săptămână, mergând în toate zilele cu generalul meu pe câmpul Giurgiului de ardica planul cetăţii. Eram însoţiţi totdauna de cinci sute cozaci şi doi săteni bătrâni, care prin mine da informaţii generalului despre situaţia cetăţii. Am şezut acolo până la luarea cetăţii prin asalt şi breşe. Eram recomandat la toţi câţi venea la general, bine văzut, bine priimit şi bine tratat de toţi. Mă iubea sărmanul general ca pe copilul lui. Această viaţă şi petrecere feerică îmi aprinse dorinţa de a intra în armata rusească, făcându-mă să uit dragostea părintească şi a învăţăturii şi a ţării. Spusei generalului, care priimi cu bucurie propoziţia mea, făgăduindu-mi că îndată ce ne vom întoarce la Bucureşti îmi va face formalităţile, înlesnindu-mi intrarea de a fi priimit ca cadet (nobil).

De la Giurgiu am plecat către Turnu Măgurelelor pe marginea Dunării, însoţiţi de o escortă de vreo cinci sute de cozaci. În mergere am întâlnit două, trei bande mici turceşti, pe care le lua în goană cozacii. Seara am ajuns la satul Zimnicea. În seara sosirii noastre se lua Turnu Măgurelelor de către generalul Langeron[15]. Noaptea auzind generalul bubuiturile tunurilor mă cheamă şi îmi zice că trebuie să plecăm îndată, ca să se afle acolo la luarea Turnului. I-am spus că este imposibil, fiind o furtună, un viscol şi un ger din cele mai aspre ale iernii. În sfârşit, în răvărsatul zorilor, lăsând trăsurile, bagajurile şi adiutanţii în Zimnicea, am plecat călări la Turnu. Nu voi uita în toată viaţa mea asprimea acelui timp.

După o călătorie de două poştii ajungem la Turnu şi descălicăm la o bucătărie soldăţească, în câmp. Generalul se dezbracă până la cămaşă şi se îmbracă cu uniforma. Oştirea era ca la treizeci de mii. Bivuaca în câmp de trei zile, fără niciun adăpost, aşteptând momentul favorabil ca să ia cetatea Nicopole. Generalii numai se adăpostea într-o geamie pustie. Aspectul acestei panorame era foarte tragic şi <în> contrast cu bivuacul Giurgiului. Generalul meu se înfăţişă la generalul Langeron, comandant suprem al toatei armatei din Rumânia. Recomandându-mă şi pe mine, m-au întrebat daca sufăr frigul şi foamea. I-am răspuns că „îl simţ cu mare acţes, dar «à la guerre comme à la guerre»”.

Mă pofti împreună cu generalul la o mescioară de lemn neacoperită cu pânză, pe care era un curcan fript şi pe un alt taler vreo câteva pârjoale reci, pâine neagră şi o butilcă de vin (vasele era de argint). Am mâncat cu o foame de lup. Peste o jumătate de oră am plecat pe câmpia Turnului, la distanţia unei lovituri de tun de Nicopole. Eram însoţiţi de escorta de cinci sute cozaci şi de doi ţărani bătrâni. Generalul ardicând pe hartă puncturile necesarii ale cetăţii ne-am întors, dând planul generalului Langeron, şi am plecat îndată la Zimnicea, unde am ajuns noaptea foarte târziu. Când am ajuns, m-au dat <jos> cozacii după cal în braţe: eram îngheţat ca un lemn, picioarele erau degerate cu desăvârşire. Mi-a tăiat cizmele şi m-au oblojit cu foi de varză. Usturimea era nesuferită. A doua zi, cu picioarele înfăşurate în petice de cojoc, m-am pus cu generalul în caretă şi am plecat la Bucureşti. Mumă-mea, aflând de emanţiparea mea, venise în Bucureşti cu toată familia. Am fost tratat cu doctor de degerătură trei luni. Vreo două semne ale rănilor sunt şi astăzi imprimate la picioare.

Generalul venea din vreme în vreme de mă vedea şi mă ruga ca după însănătoşire să merg cu dânsul la Balcanuri, până unde armiile ruseşti făcuseră conchistă, şi apoi îmi va aduce o decoraţie, promiţându-mi şi alte avantaje. Suvenirul recent al Turnului mă făcuse să renunţ la toate bunurile din lume care aş fi putut dobândi. După ce s-au încheiat pacea[16], mi-a trimis generalul o medalie de argint pe cordela Sf. Gheorghe, cu inscripţia „Pentru campania anului 1828”, şi pe care nu am purtat-o niciodată.

Tinereţe fără minte, amăgită d-început,
Care încă omenirea ce-o să zică n-ai ştiut,
Dintr-o gură de credinţă de vrei auzi vrun sfat,
Nu-l faci haz, nu-l bagi în seamă, tot îţi e frică
de înşelat.

„Quidquid agis, prudenter agas et respice finem”

Viaţa zburdalnică şi frenetică care găseam în adunările ofiţerilor ruseşti cu care mă asosiasem şi eram înseparabil plăcându-mi îmi formă convicţia că unica carieră care trebuia să îmbrăţişez este cea ostăşească. Pe de altă parte, îndemnul colonelului Odobescu[17], amic din copilărie al tatălui meu, şi îndemnul lui Nicolae Brătăşanu, cumnatul sorei mumei mele, amândoi atunci în oştire, cel dintâi „lieutenant”-colonel şi cel de al doilea „lieutenant”, amândoi în Regimentul Aktîrţki[18] de husari, şi cu toată opoziţia mumei mele şi a rudelor, m-am decis şi am dat petiţie generalului comte Kiselev[19], guvernator al prinţipatelor Moldaviei şi Valahiei, prin care mă rugam să fiu priimit în oştirea rusească, în Regimentul de husari

Aktîrţki. Generalul au pus următoarea rezoluţie pe petiţie, zicându-mi verbal: „Dorinţa exprimată o priimesc cu plăcere, însă te sfătuiesc ca să aibi puţină răbdare, căci în curând şi foarte curând se va organiza oştire pământenească, şi la care pe cel dintâi ce voi recomanda vei fi dumneata”.

Două, trei cuvinte asupra formării oştirii şi de unde au luat naştere această frumoasă şi binefăcătoare instituţie

Pravoslavnica[*2] şi de Dumnezeu blagoslovită Rusia, „ab antiquo”, încă de la Petru cel Mare, au răvărsat multe şi nenumărate faceri de bine şi milostiviri în favorul cristianismului şi mai cu osebire asupra Rumâniei, care devenise cămară turcească (sau chiler împărătesc, după numirea oficială care se da de Guvernul turc ţării), căci pe lângă birul anual care da ţara turcilor şi care din vreme în vreme îl tot sporea după voinţa lor, apoi venea angaralele şi beilicurile, precum dări de unturi, seuri, cirivişuri, sureciuri (cirezi de vite) cu sutele de mii de oca, iar vitele cu miile de capete pentru furnitura oştirii turceşti, apoi cherestea pentru facerea şi prefacerea cetăţilor care poseda în tot lungul Dunării şi se întinseseră cu stăpânirea în toate districtele mărginaşe ale Dunării, cu care Guvernul român nu mai putea avea niciun amestec. Toate proprietăţile din aceste districte le însuşiseră turcii. Cutez a zice că a patrulea parte a ţării era stăpânită de turci. Hrăpea fetele şi copiii de <la> părinţi, femeiele de la bărbaţi cu miile, pe care parte îi turcea, parte îi lua robi şi parte îi omora. Într-un cuvânt, ţara era sub robia cea mai barbară şi neauzită în veacul al XIX-<lea>. (La ţipetele

românilor, puterile europene, precum Austria, Franţa, Anglia, Germania, nu s-au gândit niciodată să arunce o picătură de balsam pe suferinţele şi durerile lor.)

La anul 1828, Rusia, şi mai cu osebire imperatorul Nicolae al Rusiilor[20], apărătorul şi mântuitorul creştinătăţii, <era> indignat şi izbit în prinţipiile credinţii de către sultanul Mahmud, carele au omorât pe patriarhul[21] ecumenic chiar în sfânta biserică a Patriarhiei Constandinopolului pe când săvârşea sfânta jertfă şi apoi, învestit cu sfintele odăjdii, îl târa mort turcii şi ovreii pe stradele Constandinopolului. În urma acestui act infam şi barbar, imperatorul au declarat războiul religios de exterminarea barbarilor, şi în adevăr că extermina pe turcii din Europa, daca nu se opunea puterile europene (zise creştine), pentru că în timp de un an puternica Rusie făcuse conchis Andrianopolului şi <ajunsese> la o distanţie de câteva ore de Constandinopol. (Istoria adevăraţilor români creştini au vorbit, va vorbi şi va binecuvânta pravoslavnica Rusie, care au jertfit preţiosul ei sânge pentru salvarea creştinătăţii de supt sabia păgânismului.)

Aşadar, prin Tractatul de pace de la Andrianopol, Rusia au impus Turciei recunoaşterea prinţipatelor Valahiei şi Moldaviei de staturi independinte, şi numai sub suzeranitatea (iar nu suveranitatea) Turciei şi protecţia Rusiei.

Rusia au delimitat jumătatea Dunării cu ostroavele ei ca hotar al ţării.

Rusia au ras turcului toate cetăţile şi geamiile din ţară, întorcând proprietăţile turcilor la români.

Rusia au izgonit în patruzeci de zile pe toţi turcii peste Dunăre, fără a avea drept vreun turc a mai călca în ţară, nici chiar cu vreun „ferman” al sultanului, afară din neguţătorii

turci, şi aceia cu paşaporturi (şi fără arme), cu soroc mărginit, şi fiind priimiţi de autorităţile române.

Rusia au impus turcului recunoaşterea unei armate regulate române pentru paza grăniţii despre Turcia şi care oştire Rusia au organizat-o, dăruindu-ne mai multe mii de arme.

Rusia au înfiinţat carantinele despre tot hotarul Turciei, care avea însemnătate atât sanitară, pre cât şi politică, şi care carantine ne-au mântuit de îngrozitorul flagel al ciumei, care adesea au pustiit ţara.

Rusia au făcut să fie recunoscut „pavillonul" rumân de toate statele Europei.

Rusia au impus turcului recunoaşterea domnitorilor pământeni pe viaţă şi constituţionali.

Rusia au dat românilor frumoasa constituţie (Regulamentul organic) culeasă din toate constituţiile Europei, cu o Obştească Adunare care au legiferat această constituţie sub oblăduirea guvernatorului ţării, general comte Kiselev. Această constituţie revoluţionarii şi desculţii de la 1848 au nimicnicit-o şi au ars-o, blamând faptele milostive şi creştineşti ale Rusiei, ca să se urce craii şi descreieraţii cu legile lor cele desfrânate peste ruinele boierilor celor avuţi şi adevăraţi români.

Schiţe din statutele organizării oştirii române, din Regulamentul organic

Cap. 1, despărţirea 1

§ 349 După pontul al Tractatului de pace din Andrianopol ce întăreşte singurei stăpânirii româneşti otcârmuirea cea dinlăuntru a prinţipatului, neapărat trebuieşte – întâi spre paza grăniţilor pe cât se atinge de negoţ şi de carantine, al doilea spre paza bunei orânduieli şi a obşteştii linişti în prinţipat – să se formeze o oştire întocmită pe temeiori statornice şi întru care stăpânirea să-şi poată odihni credinţa. Drept aceea, se întocmeşte miliţia pământească în prinţipat, după următorul chip.

Cap. 1, despărţirea a 3-lea

§ 407 La începutul formării oştirii, boierii şi feciorii de boier se priimesc în slujbă şi priimesc feluri de comenzi rânduite lor după semuirea rangurilor cu care au fost cinstiţi, după cum este întărit în Regulament, cap. 1, despărţirea 8, unde se cuvântează drepturile şi căderile („prérogatives”) rangurilor ostăşeşti la trecerea din slujbă sau la mutarea în slujbă politicească.

§ 408 După ce a desăvârşit formarea miliţiei, boierii de orice ranguri şi feciorii de boier se vor priimi în slujbă iuncări şi nu mai puţin de un an sunt datori să slujască într-acest rang. Împlinindu-se acest soroc, după rândul vechimii se vor putea înălţa în cel dintâi rang ofiţeresc deschis. Întâmplându-se însă ca cel mai vechi în slujbă dintre iuncări să nu aibă ştiinţele trebuincioase, atunci cel dintâi după dânsul îndată următor va fi avansarisit, şi aşa treptat se va urma.

§ 409 Când formarea va ajunge întru deplină săvârşire, atunci înălţarea ştab- şi ober-ofiţerilor se va urma după rândul vechimii.

Aşadar, pe baza precedentelor paragrafe 407, 408, 409 şi tabloul de la Cap. 1, despărţirea a 8-lea din Regulament, toţi feciorii de boieri a cărora părinţi era învestiţi cu rangurile de la ban până la paharnic sau stolnic inclusiv se priimea în oştire cu rangul de sublocotenent (praporcic), iar de la rangul de paharnic în jos era priimiţi iuncări. Asemenea şi boierii se priimea în oştire cu rangurile echivalente după tabloul mai sus-zis. De exemplu, hatmanul Manolache Băleanu[22], unul din <cei> 12 boieri veliţi, au fost priimit la formare cu rangul de colonel (polcovnic).

Acest privilegiu însă nu au fost de lungă durată, căci în şase luni oştirea au fost cu desăvârşire formată şi complectă, căci la 1831 au intrat prinţul Scarlat Ghica[23], fiul lui Grigore vodă Ghica[24], şi au fost priimit în oştire iuncăr, fără niciun fel de consideraţie.

Cariera mea ostăşească

Anul 1830 mai 20, am intrat în oştire cu gradul de praporcic, în consideraţia statutului mai sus citat. La 30 mai am priimit ordinul de plecare la lagărul Craiovei, unde se organiza oştirea. În ajunul plecării mele s-au adunat toate rudele ca să mă vază şi să consoleze pe muma mea, care era neconsolată, sărmana! (Tristă au fost lovitura ei când au văzut că mă desparţ din braţele ei şi ies din casa părintească.) Am plecat cu mai mulţi camarazi din Bucureşti, cu Costache N. Filipescu, Nicu Rosetti[25] şi alţii. Trecând pe la Piteşti, am luat şi pe Tudorache Brătianu[26].

Ajungând la Craiova, ne-au dat îndată la cfartire. Eram în cfartir la doamna Catinca Samurcăşoaia[27]. Caimacam era Costache Ghica, care şi dânsul peste puţin s-au înrolat în oştire. Toţi ofiţerii eram ospătaţi şi bine priimiţi de toţi. Boierii Craiovei se întrecea care de care să ne dea prânzuri şi serate la dânşii.

A doua zi după sosirea noastră ne-am prezentat la generalul Starov[28], general-inspector şi instructor al oştirii române. Ne-am dus împreună de ne-am prezentat la caimacamul, unde am şi rămas la prânz acolo. La caimacamul am găsit pe polcovnicul Solomon[29], polcovnic de panduri. Era îmbrăcat arnăuţeşte, cu şalvari, cepchen, legat la cap turceşte şi cu pistoale la brâu. Peste o lună dup-aceasta au fost priimit în oştire cu gradul de maior şi comandir al regimentului al III-lea, în consideraţia rangului de maior ţivil rusesc care îl obţinuse pentru războaiele ce făcuse cu ruşii împreună, ca comandir al volintirilor. Tot atunci s-au priimit în oştire şi vreo câţiva căpitani de volintiri (sau panduri) cu gradul de praporcic, precum Tellii, adică Hristache Tell şi fratele[30] său care s-au sinucis, Boboc[31], Ispir[32] şi alţi trei, patru. Priimirea acestora au făcut pe mai mulţi boieri aristocraţi şi ambiţioşi de a renunţa la intrarea în oştire.

La 15 iunie toate cadrele oştirii era complecte atât în cinuri de jos, cât şi în ofiţeri. Cavaleria avea numai şase escadroane, care se socotea în catastişele regimentelor de infanterie, adică câte două escadroane de regiment. Însă până la complecta disciplinare şi învăţătură, erau înregimentate sub comanda colonelului Odobescu. Aşadar, cavaleria neînregimentată după Regulament, ofiţerii ei nu avea perspectivă la înaintări de ranguri decât numai până la gradul de căpitan inclusiv.

Multa mea silinţă şi pasiune care aveam pentru arta militară au atras dragostea, încă poci zice multa slăbiciune atât a generalului Starov, inspectorul, cât şi a şefului oştirii, Alexandru Ghica.

Într-o dimineaţă mă cheamă generalul Starov din lagăr la cfartira sa, în Craiova. Înfăţişându-mă, îmi zise aceste vorbe în limba rusească (care o vorbeam bine): „Lagastiane, te-am chemat să îţi arăt că sunt mulţumit de purtarea şi silinţa ta în oştire, şi dorind a te vedea ajuns departe şi pentru că în cavalerie nu ai perspectivă, te mut în infanterie". I-am mulţumit şi am priimit, însă lacrămile curgea din ochii mei, căci dragă îmi era cavaleria. Generăleasa, care era în cameră, îmi zise: „Sper ca lacrămile dumitale să fie lăcrămi de bucurie şi te invit la prânz aici".

Generalul era de o vârstă peste şaizeci de ani. Generăleasa nu avea încă treizeci ani împliniţi, era foarte frumoasă, copii nu făcea şi o chema Varvarinca. La masă era <nu>mai ofiţeri ruşi, instructori de-ai noştri. După-masă, generăleasa îmi observă că părul îmi este mare şi că ar avea mulţumire să mă tunză. I-am mulţumit, zicându-i că „nu merit această onoare şi o favoare aşa de înaltă". Dânsa stăruia şi mai mult. Eu temându-mă să nu se mânjască pe mâini de năduşala capului, fiindcă aveam un păr foarte stufos, s-au hotărât a se amâna pentru una din zilele săptămânii, luând angajamentul a mă duce. În fine spălându-mă pe cap, i-am satisfăcut mulţumirea.

A treilea zi am priimit ordinul de strămutare din cavalerie în infanterie şi comandir al roţii 1-a de grenadiri (aşa se numea pe atunci companiile de grenadiri şi carabinieri), din regimentul I. Peste câteva zile generalul Starov singur au ales din toate regimentele cei <mai> înalţi şi frumoşi soldaţi şi au

complectat compania. Căpitanii pandurilor <pe> care nu-i priimise în oştire cu rang de ofiţeri şi erau decoraţi cu medalia campaniei de la 1828, iar unii cu cavaleria Sf. Gheorghe de argint, i-au trecut în compania mea, înălţându-i în gradul de unterofiţeri. În lagăr domina o frăţie şi o camaraderie între ofiţeri, care peste trei, patru ani o regretam toţi.

Silinţa şi exersisurile devenea penibile, căci câte opt ore ne exersam pe zi, astfel că în patru luni oştirea nu mai era recrută, iar mai cu osebire compania mea, în care era oamenii cei mai cu inteligenţă, şi prin multa stăruinţă a învăţătorilor ruşi făcea concurenţă cu vechii ostaşi ruseşti.

Durata lagărului au fost până în luna lui noiemvrie. În cele dintâi zile ale lunii s-au prorogat lagărul şi ne-am aşezat prin sate la cfartire, pânprejurul Craiovei, rămâind în Craiova batalionul al 2-lea, ca să ţie garnizona. Împreună cu oştirea rusească eu eram cu divizionul I, adică compania 1-a şi a 2-lea, a lui Teologu[33], la satul Işalniţa, peste Jii, o jumătate de oră de Craiova.

La 15 noiemvrie am fost chemat la Craiova şi mi s-au poruncit ca să mă pregătesc să merg cu compania la Bucureşti, ca să vază generalul-guvernator al ţării, comte Kiselev, şi boierii ţării progresul care au făcut oştirea română într-un <timp> aşa de scurt.

La 1 decemvrie 1830 am fost în Bucureşti cu compania complectă, având ofiţeri în companie pe fraţii Telli (luaţi vremelniceşte din regimentul al III-lea fiindcă cunoştea bine tactica) şi pe Tache Budişteanu[34].

Şeful oştirii, vodă Ghica, în ajunul plecării din Craiova aflându-mă la dânsul, au chemat un croitor şi mi-au luat măsură de haine, fără a-mi zice nimic. A doua zi după sosirea-

mi în Bucureşti cu compania, au venit spătarul să ne viziteze la cazarmă (în casele lui Mavros, de la jicniţă)[35] şi după revizie, mulţumindu-mi, mi-a făcut surpriză cu o uniformă complectă, până la mănuşi, zicându-mi că să-l iubesc ca pe tatăl meu, căci în viitor el va suplini locul părintelui meu.

Prima înfăţişare[36] a oştirii române în capitala Rumâniei în veacul al XIX-lea

Anul 1830 decemvrie în 6, ziua onomastică a autocratorului Rusiei, Nicolae Pavlovici. Ne-am dus la cfartira generalului Kiselev, guvernatorul prinţipatelor române, ca să-i înfăţişez compania, însoţită şi de un pluton de cavalerie sub comanda praporcicului Costache N. Filipescu. Cfartira generalului era în casele[37] lui baron Meitani, pe Podul Mogoşoaii. În apropiere de cfartiră ne-a oprit generalul Starov la Biserica Zlătari[38], ca să se mai curăţe oamenii. Generalul îmi dă un raport de zi <cu> numărul oamenilor ca să-l prezantez generalului Kiselev, zicându-mi să-l iscălesc „«lieutenantul» Lăcusteanu”. Mi s-au adus călimări de la o băcănie şi l-am iscălit pe tobă.

Întrând în curte cu o muzică rusească în flanc, am aşezat compania în linie de război. Generalul Kiselev, însoţit de o suită numeroasă de generali şi ofiţeri superiori, precum şi de toţi boierii care veniseră să-l feliciteze pentru aniversara imperatorului, s-au dat jos în curte. Generalul au ordonat să fac exersisul de companie, care l-am executat cu multă exactitate, căci la fieşcare mişcare a companiei îmi mulţumea când ruseşte, când franţozeşte, când rumâneşte, strigând:

„«Haraşo!», «Très bien!», Bine, copii!”. Comanda o făceam în limba rusească. După săvârşirea exersisului companiei şi al plutonului de cavalerie, ne-am urcat în salon. Generalul, după mai multe elogiuri, au felicitat atât pe mine, cât şi pe Costache Filipescu pentru rangul de parucic („lieutenant”), zicându-mi: „Te rog să urmezi cu aceeaşi silinţă, să nu te osteneşti, ca nici eu să ostenesc răsplătindu-ţi ostenelele”[39]. După aceasta m-au învitat pentru prânz cu toţi ofiţerii companiei. Boierii şi poporul era entuziasmat. Când ieşeam pe uliţă, cu anevoinţă străbăteam uliţele. Într-un cuvânt, bătrâneţea ne binecuvânta, iar tinereţea ne îmbrăţişa.

Două zile d-a rândul generalul Starov însoţit de toţi ofiţerii români au făcut vizite boierilor ca să ne prezanteze. Toţi îmi făcea elogiuri şi mă săruta cu o dragoste nedescrisă. Mumă-mea sărmana era încântată, şi când le afla, plângea de bucurie. Iarna am rămas în Bucureşti cu compania. Duminica şi zilile de sărbători ţineam „obvahta” împreună cu ostaşii ruşi.

În luna lui aprilie ne-am întors la Craiova. Am cantonat tot la satul Işalniţa, unde lăsasem curtea roţii şi ştabul batalionului care îl comandam provizoriu. În predominaţia amiciţiei şi camaraderiei, locuiam într-o casă ţărănească cu trei ofiţeri amici ai mei, Nicu Manu, Pandele Cerchez şi Radu Golescu.

La 15 mai am ieşit iarăşi la lagăr. Mai în toate serile pe vremea plimbării se prefira toată societatea bună din Craiova. Era o frumoasă petrecere!

Un scandal în lagăr

Într-o dimineaţă, la exersisul de batalion comanda un învăţător rus (sublocotenentul Frank, neamţ de origină). Îmi împuta că nu conduc bine batalionul ca „flancher”. Eu tac. Apoi îmi trimite un unterofiţer rus să meargă în flanc, alături cu mine. Am suferit-o şi aceasta. Peste câteva minute îmi strigă că mă va da afară din front şi mă va aresta. Atunci eu, ieşit din front, mergând repede spre dânsul cu sabia scoasă, îl întrebam „cum au îndrăznit să insulte înaintea frontului pe superiorul lui?” (fiindcă eram „lieutenant”), amerinţându-l să-i vărs maţele. Neamţul fuge, eu după dânsul. Colera mea creşte (eram iute, violent până la ecsesuri). Caz jos leşinat, mort. Ofiţerii aleargă, mă ardică pe mâini, mă duc leşinat în cort. Eram în totală nesimţire. Se dă alarmă între ofiţeri. Se adună toţi ofiţerii superiori şi inferiori la cort la mine. Colonelul regimentului, Manolache Băleanu, mă fricţionează cu odicolon. Mă deştept. Chestia devine un punct de onoare militar. Se hotărăsc toţi să demisioneze, pentru motivul că rangurile noastre nu au nicio valoare. Eu le promit să împuşc pe neamţ. Generalul Starov ne promite satisfacere imediată. Arestează pe ofiţer şi îl mută pe dată la regimentul al II-lea vremelniceşte, promiţând a-l trimite în Rusia. Cu aceasta au liniştit spiritele. Eu numai rămâi neîmpăcat. A treilea zi mă cheamă generalul în oraş. Întâi mă amerinţă, apoi mă roagă să-mi retrag demisia. Eu stăruiesc într-însa. Generăleasa mă opreşte la masă. O refuz, dânsa stăruieşte. În sfârşit mă calmează şi îi promit să-mi retrag demisia, cu condiţie să facă pe ofiţer nevăzut. Pe care l-au şi trimis în Bucureşti, iar peste câteva luni l-au ataşat la regimentul al II-lea, schimbându-şi el nu numai purtarea, dar şi caracterul.

„Cholera morbus”[40] în ţară

Anul 1831. Pentru prima oară vine epidemia, necunoscută pân-aci, „cholera morbus” în Bucureşti. Secera câte două, trei sute de suflete pe zi şi mai cu osebire jidovimea. Cădea oamenii pe uliţă morţi ca de trăsnet. Lumea spăimântată căzuseră la rugăciuni, singura mântuire. Guvernul şi capii Bisericii preumbla moaştele tutulor sfinţilor ce avem prin ţară. Când au adus pe Sf. Grigorie Decapolitul[41] de la Bistriţa la Craiova, l-au întâmpinat toată oştirea română, făcându-i o mare paradă.

La 1 avgust se face dislocaţia. Regimentul I era destinat să ţie garnizoana Bucureştilor. Plecăm la Bucureşti. Bivuacurile pe drum se făcea în câmp, în apropiere de sate, aşezându-se cordon împrejur ca să nu comunicăm cu satele să ne molevsim de holeră, cu toate că în Valahia Mică nu ajunsese holera, iar <în> Valahia Mare[42] mergea scăzând. Ajungem în marginea Bucureştilor, bivuacăm pe câmpia de la Malmezon[43]. Pân-aci, niciunul din ostaşi bântuiţi de epidemie. Cavaleria însă, în momentul în care au descălicat, au căzut opt soldaţi izbiţi de holeră. Pân-a doua zi s-au întins epidemia în toată oştirea. Pe toată ziua aveam câte zece până la 15 morţi infanterie şi cavalerie. De două ori pe zi schimbam bivuacurile împrejurul Bucureştilor. Tot într-o vreme ţineam şi cordon sanitar pentru cei care intra în capitală. Toţi dormea în câmp. Ofiţerii avea corturi turceşti dăruite de ruşi, care se punea cu mare înlesnire, însă le puneam numai seara, iar ziua încruţişam trei puşti, aruncam o manta soldăţească şi un covor dedesupt. Acesta era adăpostul nostru, căci nu dormeam niciodată două nopţi într-un loc.

Îmi aduc aminte că într-o dimineaţă bărbierul roţii, tunzându-mă, mă lasă jumătate tuns, fiindcă îl apucase cârcei, sărmanul. Peste un ceas au fost mort. Într-o altă zi, pe Câmpul Herăstrăului făceam bivuacul de prânz. Mie îmi făcuse culcuşul, ca să zic aşa, pe muchia unei văi. Îmi aşterne covorul, îmi pune perna de piele, mă trântesc; văz capătâiul prea nalt, bag mâna supt covor, trag o pălărie rumânească; ardic covorul, era capul unui mort de holeră, îngropat prea puţin în pământ. Nerodul de soldat când au aşternut covorul nu au băgat de seamă că trupul era în vale şi capul ajungea pe muchia dealului. (Tinereţea nu se sperie de nimic în lume.)

Generalul Kiselev ne vizita în toate dimineţile cu caleaşca încărcată de sticluţe cu un oţet inventat atunci de doctori, care se numea „vinaigre des quatres voleurs” (oţet de patru hoţi)[44]. Împărţea la toţi ofiţerii, ne ancuraja şi ne sfătuia să nu ieşim dimineaţa din cort fără să facem gustare.

Într-o dimineaţă, generalul Kiselev, vizitând Spitalul Filantropiei care era destinat pentru bolnavii noştri de holeră şi negăsindu-l în desăvârşită curăţenie, trimite pe dată să aducă pe colonelul Băleanu, comandirul regimentului nostru, şi pe colonelul Odobescu, inspectorul cavaleriei, şi după o aspră dojană îi arestează pe amândoi la spital, cu ordin de a nu se mişca de acolo până nu vor aduce spitalul în desăvârşită curăţenie. Au şezut trei zile acolo arestaţi, până au adus spitalul în curăţenia cerută. I-am găsit într-o zi mâncând pe o tarabă a cârcimii de peste drum de spital cârnaţi de băcănie. Noaptea dormea în cârcimă. (Cu asemenea străşnicie se cârmuia oştirea atunci. Stăpânitorul răsplătea meritul cu mână deschisă şi pedepsea viţiul cu mână de fier.)

Câteodată mă strecuram noaptea pântre cordon şi alergam călare în oraş ca să văz pe mumă-mea. Nimic mai îngrozitor ca uliţele Bucureştilor atunci. În tot lungul uliţilor nu întâlneam alt, fără numai care cu cioclii care transporta morţii la câmp ca să-i îngroape, femei din popor care urmărea carele cu ţipete şi răcnete sfâşietoare, câinii în haite urla de te înfiora. (Ce aspect îngrozitor!) Muma mea îngrijată de mine, ochii ei nu se mai usca de lacrămi. Şedeam un ceas, două cu dânsa şi plecam, condiţionând a reveni daca nu va mai plânge.

Îndată ce au încetat epidemia am intrat în oraş decimaţi de holeră, în vreme ce din Craiova plecase regimentul complect. Din ofiţeri numai sublocotenentul Socoleanu au murit. Tot regimentul au cazermat în Hanul Golescului[45], pe Podul Caliţii[46]. Toţi ofiţerii şedea în cazarmă, şi chiar aceia care avea casele lor în capitală.

Manevrele

Anul 1831 avgust. Mari manevre pe câmpiile dimprejurul Bucureştilor. Toată oştirea română au fost chemată să coopereze cu cincizeci de mii oştire rusească, care se întorcea de peste Dunăre. Toată oştirea era campată pe Câmpul Mărcuţii[47]. Durata manevrelor au fost de trei zile. Oştirea română forma avangarda. După săvârşirea manevrelor, generalul Kiselev, mulţămind oştirii, au citit[*3] oştirii un ucaz împărătesc prin care Rusia recunoştea rangurile militare române, acordându-le şi dreptul de a purta epoleturi şi eşarfuri ruseşti (căci pân-atunci purtam pe umeri nişte cozonaci de fir împletiţi şi în loc de eşarfuri, cordoane de piele

cu cataramă, deosebindu-se rangurile prin cusătura de fir a cordoanelor şi poleitura cataramelor). Apoi au făcut mai multe înaintări atât în rangurile superioare cât şi ofiţereşti, între care mă prenumăram şi eu.

Oştirea română la destinaţia ei

A doua zi după săvârşirea manevrelor, regimentul I cu şase escadroane au rămas la Bucureşti pentru ţinerea garnizoanei, regimentul al II-lea l-au împrăştiat pe companii în lungul Dunării pentru paza cordonului, cu ştaburile regimentului şi al batalionului 1 la Brăila, iar ştabul batalionului al 2-lea la Giurgiu, regimentul al III-lea în Valahia Mică, pentru ţinerea cordonului dunărean, cu ştabul regimentului la Craiova.

Anul 1831 avgust 22. Am fost înălţat la rangul de căpitan. În 15 luni am dobândit trei ranguri, şi în vârstă de <numai> 17 ani împliniţi. Foarte puţini din camarazii mei au dobândit o asemenea carieră, şi această precipitare semănase o gelozie între colegii mei şi o răceală a superiorilor români către mine.

O serată scandaloasă la „bal masqué”

Într-una din zilile carnavalului[48] 1832 am fost orânduit dejurna (de serviţiu) peste cazarmă. Pe la vremea prânzului, când credeam că niciun şef superior nu o să viziteze cazarma, m-am repezit acasă să prânzesc cu mumă-mea, fiind locuinţa în apropiere de cazarmă. Prin o întâmplare, vine comandirul regimentului, colonelul Băleanu. Nu mă găseşte şi ordonă adiutantului ca îndată ce voi veni să-mi ia sabia. Seara mă duc

la colonel, îl rog să mă ierte. Îmi zice că voieşte să ţie strict disciplina militară. Mă pofteşte la ceai, îl refuz şi mă duc supărat la cazarmă. În seara aceea era serate de baluri mascate (clupuri). Eu, neputând merge la clupul cel mare („noble clup”) fără sabie şi de temere să nu mă afle colonelul meu, am rugat pe „lieutenantul” Alexandrescu[49], comandirul roţii a 4-lea, să mă însoţească la un clup de al doilea ordin (la Burlan). Amicul meu au consimţit şi ne-am dus împreună. Întrând în clup, ne-am poprit în pragul uşii salonului. Văzând înghesuiala dinlăuntrul sălii de mulţimea ofiţerilor ruşi şi a femeielor publice, ne-am retras în camera laterală. Ne-am aşezat amândoi pe o canapea, distrându-ne cu câte un pahar de ceai. Deodată ne pomenim cu un maior de infanterie rusesc că se pune în faţa noastră şi mă întreabă: „Ce eşti tu? General de panduri?” Eu tac. „Spune ce eşti! Feldmarşal?”, repetă muscalul. Alexandrescu îmi zise: „Răspunde-i ruseşte, ca să ne scăpăm de el!” „Căpitan!”, îi zisei eu. „Căpitan?!”, îmi zice el, înjurându-mă de mumă. Până a nu isprăvi vorba, i-am aplicat o palmă ca un trăsnet. Amicul meu Alexandrescu ca printr-un instinct i-au trăsnit şi dânsul alta, pe partea ceailaltă a obrazului. Muscalul, uimit, pune mâna în pieptul Alexandrescului. Tovaroşul meu, deşi mărunt de trup şi slab ca o iasmă, dar era vânos şi iute ca iarba de puşcă, îl înghesuie în colţul zidului şi bate pe muscal cu pumnul în cap şi pân fălci. Sărmanul muscal cerea ajutorul celorlalţi ofiţeri, dar în zadar, căci în momentul care se petrecea sţena, ofiţerii fugea care cu şapca, care cu capul gol, lăsând săbiile în salon (de temerea judecăţii militare). După săvârşirea operaţiei, căci abia am scos pe muscal din <pumnul> Alexandrescului, ajutorat fiind eu şi de Căpitan Costache[50], ajutorul poliţiei,

care şi dânsul din când în când mânca câte o palmă de la Alexandrescu pentru amestecul său, iar dânsul la fieşcare palmă îi răspundea prin „sărut mâna, domnule”.

Ofiţerii ruşi, adunaţi toţi pe scara antreului dinafară, ne trimitea parlamentari rugându-ne să ne împăcăm. Întâi am refuzat, iar mai în urmă am consimţit, fiind insulta răzbunată, şi cu condiţie ca tot maiorul să-mi ceară excuzuri. Atunci ofiţerii s-au întors în clup, înduplecând pe maiorul să-mi ceară iertare şi să ne dea la toţi un supe pentru împăciuire. Eu, temându-mă de vreo cursă din partea ofiţerilor la masă, am trimis un bilet prin ordonanţa de la clup, prin care rugam pe toţi ofiţerii care îi va găsi la cazarmă să vie la clup. Au şi venit îndată vreo zece ofiţeri, pe care ofiţerii ruşi i-au priimit cu o curtenie distinsă, şi ai noştri nu corespundea mai puţin. Toţi au fost poftiţi la masă. Supeul era splendid şi garnisit cu o sută de sticle de şampanie. În timpul veseliei au venit şi comandantul rus ca să cerceteze sţena întâmplată, însă nu au putut afla nimic oficial de la ofiţeri, <doar> daca nu misterios, carele s-au şi retras liniştit, fără a da pricină la un nou scandal.

A doua zi comandantul, colonelul Iacobson[51], au raportat inţidentul generalului Kiselev, care au ordonat şefului oştirii prin grai, recomandându-i discresia, ca să-i prezanteze la cea dintâi duminică pe Alexandrescu ca ofiţer de ordonanţă, ca să-l vază (căci pe mine mă cunoştea).

În cea dintâi duminică după ce au priimit generalul ordonanţele, îi zice Alexandrescului: „Îţi mulţumim, domnule, şi doresc să-ţi moderezi şi să-ţi calmezi caracterul, ca să preîntâmpini nenorocirile care te-ar amerinţa”.

Retrogradarea oştirii

Anul 183<4>. Retragerea armiei ruseşti din prinţipate şi suirea lui Alexandru vodă Ghica[52] pe tronul românilor. Începe retrogradarea oştirii prin îmbrăţişarea nepotismului. Distincţia aristocraţiei, nesocotind meritul şi capacitatea, se înconjoară de un guvern viţios înlăturând virtuţile, încredinţează comanda supremă a oştirii fratelui său Costache Ghica[53], care era o nulitate, se întroduce abuzurile şi hoţia în Ministerul Ostăşesc prin Banov[54], o incapacitate rusească priimit la noi în oştire. Cu toate acestea, oştirea au păstrat lui vodă Ghica o dragoste şi un devotament sincer în tot timpul domniei sale, în consideraţia sublimei sale administraţii ca şef al oştirii (deşi condusă această administraţie de generalul Kiselev). (Rumânul nu este vindicativ, îşi răzbună numai când îi dă cuţitul de os.)

În domnia lui Alecu vodă Ghica mulţi militari capabili descurajându-se au demisionat brizându-şi cariera, fiindcă era izbiţi în ambiţia militară. Între aceştia, şi eu unul am fost descurajat, cu toată simpatia şi dragostea care afecta că are pentru mine în timpul administraţiei sale ca şef al oştirii. Sub guvernul Kiselev mi-au trecut 16 căpitani înainte înălţându-i în rangul de maior, pe unii trecându-i în ştabul domnesc, pe alţii în consideraţia înaltei aristocraţii şi pe alţii în consideraţia vârstei, pironindu-mă şase ani în rangul de căpitan. (Asemenea arbitrarietăţi au adus decadenţa oştirii.) „De mortuis nil nisi bene.”[*4] [55]

Două bucurii ale ostaşului în cariera militară

În cariera militară două bucurii predomineză: cea dintâi înălţarea din rândurile de jos în ofiţer şi cea de a doilea din subaltern în ofiţer superior.

La anul 1837 văzând destrăbălarea guvernului în administraţia militară şi ştiind că toate posturile cu ranguri de maior sunt ocupate, ideea înălţării nu mă mai preocupa şi vegetam în oştire abandonându-mă la destinul meu.

În dimineaţa zilei de 20 a lunii lui iunie mă deşteaptă servitorul din somn, spuindu-mi că au sosit un curier cu depeşe de la Bucureşti. Curierul îmi prezentează o scrisoare şi o cutie cu epoleturi de maior. Scrisoarea era autografă a şefului oştirii, Costache Ghica, prin care, felicitându-mă, îmi făcea conoscut că Măria sa vodă, binevoind, m-au înălţat în rangul de maior, trimiţându-mi (Alexandru vodă Ghica) şi o pereche epoleturi, adăogând că tot prin acel decret m-au numit şi comandir al batalionului al 2-lea din regimentul I, în locul maiorului Costache Creţulescu, pe care l-au numit cârmuitor la Brăila.

Această bucurie nespusă am simţit-o când m-am înălţat în rangul de maior, la anul 1837 iunie 20.

Etatea adolescenţei („adolescens”)

În timpul juneţii mele am trecut prin multe peripeţii şi scandaluri amoroase, unele dramatice şi altele comice, dar negăsindu-le locul aici, le rezervez a le descri vreodată într-un deosebit caiet sau a le confia numai preaiubitei mele consoarte, ca vecinic tovaroş trupesc şi sufletesc, şi atunci numai când se vor părea ridicole şi făptuitorului, şi auzitorului.

*1. În text: funtanala.
*2. În text: bravoslavnica.
*3. În text: citat (din rus. *citati*).
*4. În text: „Pro mortis nihil, sicut bene”.

Partea a III-lea

Himeneul

Cununia este un mister.

Obosit de zburdălniciile vieţii singuratice, mă hotărâsem a mă însura. Prinţipiul şi credinţa statornică a mea era să iau o consoartă prin inclinaţie („par inclination”). Partitele bune în aparenţă (şi cu zestruri considerabile) nu mi-a lipsit, care însă (partite) mai în urmă timpul şi împrejurările mi-a dovedit că nu m-ar fi putut face ferice. Ajunsesem cu unele pân-acolo încât o diferenţă de două, trei zile ne împiedica mersul şi sosirea pe treptele „autelului” ca să-mi împletesc soarta vieţii pentru totdauna. Dar mister, căci răsărea câte un obstacol care se punea în drumul meu ca un zid <de> nestrăbătut. Acel obstacol era destinul şi mumă-mea, care se ruga cu credinţă către Atotputinte pentru fericirea viitorului meu. „L’homme propose, Dieu dispose.”[1]

În anul 183<8> luna lui <septemvrie> aflându-mă cu ştabul batalionului la Giurgiu, am fost chemat de vodă Ghica la Bucureşti, ca să mă trimiţă cu o cercetare la cârmuitorul de Ialomiţa (era unchiul meu, Ioniţă Rahtivanu[2]). Priimind ordinele verbale ale domnitorului, mă întorceam pe jos de la

palat. Pe uliţă mă întâlnesc cu o veche cunoştinţă a mea: era bătrânul domnul Buescu[3]. Mă popresc şi, între alte întrevorbiri, îmi zice: „Am aflat că mergi la Călăraşi cu trebuinţă pentru două, trei zile şi aş dori să mergem împreună, să văz pe cumnatul meu, căpitan Marghiloman[4]”. I-am priimit cu mulţumire propunerea şi a doua zi plecăm împreună.

Propunerea

Companionul de drum şi amicul meu domnul Buescu, între alte întrevorbiri pregătitoare de căsătorie, îmi propune pe fiica răposatului pitar Ioniţă Bâţcoveanu[5]. I-am zis că nu poci să-i răspunz nimic, căci nu cunosc nici familia, nici pe demoazelă, dar la întoarcere în Bucureşti să mergem împreună să facem cunoştinţa familiei.

Întorcându-mă la Bucureşti, propoziţia era deja făcută şi mamei mele, cu care întrevorbind despre această afacere de căsătorie mă consiliază şi mă roagă să isprăvesc aici, descriindu-mi calităţile familiei: că se bucură în lume de o reputaţie mare de onestitate, o familie avută, o familie care duce o viaţă patriarhală, ferindu-se de amestecul intrigilor şi scandalurilor Bucureştilor. Copila asemenea este frumoasă, bine-crescută şi foarte tânără.

Hotărârea

A doua zi după consiliurile mamei mele, am anunţat pe domnul Buescu să vie seara la mine, să mergem împreună să

mă recomande familiei domnului Bâţcoveanu.

Seara mergând împreună, am fost priimit în salon (se înţelege că au fost prevestiţi de această vizită), unde am găsit numai p-ai casei, adică văduva doamna Marghioala Bâţcoveanca, femeie în etate între treizeci şi patruzeci de ani, doi tineri, fraţii Mihalache (cu care eram mai dinainte cunoscut) şi Nae Bâţcovenii, şi demoazela Mariţa, unica copilă, precum şi bătrânul „septuagénaire”[*1] logofătul Nicolae Bâţcoveanu, fratele răposatului pitar Ioniţă Bâţcoveanu. După terminarea obicinuitei conversaţii de politeţă am trecut lângă demoazelă, ţiind o conversaţie de curtoazie, observând necontenit fieşcare mişcare, fieşcare gest, fieşcare vorbă (fiindcă eram cunoscător şi experimentat în privinţa sexului frumos). În fine găsind frumuseţea, tinereţea, modestia, inocenţa personificate în <chipul> acestei copile, am rămas încântat şi cu hotărârea de a o face a mea consoartă. Apoi m-am retras, cu promisiunea de-a mai reveni.

În noaptea aceea am vegheat pân-a doua zi fără să închiz ochii, fiind acablat şi muncit de mii de conjecturi. A doua zi, viind mumă-mea în cameră mă întreabă daca mi-a plăcut copila. I-am răspuns că „mi-a plăcut şi m-am hotărât să o iau, cu singura condiţie «sine qua non», ca cununiile să fie terminate în două săptămâni”. Mumă-mea, încântată, exprima bucuria prin lacrămi.

A treilea zi după vizita care făcusem, au venit domnul Buescu cu foaia zestrală. Am citit-o, am iscălit-o că priimesc şi am înapoiat-o după obicei, zicându-i că nu am a face nicio objecţie, daca nu o singură condiţie: ca la 9 octomvrie <să fie> ziua fixată pentru cununie. Îmi au răspuns că este sigur că aceasta nu va fi un caz de ruptură. După aceasta ne-am dus

iarăşi împreună la fiitoarea mea consoartă ca să fac sărutarea de mână (χειροφίλημα)[6], şi aşa s-au îndeplinit misterul care în credinţa populară română zice că „omul nu se însoară până nu-i soseşte de la Dumnezeu scrisa lui”.

Familia consoartei mele

Demoazela Mariţa, fiica pitarului Ioniţă Bâţcoveanu şi a doamnei Marghioalei Bâţcoveanca, născută la anul 1825 luna aprilie în 4, cu temperament limfatic. Fraţi au avut trei, însă cel mare, Grigore, au murit în vârsta adolescenţei de ftizie.

Cel de al doilea, clucerul Mihalache Bâţcoveanu, căsătorit cu Catinca, fiica cea mare a doamnei Frusinei, văduva arhimedicului Istiotu[7]; copii are doi, pe Iancu şi Maria.

Cel de al treilea frate, paharnicul Nae Bâţcoveanu, au fost căsătorit cu Eliza[8], fiica cea mai mică a clucerului Enache Arion[9], şi cu care au avut o singură fiică, Alexandrina, căsătorită cu locotenentul-colonel Ştefan Fălcoianu. Nae Bâţcoveanu după o împreună-vieţuire de [...] ani au urmat divorsul de corp, şi Eliza, soţia sa, plecând la Paris, au răposat în Domnul la anul 1860 luna martie în 13. După moartea Elizei s-au însurat de al doilea cu Sultana, fiica clucerului Tache Fălcoianu, care şi dânsa era despărţită de cel dintâi bărbat, Nicu Creţeanu; copii nu au avut.

Zestrea consoartei mele

Moşia Băbăiţa din districtul Vlaşca, în mărime de două mii stânjini masă, cu venit anual de patru sute galbeni austriaci, doi munţi în districtul Prahova, Moaşa şi Grohotişu, cu venit

anual de cincizeci galbeni k.-k., o vie în dealul Scăenilor în districtul Prahova, un loc de casă[10] în Bucureşti, pe Podul Mogoşoaii, scule, argintărie şi una mie galbeni naht.

Cununiile

La anul 1838 luna octomvrie 9, în etate de 25[*2] de ani, m-am cununat cu demoazela Mariţa Bâţcoveanca, în etate de 13 ani şi câteva luni, seara la 8 ceasuri, în locuinţa miresei mele, în prezenţa părinţilor şi rudelor ambelor părţi şi a unui numeros public de amici şi camarazi ai mei, naşi fiind colonelul Ion Odobescu, ajutorul şefului oştirii şi şef al ştabului domnesc, cu consoarta sa. După săvârşirea ceremoniei religioase şi a obicinuitei sărbătoriri a nunţii, la miezul nopţii am dat semnalul retragerii muzicii militare şi lăutarilor, rămâind la locuinţa soacrei mele o săptămână, când după aceasta am plecat cu consoarta mea la Giurgiu, unde cantonam cu ştabul batalionului, însoţiţi de soacră-mea şi de iubiţii mei cumnaţi.

Menagiul

În căsătoria mea am fost foarte fericit în anii (nu în lunile) de miere. Trăiam cu Mariţa răsfăţându-o ca pe un copil. Adesea o purtam prin casă când în braţe, când în cârcă. Ne didesem numirea de Babico (de la babă) şi dânsa îmi zicea Mamicule. Acest semn de răsfăţare devenind o deprindere îl păstrăm şi până astăzi fie în public, fie între noi. Rareori şi foarte rar ne chemam pe numele de botez.

Mariţa mea era frumoasă şi inocentă ca îngerii lui Rafael, timidă şi sensibilă ca „Pudica Mimosa” (o plantă). Onestitatea, blândeţea şi bunătatea ei era la culme. Casnică şi econoamă, şi într-un cuvânt încoronată de toate virtuţile şi talenturile care fac o căsnicie sau, <mai> bine zicând, o familie fericită.

Babica mea, în vârsta copilăriei sale, cu multă prudenţă şi răbdare au combătut două patimi fizice ale mele, pricinuitoare de mari scandaluri într-un menagiu: aceea a iuţelii, care devenea o furie, şi aceea a jaluziei, căci eram mai temător decât Othello. Şi în această luptă niciodată nu am văzut în chipul ei o umbră sau o idee prin care să-mi arate cea mai mică suferinţă.

În etatea tinereţii au suferit cu mult curaj două mari lovituri morale, precum aceea a prigonirii vieţii mele de către revoluţionarii de la 1848 şi cea mai capitală, aceea a pierderii preascumpului şi preaiubitului nostru fiu, a căruia pierdere m-au omorât pe mine moraliceşte. (Voi descri mai detaliat despre aceste nenorociri.)

Dezagrementele vieţii militare care conduceam le suferea cu cea mai vie mulţumire, apoi ce să mai zic despre suferinţele casnice şi domestice zilnice, care sunt o agonie perpetuă într-un menaj. Cele casnice, cu creşterea copiilor, boalele lor, pierderile unora, şi alte multe fără sfârşit, cele domestice. În ţara noastră suferinţele sunt mai presus decât în alte staturi. La noi clasa de jos este în stare de barbarism, oamenii cu care te slujeşti sunt plini de viţiuri, hoţi, leneşi şi altele, şi în loc de a te odihni, te adapă pe toată ziua cu otravă lentă prin răutatea şi barbarismul lor. Iată cu ce au avut să se lupte femeia cea virtuoasă, şi singura ei mângâiere ca să-i aline suferinţele eram eu, căci mărturisesc că nu îmi aduc

aminte ca într-o împreună-vieţuire de peste treizeci şi doi de ani până astăzi să fi urmat vreo discordie serioasă între noi, afară numai din mici dispute care se întâmplă în menagiurile cele mai iubite, ba chiar şi în lunile de miere, şi acelea provenite din jaluzia ambelor părţi. η αγάπη χωρίς ζήλια είναι μαύρη σκοτεινή („Amorul fără zulie este negru, întunecos”), şi eu, din parte-mi, nu eram mai puţin „sensible” către dânsa. Am iubit-o ca pe îngerul vieţii mele şi singura femeie care am adorat din toată curăţenia inimii. (O dată iubeşte omul, toate celelalte sunt şi rămân frivolităţi.) Mă sileam în toate chipurile să nu fie lipsită de nicio mulţumire, de nicio plăcere. Nu ştiu să ne fi scăpat vreo adunare, vreo serată sau vreun bal, ba încă adesea şi cu ecses. Îmi aduc aminte că în anul 183<9-40>, aflându-ne cu ştabul batalionului la Calafat, am priimit învitaţie pentru un bal al curţii[11]. Fără a socoti depărtarea distanţei de 18 poştii care despărţea Bucureştii de Calafat, fără a ne îngriji de asprimea iernii, căci era o iarnă din cele mai riguroase, care se întâmplă rareori în clima noastră, şi cu toate acestea ne-am dus la bal. Toalete splendide, echipajuri elegante nu i-au lipsit. La teatrul operei loja noastră era rezervată, în cercurile înalte eram priimiţi cu multă distincţie, fiindcă <toţi> găsea în femeia tânără sentimente bătrâne. Plimbările în Europa şi petrecerile în sezoanele de vară pe la diferite băi din streinătate nu i-au lipsit. Peste douăzeci de ani în camera noastră de culcare nu au existat al doilea pat, şi atunci singura cauză au fost ca să culc pe Mişu la pieptul meu.

Sfârşesc descriind fericirea care am găsit-o în menagiul meu într-o vieţuire de treizeci şi doi de ani, făcând urările şi rugăciunile mele către Dumnezeu ca atât fetele mele, cât şi nepoţii şi nepoatele mele să aibă o asemenea vieţuire.

Copiii noştri

Eliza, născută la anul 1841 martie 10, cu temperament sanguin, botezată de soacră-mea. La vârsta de un an şi zece luni bolnăvindu-se de apă în cap au decedat, înmormântându-o la Biserica cu brad, Mahalaua Boteanului[12].

Miţa, născută la anul 1844 fevruarie 28, cu temperament sanguin-coleric, botezată de mumă-mea, Elenca Lăcusteanca.

Lina, născută la anul 1846 aprilie 12, cu temperament limfatic, botezată de cumnatul meu clucerul Mihalache Bâţcoveanu.

Alexandru, născut la anul 1847 avgust 22, cu temperament sanguin, botezat de colonelul Ioan Solomon. La vârsta de trei ani s-au declarat boala scrofulelor şi tot într-o vreme osul de la mijlocul şirei spinării creştea în sus (poate că din vreo căzătură din leagăn din neîngrijirea doicii şi necunoscută părinţilor), din care pricină au devenit cocoşat. Îl căuta toţi doctorii din capitală, dar nu numai că nu i-au făcut niciun ajutor, dar în cele din urmă, orânduindu-i înmuieri în baie cu apă rece[13], de la întâia înmuiere i s-au paralizat picioarele. Am plecat cu Mariţa şi cu dânsul la Viena, am consultat somităţile medicilor şi m-au trimis cu dânsul la băile de apă caldă de la Teplitz.

După o cură de patruzeci de zile i-au trecut paralizia cu desăvârşire. De acolo ne-am dus cu dânsul la Berlin ca să consultăm pe renumitul doctor Schönlein, pe care nu l-am găsit în Berlin (fiind chemat la Petersburg, pentru împărăteasa[14] lui Nicolae). L-am aşteptat două săptămâni, şi fiind timpul toamnei înaintat, am fost siliţi să ne întoarcem în ţară. La întoarcerea noastră de la băi băiatul, afară din

cocoaşă, care nu îl supăra, era foarte sănătos, nu suferea de nimis şi creştea, îngrăşându-se. Dar, o, fatalitate! Într-o noapte de iarnă a anului aceluia se pomeneşte cu o gâlcă (sau „bubon”) în mărimea unui ou în vântra piciorului. A doua zi chemând medicii, au decis să nu deschiză gâlca, nici să o sileascâ să coacă, ci numai să o urmărească, mai vârtos că nu îl supăra cât de puţin la umblet.

Au mers aşa cu gâlca fără a mai creşte sau a scădea până în toamna anului viitor, când, aflându-ne cu toată familia la culesul viilor, într-una din zile jucându-se cu copiii pân vie, se coboară alergând şi strigând că „au spart gâlca”, şi din care curgea multă materie cu sânge, ba încă câteodată şi oscioare mititele. Ne-am întors în Bucureşti, l-am pus în cură doctoricească, dar toate în zadar, căci l-au aruncat la o mică lentă. Toată boala lui au făcut-o pe picioare, topindu-se din zi în zi. Nu voi uita în toată viaţa mea paharul cel amar care l-am gustat şi cuvintele lui din cea după urmă neagră noapte şi sinistră. În acea fatală seară l-am lăsat jucându-se cu copiii pân casă şi m-am dus la vecinul meu, boierul Grigore Grădişteanu, unde am făcut o partidă de vist. Această petrecere m-au ocupat ca niciodată, mai pân-aproape de ziuă. Întorcându-mă acasă şi intrând în camera de culcat (în acea cameră dormeam eu cu Mişu într-un pat şi Alexandru în patul lui singur, „vis-à-vis” de al meu), l-am găsit culcat şi mestecând. L-am întrebat ce mănâncă şi de ce nu doarme. Mi-a zis că mănâncă „ciololată” şi că nu ştie de ce nu poate să doarmă. Mi-a spus că înaintea culcării au mâncat „icre cu pâine”, cum s-au jucat cu copiii şi alte asemenea glume, până am intrat şi eu în aşternut, dându-ne câte o sărutare. Peste câteva minute fiind adormit, dragul meu Alexandru mă strigă,

mă deşteaptă şi îmi zice: „Pune-mă pe oală să-mi fac trebuinţa!” I-am zis să strige pe dădaca lui, care era în camera d-alături şi cu uşa deschisă. El îmi răspunde că „nu voi să mă puie dădaca, să te scoli tu”. M-am sculat supărat şi am zis: „Of, Doamne! Nu o să am şi eu un ceas, două de odihnă”!? Şi luându-l din pat, l-am pus pe oală. Am strigat dădaca să vie lângă dânsul, şi eu, supărat, am trecut în camera d-alături şi m-am culcat. După ce au făcut trebuinţa dădaca l-au ardicat şi l-au pus în pat la Mişu, ca să-i dreagă cerşaful patului. Alexandru meu deşteaptă pe Mişu şi îi zice: „Mişule, când se va scula tătiţa să-i zici să mă ierte că l-am supărat”. (Aceste dulci şi ultime cuvinte sunt şi vor fi gravate în inima mea până la cea după urmă răsuflare.) Peste două ore intră dădaca lui în camera mea şi mă <deşteaptă>, zicându-mi că „lui Alexandru îi este rău”. Am trecut la moment la dânsul, dar era murind. (Crudă şi dureroasă au fost lovitura inimilor noastre şi amar au fost paharul care l-am gustat.) A treia zi l-am înmormântat în cimitirul părinţilor mei, la Sf. Gheorghe cel Vechi, în vârstă de şase ani şi jumătate.

Mişu, născut la anul 1845 [*lectio incerta*][15] mai 17, cu temperament limfatic, botezat de cumnatul meu clucerul Mihalache Bâţcoveanu. (Voi vorbi pentru dânsul deosebit.)

Efrosina, născută la 1848 septemvrie 23. Au murit în vârstă de patru luni, înmormântată alături cu Alexandru în cimitirul părinţilor mei, la Biserica Sf. Gheorghe Vechi.

Ştefan, născut la anul 1852 iulie 22, cu temperament sanguin. Bolnăvindu-se de „thermolimico” şi necunoscându-i boala un păcătos de doctor, au murit în vârstă de un an şi l-am înmormântat la Biserica Sf. Nicolae[16] după Podul Mogoşoaii, biserică alături cu casele mele.

Titi, născută la anul 1856 fevruarie în 8, cu temperament sanguin-coleric, botezată de cumnata Tinca Bâţcoveanca.

Tanţi (sau Costanda)[17], născută la anul 1859 aprilie în 9, cu temperament limfatic, botezată de soră-sa Miţa.

Creşterea copiilor

Creşterea (sau educaţia) am dat copiilor noştri cea mai perfectă, fără a cruţa niciun sacrificiu, nici acela al banilor, nici acela al obositoarei îngrijiri şi osteneli a mumei lor, şi, într-un cuvânt, aceasta au fost singura ţintă a menagiului nostru. De la vârsta Miţei de patru ani, guvernantele germane nu au lipsit o zi din casa noastră într-un curs de treizeci de ani şi care continuă şi astăzi. Profesori au avut cei mai eminenţi ai capitalei: pentru limba germană pe pastorul luteran Neumeister[18], pentru limba franceză pe profesorele Durot[19] şi pentru clavir pe faimosul artist Gebauer[20]. Miţa şi Lina au urmat cu dânşii învăţăturile, până când profesorii au declarat că au trecut literatura şi nu se mai văd capabili a mai preda lecţii.

Miţa fiica noastră

Pe Miţa am măritat-o la anul 1863 aprilie 7, luând în căsătorie pe căpitanul Costacopol din cavaleria română, fiul clucerului Ioan Costacopol. Cununându-se de mine şi de Mariţa consoarta-mi, la anul 1864 aprilie 7 au născut pe Frosa.

Lina fiica noastră

Pe Lina am măritat-o la anul 1866 decemvrie 4, luând în căsătorie pe maiorul din artileria oastei române Nicolae Greceanu, fiul maiorului Nicolae Greceanu[21] (familie veche şi istorică). I-au cununat colonelul Haralambie[22] şi doamna Anica Engeloaia[23], consoarta răposatului colonel Engel[24]. Zestre i-am dat opt mii de galbeni împărăteşti (k.-k.) şi scule. Fericita viaţă în menagiul ambilor soţi este exemplară, iar bucuria părinţilor la culme. Copii pân-acum nu au făcut. (N.B. Am lăsat loc ca să treacă copiii care îi va <da> Dumnezeu.)

1873 noiemvrie 1. Lina noastră au născut doi copii. (Să-i trăiască!) Pe cel întâi la anul 1871 iulie în 11 şi l-au botezat cuscrul meu, maiorul Nicolae Greceanu, puindu-i numele Sf. Nicolae, care să-i fie spre ajutor. Cel de al doilea născut la anul 1872 septemvrie 26 şi l-au botezat cuscră-mea, k. k. Aniţa Greceanu, puindu-i numele Sf. Grigorie, care să-i fie spre ajutor.

Mişu fiul nostru cel iubit, întru care bine am nădăjduit

Mişulică de la vârsta de trei ani, când au lăsat sânul doicii, pieptul meu au fost leagănul său. (N.B. Să nu-şi închipuiască cititorul că numai <în> Mişu era concentrat amorul părintesc. El era deopotrivă răvărsat asupra tutulor copiilor noştri, dar fatalele împrejurări m-au făcut să exprim numai amorul lui.) Pe lângă îngrijirea cea neadormită a părinţilor, avea privigherea şi aţintirea ochilor asupră-i a guvernantei, a dădacei şi a unui unterofiţer neschimbat. (Marin, unterofiţerul din regimentul al II-lea care comandam.) Toate plăcerile, toate dorinţele copilăreşti nu i-au lipsit. La vârsta de trei ani avea doi cai de călărie dresaţi la grajd („poni”), mici,

însă niciodată nu ieşea din casă fără părinţi sau fără să fie însoţit de unterofiţer. Uniforme avea de toate armele oştirii. (Ah, frumos era, Doamne, şi cuminte! Era un object de admiraţie şi de dragoste la vederea fiecăruia.) Toate[*3] răsfăţările care era presărate în calea creşterii lui nu îl făcea niciodată să iasă din cercul bunei-cuviinţe, nici să neglijeze datoriile care datora părinţilor, preceptorilor şi soţietăţii. Cu creşterea vârstei creştea şi seriozitatea într-însul, mai presus decât a copilăriei. Când apropia vârsta de 14 ani mă turmenta grija despre cariera care trebuia să-i dau. Mă cutremuram la ideea de a-l trimite în streinătate să studieze. Credeam că a-l depărta de la sânul părintesc ar fi fost supliciul cel mai barbar pentru mine.

În preocupaţia acestei idei observam tinerimea română aristocratică care se întorcea din streinătate cu titluri de doctori în diferite ştiinţe, şi din o sută de tineri abia câte unul constata soţietăţii învăţături solide şi fondamentale, iar 99 se întorcea nătărăi şi doctori în viţiuri şi imoralitate în dispreţul soţietăţii, şi aceasta era una din cauzele prinţipale care mă împiedica de a-l trimite în streinătate. Adesea îmi aduceam aminte de proverbul unui autor grec, care zicea Η ημιμάθεια χείρων αμάθειας („jumătatea învăţăturii este mai rea decât neînvăţătura”). Pe de altă parte, iarăşi, ţara noastră aflându-se atunci în stare de tranziţie politică prin care se desfiinţase toate drepturile şi privilegiurile tutulor claselor, oştirea numai, singură, mai conservase oarecare privilegiuri, precum inamovibilitatea, pensiunea care asigura o existenţă ostaşului, conservarea rangurilor, care avea o însemnătate în Europa, şi altele. Convins apoi şi de constanta şi de declarata aplecare a Mişului meu pentru arta militară, căci oştirea era visul lui de

aur, aceste considerante m-au făcut să iau deciziunea a-i da cariera ostăşească. Prin urmare, destinându-l pentru cariera ostăşească, am avut de scop să fac dintr-însul nu numai un simplu ostaş de rând, dar toată silinţa şi dorinţa mea era ca mai întâi să-l înzestrez cu învăţături şi ştiinţe teoretice şi practice. Voiam ca alături cu ostaşul să fie şi virtutea, voiam ca Mişul meu, unicul fiu şi moştenitor al familiei mele, să se facă demn de numele ce purta, ca să fiu răsplătit şi mângâiat pentru muncile şi strădaniile mele cu care am luptat în lume din copilăria mea, căci şi eu, şi mumă-sa am trăit numai pentru copii. Şi nu m-am înşelat în speranţele mele, căci Mişul meu avea destule mijloace şi stofă într-însul spre realizarea dorinţelor noastre. (Dar ce folos de toate sacrificiile şi silinţele lui şi ale noastre?! Nenorocita noastră soartă au voit numai ca să ne agraveze mai cumplit chinurile şi suferinţele noastre care le-am gustat mai târziu cu pierderea lui.)

În anul 1855-56, prinţul Barbu Ştirbei[25] în domnia sa, pe lângă alte multe faceri de bine şi instituţii cu care dotase ţara, au organizat şi binefăcătorul institut al Şcoalei militare[26], legiuind ca să se priimească numai fiii militarilor, în număr limitat de treizeci, care să alimenteze oştirea cu ofiţeri demni de a purta numele de ofiţer. Şi în adevăr era să fie fala ţării şi înălţimea prestigiului oştirii, care începuse a merge în decadenţă. Niciun asemenea institut al statelor celor mari nu era aşa bine organizat ca Şcoala noastră militară. Profesori avea bărbaţii cei mai luminaţi. Este îndestul să arăt că în rândul profesorilor se enumera beizade Iorgu Ştirbei[27], fiul domnitorului, generalul Iancu Florescu[28], nepotul domnitorului şi ginerile lui vodă Bibescu. Ambii aceşti bărbaţi luminaţi, care săvârşiseră studiile în Franţa şi cu speţialitate

ostăşească, aveau catedră de predare în şcoală de trei ori pe săptămână. Catedra de matematică o avea eruditul Pavlidi[29]. Voi cita aici un act de zel şi de patriotism din partea acestui filosof. În ziua morţii consoartei sale au venit la catedră să facă predarea. Unul din şcolari îi zice: „Domnule profesor, aflând de nenorocirea care vi s-au întâmplat, nu ne aşteptam astăzi să vă avem între noi!” El răspunse: „Domnilor, datoria către patrie înainte de toate!”

Voi enumera aici numele erudiţilor profesori şi catedrele ce ocupa fieşcare.

Dimitrie Pavlidi: algebra şi trigonometria

paharnicul Gheorghe Pop[30]: aritmetica şi geometria[*4]

paharnicul Alexandru Orăscu[31]: arhitectura, poduri şi şosele

Emanuil Constandin: geometria analitică şi geodezia

Grigore Ioranu: geometria descriptivă

Petre Cernătescu[32]: geografia

Gheorghe Nichifor: limba română

Ulysse de Marsillac[33]: limba franţeză

Iosif Limburg[34]: limba germană

Vasile Ştefănescu[35]: desen şi caligrafie

Sifil (?)[*5]: escrima

părintele Iustin: religia şi duhovnic

prinţul Gheorghe Ştirbei: istoria

generalul Ion Florescu: arta militară

colonel Voinescu[36]: istoria militară

colonel Costaforu[37] şi alţi doi ofiţeri: instrucţia de infanterie

colonel Niculescu[38] şi alţi doi ofiţeri subalterni: instrucţia de cavalerie

Davila[39], Lampert[40]: doctori

Întreţinerea în interiorul şcoalei nu lăsa nimic de dorit. Locuinţă era casele lui baron Meitani după Podul Mogoşoaii, cumpărate de stat pe seama şcoalei şi confirmată cu hrisov domnesc a lui vodă Ştirbei. Situată pe un loc înalt şi igienic, cu aerul cel mai curat al capitalei, casa era spaţioasă şi luminată de soare din toate părţile. Fieşcare elev cu patul său de fier numerotat şi aşternut cu saltea de lână şi plapămă. Tot aşternutul acoperit cu pânză de olandă (aşternutul, rufele de primenit toate de olandă) şi două tacâmuri de argint pentru masă le aducea fieşcare elev de acasă, la intrarea în şcoală (afară din bursieri, a cărora părinţi nu avea stare constatată, le înfiinţa şcoala). Hrana era confortabilă, igienică, cât şi luxoasă. Bucătarul şcoalei se plătea cu 15 ducaţi pe lună. Tretamantul consista dimineaţa, la dejun, de o cafea cu lapte şi o friptură. Prânzul, la 5 ore (sau după sezon), li se da o supă, două feluri de bucate, o friptură şi poame, şi o dată pe săptămână câte o prăjitură. La patru, cinci elevi câte un soldat servitor. Toate saloanele şi camerile lustrate cu ceară. În ceasurile de recreaţie se cobora elevii în frumoasa şi spaţioasa grădină a şcoalei, unde era aranjate tot felul de jocuri de gimnastică, şi cu profesorul de această artă în mijlocul lor. În sezonul verii, de trei ori pe săptămână se trimitea elevii cu câte un ofiţer şi mai mulţi soldaţi la şcoala de nataţie. Toate aceste de mai sus considerante, şi după o matură şi profundă gândire, m-au făcut să iau deciziunea a-l consacra la arta

militară, pornind cu paşi repezi spre realizarea dorinţelor mele şi mult iubitului meu Mişu.

Eram în anul 1858 luna septemvrie, când Mişul împlinise vârsta de 13 ani şi jumătate. M-am dus şi am rugat pe eruditul profesore al Şcoalei militare Ioranu şi pe căpitanul din regimentul de geniu Slăniceanu[41] ca să pregătească pe Mişul meu cu învăţăturile cerute de regulamentul şcoalei militare de la elevii care intra în Şcoala militară, condiţionând cu numiţii ca în timp de şase luni, adică până în primăvara anului 1859, când se făcea examenul anului scolastic, să-l puie în stare de a obţine examenul cerut. Lecţiile să le predea acasă la mine, de trei ori pe săptămână. Împreună cu Mişu medita şi pe Vache[42], fiul amicului meu Nicu Lahovari[43], care asemenea îl pregătea pentru aceeaşi carieră, şi drept recompensă să dăm ambii părinţi celui dintâi două sute galbeni, iar celui de al doilea 150 galbeni. Mişul meu în acest timp au obţinut cu succes nu numai ştiinţele care necesaremente se cerea la examen, dar încă şi acelea care au fost predate elevilor din clasa I, cu speranţă că, prin favoarea şi consideraţia de care mă bucuram eu, voi putea dobândi de la guvern exclusivamente mijlocirea de a intra Mişul meu d-a dreptul în clasa a II-lea, sărind pe cea dintâi, chiar contra regulamentului şcolar. Pe lângă aceste pregătiri, elevul urma să fie învestit şi cu formalităţile administrative de înrolare în oştire.

Prin urmare, în anul 1858[*6] [44] avgust în 13 (ziua fatală), făcând o petiţie după forma cerută, m-am dus cu Mişul meu la vodă Ghica, caimacamul ţării (era în timpul căimăcămei), şi după ce am recomandat pe unicul şi iubitul meu fiu, i-am adăogat că „voiesc a-l consacra oştirii, puindu-l supt scutul şi drapelul Măriei sale”. Domnitorul, după un discurs povăţuitor

care au ţinut Mişului meu şi măgulitor pentru mine, zicându-i: „Să imitezi pe tatăl tău în virtuţile militare, să fii credincios şi apărător al ţării şi tronului” & &, apoi i-am prezentat petiţia. Domnitorul, fără a-i mai da cetire şi crezând că voiesc a-l înrola d-a dreptul în rândurile oştirii, au pus următoarea rezoluţie: „Ministerului Ostăşesc. Ordonăm ca Mihail Lăcusteanu, fiul colonelului Lăcusteanu, să se însumeze în controalele oştirii cu gradul de iuncăr (cadet) la arma care îşi va alege, în consideraţia serviţiilor părintelui său. Alexandru Ghica”. Apoi înmânuind petiţia ministrului secretar de stat la Externe A. Dumitrescu, i-au ordonat să o trimiţă îndată Ministerului de Război, iar eu cu Mişul, sărutând mâna bătrânului domnitor, ne-am retras.

În marea mea nerăbdare, m-am dus în canţelaria secretarului, aşteptând pe ministru cu petiţia ca să citesc rezoluţia domnitorului, care nu au zăbovit a veni cu dânsa. Citindu-o, am reintrat îndată la domnitor şi i-am zis: „Măria ta, rezoluţia Măriei voastre este contrarie scopului şi dorinţelor mele exprimate în petiţie, căci doresc ca fiul meu să treacă prin Şcoala militară, spre a avea un ofiţer înzestrat nu numai cu virtuţi militare practice, dar şi teoretice, fără care nu poate ajunge la scopul dorit”. Domnitorul îmi zise că „în Şcoala militară numărul elevilor este complect, dar lasă-l la linie şi îţi promit ca peste şase luni să-l înalţ la rangul de ofiţer, căci tu ştii cât ţiu la tine! Şi apoi, ca militar judecând, gândeşte că mă pui în alternativă de a răsturna toată procedura reglementului şcoalei”. Eu, indignându-mă de aceste cuvinte, m-am înfuriat şi i-am răspuns cu un ton de puţină convenienţă şi respect: „Măria ta, amintindu-vă considerantele exprimate de Măria voastră pe petiţie, insist şi sper cu orice preţ ca fiul meu să nu

întâmpine niciun obstacol de a se prenumăra în rândul elevilor Şcoalei militare!” Domnitorul, după o gândire de câteva minute, îmi zice: „Te rog scuteşte-mă de un rău precedent de a acorda privilegiuri şi priimeşte să-l întreţii în şcoală cu cheltuiala ta până la întâia vacanţie, care nu va întârzia”.

Am priimit deciziunea domnitorului, mulţumindu-i de acest favor. Măria sa m-au pus de am scris o altă petiţie, dictându-mi însuşi textul, şi la care au pus următoarea rezoluţie: „Departamentului Ostăşesc. Se recomandă Mihail Lăcusteanu, fiul colonelului Lăcusteanu, a se prenumăra între elevii Şcoalei militare în urma examenului cerut de regulamentul şcoalei, socotindu-se peste complect până la întâia vacanţie. Alexandru Ghica. Ofisul nº 2875, 1858 avgust 13. Petiţia înregistrată la nº 5039”.

În camera domnitorului se afla prezenţi amicii şi fost colegii mei de arme, colonelul Stoica[45], directorul Ministerului de Război, şi Nicu Lahovari, directorul Ministerului de Externe, care auzind cele petrecute au rugat pe domnitor să priimească şi pe fiii lor, Nicu Stoica[46] şi Vache Lahovari, în aceleaşi condiţii, la care rugăciune domnitorul au consimţit, recomandându-ne oarecum secretul acestei procedări.

Anul 1858 luna 8vrie, timp fixat pentru examenul semestrial al şcoalei. Mişul meu la acest examen au obţinut „eminenţă” nu numai la învăţăturile care se cerea de la elevii care intra în şcoală, dar şi la acelea care se cerea de la clasa I. Examenul au fost public. Profesorii examinatori, prin raport către Comitetul şcoalei, au notificat că Mişu este pasiv a trece d-a dreptul în clasa a II-lea. La examinarea sănătăţii şi a construcţiei corpului de către comisia doctoricească, au

constatat prin „visum <et> repertum”[47] că sănătatea Mişului nu lasă nimic de dorit şi construcţia corporală este priimitoare de a fi ostaş. Îmi aduc aminte de vorbele arhimedicului Davila, pe care îl conjuram să-mi spuie în conştiinţă cum l-au găsit. Îmi răspunse în limba franţeză: „Pe onoare că este mai curat decât aurul şi mai vânos decât Hercules”.

A treia zi după examen întrunindu-se Comitetul şcoalei spre revizuirea notelor examinătoare au decis priimirea în şcoală a celor trei elevi: Lăcusteanu, Lahovari şi Stoica la clasa I. Eu, socotindu-mă în drept a pretinde a se trece Mişul meu în clasa a II-a în urma atâtor silinţe la învăţătură din parte-i şi constatări din partea profesorilor examinatori, am intrat în camera de dezbatere a Comitetului spre a susţine justa mea pretenţie. Şi după o discuţie violentă din parte-mi, care a şi provocat demisia unuia din membrii Comitetului, şi anume a eruditului domn Pavlidis, demisie motivată că i-am atacat onorabilitatea şi imparţialitatea, ceilalţi membri, sub pretext că ceilalţi doi elevi nu au putut obţine examenul clasei I, precum şi pentru consideraţia părinţilor lor ca să nu-i blezeze, au stăruit de mine cu multă rugăciune şi curtoazie ca să priimesc a intra şi Mişul meu în clasa I, fiind o diferenţă numai de şase luni până la examenul anului şcolar, când atunci va intra în clasa a II-a, fiind chiar pentru Mişu o măgulire şi o mulţumire a avea preponderenţa şi întâietatea colegilor din clasa I. Apoi, în urma atâtor dezbateri şi stăruinţe din partea Comitetului, m-am înduplecat şi eu.

Intrarea în şcoală a Mişului

După săvârşirea tutulor formalităţilor, echipând şi aprovizionând pe Mişu cu toate cele trebuincioase, l-am dus la şcoală recomandându-l directorelui şcoalei, colonelul Costaforu, unul din amicii şi colegii mei de arme, ca să aibă îngrijirea părintească pentru dânsul, care după o sacră promisiune l-au priimit atât dânsul şi personalul şcoalei, precât şi colegii lui cu multă afecţie. (Era dulce şi simbatic din natura lui sufletul meu.)

Mişu rămâind în şcoală era încântat de bucurie, dar eu, sărmanul, cu ochii înecaţi în lăcrămi, îmbrăţişând pe directorul şi sărutând pe Mişul meu, m-am retras ca un uimit. Acasă nu mă mai încăpea locul. Eram neconsolat, cântam ca un nebun pân casă refrenul următor:

Suflet altul n-are
Foc aşa de mare,
Chin aşa de greu
Ca sufletul meu,
Când lipseşte Mişul meu[48].

În noaptea aceea nu am închis un minut ochii, făcându-mi planuri noi despre o altă carieră care i-aş putea da, şi să-l iau din Şcoala militară. Mă consultam cu nevasta mea şi îi ziceam că ar fi mai bine să-i dau învăţăturile şi să-l pregătesc în casă până la vârsta de 18 ani, şi apoi să mă duc cu dânsul la Paris să săvârşască ştiinţele de doctor în drept.

Cu aceste idei a doua zi ducându-mă la şcoală, i-am zis să-şi împacheteze calabalâcul, să mergem acasă, fiindcă m-am hotărât să-i dau o altă carieră, cu mult mai presus decât aceea de a fi soldat. Mişul meu, supuindu-se la ordinele mele,

îngălbinise şi îşi exprima mâhnirea de a se despărţi de colegii săi şi de uniformă prin picături de lăcrămi care curgea din ochii lui. Directorul iarăşi stăruia de mine şi mă ruga să nu-l scoţ din şcoală. „Înţeleg, îmi zicea între altele, că toţi părinţii sunt nebuni mai mult sau mai puţin, dar la dumneata nu văz un rezon ca să mergi până la ecses. Directorul (zicea el) este la dispoziţia şi voinţa dumitale, de Mişu puteţi dispune după plăcere. Voiţi să fie în şcoală ca extern, să vie dimineaţa numai, la predare, şi seara sau chiar la prânz să-l luaţi acasă, sau voiţi numai ca în ajunul unei sărbători şi duminicelor să-l luaţi acasă să-l trimiteţi a treia zi, şi, în sfârşit, oricare consesie socotiţi exprimaţi-o, şi voi fi zelos de a o executa şi nu-i briza cariera băiatului, pentru numele lui Dumnezeu!”

În fine am priimit ca să fie extern până mă voi obicinui cu absenţa lui, şi aşa am urmat mai multe săptămâni, dându-i voie din vreme în vreme a dormi câte o noapte la şcoală, până m-am obicinuit. Apoi îl luam numai în ajunul unei sărbători şi sâmbetele, trimeţându-l a treia zi.

Mişu meu prospera în sănătate şi progresa la învăţătură. Cât despre sănătate, se poate vedea colorată pe obrajii săi din portretul de atunci, îmbrăcat în mantaua rusească a şcoalei. (Frumos era, Doamne! Eram fericit! Este în sufletul omului un instinct, nişte presimţiri care deduce pe om a deveni superstiţios sau fatalist. Nu voi trece sub tăcere o prezicere fatală a Mişului meu.)

În toamna anului 1858, când au intrat Mişu în şcoală, eram cu toată familia la vie. În ajunul plecării de acolo, Mişu ne zise oftând: „Adio, vie, eu nu o să te mai văz niciodată”. Şi în adevăr că nu au mai văzut-o. Aceste vorbe au fost pentru inima mea o lovitură de cuţit.

Decadenţa Şcoalei militare şi a viitorului oştirii

În anul 1859 colonelul Cuza (moldoveanul) au venit pe tronul Rumâniei cu guvernul roşiilor de tristă memorie, fiindcă el însuşi fusese un câine roşu. (Voi vorbi despre dânsul în partea politică.) Acest blestemat guvern izbind şi răsturnând toate instituţiile ţării şi toate clasele soţietăţii, am fost şi eu unul care au suferit grelele consecinţe ale acestor lovituri şi iată una din aceste consecinţe.

Frumosul institut al Şcoalei militare găsindu-l după cum am descris mai sus, idra cu nouă capete au vărsat veninul şi asupra acestui institut. Ca să arate ecses de liberalism şi egalitate, au zis că ciocoii şi-au păstrat privilegiuri pentru puii lor de şerpi, şi astfel au părăsit-o nu numai în desăvârşită neglijenţă, dar au făcut să se consume ea însăşi. Localul, care era cumpărat şi destinat acestui institut cu hrisov domnesc al organizatorului, Ştirbei Vodă, l-au transformat în minister ostăşesc, iar şcoala au mutat-o în unele din apartamentele spitalului ostăşesc, un spital ruinat, la Mihai Vodă, spital care au consumat mii de ciumaţi, de holerişti, de ofticoşi şi tot felul de boale contagioase. Zidurile umede şi infectate[*7], în unele încăperi din etajul de jos se ţinea cadavrele morţilor câte trei, patru zile, în altele se ţinea tocitorile cu varză acră pentru hrana uvrierilor oastei, căci şi aceştia erau aşezaţi în unele din apartamentele spitalului, astfel încât locuinţa criminalilor din statele civilizate ar fi fost cu mult mai preferabilă[49].

Pe directorul şcoalei l-au schimbat, înlocuindu-l cu un ofiţer subaltern, Costescu, fiul lui Costea Cavafu, de puţină importanţă, ba poci zice şi imoral, căci abuza chiar de hrana copiilor, reducându-i la hrana soldaţilor. Până şi aşternuturile

înlăturând pe ale lor, le-au dat saltele de paie şi pături de învelit, luând de pretext că trebuie să se deprinză copiii cu viaţa soldăţească şi alte multe nuisibile sănătăţii şi creşterii lor la părinţi. Într-un cuvânt, tot sistemul şcolar au fost schimbat.

În asemenea condiţii şi cu un astfel de tretament, sănătatea crudelor fiinţe au început a se altera. Trei, patru copii neputând rezista la o schimbare de vieţuire aşa de aspră au şi căzut victime. Eu, din parte-mi, şi cu alţi părinţi cu oarecare influenţă zbieram în toate părţile că o să pierdem copilaşii cu un asemenea sistem. Blamam pe de o parte, mă rugam pe de alta. Cu toată consideraţia şi influenţa guvernului de care mă bucuram atunci, fiindcă mă aflam în foncţia de preşedinte al Consiliului „suprême" ostăşesc, guvernul şi chiar domnitorul ne consola şi ne promitea că se clădeşte un nou local, care va fi destinat pentru şcoală, şi în curând va strămuta copiii din spital. În adevăr că în timp de un an au strămutat copiii în şcoala cea nouă[50], din Uliţa Târgovişţei, dar ce folos!? Târziu, căci sângele copiilor s-au infectat! (Cază sângele nevinovat al copiilor asupra capetelor guvernului de atunci!) Mişul meu, cu toate că era de o natură tare şi rezistibilă, dar tot i s-au infectat curatul său sânge, întroducându-se şi declarându-se boala scrofulelor.

Am prevăzut nenorocitul că o să fie ţara izbită de asemenea catastrofe şi calamităţi, dar ce puteam face, căci nu mai găseam eho nu numai în amicii mei politici, dar nici chiar în rudele mele, tratându-mă de staţionar sau de ultraconservator. Bine am prezis şi bine am prevăzut despre această instituţie a şcoalei şi frumoasă pepinieră a ostaşilor rumâni, căci la anul 1868 au transportat-o la Iaşi, şi în timp de

un an ajunsese şcoala în starea cea mai mizerabilă. Copiii umbla mai dăsculţi, căci părinţii cu o poziţie, cu o greutate în soţietate şi cu o avere oarecare nu-i mai înrola în şcoală, ba şi acei care mai era îi scosese, astfel încât la anul 1869 au şi desfiinţat-o.

Presimţind urmările guvernului destructor, am vrut să scoţ pe Mişul meu din Şcoala militară, dar nu au mai fost putinţă, căci mă ruga şi insista să nu îi brizez cariera ostăşească cu care s-au familiarizat şi în care au înaintat aşa de mult, încât devenise unul din cei mai distinşi („distingué”) şcolari.

Guvernul rumân mai mult ca chestie politică rugase pe Guvernul franţez şi trimisese o misie franţeză pentru învăţătura copiilor. Comandantele acestei misii şi director al şcoalei, maiorul Lamy[51], înaintase pe Mişul meu la gradul de sergent, cu numirea distinsă de sergent „d’élite”!

În iarna anului 1860 Mişul meu lovindu-se la fluierul piciorului drept urcându-se pe scara şcoalei, au crăpat pielea. Această lovitură bagatelă au devenit boală serioasă. L-am luat îndată acasă, am chemat pe doctorii Mayer[52] şi Drasch[53]. L-au găsit cu piciorul umflat şi cu căldură intermitantă. Doctorii mi-au zis că această boală se arată numai în oraşele cele mari şi populate, precum Parisul şi Londra, iar aici, la noi, încă nu au văzut-o. Am înţeles că este o stricare a sângelui întrodusă din infecţia aerului şcoalei. În fine, după o operaţie făcută unui abţes ce se formase la picior şi o căutare serioasă, Mişul meu s-au însănătoşit.

În iarna anului 1861 au apărut două glande scrofuloase la gâtul Mişului meu. L-au tratat toată iarna doctorii cu unt de morun şi cu iodură de fier. În primăvară i-au făcut doctorul

Fotino[54] mai multe operaţii la acele glande. Vara am plecat cu Mişul meu la Viena. Am consultat somităţile profesorilor din Viena, precum Şkoda şi Opolzer, care au declarat că Mişu este scrofulos, fie această boală hereditară sau adoptată, şi să merg cu dânsul la băile de la Spa, din Belgia, şi după o cură de două săptămâni să-l duc la băile de mare la Ostende.

Prescripţia doctoricească am urmat-o, ajungând la Spa. După un consult cu doctorul local, Mişu au început cura. După trei zile de cură au spart o gâlcă care avea la gât în mărimea unei alune mari şi au curs multă materie, şi mai în toată vremea curei curgea multă materie din acea gâlcă. După cura de două săptămâni plecând la Ostende, materia au încetat.

Sosind la Ostende şi consultând doctorul, au prescris Mişului să facă băi de mare de două ori pe zi câte cinci minute, seara să puie comprese de apă de mare la gât şi să bea apă de Spa, care o aduceam proaspătă prin drumul de fier de la Spa, şi băile să le facă la Paradis, loc depărtat ca la două, trei minute de digua mării, unde fac paţienţii băi în pielea goală.

În acest voiaj eram întovărăşit de bătrânul nenea Pană Buescu cu fiul său Vasile. După o cură de cincizeci de băi, Mişul meu iarăşi au devenit gras şi frumos.

Săvârşind cura băilor de mare, la 15 avgust am plecat la Paris, consultând şi acolo celebrităţile doctorilor în mediţină, precum Armand Trousso[55] şi alţii, care după o examinare minuţioasă a corpului au găsit pieptul şi toate organele în stare normală şi perfectă, că scrofulele de la gât nu au nicio comunicaţie cu plemunii (de care mult mă temeam) şi că trecând vârsta de 19, douăzeci ani, scrofulele vor dispare cu desăvârşire. Aceste încredinţări mi s-au făcut prin jurământ

de onoare. În fine i-au prescris să facă o cură de iodură de fier şi chinină roşie în iarna următoare, ca prezervativă.

În luna lui septemvrie m-am întors cu Mişul meu în ţară, în deplină sănătate. Iarna au urmat cura mai sus prescrisă. Angajasem şi pe doctorul Fotino să meargă de trei ori pe săptămână la şcoală să-l vază. „À propos" de şcoală. Şcoala se mutase într-un local nou, pe Uliţa Târgovişteі, clădit din nou şi destinat pentru şcoală. Acest local spaţios era construit în condiţiile igienice.

În primăvara anului 1862 iarăşi s-au ivit la gât două glande scrofuloase, care le-au operat în mai multe rânduri doctorul Fotino ca să iasă materia, să nu se comunice cu organele pectorale. Pe dinlăuntru făcea cură de unt de ficat de morun. Vara l-am trimis cu Mariţa în Germania, la băile de la Kreuznach, speţiale pentru scrofule, băi cu multă iodură şi feruginoase, după prescripţia doctorilor atât din Bucureşti, cât şi <a> celor din Viena. După săvârşirea curei, s-au întors cu mumă-sa gras şi frumos. Toată iarna au petrecut-o în deplină sănătate, frecvantând soarelele şi alte distracţii.

În anul 1863 apreciind multa prosperare care dobândise Mişul în sănătate şi în forţă cu băile de la Kreuznach şi după o coînţelegere cu Mariţa, ne-am hotărât ca să meargă <încă> o dată la acele băi salutarii, ca să dispară cu desăvârşire şi urma scrofulelor. Aşadar, în vara anului 1863 au plecat Mariţa cu Mişul nostru şi cu Lina (căci şi dânsa simţea trebuinţă de o cură) la Kreuznach. După săvârşirea curei s-au întors cu mai multă viaţă şi forţă într-însul. M-am socotit fericit şi scăpat de toată grija boalei lui.

În anul 1864, primăvara au început să-l prinză frigurile din vreme în vreme. Sănătatea începuse a se altera. În luna lui

mai s-au înălţat la gradul de ofiţer, însumându-l la cavalerie, în regimentul al II-lea de lăncieri (deşi dorinţa mea era ca să fie în artilerie). În luna lui iunie am plecat cu Mişul meu la Viena, să consultăm doctorii la care băi să-l duc. Companioni în „voyage” aveam pe doamna Ritoridis[56] cu doi fii (cel de al doilea era colega şi frate de arme al Mişului, din acelaşi regiment)[57], domnul Grigore Moscu[58] şi alţi rumâni. Îmi dam toate silinţele ca să fac drumul lui Mişu agreabil, însă Mişul meu era foarte trist şi suferind. Îl tortura o căldură intermitantă şi o slăbiciune, încât abia se ţinea pe picioare. Ajungând la Viena, a doua zi am chemat la consult somităţile profesorilor în medicină, pe Şkoda şi Opolzer, care examinându-i corpul, am auzit deodată pe Şkoda cu o voce sălbatică zicând în limba germană: „Molke” (adică „cură de zer”[59]). Acest cuvânt ca un trăsnet de moarte mi-a trăsnit toate vibrele nervelor. Am început să tremur şi mi s-au umplut ochii de lăcrămi. Mă încurajam cât puteam, ca <să> nu descurajez pe Mişul.

Săvârşind o minuţioasă examinare a corpului, apoi mi-a zis să merg cu Mişu la băile de la Ischl, în Styria, care băi conţin oţel, fier şi sare, şi să bea zer de capră. Au dresat un „visum et repertum” cu recomandaţie către doctorul Gutenberg de la Ischl. În „visum et repertum” descria că Mişu pătimeşte de „tubercule scrofuloase”. După ce s-au retras doctorii, am trecut în camera doamnei Ritoridis[*8] şi am plâns cu amar, căci aveam mare trebuinţă să-mi vărs focul să nu mă vază Mişu.

Mişul meu avea trebuinţă de un cal de călărie pentru front. Îi promisesem să-i cumpăr un cal aşa de frumos, încât alt ofiţer să nu aibă ca al lui.

Trecând pe la Pesta, în Ungaria, am aflat că un „Stallmeister” are cai frumoşi. M-am dus cu Mişu la dânsul însoţiţi şi de alţi rumâni, între care şi beizade Suţu de la Moldova[60], Ritoridis şi alţii. Au plăcut la toţi un armăsar negru, bine dresat şi care trecuse şcoala mare („haute école”). Am intrat în tocmeală cu proprietarul calului şi mi-a cerut trei sute de galbeni. Mişu îmi zise: „Lasă, tată, să căutăm şi la Viena. Poate găsim mai frumos şi mai ieftin”. Am încuviinţat toţi ideea Mişului şi am plecat.

La Viena, a treia zi după consult am vizitat mai multe grajduri. Am văzut ca la două sute cai. Niciunul nu i-au plăcut. Seara au venit un samsar şi ne-a zis că un căpitan de artilerie are un cal dresat de vânzare şi îl putem vedea mâine în manegiul altileriei. Ne-am dus mai mulţi rumâni. L-am văzut. Mişului nu au plăcut, zicând că „ţine capul strâmb”. (Ca copil iubit şi răsfăţat, era dificil la alegerea calului.) În fine au dat preferinţa armăsarului de la Pesta şi au rămas ca la întoarcerea noastră de la băi să-l cumpăr. La Viena, căldura intermitantă a Mişului se tăiase şi forţele începuse a reveni.

A patrulea zi am plecat din Viena şi seara am ajuns la Ischl, şi am tras la Hotelul Reginei Elisabeta. Înainte de a ne culca, am zis slugii hotelului (în prezenţa Mişului) ca să invite a doua zi la 9 ceasuri pe doctorul Gutenberg.

A doua zi m-am sculat prea de dimineaţă, înaintea Mişului. Căutând prin haine, am găsit o legătură cu tutun rumânesc, zis turcesc (căci nu trăgea tutun în prezenţa mea). L-am luat şi l-am aruncat pe fereastră şi i-am pus în loc cheiţa lacătului de la tinicheaua[61] mea cu sigări de tutun turcesc şi apoi, mai târziu, l-am conjurat să tragă tutun d-al meu şi în prezenţa mea, zicându-i, pe lângă altele, că dorinţa mea cea mai mare

este să vază în mine nu numai un părinte, dar şi cel mai bun amic.

Aşadar, a doua zi, după cum am zis, sculându-mă prea de dimineaţă, lăsând pe Mişu să doarmă, m-am dus să preîntâmpin pe doctorul Gutenberg, pe care găsindu-l acasă, i-am descris toată boala Mişului. I-am arătat părerea profesorilor de la Viena şi l-am rugat să vie să-l vază, prefăcându-se (doctorul) că nu mă cunoaşte, ca să nu înţeleagă Mişu că am iniţiat eu pe doctor. Aceasta am făcut-o ca să-i relevez moralul[*9] pre cât se putea, căci mă temeam că prin surprindere cetise părerea doctorilor de la Viena.

Pe la orele 10 doctorul viind la hotel şi prefăcându-ne că nu ne cunoaştem, ne-am recomandat unii altuia, apoi, făcându-i descrierea boalei scrofulelor de care pătimise, i-am arătat „visum et repertum” al consultului doctoricesc din Viena.

Doctorul, după ce l-au cetit, au examinat corpul Mişului cu multă seriozitate şi scrupulozitate, îmi zise: „Domnul meu, este în obiceiul doctorilor celor mari să agraveze boalele paţienţilor mai mult decât sunt, şi aceasta numai în profitul doctorilor celor mici, de exemplu ca mine. Fiul dumitale, dom’ «lieutenantul» şi fiitorul meu amic, nu are decât o mică rămăşiţă a boalei scrofulelor, este puţin anemic şi <are> nevrele slăbite. Sper şi sunt convins că în puţine zile voi satisface cu desăvârşire dorinţele domniilor voastre. Aşadar, mai nainte de toate mă duc să vă procur o casă mai salubră, mai igienică şi cu mult soare, şi după ce vă veţi strămuta, diseară viu şi orânduiesc cura care are să înceapă de mâine”.

Doctorul avea vârsta ca de cincizeci ani, de un caracter afabil şi delicat. În urma relaţiilor amicale, am găsit într-însul multă învăţătură şi experienţă, şi mai cu osebire în

speţialitatea sa pentru boalele pieptului. Mişu îi atrăsese simpatia cu deosebire.

În aceeaşi zi, peste două ore ne-am strămutat de la hotel la o casă cu chirie. Seara, viind doctorul, au orânduit Mişului să bea o cantitate măsurată de zer în aşternut, pe la 9 ore să facă un mic dejun şi la 11 ore să ia o baie; peste două, trei zile să bea şi câte un pahar de lapte de capră roşie.

Mişul meu înflorise în zece zile, încât nu-l mai cunoşteam: când au început cura abia putea să facă o mie de paşi, iar după zece zile urca şi cobora munţii ca căprioarele. Bucuria mea era la culme.

Ischl este domeniul coroanei Austriei, a familiei Habsburgilor, un mic orăşel cu un palat şi o grădină împărătească (locuinţa demisionatului împărat Ferdinand, care locuia acolo cu familia sa), un cursal spaţios şi frumos, încăperile băilor distinse, iar apele renumite, un cazino elegant, un mic teatru cu un vodevil nemţesc, o muzică ostăşească în permanenţă, hoteluri mari şi frumoase şi, în sfârşit, diferite plimbări şi petreceri.

Pe timpul şăderii noastre acolo mă sileam în toate chipurile să procur Mişului meu tot felul de distracţii. De exemplu, până la prânz era ocupat cu cura, după prânz mergeam împreună sau <nu>mai cu prietenii, cu trăsurile sau pe jos, pe la grădini, pe munţi sau prin satele de primprejur. Doctorul la fieşcare două, trei zile angaja pe Mişu şi mergea cu birja de îl lua, şi mergeau împreună pe la plimbări mai depărtate. Atunci eu luam câte un amic şi îi surprindeam la o cafenea a vreunei comune, Mişu bând laptele de capră şi doctorul paharul de bere. Seara ne întorceam şi mergeam la teatru, unde aveam loja cu luna, şi astfel petreceam ziua

mulţumiţi. În serile care nu era teatru, se aduna la mine amicii noştri şi jucam conţina pe o firfirică, ca să petreacă Mişu. Amicii noştri aflaţi acolo era domnii Cernovodeanu, bătrânul Iancu Alexandrescu, Iancu Porumbaru şi Vuros, un grec „banquier” de la Galaţi.

Mişul meu reluându-şi forţele şi sănătatea sa nemailăsând nimic de dorit, începuse a-l preocupa datoriile carierei sale. Îmi zicea adesea: „Tată, ce o să fac eu la escadron fără cal, mergând la Bucureşti?” (Mişul meu se temea să nu se vânză armăsarul care văzuse la Pesta şi îi plăcuse aşa de mult.) În fine, văzând multa şi modesta sa stăruinţă că voieşte să plec cu un ceas mai nainte să-i cumpăr calul, m-am hotărât să plec. Mişu urma să mai şază vreo zece zile acolo, ca să săvârşască cura.

În ajunul plecării mele l-am recomandat doctorului, recompensându-l cu multă generozitate de vizitele şi îngrijirea dată Mişului. Apoi am rugat pe amicii mei să-l antureze cu amiciţia lor, care m-au încredinţat că nu vor petrece o singură zi fără dânsul. În ziua plecării îmbrăţişând pe Mişul meu, l-am rugat să urmeze cura regulat până la sfârşit şi să se păzească de răceală şi osteneală. Apoi luându-mi bagajul m-am dus la diligenţă. Acolo mi s-au spus că diligenţa pleacă peste o oră. În acest interval m-am întors acasă să mai revăz pe Mişu, care nu se aştepta la aceasta. Intrând în casă l-am găsit cu lăcrămile pe obraji şi zerul care îl luase de dimineaţă îl didese îndărăt. Despărţirea mea de dânsul o simţise dragul meu.

Văzând o asemenea sţenă, i-am zis că nu mai plec fără dânsul şi mă duc să-mi aduc bagajul de la diligenţă. Mişu insista rugându-mă să plec, şi după o lungă dezbatere sau mai

bine curtenire, m-au convins că trebuie să plec, însă condiţionând cu dânsul ca să-mi trimiţă în toate zilele prin scrisoare un jurnal zilnic, prin care să-mi descrie cum au petrecut ziua şi seara, promiţându-i şi eu ca de la Pesta, după ce voi cumpăra calul, să mă reîntorc să plecăm cu toţii. În fine reîmbrăţişând pe Mişu am plecat la diligenţă, însă după ce mai întâi am trecut pe la doctorul şi l-am trimis să consoleze şi să distreze pe Mişu.

Seara am ajuns la Viena. Trăgeam obicinuit la Hotelul Wilder Mann („omul sălbatic”). M-am oprit vreo trei zile acolo, întâi ca să zoresc nişte firituri de uniformă şi o manta albă[62] care le comandase Mişu în trecerea sa la băi, al doilea să-mi iau nişte haine care le comandasem şi să fac şi oarecare târguieli pentru cei d-acasă. La Viena am găsit şi pe amicul meu domnul Tache Leţu[63], cu care am petrecut acele puţine zile.

Săvârşindu-mi trebuinţele am plecat din Viena, şi către seară am fost la Pesta. Unica mea preocupaţie au fost calul Mişului. M-am dus la proprietarul armăsarului care plăcuse Mişului şi, după o dezbatere de două zile despre preţ, l-am cumpărat cu 1.200 fiorini argint sau două sute galbeni. Apoi am găsit şi un vizitiu cu multă speţialitate de cai şi l-am tocmit câte un galben pe zi câte zile va face până la Giurgiu şi înapoi, plus hrana lui şi plata vaporului înapoi. Apoi m-am dus la Agenţia vapoarelor şi am rugat-o să puie o baracă pe vaporul „accéléré” ca să iau calul împreună. Am plătit îndoit pre cât se plăteşte o persoană la clasa I, apoi am cumpărat valtrapuri de lână şi de pânză cu pieptare şi acoperişuri de cap, apoi frâne, căpestre, ţesăli, perii, gebrele cinci şi altele. M-au costat armăsarul aproape trei sute de galbeni adus la Giurgiu.

Corespondenţa între mine şi Mişul meu urma regulat, căruia la sfârşit i-am scris că armăsarul l-am cumpărat şi plec în ţară, neputând a mă mai întoarce căci am isprăvit banii, şi mai vârtos că mai rămăsese vreo cinci, şase zile să plece şi dânsul, şi să vie sănătos la moşie.

Pe vaporul care m-am îmbarcat era doi fii a imperatorului Franţei Louis-Philippe, duca de Montpensier şi duca d'Aumale cu nevestele şi copiii lor. Trecea din America la Constandinopol. Era şi generalul Stroganov[64], guvernatorul Odessei, cu o familie şi o suită numeroasă. Calul Mişului devenise objetul petrecerii damelor. Când se scula de la masă, lua fieşcare câte o felie de pâine şi îi <da>, mângâindu-l.

Într-o zi, două dame tinere din familia gener<alului> Stroganov, mângâind calul, zicea una celiilalte în limba rusească: „Oare fi-va şi călăreţul frumos ca calul?" Eu, puind mâna în buzunar, am scos o scrisoare a Mişului cu portretul său în miniatură şi le-am prezentat-o (Mişu la Ischl fotografiase mai multe hârtii de scrisori cu portretul său). „Iată, doamnelor, le zisei în limba rusească, vă satisfac curiozitatea." Luând scrisoarea şi observând portretul, îmi zise: „Frumos ofiţer de ulani". Le-am mulţumit, zicându-le că mă flatează şi altele.

În fine am ajuns la moşie cu calul, fără niciun acţident. Peste vreo zece zile au sosit şi Mişu la moşie, de unde am plecat cu toată familia la Bucureşti.

Intrarea Mişului în lume

Mişu sosit în Bucureşti, era lumea lui.
Mişu acum intra în lume.

Mişu, pân-aci trudit şi zdruncinat de suferinţele boalelor, acum se dezvolta într-însul forţele fizice şi morale.

Mişu, emanţipat de jugul şcoalei şi mai vârtos a unei şcoale ostăşeşti, subordonat până <acum> la o bestie de caporal.

Mişu acum avea să comande, să ordone.

Mişu împlinea vârsta de douăzeci de ani.

Mişu intra în lume cu o educaţie perfectă.

Mişu vorbea cu multă agilitate limbile franceză şi germană.

Mişu desemna binişor. Îi păstrez mai mul<te> echantilloane de paizajuri şi planuri topografice de când era în şcoală.

Mişu avea un spirit pătrunzător. Fără să înveţe clavirul, punea cântece rumâneşti pe clavir. Între altele, lamantabilul cântec „Brr, oiţă, brr", care îl cânta în perfecţie şi cu multă duioşie, şi care l-au lăsat suvenir în familia lui.

Mişu era un ofiţer căutat („en vogue", „recherché"). Nu era serată la palat sau în soţietăţile cele bune ca Mişu să nu fie invitat. Juca bine şi îi plăcea.

Mişu încăleca bine şi frumos, cu o nonşalensă admirabilă, ca cel mai bătrân „écuyer" (sau „călăreţ"), şi pe orice cal, chiar pe un furios, fiindcă Mişu încăleca din cea mai fragedă copilărie. De la vârsta de patru, cinci ani avea doi cai („poni") la grajd.

Adeseori trecea cu escadronul în escortă domnească sau promenadă militară pe dinaintea ferestrelor casei părinteşti, cu sabia scoasă, şaco laoparte, cu armăsarul piafând. Cu bucuria pe obraji, surâsul pe buze, zicea într-însul: „Sunt mulţămit, nu am nimic de dorit". Privitorii îl admira, iar părinţilor şi surorilor le sălta sufletul de bucurie. Eu ziceam în adâncul inimii mele: „Îţi mulţumesc, Doamne, că sunt fericit".

Mişu, deşi nevârstnic, dar avea maturitate complectă, era mai mult gânditor decât bârfitor.

Mişu, singurul băiat şi moştenitor al familiei, răsfăţat de părinţi, surori şi rude, iubit de toţi aceia care îl cunoştea, priimea laudele şi binefacerile în recompensa nobilelor şi frumoaselor sale purtări.

Mişu, deşi înrolat în cariera unei brasle vesele (cum zice rumânul), dar era departe de a împrumuta ştrengăriile acelora a cărora uşurinţă îi îmbrâncea la viţiuri şi devenea supărători („nuisible”) soţietăţii.

Amicii Mişului era de aceia de care el se mândrea, precum şi dânşii se îngânfa de amiciţia lui.

S-au văzut mulţi tineri şi foarte mulţi de vârsta şi cu răsfăţările lui dându-se la desfrânări, ba încă au mers până chiar la ruina stării părinteşti. Dar Mişul meu, dimpotrivă, era strâns, ba încă multa lui iconomie supărându-mă, îl observam. Niciodată nu făcea cheltuieli zădarnice.

O singură puerilitate avea: aceea a pasionului birjei, adică a avea birjarul lui (Ivan birjarul) cu ziua sau cu săptămâna, şi această plăcere eu îi o toleram, căci provenea din două podoabe fireşti care însuşea şi, după mine, îmi plăcea să văz un tânăr elegant şi mândru mai vârtos. Aşadar, cum ar fi corăspuns la aceste podoabe, daca l-ar fi văzut cinevaşi într-o odoroagă de birjă?! Şi când isprăvea paralele, prefera mai bine a umbla pe jos, călare sau cu trăsura părintească, care procedare mă făcea să înţeleg că au isprăvit paralele, căci mărturisesc că niciodată nu l-am pomenit să-mi zică că nu are de cheltuială. Apoi, după ce îl observam de ce nu mi-a cerut, îi avansam îndată.

Mişu avea de la mine destinaţi 15 galbeni pe lună deosebit de salariul de ofiţer, dar adesea treceam peste suma fixată cu mare mulţumire, fiind această sumă numai pentru frivolităţi, precum tutun, teatru, birje şi altele. Iar cât pentru haine sau tot felul de objecte trebuincioase, acestea mă privea pe mine.

Prinţipiile politice ale Mişului (pe cât îi permitea experienţa vârstei) era aristocratice. Născut în aristocraţie, era aristocrat la culme, însă totdeodată şi liberal progresist. Tocmai anul acela roşii, acea sectă destrăbălată şi perturbatoare de meserie, aruncase sămânţa falşei politice, a nedisciplinei şi a demoralizaţiei în oştire. Mişul meu nu se ralia cu asemenea ofiţeri, şi pe când vreunul din camarazii lui propaga idei revoluţionare, Mişul meu îi apostrofa, zicându-le: „Disciplina ostăşească cu politica nu se combină şi să lăsăm politica oamenilor politici”.

Mişul meu era însumat în escadronul al 2-lea din regimentul al II-lea de lăncieri. Comandirul escadronului era Nicu Grădişteanu[65], rudă şi amic intim al Mişului. Îndată după sosirea Mişului de la Ischl, i-au pus sub comandă un pluton.

Mişu îşi împlinea datoriile slujbei cu cea mai strictă exactitate, astfel că atrăsese admiraţia şi dragostea atât a camarazilor, cât şi a ofiţerilor. Comandirul regimentului trata pe Mişu ca amic, iar nu ca ofiţer subaltern, de rând. Mişu era angajat şi nelipsit la toate seratele colonelului. Mişu era un ofiţer „accompli” (cum zice franţezul). Mişu era mulţumit cu desăvârşire.

Peste două luni, comandirul regimentului au numit pe Mişu director al şcoalei regimentului, dispensându-l de a mai face serviţiul regimentului, însă Mişu au rugat pe colonel ca să

îndeplinească amândouă însărcinările, spre a nu se pune în suspiciune de camarazii lui.

Când am văzut pe Mişul meu intrat în lume împodobit cu atâtea podoabe, am zis ca Sf. Simeon: „Acum slobozeşte, Doamne, pe robul tău, că ochii mei au văzut mântuirea ta”. Atunci am zis că am trecut la nemurire, atunci am zis că sunt fericit.

Ieşirea Mişului din lume

„Et rose, elle a vécu ce que vivent
les roses! L’espace d’un matin.”
MALHERBE, <*Consolation à M. Du Périer sur la mort de sa fille*>

Mişul meu după ce s-au întors de la Ischl în toamna anului 1864, bucurându-se de o perfectă sănătate, s-au dus vreo câteva zile la deal, de au făcut cură de struguri. Apoi întorcându-se în Bucureşti, au reluat foncţia sa în regimentul II de cavalerie. Iarna anului 1864 nu au suferit de cea mai mică indispoziţie, frecvanta teatrurile, seratele şi toate petrecerile.

Anul fatal 1865

Pe la începutul anului fatal într-o seară viind acasă, cu Mariţa ne pusesem să cinăm. Auzind sunetul săbiei lui Mişu care venise acasă, m-am dus în cameră la dânsul, zicându-i: „Vino, Mişule, daca vrei, să cinăm împreună”. „Viu îndată, să-mi scoţ sabia”, îmi răspunse el. Acestea zicând au tuşit, şi

deodată cu tusea îl văz alergând la scuipătoare şi vărsând sânge. Am strigat pe Mariţa, care i-au dat apă cu sare şi s-au oprit sângele. Am trimis trăsura îndată la doctorul Fotino, care examinând sângele ne-a încredinţat că au fost o adunătură de sânge, fiind sânge închegat şi nicidecum din plemuni. Cu cât disperaţia mea era de mare, cu atât mă prefăceam de liniştit, ca să nu se sperie Mişul meu. În fine, după două, trei zile de răpaos în casă şi o cură de apă de păcură[66] care i-au dat doctorul, Mişu, simţindu-se bine, au reînceput slujba şi petrecerile.

În primăvară, eu, care purtam spaima în inimă a acelei nopţi sinistre în care au vărsat sânge, consultam adesea pe medici daca nu ar fi bine să se mai ducă o dată la băi. Medicii erau d-acord cu părerea mea şi îl îndemna să mai meargă o dată la băi. Mişu ezita, vrând să meargă la Iaşi cu regimentul, care se disloca. Eu insistam şi-l rugam, până în fine s-au hotărât, însă fără se fie acompaniat nici de mine, nici de mumă-sa (aceasta o spunea confidanţial surorilor), zicând că este emanţipat şi până când o se fie sub tutela părinţilor?!

Doctorul Fotino, în care avea multă confienţă şi amiciţie strânsă, l-au orânduit să meargă mai întâi la apele de la Gleichenberg, în Styria, unde să facă cură trei săptămâni, de acolo la Ischl să facă cură trei săptămâni şi apoi la băile de mare la Ostende, în Belgia. Eu stăruiam că după ce va săvârşi cura la Ostende să meargă la Londra, ca să facă trajeul mării.

I-am mijlocit un congediu de patru luni, şi la 1 iunie am trimis poştalionul la Bucureşti, de au venit Mişu pe la moşie (fiindcă mă aflam acolo cu familia). L-am pregătit de „voyage”, dându-i şi două sute galbeni. Am plecat împreună la Giurgiu.

Seara, la hotel am găsit pe generalul Vlădoianu[67], care asemenea petrecea pe fiul său, care pleca la Viena.

A doua zi l-am condus la vapor. Când vedeam că se apropie momentul de a mă despărţi, îmi venea ideea d-a nu-l lăsa singur şi a-l însoţi, cu toate că nu eram pregătit. În marginea Dunării venise un bancher ovrei, Blumen, carele în toată vremea mă acredita cu poliţe la Viena. L-am rugat să-mi dea o poliţă de trei sute galbeni la Viena, şi m-au refuzat jidovul nelegiuit. Am rugat un neguţător grec, căpitan Chiriac Rigas, cu care aveam afaceri comerţiale de producte de mai mulţi ani (care se afla şi dânsul acolo), să-mi dea trei sute galbeni, şi asemenea mi-a zis că nu i se întâmplă. „Graeca fides non est fides.”[68] Penuria aceasta provenea din „diseta” anotimpului, căci nu se făcuse bucate. (Dar cine putea să prevază o fatalitate care mă urmărea, căci Mişu se bucura de o perfectă sănătate, după cum se constată din chiar scrisorile lui, care se vor vedea mai la vale.) Apoi sărutând pe Mişu în mai multe rânduri şi rugându-l să-mi scrie în toate zilile au plecat, iar eu am rămas cu inima sfâşiată. Depărtându-se vaporul, generalul Vlădăianu îmi observă, zicând: „Uiti-te! Copilul dumitale te iubeşte mai mult decât al meu pe mine, căci s-au urcat pe coverta căpitanului şi nu îşi ia ochii de la dumneata!”

Acum, reproducând scrisorile Mişului care le păstrez, <îl> las pe dânsul să spuie despre voiajul lui.

1865 iunie 7/19
Viena

Iubite tată,

Aseară am ajuns în Viena sănătos. Pe drum am petrecut foarte bine. Ajungând în Pesta, am stat o zi ca să mă odihnesc. M-am informat de băile de la Gleichenberg şi am aflat că sunt în Styria, şase ore departe de Viena. Am auzit că este şi doctorul Mayer tot acolo. Aici o să mai stau mâine şi pe urmă plec. Îndată ce voi ajunge la băi o să vă scriu, ca să vă trimit şi adresa.

Pe aici este vremea foarte urâtă, căci plouă. Scriţi-mi de Canu[69] ce face.

Mamei îi sărut mâna, pe fete[70] le sărut de o <mie> de ori.

Al d-tale supus fiu,
M. Lăcusteanu

1865 iunie 11/23
Gleichenberg

Iubite tată,

Aseară am sosit. La Gleichenberg nu este decât munţi, aşa încât cum ieşi din odaie trebuie să urci şi să cobori, ceea ce mie nu-mi place să umblu pe loc şeţ, dar încă pe munţi. Gleichenberg este o grădină nemărginită între munţi. În această grădină sunt douăzeci de case aşezate la distanţie una de alta. Aici sunt numai patru sute de oameni, căci chiar de ar mai veni mai mulţi nu ar avea loc unde să şază, fiind numai douăzeci de case. Toată este proprietatea contelui de Gleichenberg. Aici mă crez că sunt Adam în paradis. Cu toate astea, daca şi el s-ar fi plictisit ca mine, nu-l fericesc deloc, căci

deşi <îţi> spui că este aşa frumos, însă nu este niciun fel de petrecere.

Eu am o odaie destul de bună. O puteţi vedea în fotografie, unde am făcut cruce. Plătesc doi fiorini pe zi până la 1 iulie stilul nou, iar de la 1 iulie doi şi jumătate fiorini. Astăzi am consultat pe medic şi mi-a zis să beau dimineaţa în patru rânduri câte patru uncii, din care două să fie zer şi două să fie apă de la Fântâna Iohannis Brunnen. Aici sunt două surse, una mai tare şi alta mai puţin tare, pe care o beau eu.

Ca să viu aici a trebuit să trec prin Vöslau (unde se duce Canu) şi prin Graz.

Mamei îi sărut mâna, pe fete le sărut de o mie de ori.

Adresa mea este Gleichenberg în Styria, Villa Triestina 67.

Aşteptând răspuns, sunt al dum<itale> supus fiu,

M. Lăcusteanu

1865 iunie 13/25
Gleichenberg

Iubite tată,

Eu sunt bine pân-acum. Nu poci să cunosc efectul apei şi al zerului, căci este numai trei zile de când beau, decât crez că o să-mi facă bine şi mai cu seamă aerul, care influenţează foarte mult asupra-mi. Nu ştiu daca aţi priimit scrisoarea cu data de la 11 iunie, în care vă scriam ceea ce au zis medicul. Trebuie să ştiţi că nu urmez ceea ce mi-a zis, căci după prânz întâlnindu-mă cu familia Steriadis, mi-a spus că acel medic

este cel mai prost şi că să nu mă încrez în el, şi mi-a spus adresa altuia, care este cel mai bun, ceea ce am putut înţelege de la întâia vizită, după modul cu care m-au cercetat.

Iubite tată, niciodată n-am fost mai plictisit ca acum, căci de când am nenorocirea să merg la băi, niciodată nu am avut să fac un trajeu aşa de mare ca anul acesta, căci deşi în anii trecuţi mergeam la Ostende, însă băile de la Kreuznach era în drum şi nu mi se părea aşa departe. Însă estimp din Viena am venit pân-aici 11 ore, din care şase cu drumul de fier şi cinci cu trăsura. Acum vrând să plec de aici la Ischl, nu este alt drum decât să mă întorc la Viena, şi de acolo să plec la Ischl. Însă mă consolez cu ideea că poate nu o să mai am trebuinţă să merg la Ischl, ci numai la Ostende, căci ceea ce este la Ischl este ş-aici, ba încă este mai mult. Aici apa care o beau este amestcată cu zer.

Aştept cu nerăbdare scrisori de la dumneavoastră. Ştiţi bine că la plecare v-am spus că daca nu îmi veţi scri, nu vă mai scriu nici eu. Eu v-am scris şi din Viena.

La Viena, în ajunul plecării mele eram la Sperl[71], unde cânta Strauss, ş-acolo am întâlnit pe Nae Tătăranu[72] cu nevasta, Iancu Creţeanu[73] cu nevasta, madam Ritoridis şi nevasta lui Panaiot Ghica[74].

Scriţi-mi şi de Canu daca au plecat şi unde se duce.

Mamei îi sărut mâna, pe fete le sărut de o mie de ori.

Al dumitale supus fiu,

M. Lăcusteanu

Lino[75],

Să nu crezi că aici petrec mai bine decât tine la Băbăiţa[76]. Tot asemenea, ba chiar mai prost. Daca vezi pe Iaca [*lectio incerta*] spune-i că îi sărut mâna şi că mi-a părut rău că la plecarea mea din Bucureşti n-am putut să o văz, cu toată bunăvoinţa care am avut, căci mă duceam de două ori pe zi şi nu puteam s-o găsesc.

Adresa mea este Gleichenberg „par" Graz, Villa Triestina nº 67.

M.L.

1865 iunie 21/3
Ischl

Iubite tată,

Aseară am ajuns sănătos la Ischl şi am stat la Hôtel de la Post. Pe dată m-am dus la doctorul Pollac, care au fost încântat când m-a văzut. Îi am spus toată istoria cum au fost la Gleichenberg şi de ce am plecat d-acolo, şi mi-a zis că am făcut prea bine de am plecat. Au venit pe urmă la hotel de au văzut odaia şi, deşi au zis că este bună, însă mi-a spus că ar vrea mai bine să stau tot unde am fost anul trecut, căci acolo mă cunoaşte şi o să fiu mai bine căutat decât în hotel, şi în casa aceea capăt după prânz lapte de capră, ceea ce în hotelul acesta nu puteam să capăt. Aşa, am chemat pe stăpânul hotelului şi mi-a zis că o odaie costă 11½ fiorini pe săptămână.

Astăzi am fost cu Pollack la casa unde am şezut acum un an şi am găsit cele două odăi de jos goale. Am întrebat cât costă şi mi-a spus 14 fiorini pe săptămână, fiindcă nu poate să-mi dea

numai o odaie. Atunci Pollack au zis că mai bine să dau trei fiorini mai mult şi să stau aici decât la hotel, ceea ce cu greu m-am hotărât, căci fac iconomii grozave, din cauză că paralele merg împuţinându-se grozav.

Mâine încep cura de zer, şi la fiecare două zile iau baie. Pe Vuro nu l-am găsit aicea, însă daca va veni, poate să-i dau lui o odaie, ca să-mi vie mai ieftin.

La Gleichenberg am lăsat răspuns că daca va veni vreo scrisoare pentru mine, să o timiţă aicea. Aceasta este cea din urmă scrisoare care v-o trimiţ, căci estimp v-am scris destul de des şi cu toate astea nu mi-aţi răspuns la niciuna, şi până când nu voi priimi de la dumneavoastră, nici eu nu vă mai scriu.

Mamei îi sărut mâna, pe fete le sărut de o mie de ori.

Aici am găsit pe ţaţa Aristiţa[77] şi pe Linţa Bălăceanca[78] (societate foarte nostimă).

Supus fiu,
M. Lăcusteanu

1865 iunie 25/7
Ischl

Iubite tată,

Deşi scrisoarea dumitale cea dintâi, cu dată de la 16 iunie, au fost adresată la Gleichenberg, însă eu am priimit-o tocmai astăzi, aici, în Ischl, căci eu am stat numai opt zile în Gleichenberg şi plecând d-acolo am lăsat adresa, astfel că orice scrisoare va veni pentru mine să se trimiţă aici. Nu mă îndoiesc că aţi priimit câteşipatru scrisori care v-am trimis, în

care vă descriam tot, de la plecarea mea din Giurgiu până la sosirea în Ischl, precum şi din ce cauză am părăsit Gleichenbergul.

De şase zile de când sunt în Ischl urmez cura următoare: dimineaţa beau zer tot ca an, adică în pat, la fiecare două zile fac baie şi după prânz beau lapte de capră. Mie îmi merge foarte bine, pot zice că mai bine decât acum un an, şi socotesc să şez patru săptămâni. Mă întrebi daca am văzut la Gleichenberg pe doctorul Mayer şi pe D. Florescu. Nu era niciunul, însă pe D. Florescu[79] l-am văzut la Viena, trecând pe uliţă. Aici este Aristiţa Brătăşanca, care vă sărută mâinile, Linţa Bălăceanca, Iancu Florescu (advocatul). Aici este vremea cea mai frumoasă care poate fi. De când am venit nu au plouat niciodată. Cât despre mine să nu aveţi nicio grijă, căci îmi merge foarte bine aici. Deşi nu ştiam despre Canu nimic, cu toate acestea am scris alaltăieri la Mehadia „poste-restante”.

Complimente de la doctorul Pollack.

Mamei <îi> sărut mâinile, pe fete le sărut de o mie de ori.

Adresa: Ischl, Salzburger Strasse nº 135

M. Lăcusteanu

P.S. Cu cea din urmă scrisoare v-am trimis şi portretul meu. Vă rog nu faceţi iconomie de cerneală şi să-mi scriţi mai des, şi mai mult.

1865 iulie 3/15
Ischl

Iubite tată,

Astăzi priimii o scrisoare care era adresată la Gleichenberg. Nu ştiu de când este, căci n-are nicio dată. Tot ce mă mir, cum nu aţi priimit celelalte scrisori prin care vă scriam că plec de la Gleichenberg şi cauza pentru care plec. Eu sunt de două săptămâni aici. Pe dată ce am sosit v-am trimis adresa, cu toate astea n-am priimit nicio scrisoare adresată aici.

Mie îmi merge destul de bine aici cu zerul şi cu băile. Peste două săptămâni plec d-aici, căci este destul patru săptămâni. Şi fiindcă trebuie să fac o pauză între băi, de aceea o să mă opresc vreo trei zile la Paris să mai fac un consult, şi de acolo să mă duc la Ostende.

Toate astea o să se facă daca mai ai parale să-mi trimiţi. Iar daca nu, sănătate! Mie îmi mai trebuie cel puţin 25 nap<oleoni> şi cel mult 30 nap<oleoni>, căci după toate socotelile care mi-am făcut, împreună cu aceşti bani trebuie să-mi ajungă. Cât pentru trajeul pe mare, daca voi găsi tovărăşie îl fac, iar daca nu, nu ştiu.

Vă rog să-mi răspundeţi cât mai curând.

Al dumitale supus fiu,
M. Lăcusteanu

Salzburger Strasse nº 135

Dragă soro,

În loc ca eu să fiu supărat, îmi zici că-mi faci încă o ultimă graţie de a-mi scri. Îţi zic că sunt supărat, căci sunt în Ischl de 15 zile şi nu am priimit nicio scrisoare adresată aici, şi tot nişte vechituri adresate la Gleichenberg. Îmi zici să fac

cunoştinţe. Ei bine, am avut şi la Gleichenberg, ş-aici destule. Cu toate astea mi s-a urât grozav şi aştept ziua întoarcerii cu cea mai mare fericire.

Te rog să-mi răspundeţi mai cu seamă, tată, în privinţa banilor, ca să ştiu ce fac.

Al tău frate,
M.L.

P.S. Lui Canu i-am scris la Mehadia „poste-restante".

1865 iulie 4/16
Ischl

Iubite tată,

Astăzi am priimit două scrisori de la dumneata. Una cu dată de la 26 iunie şi alta cu dată de la 27, care mi-a produs mare bucurie. Îmi scrii că mi-ai trimis cinci scrisori, însă eu n-am priimit decât patru, din care două adresate la Gleichenberg, pe care le-am priimit aici, şi două adresate la Ischl.

Pe doctor l-am întrebat chiar ieri daca pieptul este mai slab decât an şi daca am ceva la plămuni. Însă mi-a răspuns că pieptul este mult mai tare decât an şi că plămunii sunt neatinşi. Iar eu, ca să mă încredinţez şi mai mult, o să mă opresc la Paris ca să fac consult. Aici sunt de două săptămâni şi mai stau încă două. Am hotărât că daca dumneata vei avea bani ca să-mi trimiţi suma care ţi-am scris ieri, atunci plecând d-aici mă opresc la Paris vreo două zile ca să fac consult. Pe urmă mă duc la Ostende, unde crez să stau trei săptămâni, pe urmă trec la Londra, unde voi sta numai vreo două zile, ca să

mă odihnesc de răul mării. Aceasta numai ca să-ţi fac plăcerea, şi pe urmă mă întorc în ţară roşu şi gras.

Al dumitale supus fiu,
M. Lăcusteanu

Mamă,

Îmi recomanzi să urmez cura regulat, ceea ce şi fac. Aici este vremea foarte frumoasă. Sunt uneori călduri mari, se urcă până la 32 grade de căldură.

Dragă Lino,

Îmi scrii că la Băbăiţa nu este expediţie, însă crez că n-ar fi greu de format una, adica de a trimite la fiecare două sau trei zile un om călare ca să ducă scrisorile la Giurgiu şi să ia pe cele sosite.

Împăratul şi împărăteasa au fost, însă au plecat la Kissingen şi au lăsat copiii aici. Cu toate astea nu sunt mai multe petreceri decât an. Mie îmi merge foarte bine.

Al tău frate,
M. Lăcusteanu
1865 iulie 7/19
Ischl

Iubite tată,

Am priimit astăzi scrisoarea dumitale de la 30 iunie şi mi-a făcut plăcere că sunteţi sănătoşi toţi. Îmi scrii că ai priimit portretul meu, care nu-mi seamănă. În adevăr că sunt mai bine (adică nu mai frumos, ci mai gras!). Cât pentru scrisori

sunt mulţumit, căci acum, de câteva zile, priimesc destul de des.

Mă întrebi cum îmi merge aici cu cura? Folosul este simţitor. Eu mai şez până la 17 iulie, pe urmă mă duc la Paris să fac un consult, să văz ce zic şi medicii d-acolo în privinţa băilor de mare, căci nu voi să mă mai duc degeaba, cum am fost la Gleichenberg. Însă la Paris o să stau două zile, de acolo mă duc la Ostende ca să şez trei săptămâni, pe urmă trec la Londra, unde o să şez vreo două zile ca să mă odihnesc de răul mării, şi pe urmă mă întorc în ţară, vrând Dumnezeu, gras şi roşu.

Aici este vremea foarte frumoasă.

Nu ştiu daca ai priimit o scrisoare a mea în care îţi scriam că îmi trebuie vreo treizeci napoleoni. Ştii bine că în streinătate eu lux nu fac ca alţii şi am întrebuinţat toate mijloacele ca să-mi ajungă. Însă fără această sumă, după socotelile ce mi-am făcut, nu poate să-mi ajungă. Te rog scrie-mi unde să priimesc această sumă: în Ischl, la Paris sau la Ostende.

Al dumitale supus fiu,
M. Lăcusteanu

Mamă,

Nu am ce să-ţi scriu, decât ceea ce am scris şi tatei, şi că cucoana Linţa Bălăceanca mă plictiseşte cu conţina.

Te rog sărută pe fete în locul meu şi spune lui Titi şi Tanţi că de când am plecat, văz că au făcut progres simţitor în limba germană.

Al dumitale fiu,

Din această corespondenţă a Mişului meu, şi mai cu osebire din scrisoarea de la 7/19 iulie prin care zice „şi pe urmă mă întorc gras şi roşu”, rezultă şi se constată că era afară din orice bănuială funestă <ce> i-ar fi putut pricinui patima lui prinţipală, adică scrofulele. Dar amar mie! Fatalitatea! Ce faci fatalităţii?! Rumânul are o zicătoare: „Ce este omului scris în frunte trebuie să sufere” şi iarăşi, „Daca nenorocirea este înainte, alergi ca să o ajungi; daca este înapoi, o aştepţi să vie”.

Mişul meu nu au plecat la 17 iulie la Paris, cum se hotărâse, şi au mai zăbovit vreo două zile, în care interval s-au aprins Ischl. Incendiul au fost îngrozitor. S-au început noaptea pe la orele 10, de la casa doctorului, care era situată în apropiere de casa unde locuia Mişu. Aşadar, ori spaima acelui teribil incendiu (care au consumat mai mult de jumătate oraşul) sau că au răcit noaptea sculându-se din somn, căci îmi spune mătuşă-sa Aristiţa Brătăşanca cu Linţa Bălăceanca că în noaptea aceea l-au găsit rezămat de un zid, galben ca ceara, tremurând şi foarte spăimântat. L-au întrebat de ce s-au speriat, că nu arde casa tată-său, şi le-au răspuns: „«Malgré moi»[80], sunt foarte spăimântat”. Apoi l-au rugat doamna Linţa Bălăceanca şi cu Aristiţa să doarmă în acea noapte la dumnealor, ceea ce au şi făcut.

A doua zi când s-au sculat, spune Aristiţa că Mişul au transpirat aşa de mult în acea noapte, încât năduşala trecuse prin saltele şi se făcuse lac de apă pe scânduri.

Vai, emoţia au fost aşa de mare, încât i-au bulversat[*10] toată circulaţia sângelui, prefăcându-se într-o boală netămăduită şi mortuală. Această cumplită boală se numeşte albuminorie (sau boala lui Bright), prefăcându-se albumina sângelui în apă. Din ziua aceea Mişul meu nu au putut să mai mănânce nimic, şi orice ar fi mâncat da îndărăt. Pe de altă parte, diareea îl consoma. Văzând că răul îl domineză, am plecat la Viena, unde făcând consult cu profesorii în medicină, i-au zis să se întoarcă în ţară şi să facă cură de poame.

Întorcându-se în ţară s-au abătut la Mehadia, să vază pe soră-sa (Miţa cu Canu se afla la băile de la Mehadia). Au şăzut vreo cinci, şase zile şi au plecat în ţară. Eu, aflându-mă cu familia la moşie în momentul când scriam Mişului că îi trimiţ o poliţă a lui Halfon[81] (bancherul) ca să priimească la Paris de la Rotschild[82] cincizeci de napoleoni ca să se ducă la Londra, după cum îmi scrisese, mă pomenesc cu o scrisoare a Mişului care îmi scria să-i trimiţ la 20 iulie droşca cu poştalionul la Giurgiu, fiindcă vine în ţară.

Am trimis trăsura şi au venit la moşie. Era într-o slăbiciune care m-au spăimântat. L-am întrebat ce are şi unde îi este grăsimea şi roşaţa de care îmi scria. Îmi răspunse că de vreo două săptămâni îl prinz nişte friguri cumplite şi consultând medicii dinăuntru, unii i-au zis că suferă de dorul ţării („le mal du pays”), alţii i-au zis să se întoarcă în ţară, să facă cură de poame. Doctorul lui, Fotino, întâlnindu-l pe vapor, i-au zis că are friguri şi i-au dat o reţetă să o facă la Giurgiu. Era hapuri de chină şi i-au zis să şază la moşie şi să nu bea la masă alt vin decât „bordeaux”.

În sfârşit, Mişul meu îmi zise că boala provine din stomah, că mâncând într-o seară cu amicii lui la Viena o maineză i s-au

aplecat, şi de atunci nu poate să mai mănânce nimic şi orice mănâncă dă îndărăt. Pe de altă parte, o ieşire afară continuă îl slăbeşte simţitor. (Mişu cunoştea câtă slăbiciune au părinţii pentru dânsul şi, ca să nu îi mâhnească, au tăinuit sorgintea boalei până la sfârşit.)

Am trimis îndată la Bucureşti şi au adus o căruţă cu poame şi o ladă de „bordeaux”. Nu era niciun obstacol, nu cruţam nimic spre a îndeplini dorinţele Mişului. Minuţioasa îngrijire care se da Mişului, vreo câteva zile ni se părea că ar fi prosperând în sănătate. Într-o zi examinându-i limba, o văz neagră ca catranul. Atunci am văzut că boala se agravează şi am hotărât să plecăm la Bucureşti, să cerem ajutorul medicilor.

La 1 avgust am plecat cu Mişu la Bucureşti. Capitala era agitată şi amerinţată de un război civil.[83] (Voi vorbi pentru aceasta în altă parte.)

Îndată ce am sosit am trimis la doctorul Marcovici[84], care examinându-l şi cercându-i udul cu acid nitric, deodată am văzut o metamorfoză involontarie în figura medicului, care devenise palidă ca turta de ceară. Au scris un medicament şi i-au zis să nu iasă din casă, ferindu-se de răceală. Apoi trecând cu doctorul în camera mea, l-am rugat cu multă stăruinţă să-mi mărturisească adevărul, care este patima Mişului. Atunci doctorul îmi zise: „Boala este foarte gravă, dar nu este de dezesperat. Această boală se numeşte albuminorie sau boala lui Bright: se schimbă albumina sângelui în apă (sau pe rumâneşte boală de rănichi), care provine dintr-o răceală mare sau o spaimă mare. Dar tot ce mă pune în mirare este că patima este veche de două sau trei luni şi cum doctorul lui, Fotino, nu au prevenit-o mai înainte”.

A doua zi am chemat şi pe doctorul Ziţeu[85], rugându-l să urmeze vizitele împreună cu doctorul Marcovici. Am scris îndată Mariţii la moşie ca să vie cu toată familia la Bucureşti, fiindcă gravitatea boalei Mişului reclamă o de aproape căutare, care au şi sosit a doua zi.

Cu toată căutarea şi silinţa a trei medici, Marcovici, Ziţeu şi Fotino, în curs de trei săptămâni Mişului meu i se slăbea puterile şi se topea ca lumânarea. Într-o zi fiind doctorii la consultaţie, doctorul Marcovici examinând udul exclamă deodată cuvântul „evrika”! Îl întrebai: „Ce?” Îmi răspunse plin de bucurie: „I-am găsit calibrul boalei, domnule, şi este afară de orice temere!”

Doctorii au dat voie Mişului să iasă în toate zilele la plimbare, pentru aer. În ziua aceea eu trebuia să mă duc la Giurgiu pentru afaceri casnice şi să mă întorc a doua zi. Luându-mi „ziua bună” de la Mişu şi sărutându-l de mai multe ori, i-am zis: „Mişule, doresc ca mâine când mă voi întoarce la 4 ceasuri (diligenţa făcea trajeul Giurgiului la ore fixate) să găsesc pe Ivan, birjarul tău, la scară cu birja, căci aceasta va fi un balsam peste suferinţele mele de o lună de zile”. În adevăr că a doua zi când m-am întors de la Giurgiu Ivan birjarul era la scară cu birja şi mantaua cea albă a Mişului aruncată pe capră (acesta era şicul lionilor[86]). Am sărutat pe Mişu adresându-i câteva vorbe de bucurie şi mulţumire, şi apoi s-au aruncat în birjă, ducându-se să se plimbe la Şosea[87].

A doua zi au prânzit la soră-sa Miţa, a treilea zi s-au dus cu Canu şi cu soră-sa în plimbare la Herăstrău, unde au şezut până seara, <la> înnoptat, pentru care l-am observat şi l-am rugat să nu mai şază până seara afară, când se răcoreşte vremea.

În ziua următoare către seară, Mişu era în cameră la mine. Privea la fereastră. L-am lăsat în odaie şi m-am dus pentru câteva minute la spiţerie. Când m-am întors, Mişu dispăruse. Întreb pe Mariţa: „Unde este Mişu?” Îmi zise că „până să trec dintr-o cameră în alta, nu l-am mai găsit”. Cercetez slugile. Îmi spun că l-au văzut ieşind pe poartă, pe jos. Peste două ore s-au întors acasă şi întrebându-l unde au fost, mi-a zis că s-au dus puţin de s-au plimbat pe jos. Peste drum de casa noastră locuia o tânără damă (din fracţiile libere şi independinte)[88] şi îmi bănuiesc că poate acolo au fost Mişu de s-au distrat acele două ore. (Doamne, iartă-mă!) Orişicum, a doua zi Mişul meu au căzut la aşternut şi nu s-au mai sculat.

Desperaţia noastră era la culme. Pe lângă cei trei doctori corenţi de mai sus, am chemat şi pe arhimedicul Davila, şi la consulturi rugasem şi venea şi doctorul Arsachi[89].

Boala mergea spre rău din zi în zi. Au început să-l prinză frigurile, începuse să se umfle picioarele, pofta mâncării i se tăiase. Nu ştiam ce să mai facem. Am rugat medicii şi au transcris prin telegraf, la Paris, toate simptomele boalei profesorului Armand, rugându-l să ţie acolo un consult. Consultul s-au făcut, răspunsul au venit, cura au urmat-o, dar, vai, nicio speranţă de preschimbare în bine a boalei. Răul ampira. Boală ingrată. În desperaţia noastră am alergat şi la ştiinţa babelor, ştiinţa veche (ante-Ipocrat). Unele îmi zicea că este deocheat („jetatura”), altele că are uscătură, altele, iarăşi, că s-au speriat. În sfârşit, nimic şi cu dânsele. Răul predomina. Am alergat apoi la cele bisericeşti, unica şi ultima nădejde a omului. Ne duceam la toţi sfinţii şi ne rugam cu lăcrămi şi eu, şi sărmana mumă-sa, făceam privigheri la mănăstiri, dam bani cu profuziune, dar, vai, sărmanii nu am avut destulă

credinţă, nici cât un bob de muştar, după cum zice Sf. Evangelie.

La 23 septemvrie au apucat pe Mişu sughiţul. Atunci şi numai atunci am văzut că nu mai este nădejde de a scăpa Mişul meu. Am trimis pe Canu la doctorul Glück[90] să-l cheme şi pe dânsul, şi cu promisiunea să-i dau două mii galbeni daca îmi scula pe Mişu. La 23 seara, în urma consultaţiei ce au făcut cu ceilalţi doctori, au prescris lui Mişu o vizicătoare[91] la buricul pântecelui, care au şi pus-o în seara aceea, doctorul Fotino zicând că a doua zi vine să o taie.

A doua zi îmi zice Mişu: „Tată, cheamă pe Ion soldatul să mă duceţi în odaia cu sofa, căci este mai multă lumină". Am chemat pe Ion şi împreună cu mine l-am pus pe un „fauteuil" (căci slăbise sufletul meu de nu mai putea să se ţie pe picioare) şi l-am mutat. Când l-am sculat în sus, au căzut vizicătoarea (nu se prinsese). (Dar vai, „când omul este destinat la o fatalitate, aleargă după dânsa să o aducă mai curând…")

Am trimis la doctor de au venit şi au prescris altă vizicătoare, care i-au şi pus-o, şi s-au prins… Aceasta au fost cel din urmă medicament… Seara au venit să o taie. Eu ţineam lumânarea, dar văzând pe Mişul că face mişcări de suferinţe, am dat Mariţii lumânarea să o ţie, fiindcă durerea lui comunica cu sufletul meu. Am trecut în salon şi am lipit urechea la uşa care corespundea cu camera în care trecusem pe Mişu.

Doctorul, după ce au tăiat-o, i-au aruncat un praf de gândăcei asupra rănii făcută de vizicătoare. Deodată am auzit un ţipăt din inimă. Alerg în odaie, strigând: „Mi-a omorât copilaşul!…" Mişu era fără conoştinţă. Acel praf i-au dat atac în nevre, paralizându-l cu desăvârşire…

Strig pe Mişu, nu-mi răspunde. Întreb pe doctor ce i-au făcut, îmi zice că doarme şi să nu-i stric somnul. Atât îmi aduc aminte, că am chemat fetele cele mai mari, pe Miţa şi Lina, şi, închizând uşa despre salon în care <era> multe rude şi amici, le-am sărutat vărsând şiroaie de lacrămi şi zicându-le că „am pierdut pe Mişu!... Am pierdut pe cel din urmă moştenitor al familiei Lăcusteanu... Am pierdut pe Mişu, frăţiorul şi protectorul lor", sfătuindu-le să se consoleze, ca să se poată consola şi muma lor... Şi altele multe, care nu îmi aduc aminte. Era un „adieu" care luam de la copiii mei, era o binecuvântare şi o blagoslovenie părintească, cea din urmă care le dam. Eu mă hotărâsem să mor înaintea Mişului. Durerea era mare... Când deodată auz pe nevasta mea bătând la uşă să deschiz cu atâta furie, încât voia să spargă uşile, iar alţii intra pe ceailaltă uşă, încât m-am pomenit deodată înconjurat de atâta lume. Eu m-am spăimântat, crezând că am pierdut pe Mişu. Am aruncat ochii la arme, armele toate dispăruse. Atunci m-am văzut învins, nenorocitul... Atunci am trecut în odaie la Mişu. El era încă în viaţă, dar fără cunoştinţă, se uita mult la mine până să mă cunoască...

Pe mine mă urmărea şi mă priveghea, încât am văzut că este peste putinţă a-mi realiza dorinţa şi a pune capăt unei vieţi amare care mă aştepta... Paharul morţii pentru mine ar fi fost un balsam alinător suferinţelor mele.

În ziua fatală şi de tristă memorie de 26 septemvrie a anului 1865[*11], seara la 8 ore şi 30 minute, Mişul meu au întrebat pe fratele meu Iancu „unde este tata?" şi strângându-l de mână au... au ieşit din lume... lăsând în memoria familiei, a amicilor şi camarazilor săi dragostea care le-au purtat,

bunătatea, simpatia, înţelepciunea şi exemplara bună-cuviinţă, iar mie, nenorocitul tată, şi nenorocitei mame, vecinică tânguire şi durere în sufletul nostru...

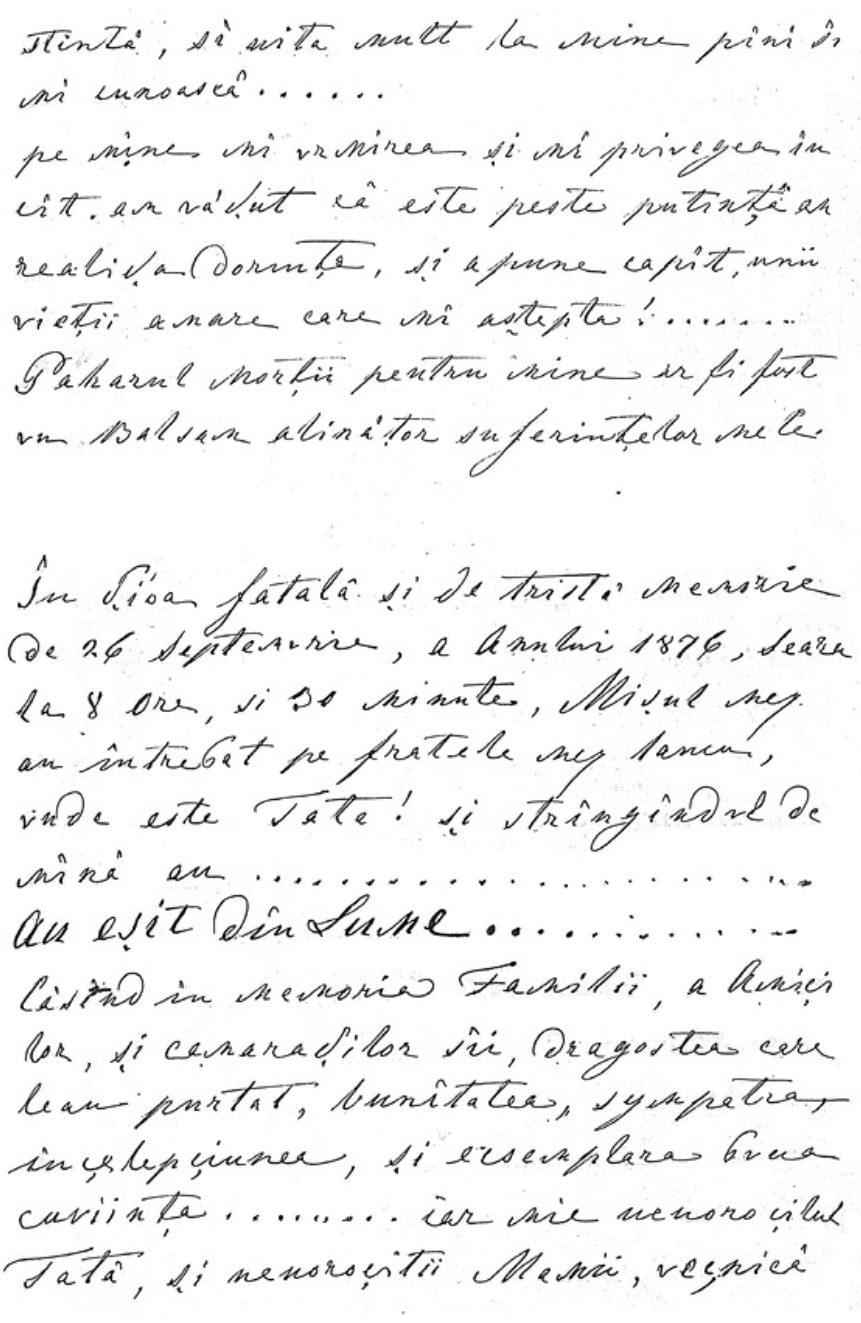

În acea seară neagră şi îngrozitoare, eu, nenorocitul, obosit moraliceşte şi trupeşte, m-au furat somnul pe canapea, în

„camară” la mine. Când mă mişcă cuscrul meu cuconul Iancu Costacopol, zicându-mi: „Scoală-te, domnule, şi scoate vizicătoarea Mişului, că nu mai poate de dureri…” Când deschiz ochii, văz camera mea plină de lume şi copiii toţi împrejurul meu. Mă scol iute, voiesc să mă repez în cameră la Mişu… Pun mâna pe mine şi mă opresc… Am înţeles că am pierdut pe Mişul meu… Mă lupt cu toţi… Ce sţenă, ce momente! Lina, fii-mea, exersa în momentele acelea o putere herculeană, morala ei era mai presus de sexul ei. (Sărmana copilă au plătit-o scump mai în urmă cu suferinţele boalei ei, cauzate din amorul părintesc şi fratern.) Eu, deşi răcneam şi mă luptam ca un tigru căruia îi hrăpeşte puii, dar nu am putut rezista la atâţia bărbaţi – era cumnaţii mei, fraţii Văleni[92], Iancu Băbeanu, doctorii Fotino şi Iatropol[93] şi alţii mulţi, care nu-mi mai aduc aminte. În sfârşit, neputând să-i înving prin forţă să mă duc în cameră la Mişul meu, am căzut („j’ai succombé”). Apoi, după câteva ore de rugăciuni şi promisiuni ce făceam înconjurătorilor că nu voi comite niciun ecses, să mă lase să mă duc să văz pe Mişul meu. Au consimţit şi m-au dus în salon asistat de mai mulţi bărbaţi. Dar ce văz?! Doamne, ce vedere oribilă, ce spectacol îngrozitor, ce sţenă tragică: Mişul meu întins între trei scânduri… Mişul meu, care dormea pe pieptul tatei… Mişul meu, a căruia suflare comunica cu sufletul meu… Mişul meu, gloria şi sprijinul familiei… Mişul meu, fala oştirii… Mişul meu, mândria amicilor săi…

Ce sţenă tragică va fi fost, nu-mi aduc aminte… Las loc şi rog pe ginerele meu Costacopol ca să descrie acele momente îngrozitoare. Dar cum voi descri eu, nenorocitul părinte, sţena

de a treia zi, când au venit să-mi hrăpească pe Mişul meu, să hrăpească corpul Mişului meu?!

Când am văzut oştirea cu muzicele în cap, când am văzut pe Mişul meu înconjurat de arhiereii în haine sacerdotale şi cu lumânări aprinse în mâini, când am văzut corul întonând cântul lugubru de „vecinica pomenire” care îmi sfâşia inima, atunci m-am înfuriat ca cea mai sălbatică fiară din lume. Devenisem ateu, mizantrop. (Dumnezeu să mă ierte!) Îmi venea să mă arunc asupra arhiereilor să-i rup cu dinţii, să-i sfâşii cu unghiile, ca să nu-i las să mă desparţă de Mişul meu! Dar nu puteam să fac nimic, căci eram totdauna asistat de bărbaţi care mă ţinea în respect şi mă amerinţa că daca voi face accesuri, nu mă vor lăsa să conduc pe Mişul meu la biserică. Cu această amerinţare mă prefăceam că mă calmez, dar inima mea sângera din ce în ce mai mult. „Să nu dea Dumnezeu omului cât poate să rabde...”

Am condus pe Mişul meu la biserică sau, mai bine, m-au condus şi pe mine, căci eram ţinut de amândouă mâinile şi cu capul gol, ca pe crimineli. La biserică, când am depus cel după urmă sărutat pe buzele lui Mişu, mi s-au calmat furia, dar îmi pare că mă demoralizasem, mă uimisem... (N.B. Aş dori să descriu multe, dar nu mă lasă durerea: fiind mare, mă apasă. Las loc şi rog fetele mele, Miţa şi Lina, şi pe ginerele meu Costacopol, care au luat parte la durerile mele şi pe care i-au iubit atât de mult Mişul meu, să descrie atât ţeremonia funebră, cât şi sţenele îngrozitoare de atunci, căci memoria mea atunci au fost slăbită de durere, ca şi celelalte organe.)

Sepulcrul

Sepulcrul este cel vechi, unde se odihneşte muma mea şi ceilalţi copii ai noştri, despre care am vorbit mai sus. Este situat la dreapta zidului Bisericii Sf. Gheorghe Vechi, împotriva paraclisului. Cimitirul este împrejmuit cu grilaj de fier daurit, acoperit cu o piatră de marmură. Pe piatra sepulcrală este gravată următoarea înscripţie. (Versetul este de domnul Ioan Eliad Rădulescu, renumitul autor şi poet român.) La capul pietrei este o cruce tot de marmură, şi la spatele crucii sunt trei lance de cavalerie cu steguleţele lor implântate şi plumbuite în piatră, amblema oştirii. La mijlocul crucii este un cadran de fier cu geam, legat cu lanţ de cruce, şi în care cadran este portretul Mişului meu în uniformă de cavalerie. Din josul crucii este o candilă mare tot de fier, care arde necurmat de cinci ani, ziua şi noaptea. Şi va arde... În zilele de sărbători se acoperă mormântul cu un covor cusut de Mariţa cu mătase şi fir galben, care reprezintă credinţa şi statornicia, şi din jos, inscripţia care este pe piatră.

Epitafiu
Înalt creştea ca pinul
şi-a înflorit ca crinul.
Purtat-a ca martirul
şi gladiul, şi stâlparea.
Suflă ca gerul moartea
şi-a îngheţat ca floarea.
Lutoasa-i despuiere
aci-n răpaos zace,
În sus, erou din ceruri...
Dormi, Lăcustene,-n pace.

Mihail Lăcusteanu născut la anul 1841[94] mai în 17
Repauzat la anul 1865 septemvrie 26

Singura nădejde şi mângâiere care îmi rămâne este simbolul credinţei noastre, a pravoslavnicilor[*12] creştini, care zice: „Aştept învierea morţilor şi viaţa veacului ce va să fie. Amin”.

Mişu, Mişu al meu, <în> rai
şi în iad când voi sosi
tot pe Mişu voi striga,
oricât mă voi pedepsi.

Camera Mişului

Sunt în al şaselea an de la ieşirea Mişului din lume, şi camera lui este intactă. Mobilierul, uniforma, echipementul sunt aşezate aşa după cum le-a lăsat Mişul meu. D-asupra patului de fier unde dormea sunt sfinte icoane; mai la vale este portretul în plină uniformă de cavalerie scos în cromofotografie şi pus în cadran de bronz (adus de la Paris); o candilă arde ziua şi noaptea.

O mică bibliotică a Mişului am dăruit-o la bibliotica oştirii, trimeţându-o cu adresa Ministerului de Războel în anul 1866; un ceasornic deşteptător de masă l-am dăruit Senatului ca să slujască stenografilor în zilele de şedinţe (trimis cu adresa mea, fiind eu chestor al Senatului în anul 1870); un ceasornic de aur cronometru i s-au furat în momentele fatale; o pereche pistoale pentru cobururi dăruite de mine Mişului şi o puşcă cu două ţevi dăruită de unchiul său Nae Bâţcoveanu i s-au furat

peste doi ani. Sabia de purtare şi chepiul sunt aşezate în cuie de Mişu, iar sabia lui de paradă, gravată cu numele lui, este între armele mele, care se va păstra în vecinicie (îmi exprim dorinţa).

În camera Mişului nu intră nimeni, afară din nenorocita lui mamă şi eu din când în când ca să-mi plâng dorul, şi femeia din casă, care aprinde candila ce arde ziua şi noaptea şi îi scutură hainele. În toată ceailaltă vreme este închisă, respectându-o ca un sanctuar.

Un mister

O stranie vedere! Fii-mea Miţa este devotă, iar nicidecum bigotă. În minutul când Mişul meu şi fratele ei au încetat din viaţă, au trecut în cameră la mine însoţită de cumnată-sa Maria, a lui Nicu Costacopol, unde era mai multă lume care intraseră ca să-mi comunice fatala şi dureroasa nuvelă că am pierdut pe Mişul. Pe mine mă furase puţintel somnul, fiind obosit de durere (după cum am descris mai sus). Dar ce vede Miţa?! Un nor despre colţul camerei mele dasupra, la tavan, şi un porumb alb în nori, a căruia aripi nu mai se vedea, <fiind> întinse peste nori. Miţa crede, şi eu mărturisesc, că acesta era sufleţelul Mişului, care venise să ia „adieu” de la tătiţa!

Daca voi avea zile să mai trăiesc şi mă voi duce în streinătate, voi căuta un pictor eminent şi voi face acest tablou memorabil, căci aici, la noi, am încercat, şi nu au reuşit.

Destinul

Apăsat de chinuri
şi coprins de jale
viaţa mi-o petrec,
şi zilele mele
în lăcrămi le înec.
Nu simţesc nimica,
inima mi-e gheaţă.
La orice plăceri,
cărunta-mi bătrâneţe
geme în suspinuri.
Ah, n-am nicio oră,
un minut ferice!
Pe acest pământ
tot ce avui mai scump
zace într-un mormânt.

Oraţiune funebră

– Rostită la înmormântarea Mişului meu –

„La vie est le combat,
la mort est la victoire!”[95]
LAMARTINE, *La mort de Socrate*

Pentru ce, oare, această viaţă nu e suficientă facultăţilor omului? Pentru că viaţa prezentă e limitată, pe când objetele la care tind facultăţile omului sunt infinite. Iată ceea ce face din om o fiinţă distinctă în creaţiune, o fiinţă a cărui natură

diferă într-un mod infinit de[*13] orice <o> înconjoară şi a cărui destinaţie, prin urmare, trebuie a corespunde sublimităţii naturii sale.

Nimic mărginit, nimic terminat, nimic nu ajunge inimii şi spiritului omului, nimic nu-i poate stoarce dorinţele sale, decât posesiunea infinitului. Şi fiindcă se află continuu, cu totul departe de acest termen inaccesibil, tot ne face a crede că Providenţa a voit a-l apropia de perfecţiuni!

Bazându-mă dar pe forţa naturală ale acestor nobile instincte ale inimei şi ale spiritului omului, se constată că condiţiunea sa pe lume nu este decât un preludiu unei alte existenţe infinite.

O, tu, divină Providenţă, care m-ai adus în acest sfânt locaş pentru a priimi ultimele gajuri de amiţie ce mi-au păstrat iubitul meu Mişu Lăcusteanu, tot tu ai voit ca după timpurile fericite ale vieţii sale să fiu şi în zilele de durere şi de infirmitate martor al suferinţelor sale. Încă din anii cei mai fragezi ai etăţii noastre <avui> fericirea să cunosc pe repauzatul locotenent Mihail Gr. Lăcusteanu, în care găsind o inimă condusă de o justă raţiune n-am lipsit un moment a-i conserva o amiţie distinctă.

Cariera militară care o adoptă l-constrânse a petrece întreaga sa copilărie în şcoală, astfel încât m-a privat de plăcerea ce o simţeam de a-i putea comunica îndestul de des sentimentele cele vii ale unei inimi sincere, ce mi-a inspirat.

În tot timpul studiului său n-au încetat a fi victima unor suferinţe continue, care l-împiedicau din cursul regulat al lecţiunilor. Totuşi, graţie exemplarei şi nepreţuitei îngrijiri a unor părinţi virtuoşi şi a caracterului său perseverant, reuşi

ca la timpul destinat, numai în etate de 19 ani şi două luni, să merite a purta insignele gradului ce i se conferă.

Abia un singur an se putu bucura de frumoasa poziţiune ce i s-a creat şi moartea, care e gata pentru toţi, care domină cu atâta imperiu încât cu o mână promptă şi suverană răstoarnă capetele cele mai respectate, l-răpi din mijlocul nostru pentru a-l prepara pentru viaţa cea eternă. Întocmai ca roza de primăvară <care> mândră că au înflorit aşteaptă cu impaţienţă soarele cel străluce ca să-şi poată răspândi deliciosul său parfum, tocmai atunci o forţă fatală o smulge pentru satisfacţiunea vanitoasei sale plăceri.

Iată, dar, ce este omul: un orb instrument al naturei. Azi constituie subjectul de bucurie şi încântare al scumpelor sale fiinţe, mâine devine objectul de întristare şi de devotaţiuni al tutulor. Este limita aspiraţiunilor sale! Este ideea vanităţii realizate!

O, glorie! O, mărire! Putea-vom noi concepe acest nume în triumful morţii?! Nu, domnilor! Nu poci susţine un singur moment aceste cuvinte prin care aroganţa umană vă ameţeşte însuşi pentru a nu se zări neantul. E timpul de a vedea că tot ce e muritor e incapabil de elevaţiuni.

„O, Dumnezeule, zice profetul, ai măsurat zilele mele şi substanţa mea nu e nimic înaintea ta.” Aşa e, fraţilor! Tot ce se măsoară se termină şi tot ce se naşte pentru a se termina nu a ieşit din neantul <în> care s-a cufundat?

Consideraţi acele omnipotenţe pe care le privim din treapta de jos, şi pe când tremurăm supt mâinile lor, Dumnezeu i-izbeşte pentru a ne vesti.

Trebuia, dar, a ne convinge despre infinitul nostru „abysse” şi, daca ne trebuia o lovitură pentru a face să răsune

inimile noastre încântate de amorul lumii, aceasta e destul de mare, destul de teribilă!!! Care din noi nu s-au simţit izbit de această lovitură ca cel mai tragic acţident care a putut dezola familia?!

Dar în van geme scumpele lui fiinţe, în van amorul patern personificat în scumpii săi părinţi care l-ţineau strâns supt călduroasele lor îmbrăţişări, căci îşi pot spune unul altuia, ca Sf. Ambrozie: „Îl strângeam în braţe, dar deja pierdui ceea ce ţineam, căci fiul scapă de acele drăgăstoase îmbrăţişări şi moartea, mai puternică, l-făcu victima regatului său”.

Veniţi, dar, scumpi părinţi cu inima zdrobită de durere, veniţi a da ultima benedicţiune fiului vostru, a depune ultimul sărutat pe fruntea sa. Iară voi, iubite surori, rude şi amici, care aţi împărtăşit viaţa în comun, veniţi a vărsa tributul lacrimelor voastre pentru binecuvântarea sufletului său.

Streini ce n-aţi cunoscut juna-i viaţă, lăsaţi o lacrimă pe faţa sa învestită de frigul morţii, căci în floarea etăţii şi destul de prematur descinde în mormânt.

Gheorghe E. Schina, amic al repauzatului
1865 septemvrie 28

*1. În text: eptagénaire.
*2. În text: 23.
*3. În text: Cu toate.
*4. În text: geografia.
*5. În text scris ca atare: (?).
*6. În text: 1859.
*7. În text: infective.
*8. În text: Ritoridini.

*9. În text: morala.
*10. În text: beleversat (din fr. *bouleversé*).
*11. În text: 1876.
*12. În text: blagoslavnici.
*13. În text: decât.

TOMUL II

După ce am intrat în viaţa comună, vezi tomul I, fila 115[*1] a viografiei mele, am întrerupt de a mai scri prin câte faze au trecut tinereţele mele în viaţa politică. Acum însă reviu la această naraţie[1].

În anul 1837, după ce m-am înălţat în rangul de maior şi comandant al batalionului al 2-lea din regimentul I, m-am strămutat la Giurgiu, unde se afla ştabul. Domnitorul, care îmi cunoştea caracterul şi onestitatea, mă chema foarte des de la ştab şi mă trimitea cu diferite misii militare şi civile, astfel că devenisem unul din favoriţii săi. Dar cu toată favoarea Măriei sale, tot nu am obţinut rangul de colonel în domnia sa de opt ani, fie din punctul de vedere aristocratic, căci nu eram fiul unui boier de protipendadă[2] (adică de rangul întâi), la care ţinea domnii reglementari şi aristocraţii cu dinţii, fie din lipsa de vacanţii ce era în microscopica noastră oştire, căci numai patru coloneli era în toată oştirea: trei comandiri de regimente de infanterie şi unul de cavalerie, carele era şi şeful ştabului domnesc, colonelul Odobescu. La regimentul I de infanterie era colonelul Filipescu[3] poroclit Grosu, fiul banului Iordache Filipescu. La regimentul al II-lea era colonelul Engel, ofiţer prusian venit ca volintir cu oştirea rusească la războiul din 1828 contra Turciei, şi după recomandaţia generalului Geismar[4], şeful diviziei de ulani care opera în vremea campaniei în Valahia Mică, l-au priimit în oştire cu rangul de „lieutenant”, apoi prin activitatea, capacitatea şi inteligenţa sa

au trecut repede la gradul de colonel. La regimentul al III-lea era colonelul Solomon, căpetenia pandurilor (sau a volontarilor) din Oltenia, ataşat pe lângă oştirea rusească şi înaintat tot după recomandaţia generalului Geismar.

Gratificaţii pecuniare am luat mai multe de la domnitor. Ordine de zi pe oştire prin care îmi arăta domneasca mulţumire le dobândeam foarte des. Flateria se întindea pân-acolo, că aveam intrarea slobodă la Măria sa oricând aş fi voit, la masă asemenea duminicile şi sărbătorile era de rigoare când mă aflam în Bucureşti. Când se făcea bal la curte mi se trimitea invitaţia şi foi de poştie, chiar de aş fi fost la marginea ţării în garnizon.

Îmi aduc aminte, într-un an, la revelionul curţii m-au invitat de la Calafat, din districtul Dolj, unde eram în garnizon, în mijlocul iernii celei mai riguroase, şi au trebuit să mă duc. Iată favorul în ce se mărginea.

Favoritismul poate că ar fi luat proporţii mai întinse, dar ce faci rumânului daca îşi dă în petic [...].

Domnitorul începuse a mă iniţia şi în afacerile sale de familie. Catinca[5], consoarta lui Mihalache Ghica[6], fratele cel mai mare al Domnitorului, fusese înamorată cu generalul Kiselev pe vremea guvernământului său în prinţipate. După o mică şţenă între bărbatul său şi generalul, au abandonat-o. După aceasta s-au amorezat cu baronul Uxküll, căpitan de husari în oştirea rusească şi căsătorit cu fiica banului Furtună[7]. După retragerea oştirii din prinţipate şi suirea lui Alexandru Ghica pe tronul Rumâniei, amorul între Catinca şi baronul urma. Baroneasa, care aflase această infidelitate din partea bărbatului său, prinde biletele de corespondenţă dintre dânşii şi, într-una din serile care era vodă la teatru, vine

baroneasa travestită în haine bărbăteşti de curier rusesc şi se anunţă la Măria sa. Vodă au zis să intre, pe care întrebându-l de unde este, i-au răspuns că vine din San Petersburg cu depeşi pentru Măria sa şi aşteaptă a doua zi răspunsul, adăogând că este în cfartir la Consulatul rusesc. Au făcut un compliment domnitorului şi s-au retras îndată. Domnitorul, fiind cu mâinile rezemate pe rezemătoarea dinafară a lojii, au deschis plicul, când deodată o ploaie de bileturi s-au revărsat în sala Teatrului (Teatrul era în casa Slătineanului)[8]. Adiotanţii şi ofiţerii adunară biletele şi le duse în loje, când ce se vază? Corespondinţa cumnată-si cu baronul! S-au supărat foarte de o asemenea farsă şi s-au întors la palat îndată. Apoi au chemat pe Nenea mare (căci aşa îi zicea). Ce discuţie va fi urmat între fraţi nu se ştie. După aceasta, întorcându-se Mihalache Ghica acasă i-au dat o bătaie nevesti-si ţigănească, şi în aceeaşi noapte au şi pornit-o în exil, la Giurgiu.

A doua zi mă pomenesc cu un curier de la Bucureşti şi cu un bilet al vicontelui Gramont[9] („maître des cérémonies”), adiutant domnesc, prin care mă chema cu grabă la palat. Îndată ce am sosit m-am dus să mă înfăţişez la domnitor, carele întâia vorbă care îmi adresă au fost aceasta: „Lăcustene, ai auzit ce s-au întâmplat cu Catinca?” Eu, deşi aflasem deja, însă m-am prefăcut că nu ştiu nimic şi i-am răspuns că „nu ştiu”. „Ascultă, îmi zise. Catinca este trimisă la Giurgiu, în exil. Tu eşti acolo. În tot chipul să te porţi către dânsa cu acelaşi respect şi tot într-o vreme să aibi ochii pe dânsa şi să-mi spui de purtarea ei. Daca va avea trebuinţă de bani să-mi scrii îndată prin curier, ca să-ţi trimiţ să-i dai.” Şi alte mai multe vorbe, care nu mi le mai aduc aminte.

M-am întors la Giurgiu, i-am dat îndată o vizită. Vizitele au devenit mai frecvente. Apoi se plângea de urât seara, fiindcă nu avea decât o ţigăncuşă şi un dorobanţ. Mai târziu i-au trimis pe sora adiutantului, maior Ieronim (oameni ai casei lui vodă Ghica), pe care peste vreo două luni au expediat-o la Bucureşti. Apoi au început cavalcadele însoţită de mine şi alte mici petreceri, într-un cerc foarte restrâns. Într-un cuvânt, am satisfăcut-o să nu simţă mult povara exilului şi tot într-o vreme am îndeplinit şi ordinul domnitorului: „Să aibi ochii pe dânsa!” În fine, trec sub tăcere d-a mai descoperi nişte sţene scandaloase, a cărora loc nu este aci. Peste un an Mihalache Ghica s-au împăcat cu profana şi au plecat cu toată familia în streinătate pentru mai mulţi ani. (Eu aveam vârsta de 22 de ani[10] şi eram neînsurat.)

Mrejile Rusiei

Rusia începuse a-şi întinde mrejile spre a deschide chestia Orientului[11] prin noi. Aristocraţia şi poporul era filorus, cuvântul de „patriotism” şi de „opinie publică” nu era uzitat la noi afară din domn şi vreo câţiva din boieri.

La întocmirea Regulamentului organic, Obştească Adunare, a căria preşedinte era consulul rusesc Minciaki[12], se strecurase în procesele-verbale o frază care zicea că „domnul să nu aibă voie a înterpreta vreun articol din Regulament sau a adăoga vreo nouă legiuire în interiorul ţării fără ştirea şi consimţimântul puterilor protectrice şi suzerane”. Regulamentul s-au tipărit şi retipărit (de Ioan Eliad Rădulescu[13]) şi s-au distribuit în toată ţara, însă această frază era exclusă. Regulamentul s-au tipărit sub dominaţia

preşedintelui şi deplin împuternicit al ambelor prinţipate, general Pavel Kiselev, şi îmi place a crede că au băgat-o de seamă, însă au tăcut-o, căci faptele guvernării sale, cât şi posteritatea au dovedit şi au mărturisit că au fost cel mai adevărat rumân.

După suirea lui Alexandru vodă Ghica pe tronul Rumâniei şi după trecere de un timp de ani, Rusia au băgat de seamă că acel articol lipseşte din Regulament, şi consulul rusesc insista pe lângă domn să se retipărească Regulamentul, ca să se treacă şi acel articol. Domnitorul au promis că va trimite un project întru aceasta Obşteştii Adunări. Rusia văzând că trece un an, doi şi proiectul nu-l trimite domnitorul Adunării, Rusia au atribuit-o moliciunii consulului care îl avea aici, pe care l-au şi schimbat (consul era Daşkov[14]), trimeţând pe baronul Rückmann, bărbat eminent între diplomaţii Rusiei. Îndată ce au venit înduplecă pe domn şi trimite proiectul Obşteştii Adunări. Domnul însă, pe supt mână, zesese la vreo câţiva deputaţi să nu priimească nici într-un chip a se trece acel articol în Regulament, fiind o trădare a drepturilor Rumâniei. Eu aflasem aceasta de la mai mulţi, dar mai pozitiv de la fratele mumei mele, clucerul Anastase Dedulescu[15], care era atunci deputat în Cameră şi unul din opozanţi. Ba încă au mers cu opoziţia pân-acolo, încât au ieşit din regulile parlamentare, căci discutând afară din sala Adunării cu vornicul Mihalache Cornescu[16] în privinţa acestui articol (Cornescu era unul din partizanii Rusiei), unchiul meu au ardicat ciubucul să-l lovească în cap, strigându-i: „Vânzătorule!” În fine au scăpat ca printr-un fermec de bătaie.

S-au pus articolul la vot şi au căzut prin majoritatea opoziţiei. Vodă Ghica, pe de o parte, au dizolvat Camera,

făcând apel la naţie să-i trimiţă o altă Cameră, fiind aceasta ostilă, iar pe de alta, au gratificat pe toţi opozanţii în secret. Şi cu venirea a II-lea Obşteşti Adunări cererea Rusiei au avut aceeaşi soartă. În fine domnul au declarat consulului rusesc că Obştească Adunare fiind expresiunea naţiei, nu i se poate opune. După aceasta consulul rusesc au plecat la Constantinopol să aducă un firman (contra Tractatului de la Andrianopol încheiat între Rusia şi Turcia) prin care ne nimicnicea una din cele mai frumoase instituţii ale ţării, Obştească Adunare, şi pe care firmanul o transforma într-un divan ad-hoc, adunare oligarhică de vreo 27 de boieri, compusă din preşedinţii divanurilor şi alţi amploiaţi ai guvernului. În fine, Cameră numită, iar nu aleasă. Cu toate acestea, Rusia nici aşa nu au izbutit, căci vodă acaparase pe consulul, şi iată cum. Baronul Rückmann[17], deşi era omul cel mai energic şi sever, însă se muiase, căci se înamorase cu o rumâncă, fiica lui Costache Bălăceanu[18], căsătorită numai de un an cu un tânăr craiovean, Glogoveanu[19]. Baronul era bătrân, „celibateur”, şi Mimica[20] (aşa o chema), tânără şi foarte frumoasă. Vodă, după rugăciunea şi stăruinţa baronului, fiind în interesul ţării şi al lui, au mijlocit desfacerea căsătoriei în trei zile şi au şi cununat-o cu baronul Rückmann. (Aşadar, leul neîmpăcat devenise miel, asoţiindu-se cu domnul la interesele ţării, iar pe Rusia o trăgea pe sfoară!) Rusia, informându-se despre acestea, au scos pe baronul Rückmann puindu-l în dizgraţie, carele plecând la Viena au şi înnebunit, murind acolo în spitalul nebunilor.

Gabinetul Rusiei, speriat de diplomaţia cea naivă a rumânilor, dar energică, au trimis în locul baronului un

consul însurat, pe domnul Titov[21], ca să nu-l mai amăgească („séduire”) frumoasele rumânce.

Îndată ce au sosit consulul, domnitorul au început să îndesească soarelele şi balurile, asmuţind adiutanţii şi curtezanii pe madam Titov, cu scop de a se amoreza de vreunul. Bietul Titov au mijlocit la cabinetul de San Petersburg ca să-l mute de aici, zicând că este amerinţat de a-şi pierde nevestica, pe care l-au şi mutat, trecându-l ambasadore la Constandinopol, iar în locu-i au trimis pe Kotzebue[22]. Rusia, văzând că prin calea diplomaţiei nu izbuteşte să ajungă la scopurile ei, au recurs la alte mijloace.

Pe la anul 1839-40 se organiza o revoluţie în Bucureşti şi alta la Brăila. Aceea de la Bucureşti era pentru răsturnarea domnului, a căria cap era Mitică Filipescu[23], fiul banului Grigore Filipescu[24] (Filipeştii toţi era nu numai filoruşi, dar mai ruşi decât ruşii de la Moscova). Mitică Filipescu, capul revoluţiei, era cumnat cu Fonthon[25], general de statul-major rus. Revoluţia Brăilei era organizată de volintiri, vagabonzi bulgari, sârbi arnăuţi, adunaţi du prin Galaţi şi Brăila, a cărora cap era un boierinaş de la Ruşii de Vede, vistierul Deşu[26], bulgar de origină, carele, după promisiunile agitatorilor, aspira la domnia bulgărească.

Domnitorul, simţind aceasta, au socotit să găsească un sprijin în Turcia, s-au şi destăinuit ei, anunţându-o de cele ce se petrece în ţară şi pentru care Turcia are să plătească oala spartă („le pôt cassé”). Turcia roagă pe domnitor să năbuşească răscoala, şi la orice trebuinţă spontanee va avea, să se înţeleagă cu Husein paşa[27], guvernatorul a toatei Rumeliei. Domnitorul, ca să arate ecses de zel Porţii Otomane, au hotărât să dea o vizită paşei în persoană.

Eu mă aflam cu ştabul batalionului la Calafat, având şi un mic corp de observaţie (trimeţându-mi pe căpitan Macedonschi[28] cu patru sute soldaţi), şi mulţi spioni ai Agiei din Bucureşti, ca să observ satele bulgare din Valahia Mică, precum satul Poiana, moşia lui vodă Miloş Obrenovici[29], care era de două mii de familii bulgare, şi altele.

Eu am priimit o scrisoare de la şeful ştabului domnesc, prin care îmi vesteşte venirea Măriei sale şi să trec îndată peste Dunăre, la Vidin, să-i fac cunoscut paşei. M-am dus la paşa carele m-au priimit foarte bine, rămâind încântat de venirea domnitorului, şi m-au rugat ca să-i dau de ştire în momentul care va sosi la Calafat sau printr-un signal, sau prin vreun soldat. Într-adins i-am zis că „Măria sa nu poate sosi decât seara la Calafat, căci după ştiinţa ce am o să rămâie noaptea la Craiova. Aşadar, seara, în momentul sosirii, voi da ordin să aprinză câteva masalale la port, în marginea Dunării, şi şalupa-canonieră să sloboază trei tunuri”, orânduind şi Măria sa paşa un om pe baterie, ca să observe. Eu mă înţelegeam cu paşa prin secretarul său, în limba greacă. Secretarul său era un grec renegat, Mavrocordat, din familia Mavrocordaţilor de la noi.

Husein paşa, ex-vizirul, era omul cel mai eminent al Turciei, fiind vizirul lui sultan Mahmud[30]. Acesta, după ce au exterminat sute de mii de ieniţeri, s-au dus la sultanul şi i-au dat sabia, zicând: „Stăpâne, am îndeplinit ordinul. Am exterminat toţi ieniţerii. Doi numai au rămas: eu şi Majestatea voastră” (vizirul era şeful ieniţerilor – „ieniţer agasî”). Atunci sultanul i-au mulţumit, zicându-i: „Pune-ţi sabia în teacă, căci fierul care să taie capetele noastre nu s-au făcut încă”. În fine, după o vreme îndelungată în postul de vizir, au cerut

sultanului un post mai odihnitor, carele l-au şi numit guvernator al tutulor serhaturilor, până la Andrianopol.

Tiranul avea putere absolută să taie şi să spânzure, judeca fără apel. Era un om înalt şi gros, în vârstă ca de şaptezeci ani. Bogăţii avea nenumărate.

Priimirea domnului Alexandru II

După sosirea Măriei sale la Calafat, am ordonat să se dea signalul promis paşei. Îndată ce s-au văzut signalul la Vidin, la moment s-au iluminat toate bateriile cetăţii prin torţe, slobozind fieşcare baterie câte 21 de salve[*2] de tunuri. A doua zi un paşă au venit cu trei şalupe, din care una era canonieră, cea destinată pentru domn. Înfăţişându-se la domn, l-au salutat pe Măria sa de bună venire în numele paşei, adăogând că şalupile sunt puse la dispoziţie Măriei sale. Vodă i-au mulţumit, zicându-i că după sfinţitul soarelui va merge la Vidin. (Turcii se aflau în ramazan, postul lor, în care nu le este permis nici a mânca, nici apă a bea, nici a fuma până după sfinţitul soarelui, şi ca să nu jeneze pe turci văzând pe alţii că trag ciubuce şi el să nu poată.)

Către seară, vodă s-au îmbarcat cu toată suita sa. În suită era fratele Măriei sale cel mare, banul Mihalache Ghica – ministru de interne, fratele său cel mic, spătarul Costache Ghica – ministru de război, vornicul Costache Cantacuzino – ministru de externe, spătarul Bibica[31], un grec bătrân ruda Măriei sale (îl luase ca dragoman), adiutanţii domneşti colonelul Năsturel-Herescu[32], colonelul viconte Gramont, colonelul Horbaţki – comandirul regimentului I, maior Costache Fălcoianu – adiutant şi prefect al Craiovei, maiorii

Alecu[33] şi Tudorache[34] Popeştii, maiorul Mănescu[35] şi eu, cu ofiţerii ştabului batalionului al II-lea. Până la Vidin am mers supt bubuitul tunurilor. La marginea Dunării erau aşezate patru, cinci regimente de infanterie în linie de război, cu muzicile în flancuri, şi patru, cinci paşi în capul oştirii. Au prezentat armele şi vodă i-au trecut în revizie. Trei armăsari erau gata pentru câteştrei fraţii ca să-i aducă la palat. Aveau neşte valtrapuri de catifea roşie până la genuchile calului şi parsemate cu bucăţi de aur, frânele asemenea. Desigur că armăsarii sultanului nu putea fi mai împodobiţi. Vodă nu au voit să încalice şi am intrat pe o portiţă mică a cetăţii, care conducea la palatul paşei. La capul scării îl aştepta Husein paşa. Îndată ce s-au apropiat vodă i-au făcut trei temenele, lăsând mâinile până la genuchi. Vodă i-au întors alte trei, lăsând mâinile pân-în pământ, iar noi, cei din suită, numai l-am salutat. Turcul avea o suită numeroasă, ca de o sută de persoane. Apoi paşa au mers înainte, conducând pe vodă într-un chioşc al palatului. După ce au schimbat câteva cuvinte de etichetă cu oaspele său s-au retras, rugându-l să se facă comod (noi toţi eram în plină uniformă). Domnul au scos mondirul şi s-au îmbrăcat cu un palton.

Cafelele şi ciubucile venea neîntrerupt (vodă ne dedese voie să tragem ciubuce faţă cu Măria sa şi cu turcul), câte treizeci de ciubuce intra deodată, toate cu edecurile lucrate în brilianturi, zarfurile de la ceştile de cafea erau de aur şi lucrate în brilianturi. În fine, după o pauză de un ceas au venit chehaia-bei şi ne-au poftit la masă. La uşa de dinafară a sălii de mâncare aştepta ex-vizirul. Cum s-au apropiat domnul i-au făcut iarăşi trei temenele şi vice versa, apoi au întrat domnul cu toţi în sala de mâncare. Sala era spaţioasă şi iluminată „a

giorno”. Pe masă, o mulţime de candilabruri de argint, cu câte opt şi 12 lumânări (însă lumânările de seu). Pe domn l-au pus la mijlocul mesei şi turcul la dreapta Măriei sale, iar la stânga au pus pe fraţii Măriei sale. Eram la masă ca la patruzeci de persoane. Tacâmurile mesei erau toate de argint, numai acelea ale domnului era de aur. Două tacâmuri de lăutari turceşti şedeau jos, pe covoare, şi cânta cu instrumente deosebite de ale lăutarilor noştri. De exemplu vioara, care se cheamă „keman”, era cu zece coarde şi altele...

Au venit apoi „oglanii”[*3] paşei (aşa-numiţi), şi juca jocuri turceşti cu castaniete. Oglanii erau şapte, opt. De o frumuseţe rară, nu se putea compara cu cele mai frumoase fete. Toţi era până la vârsta de 15, 16 ani, cu coadele despletite ca fetele, îmbrăcaţi în cămăşi de borangic de cele mai fine, cu pieptare şi şalvari de catifea cusute sau muiate în fir. Bucatele erau în tablale de argint suflate cu aur. Ne servirarisea pe la spate. Masa au ţinut de <la> 9 ceasuri până după miezul nopţii. După fiecare fel de bucate ne aducea ciubuce. Într-un cuvânt, masa era splendidă.

Către sfârşitul mesei au început toasturile. Întâiul toast au fost pentru vodă. Şampania se turna în pahare mari, numai al lui vodă şi al turcului erau de aur. Husein, sculându-se, au zis la toţi să umple paharele, să ridice toastul în sănătatea Măriei sale. Noi toţi precum şi turcii s-au sculat cu paharele în mâini, afară de chehaia-bei, care era un turc foarte fanatic (după cum mi s-au spus), însă băgându-l de seamă, Husein au încruntat sprâncenile. Îşi zbârlise mustăţile şi au strigat odată la dânsul, iar pe chehaia-bei l-am văzut îngălbinindu-se şi <cu> mâna tremurând au pus şampanie în pahar, s-au sculat

şi au băut în sănătatea lui vodă. Toţi ceilalţi turci rămăseseră extaziaţi. Teribil era turcul în momentul acela.

După mai multe toasturi ne-am sculat de la masă, apoi Husein au poftit pe vodă cu amândoi fraţii şi pe Costache Cantacuzino în cabinetul său spre a ţinea conferinţe politice, iar nouă ne-a zis paşa să poftim în balcon, să privim la luminaţie („duvalma”). În curte era luminaţie şi focuri de artifiţie.

După o oră de conferinţe au ieşit domnitorul şi, luându-şi „seara bună”, ne-am îmbarcat în şalupe să ne întoarcem la Calafat. Pe Dunăre era mai mult de trei, patru sute caice cu turci cu torţe aprinse în mâini, care ne conducea. Tunurile trăsnea din toate bateriile cetăţii până am ajuns la Calafat.

A doua zi, domnul, după ce mi-a dat instrucţiile cuvenite în chestia iscodirii şi dezvoltării revoluţiei, au plecat la Craiova. Acolo au priimit un curier prin care ministerul de la Bucureşti îi făceau conoscut că complotul revoluţionar din Bucureşti s-au descoperit şi a cărora capi i-au şi arestat, iar complotul revoluţiei din Brăila opuindu-se cu arme, comandirul regimentului au făcut foc asupra lor omorând câţiva dintr-înşii şi se aşteaptă detaliuri.

Măria sa vodă îndată ce au priimit această ştire mi-a trimis printr-un curier, la Calafat, o scrisoare către Husein paşa şi îmi scria să mă duc însumi să o dau paşei. Am trecut îndată Dunărea şi i-am dat-o. Paşa mă întreabă daca ştiu ce îi scrie. I-am răspuns că „nu ştiu”. „Revoluţie în ţară, îmi zise. Eu îi scriu Măriei sale îndată, dar te rog spune-i şi prin grai că să-mi scrie daca voieşte să-i trimiţ îndată douăzeci, treizeci de mii de oştire sau daca voieşte, iarăşi, să mă duc la Constandinopol, eu plec îndată, după cum m-am înţeles cu Măria sa.” Eu i-am

mulţumit în numele Măriei sale şi i-am zis că „o va suprima însuşi, cu oştirea noastră”.

Sosind domnul la Bucureşti au demascat insurecţia.

Insurecţia Brăilei

Colonelul Engel se afla în garnizon la Brăila cu regimentul al II-lea. Într-o bună dimineaţă vine poliţaiul oraşului şi îi face cunoscut că mai multe hanuri sunt ocupate cu sârbi, bulgari şi arnăuţi toţi armaţi, şi pe învelitoarea hanurilor împlântate steaguri roşii. Colonelul Engel, încredinţându-se, au trimis vreo trei, patru companii şi au cernut acele hanuri. Capii răsculaţilor au trimis parlamentari colonelului, zicând că revoluţia nu este pentru Ţara Rumânească, ci este pentru libertatea Bulgariei, pe care voiesc a o elibera[*4] de sub jugul Turciei, şi îl roagă pe colonel să nu întrebuinţeze armele, căci şi dânşii apoi vor răspunde prin focuri. Colonelul le-au răspuns că să treacă imediat dincolo, căci îi va împuşca pe toţi. Ei au răspuns că mâine vor trece peste Dunăre toţi, îndată ce vor sosi tovaroşii lor de la Galaţi.

Colonelul Engel adunase oştirea sub arme şi se pregătea pentru un atac. În seara aceea, vreo şase, şapte bandiţi din acele bande s-au dus să asasineze pe colonelul Engel. Văzând o trăsură la scară ce era a ofiţerului Petrăchescu (care fiind de serviţiu venise la colonel cu raport), asasinii, <ştiind> că este să iasă colonelul şi favorizaţi de întunericul nopţii, s-au ascuns după poartă. Petrăchescu ieşind de la colonel s-au pus în trăsură, când deodată ieşind asasinii de după poartă l-au măcelărit cu iataganele până l-au omorât. Un alt ofiţer, locotenentul Podeanu, mergând la colonel, s-au întâlnit cu

dânşii şi i-au dat două iatagane, tăindu-l pe la gât. Din norocire ranele nu au fost mortale[36].

A doua zi de dimineaţă au sosit şi tovaroşii lor de la Galaţi, de acelaşi soi, însoţiţi fiind de viţeconsulul rusesc în plină uniformă, care venise să le ureze „izbândă bună”. Ieşind şi ceilalţi toţi din hanuri, au plecat cu toţii la port să se îmbarce unii pentru Turcia, iar alţii să treacă pe la picheturi, ca să adune armele cordonaşilor noştri. (Oştirea îi urmărea!)

Colonelul Engel au fost dat ordin ca îndată ce vor sosi la marginea Dunării să facă foc asupra lor, şi chiar de îi vor omorî pe toţi. Ordinul s-au executat. <Îndată> ce au sosit toboşarii au dat semnalul de foc de rânduri, iar dânşii unii au fugit îndărăt spre Galaţi, alţii peste Dunăre, îmbarcându-se în caice mici, greceşti, şi alţii s-au ascuns prin corăbii, apoi cavaleria i-au luat în goană. Cei care au fugit peste Dunăre i-au prins turcii (fiind înştiinţaţi) şi i-au spânzurat. În fine au căzut vreo câţiva morţi şi mai mulţi răniţi. Trei căpitani ai lor s-au prins, între care şi vistierul Deşu, boierinaş bulgar din Teleorman. Ceilalţi doi era ofiţeri ieşiţi din oştirea sârbească. Unul din acei doi era un tânăr foarte inteliginte şi cu cunoştinţă de mai multe limbi. Pe câteşitrei i-au trimis la Bucureşti.

În urma acestei întâmplări, colonelul Engel au trimis pe adiutantul regimentului cu raport la domn. Măria sa cea dintâi întrebare care au făcut adiutantului au fost aceasta: „I-aţi împrăştiat? Aţi dat în ei?” Adiutantul au raportat tot istoricul cum au fost. Atunci vodă îi zise: „Bravo! Daca nu daţi, pe toţi vă trimiteam la ocnă, iar acum vă mulţumesc şi o să vă decorez pe toţi”. Şi în adevăr că peste trei săptămâni au sosit pentru toţi ofiţerii aflaţi în garnizon la Brăila decoraţia

turcească Medjidie, fiecăruia după rangul ce avea, până la colonel inclusiv.

Răscoala Brăilei au demascat şi pe aceea din Bucureşti. S-au făcut arestaţii, i-au dat în judecată criminală şi, în urma unei sentinţe, pe căpetenia răscoalei din Bucureşti, care era Mitică Filipescu, l-au închis la puşcărie, unde peste câteva săptămâni au şi murit la închisoare, iar pre cei trei de la Brăila, între care era şi Deşu, i-au trimis la ocnă pentru mai mulţi ani. Şi cu acest chip s-au năbuşit revoluţia intentată de streini.

O altă tantativă a Rusiei

Rusia, văzând că nici cu chipul precedent nu izbuteşte să ajungă la scopurile ei, în toamna anului 1841 au trimis în Bucureşti un comisar, pe generalul Duhamel, adiutant împărătesc, sub pretext să observe administraţia domnilor din ambele prinţipate şi să stăruiască a se schimba ministerul, căruia vodă i-au promis numai, dar nu l-au schimbat.

Generalul Duhamel

Generalul în timpul şederii sale în Bucureşti de şapte, opt zile ce discuţii vor fi urmat între dânsul şi domn nu au transpirat[*5].

În ajunul plecării sale am fost chemat de Măria sa vodă şi îmi a zis să conduc pe general până la frontiera Moldovei (adică la Focşani). Acolo de va fi venit vreun adiutant domnesc

să-l priimească şi să-l conducă, eu să mă întorc, iar la dimpotrivă, să-l conduc până la frontiera Rusiei.

M-am înfăţişat la general, i-am arătat misia cu care eram însărcinat pe lângă Ecselenţia sa. Generalul, mulţumindu-mi, îmi răspunse cu un ton sarcastic: „Arată Măriei sale că îi mulţumesc de această onoare şi că sunt săturat de onorurile care mi-a făcut de la venirea mea pân-acum". Am arătat domnului zisele generalului, care îmi zise că diseară să mă duc iarăşi, căci „o să mă întâlnesc eu cu dânsul". Seara mergând iarăşi la general, l-am întrebat când este hotărât să plece. Mi-a zis că „a doua zi la 6 ore" şi mă roagă să-l aştept la întâia staţie a poştei. A doua zi am şi plecat, fiind precedat de un curier pentru pregătirea cailor de poştie.

Pe drum aveam o lună frumoasă, însă o căldură din cele mai fierbinţi ale lunii lui cuptor, şi opt cai de poştă la droşcă ne făcea drumul agreabil. (Cine îşi mai aduce aminte de goana şi răcnetul surugiilor care punea pe streini în uimire [extaz], căci poştii ca la noi, rumânii, nu se vedea în toată lumea. Dar s-au dus şi această frumoasă instituţie împreună cu toate obiceiurile ţării.)

Generalul sosind la poştie s-au dat jos din careta sa şi s-au pus la mine în droşcă, zicând că este mai răcoare în droşcă. Apoi, pe drum, îmi zice: „Poci să-mi spui, te rog, daca cunoşti istoricul, cum s-au întâmplat zisa revoluţie de la Brăila şi cea numită de la Bucureşti?" I-am <făcut> toată istoria acestei revoluţii, apoi generalul îmi zice: „Domnul meu, colonelul Engel sau comandirul regimentului din Brăila trebuia să bea ceaiul la Seberia, căci au tras cu focuri în oameni nevinovaţi". Iar eu i-am răspuns: „Ecselenţie, ştiu că în toată lumea revoluţionarii se pedepsesc, iar năbuşitorii se răsplătesc".

Răspunsul meu nefiindu-i nicicum măgulitor, îmi zise: „Vom reveni mai târziu asupra acestui subject. Dar ia spune-mi, te rog, trebuie să sufere mult poporul de administraţia domnului sau a guvernului său, de vreme ce poporul recurge la revoluţii?!” I-am zis: „Ecselenţie, eu cel puţin nu mi s-au întâmplat să auz suflare de om tânguindu-se despre domn sau despre administraţia sa, ba încă dimpotrivă, toţi rumânii îl iubesc şi se socotesc fericiţi că avem un asemenea domn. Deosebit de aceasta, nici eu nu sunt strein de presă, atât cea română, cât şi cea streină, şi nu-mi aduc aminte să fi cetit vreodată vreun articol contra domnului. Dar în adevăr că avem vreo cinci, şase, zece boieri aspiranţi la tronul domniei care mai clefetesc, dar Ghica va şti să-i puie la locul lor”.

În această conversaţie apropiindu-ne de oraşul Buzău, ne-au întâmpinat cârmuitorul cu căprăriile de dorobanţi pentru escortă. Generalul au întrerupt conversaţia, zicându-mi: „Să spui cârmuitorului să sloboază dorobanţii şi să ne ducă la vreo casă ca să luăm ceaiul”.

Cârmuitorul ne-a condus la Episcopia Buzăului, unde ne aştepta un dejun splendid. Generalul au băut ceai, iar eu am şi dejunat, după care am plecat, puindu-ne amândoi în caretă ca să conversăm. Pe drum îmi zice: „Te rog spune-mi francamente şi vă dau parola mea de onoare atât despre discresie, cât şi despre o recompensă ostăşească: oştirea toată îl iubeşte pe gospodar?” I-am răspuns că „îl iubeşte mai mult decât turcii fanatici pe Mohamed!” Îmi zice: „Dar dumneata nu poci să ştii, căci eşti ofiţer al curţii gospodarului”. I-am răspuns că „am fost şi sunt ofiţer de linie, şi comand batalionul al 2-lea din regimentul I şi sunt în toată vremea în mijlocul oştirii…” Şi alte mai multe întrebări de felul acesta,

care nu-mi mai aduc aminte, şi la care nu găsea eho, căci îl înţelesesem că voia să pescuiască în apă tulbure... (Voi descri în două, trei linii aroganţa şi insolenţa acestui general.)

Ajungând la Focşani l-am tras la Putna, în Moldova, unde îi pregătise cvartira. Proprietarul casei era spătarul Asanache Dan, preşedintele Tribunalului şi locţiitorul de cârmuitor. Întrând în casă, l-am prezentat ca proprietar al casei şi ca administrator al districtului, care, salutându-l, îi zice: „Bine ai venit sănătos, Ecselenţie!" Generalul nu numai că nu l-au salutat, dar nici s-au întors nici să-l vază, ba încă, ca să-i taie vorba, mă întreabă: „Câte ore sunt?" Venerabilul bătrân, socotind că nu l-au înţeles, îi repetă în limba rusească aceeaşi feliţitare. Generalul, întors către mine, mă întreabă: „La câte o să plecăm?" Atunci bătrânul au ieşit, vociferând injuriile cele mai aspre. După aceasta s-au înfăţişat adiutantul domnului Moldaviei, care venise să-l priimească de la frontieră, pe care l-au priimit foarte bine.

Peste puţin generalul ieşind, prin galeria casei au zărit într-o cameră masa aşezată, şi pe masă mezelicuri. Au intrat înăuntru, s-au pus la masă şi cheamă pe mine şi pe adiutant să poftim să mâncăm. Proprietarul, cu toate rugăciunile mele şi ale adiutantului, precum şi ale cârmuitorului de Focşani şi ale altor boieri aflaţi acolo, nu au stat în putinţă să-l înduplece să-i dea de mâncare generalului, şi aşa s-au mulţumit cu mezelicurile care le-au găsit pe masă.

După ce au mâncat, mulţumindu-mi şi luându-şi „ziua bună" de la mine, au adăogat: „Sper că ne vom revedea «tôt ou tard» (mai curând sau mai târziu)". Şi au plecat.

Întorcându-mă la Bucureşti, am raportat domnului despre conversaţia generalului urmată cu mine, carele îmi zise:

„Rusia ce gândeşte nu se mănâncă. Eu sunt domn pe viaţă!”

Căderea sau scoaterea domnului Ţării Rumâneşti Alexandru Ghica

În acelaşi an 1842, octomvrie în 13, aflându-mă seara la teatru, în antract am ieşit mai mulţi din ofiţeri şi adiutanţii domneşti în bufet, unde conversam. Între noi era şi un „comersant”, Gheorghe Gherman. Între altele, ne spune că în acea seară au priimit o scrisoare de la Constandinopol, prin care îi scrie de pozitiv (pe atunci nu aveam telegrafuri) scoaterea prinţului Alexandru Ghica. Unul din adiutanţi îi zice: „Îmi dai voie să o spui Măriei sale?” „Puteţi să-i spuneţi, îi zise Gherman, şi scrisoarea o am asupră-mi.” Adiutantul îndată ce au spus-o lui vodă, <acesta> au poruncit să-i tragă careta şi s-au dus drept la Daşkov, consulul rusesc, pe carele întrebându-l daca are vreo ştiinţă despre scoaterea sa, consulul i-au zis că ştirea o are încă cu curierul de ieri, dar nu au voit să-i ducă o nuvelă neplăcută şi că turcul cu firmanul de scoatere, Kiamil bei[37], au şi plecat din Constandinopol. Vodă, auzind acestea, s-au întors în grabă la palat şi au început a se pregăti de drum[38].

A doua zi, 14 octomvrie, ziua aniversară a întronării domnului[39], am trecut în plină uniformă la colonelul Odobescu, şeful ştabului domnesc, ca să-i spui ceea ce auzisem în seara trecută, când deodată bate la uşă. Odobescu răspunde „Herein!” (Intră!), când ce se vază?! pe iuncărul Polizu[40] de cavalerie. Colonelul îi zice „Ce eşti dumneata? Cizmar sau iuncăr? Cine te-a învăţat să-mi ciocăneşti la uşă? Altă dată te

pui o lună pe conoviţ! În sfârşit, ce vrei?” „M-au trimis Măria sa vodă, zise iuncărul, să veniţi la palat mai îngrab, căci pleacă Măria sa din ţară şi este gata.” Eu am scos şarful şi şleapa (tricorn), luând o şapcă a colonelului, şi ne-am dus împreună la palat.

Ce era la palat? Un aspect straniu şi de tânguire. Domnul lipsea, se dusese pentru un moment la consulul rusesc. Înteriorul palatului era plin cu boieri şi chiar cu oameni din popor, toţi lăcrămând. În salonul cel mare, de priimire, era toţi adiutanţii şi ştab-ofiţerii cu mâinile încruţişate, plângând în cabinetul lui vodă. Doamna Profiriţa Blaremberg[41], sora domnului, Mariţica spătăreasa[42] (mai în urmă doamnă Bibescu), cumnată-sa, Eliza lui beizade Scarlat Ghica[43], nepoată-sa, leşinate, altele cu isterism, servitoarele alergând cu odicoloane şi bumbacuri aprinse să le deştepte. Mai încolo bagajele împachetate, careta lui vodă cu opt cai de poşte trasă la scară, aşteptând pe domn. În fine iată şi domnul. De la capul scării până să urce treptele palatului au trebuit să facă o jumătate de oră. Poporul înţesat pe trepte şi în genuche, unii îi săruta mâinile, alţii hainele, strigând: „Unde ne laşi, părintele nostru?” În fine răzbind în salon, ne-au găsit pe toţi cu lăcrămile pe obraz. „Ce plângeţi? ne zise. Nu vă <e> ruşine!? Lăsaţi, vor vedea ei pe cine au pierdut…” Apoi, văzând ţipete în dreapta, răcnete în stânga, au pierdut oarecum cumpătul şi în loc de a zice „rămâneţi sănătoşi”, ne-a zis: „Ei, copiii mei! Călătorie bună!” şi nu au putut să mai exprime niciun cuvânt, că îl îneca lăcrămile. Scena au fost îndoită decât cea descrisă mai sus, până să se urce în carâtă. În sfârşit au luat pe Costache Cornescu[44] alături şi au plecat, luând drumul Braşovului… Eu întorcându-mă acasă, m-au apucat un

parapon şi am plâns astfel cum nu am plâns după tatăl meu. În zadar mă consola nevasta şi mumă-mea[45], căci eram inconsolabil! (Alexandru Ghica au fost cel după urmă domn cu inimă adevărat română şi părintele românilor.)

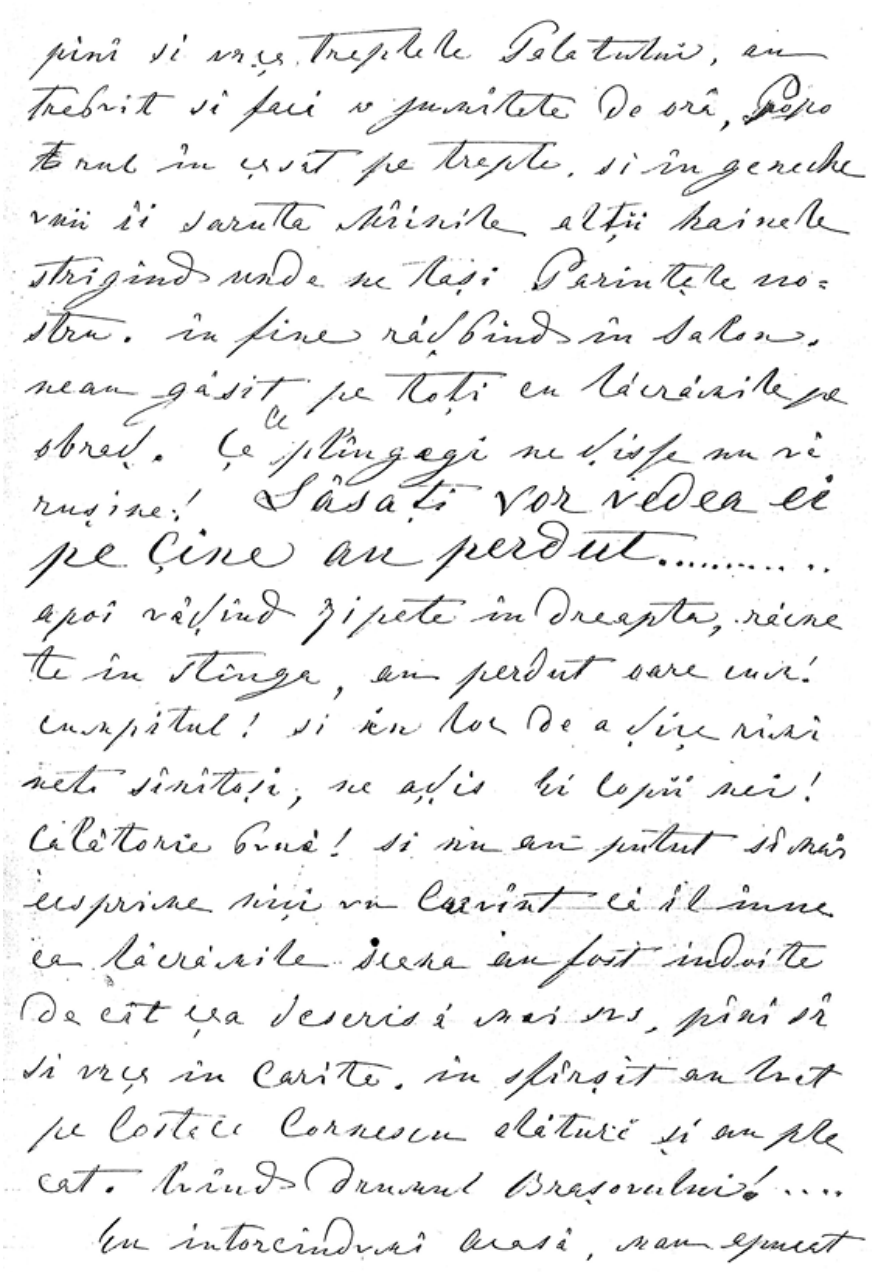

Trecerea prin Ploieşti a domnului Alexandru Ghica

Sosind Măria sa la Ploieşti, s-au sculat tot oraşul, având în cap pe vornicul Scarlat Bărcănescu, şi întâmpinându-l la barieră l-au rugat să nu lase ţara, fiindcă ei sunt gata până la cel din urmă să moară pentru părintele şi domnul lor. Vodă, mulţumindu-le, le-a zis că nu voieşte „să se verse o picătură de sânge al copiilor mei, fiind toţi rumânii copiii mei, căci rămâind (a zis), urmează a mă lupta contra două puteri: cu Colosul Nordului şi cu Turcia…” Şi aşa au plecat, lăsându-i în cea mai mare disperare.

Kiamil bei

Trei zile dupre plecarea lui Alexandru vodă Ghica, au sosit turcul Kiamil bei[46] cu firmanul prin care scoate pe domn din domnie, fără niciun motiv. Zicea numai în firman că „după prealabila înţelegere cu curtea protectoare a Rusiei, spre a se da drepturi mai mari rumânilor de a-şi alege pe domn printr-o obştească adunare, aleasă din toate clasele”. (În adevăr, Ghica au fost ales de oligarhie, dar dreptul de a se alege de naţie l-au avut rumânii „ab antiquo” şi s-au călcat chiar prin tractatele încheiate între curţile protectrice şi suzerană.) Însă acest drept l-au reînviat rumânilor ca o compensaţie pentru scoaterea lui Alexandru Ghica şi mai mult de temere de vreo opoziţie din partea domnului sau a ţării, căci puterile cunoştea foarte bine influenţa ce avea domnul în ţară.

Consiliul de Miniştri

Consiliul de Miniştri, care era însărcinat cu întocmirea reglementului şi a programei alegerii domnului, au întocmit-o în următorul chip.

Toţi boierii de clasa I, adică de la ban până la rangul de cămăraş sau colonel inclusiv, avea dreptul la candidatura de domn, cu următorul cens:

1. să fie român din părinţi români, născuţi în ţară
2. să aibă vârsta de patruzeci ani
3. să aibă venit din moşie de două mii galbeni.

Toţi boierii de clasa I era deputaţi de drept. Boierii de clasa a II-lea şi a III-lea da 22 de deputaţi traşi la sorţ de preşedintele Înaltei Curţi. Toate districtele trimitea câte doi deputaţi, fieşcare ales la district. Clasele comersanţilor şi a meseriaşilor, şi dânşii au trimis un număr oarecare, care nu îmi aduc aminte. Camera era compusă de 151 deputaţi. Candidaţi la domnie s-au fost înscrişi patruzeci, pe care i-au împărţit în opt serii, în fieşcare serie câte cinci deputaţi, votându-se îndeosebit[*6] fieşcare serie. Eu eram deputat pentru boierii de clasa a II-lea, ieşit la sorţ.

Saloanele şi mesele candidaţilor era deschise. Se întrecea care de care să cheme pe deputaţi la mese şi soarele, apoi promisiuni, apoi jurăminte că daca îi va da votul, acel deputat va obţine cele dintâi posturi, ranguri, protecţie şi altele. Unii da şi bani. Pentru un vot da până la o mie de galbeni. Se găsea deputaţi de aceia care înşela: promitea la câte zece, 12 candidaţi din cei mai cu influenţă făcându-le jurăminte, fără a se gândi că înşală numai pe oameni, iar pe Dumnezeu niciodată.

Sfătuirea Vulpii

Nu voi trece sub tăcere un consiliu sau un prinţip care mi-a dat venerabilul bătrân, bărbat politic şi diplomat al ţării, vornicul Alecu Filipescu poroclit Vulpea.

Eu jucam mai totdauna seara cărţi la vecinul meu, vornicul Grigore Grădişteanu. Într-o seară jucând vist, între partneri era şi Vulpea. „Gligoriţă, îmi zise, vino mâine dimineaţă la mine să bei cafeaua şi ciubucul." I-am promis, ceea ce am şi făcut a doua zi. Între altele, îmi zise: „Ei, Gligoriţă, ia spune-mi, te rog, ce mai zice lumea, pe cine vor deputaţii să aleagă domn, căci tu eşti şi cu cei mari, şi cu cei mici. În sfârşit, de mine ce zic?" „Să vă spui drept, cucoane Aleco, pe dumneata nu vor să te aleagă, zicând că eşti muscal, şi mai multă şansă are Ştirbei!" „Ascultă, fătul meu, îmi zise. Eu sunt bătrân, tu eşti tânăr şi acum începi să intri pe arena politică. Eu o să mor mâine, poimâine, dar tu să observi şi să-ţi aduţi aminte de vorbele mele! Domn în Ţara Rumânească niciodată nu poate să dăinuiască daca nu va fi muscal. Vei observa în viaţa ta politică şi vei zice: «Bine a zis Vulpea, Dumnezeu să-l ierte!» Eu daca nu eram muscal (înţelegea rusofil) îmi tăia capul până-acum, şi firmanul îl scosese Ghica! Iar cât pentru alegere, puţin îmi pasă daca mă vor alege, şi mai puţin daca nu mă vor alege. Mă vezi bine că îmi ţiu maţele cu mâna (era surpat). Şi apoi sunt în vârstă de şaptezeci ani trecuţi, dar nici cu olteanul erghelegiu[47] la vreun bine ţara să nu se aştepte!" (Şi mărturisirea lui adevărată au fost, căci atât din cele precedente mai sus descrise, cât şi din următorul comunicat al cabinetului din Sant Petersburg către preşedintele adunării pentru alegerea domnului, se va vedea dezvoltarea cuvintelor ce mi-a zis venerabilul bătrân Vulpea.)

Alegerea domnului

La 20 decemvrie, zi fixată pentru alegerea domnului, la 10 ore de dimineaţă ne-am adunat toţi deputaţii la ospelul Adunării de la Mitropolie, apoi s-au închis toate porţile Mitropoliei, puindu-se santinele ca să nu poată nici să intre, nici să iasă suflet de om până nu se va proclama domnul. Două companii de soldaţi era în curtea Mitropoliei (oştirea în ziua aceea era sub ordinile preşedintelui-mitropolit), iar pe dinafară era Agia cu escadroanele de jandarmi şi o altă companie de infanterie. Pentru nutrimentul nostru guvernul întocmise un bufet splendid înăuntrul Mitropoliei, socotind că poate să dureze votarea două sau trei zile, însă au durat numai 24 de ore, lucrând toată ziua şi toată noaptea, până a doua zi.

La 10 ore de dimineaţă, mitropolitul Neofit[48] cu toţi episcopii îmbrăcaţi în haine sacerdotale au făcut „Te Deum”, şi după săvârşirea „Te Deumului” au cetit următoarea rugăciune ca să dezlege pe deputaţi de jurămintele care vor fi făcut pe la candidaţii de domnie şi astfel să voteze în cuget curat.

Rugăciunea

Împărate atotputernice! Tu, care înalţi şi derapeni împărăţiile pentru ale Tale ascunse şi tainice sfârşituri, milostiveşti-Te şi asupra nenorocitului norod al rumânilor! Însuflă, Doamne, duhul Tău tutulor acestora care astăzi sunt chemaţi a hotărî asupra soartei acestei pravoslavnice ţări! Curăţeşte şi luminează inimile lor, ca alegerea ce vor face să fie spre fericire-i şi Ţie plăcută! Iartă, Doamne, pe toţi aceia care din amăgire sau din înfricoşare vor fi luat numele Tău în

zădar legând mai dinainte prin jurământ cugetul lor, şi priimeşte jurământul ce acum vin să facă înaintea sfântului altar! Răvarsă milostivirea Ta asupra acelor ce-l vor păzi cu inimă curată, iar urgia Ta să cază pe capul acelora care îl vor călca!

În numele Domnului, voi, toţi care veţi <fi> făcut vreo făgăduială prin jurământ asupra votului ce astăzi sunteţi chemaţi a da, sunteţi dezlegaţi de acel jurământ, ca să vă legaţi acum cu altul, de care nicio putere duhovnicească nu va putea să vă mai dezlege.

Cuvântul Preasfinţiei sale părintele mitropolitul către cinstită Obştească Adunare Extraordinară, la 20 decemvrie 1842

Domnilor,

Astăzi suntem chemaţi a hotărî asupra soartei patriei noastre! Hotărârea ce vom da va fi pentru dânsa hotărâre de viaţă sau de moarte.

Dumnezeu, ca să ne cerce, au iertat a ni se întoarce dreptul cel mai înalt care poate avea omul în soţietate, de a alege pe bărbatul acela căruia este a se încredinţa oblăduirea şi cu dânsa fericirea, şi viitorimea fieşcăruia.

Strămoşii noştri au avut acest drept şi s-au pierdut din pricina patimei lor şi a în parte interesuri, care în sfârşit amăgise inimile lor. Fie-ne nenorocita pildă ce ei ne-au lăsat drept învăţătură. Să ne ferim, domnilor, de a cădea într-acele amăgiri care au fost pentru dânşii, precum şi pentru noi, urmaşii lor, izvor de atâtea pătimiri.

Niciodată nu au fost împrejurări mai grele decât acelea în care ne aflăm astăzi. Patria noastră se află pe marginea unei prăpăstii, îşi întinde mâinile sale către noi, care suntem fiii săi cei aleşi. Puţine minute ne-a mai rămas ca să-i putem veni spre ajutor. Mâine va fi prea târziu şi nu ne va rămânea nici măcar singura mângâiere a celor ce pătimesc, de a putea să ne plângem, căci noi vom fi pricina răului, şi plângerile noastre se vor priimi fără milă şi de către Dumnezeu, şi de către oameni.

Ascultaţi dar, domnilor, rugăciunea obşteştii noastre maici! Dezbrăcaţi-vă de orice patimă şi interes în parte şi alegeţi bărbat drept, cu ştiinţă, cu bărbăţie, cu frica lui Dumnezeu şi iubire de patrie, care să poată depărta de dânsa primejdiile ce o amerinţă şi a ne pregăti tutulor o viitorime mai fericită.

Când veţi merge a vă da votul, aduceţi-vă aminte că afară de acest ocol, un norod întreg vă aşteaptă cu grijă şi nerăbdare ca să vă priimească cu dragoste sau cu ură, ca să cheme asupră-vă blagoslovenia sau urgia cerească. Aduceţi-vă aminte că dincolo, peste hotarele pământului nostru, naţiile vecine au ochii aţintaţi asupră-ne, ca să lapede sau să îmbrăţişeze şi mai mult cea de puţină laudă părere ce până-acum au avut pentru noi. Iar mai vârtos, nu uitaţi, domnilor, că Marele Dumnezeu este dasupra noastră, că am jurat în numele lui de-a împlini cu cuget curat înalta însărcinare ce ni s-au încredinţat şi că milostivirea sau mânia lui ne aşteaptă pe fieşcare după a noastră faptă.

După săvârşirea jurământului şi discursul ţinut de Preasfinţia sa mitropolitul-preşedinte, am intrat în sala Adunării. S-au făcut apelul nominal şi celelalte formalităţi şi

au început votarea. La seria întâia au avut banul Iordache Filipescu[49] 82 voturi. Ceilalţi au ieşit cu voturi neînsemnate. La seria a treilea vornicul Barbu Ştirbei au întrunit 91 voturi. Toţi am socotit că dânsul au obţinut majoritatea văzând împărţirea voturilor, însă puţin după aceasta mulţi ne-am încredinţat că, cu tot jurământul, unii vota pentru câte şapte, opt şi zece persoane. După votarea fiecăria secsiuni se făcea câte o pauză de un ceas. În timpul recreaţiei, găsea prilej vornicul Vilara[50], intim şi afiliat lui Iorgu Bibescu, ca să convertizeze pe deputaţi să dea votul pentru Bibescu, făgăduindu-le bani, slujbe şi câte altele. Mai mulţi din colegii mei m-au invitat să stăruiesc la Ştirbei să intre în Cameră, să roage pe votanţii săi de a se menţinea în votul lor.

În urmarea invitării colegilor mei, căutând pe Ştirbei l-am găsit plimbându-se prin curtea Mitropoliei, absorbit de gânduri. I-am spus de propaganda lui Vilara şi l-am rugat să intre în Cameră, să roage pe deputaţi să se menţie în votul lor, dar îmi zice: „Ei, dragă maiorule, dar daca va ieşi Iancu Filipescu Buzatu[51] sau Alecu Ghica Căciulă mare[52] cu mai mare majoritate decât a mea?” Am discutat puţin în privinţa acestor persoane, iniţiindu-l despre puţina opinie ce au pântre deputaţi. Apoi îmi zise: „Viu îndată în Cameră, dar te rog spune şi dumneata la ai noştri să facă alegerea între doi fraţi”. Eu, deşi nu am votat pentru nimeni altul decât pentru Ştefan Bălăceanu[53], Ştirbei mă conta între prozeliţii săi şi prin urmare mă împotriveam celor ce îmi propunea pentru Bibescu. Şi mulţi din aceştia m-au trădat la Bibescu că i-am fost împotrivitor. În fine, la votarea secsiei a 5-lea[54] au ieşit Iorgu Bibescu cu majoritate absolută, de 131 voturi, care s-au şi proclamat domn. A doua zi s-au făcut adresa („arzmahzar”)

către Poartă spre confirmare şi altă adresă guvernului de San Petersburg, curţii protectrice, făcându-i cunoscut norocita alegere[55].

Peste 13, 14 zile cabinetul Rusiei au trimis următoarea manifestaţie către preşedintele Camerei:

Copie după comunicaţia ce au făcut Preasfinţia sa părintele mitropolitul Neofit al Ungrovlahiei, preşedentul Obşteştii Extraordinare Adunări, către mădularele ei ce au fost alegătorii domnului

În cartea oficială ce a priimit acum domnul „staţkii sovetnik” şi cavaler Daşkov, general consul al împărăteştii curţi a Rusiei din amândouă prinţipatele, de la Ecselenţia sa, domnul viţecanţeler „graf” Nesselrode[56], de la Petersburg din 12 ale următoarei luni, ghenarie, răspunzătoare atât la raportul dumisale către Ministerul împărătesc atingător de urmarea şi lucrarea alegerii domnului, cât şi la adresa cinstitei Obşteştii Extraordinare Adunări către curtea ocrotitoare, sosită acolo la 1 ghenarie 1843, şi amândouă arătătoare de rezultatul lucrărilor alegătoare, că coprinde cele următoare. Că „însemnata majoritate de voturi ce s-au împreunat în favorul domnului Bibescu au fost desăvârşit coglăsuitoare cu nădejdile curţii împărăteşti. Această alegere face cinste Adunării dintr-al căria sân au ieşit şi de s-a întâmpinat cu soglasnice strigări de bucurie în Valahia, n-a fost mai puţin cunoscută de bună şi de către curtea ocrotitoare, fiindcă îi înfăţişază chezăşuirea unei administraţii înţelepte, regulate şi destoinică de a asigura viitoarea fericire a prinţipatului.

Binevoiţi, domnule, a arăta aceste sentimente mădulărilor celei din urmă Obşteşti Adunări Extraordinare prin organul preşedintelui său, căruia îi vei arăta că ceea ce mai adaogă la a noastră mulţumire este pilduitoare bună orânduială şi cuviinţele ce au prezidat la lucrările Adunării Alegătoare nu putem lăuda îndestul măsurele atât de înţelepte care după recomandaţia Domniei tale s-au luat spre a ajunge la acest sfârşit".

Mitropolitul a dobândit acum nouă încredere şi drepturi la dragostea şi respectuoasa cinstire a compatrioţilor săi, prin nobila râvnă ce au arătat în lucrarea înaltelor îndatoriri cu care era însărcinat.

În mijlocul luptei interesurilor împotrivitoare şi a înfocării patimilor, glasul său s-a înălţat plin de mare cuviinţă ca să deştepte în cugetul alegătorilor sentimentul unui patriotism curat şi a datoriilor ce punea asupră-le, către Dumnezeu şi către patria lor, sfinţenia însărcinării ce avea să împlinească. Adunarea Alegătoare, povăţuită de acest arhiereu, a ştiut să se folosească de privilegiurile politice a cărora facere de bine s-a asigurat Ţării Rumâneşti de către părintească îngrijire a curţii ocrotitoare, între care cel mai preţios este dreptul păstrat naţiei de a-şi alege însăşi căpetenia chemată a prezida la a ei soartă.

Supt această privire, alegerea domnului Gheorghe Bibescu a îndeplinit dorinţa noastră cu desăvârşire, căruia vă rog să arătaţi felicităţiile noastre cele mai curate asupra alegerii sale. Faceţi-i cunoscute toate dorinţele noastre, precum şi nădejdile de un viitor fericit ce aşteptăm de la oblăduirea sa, nădejdi pe care nu suntem la îndoială că va şti să le înfiinţeze cu chip, încât să arate de adevărată înalta idee ce în toată vremea au

avut împăratul de prinţipurile sale, de caracterul său şi de talenturile ce-l deosibesc.

Domnia prinţului Gheorghe Bibescu[57]

Acest domn la suirea sa pe tronul Rumâniei nu avea încă vârsta de patruzeci de ani împliniţi. Natura îl înzestrase cu multe talenturi: era literat cu desăvârşire, inteliginte şi progresist. Un singur viţiu îl stăpânea: acela era mândria (orgoliul) şi negreşit că şi acest viţiu l-ar fi părăsit daca nu ar fi fost subjugat de amorul doamnei[58], care era de o mândrie într-un grad superlativ. Domnul avea o inimă bună şi flexibilă, dar doamna îl conducea la acest păcat de multe ori fără voia sa. Acest viţiu i-au pierdut şi tronul. („Dumnezeu stă mândrilor împotrivă.”) Afecţia toată era pentru aceia care ştia mai bine să-i flateze vanitatea aristocratică. El spera şi se amăgea de iluziile ce îi făcea roşii, că vor să-l facă împărat al Daciei.

Despre onestitate, cu cât era domnul de onest, cu atât camarila era de hrăpitoare. Camarila se compunea de vornicul Vilara, care devenise un alt Richelieu, de un văr al Măriei sale, anume Nicolae Bibescu[59] poroclit Falca măgarului, şi de un păcătos de muscal, Banov, care era căsătorit cu vara Măriei sale şi sora[60] lui Nicolae Bibescu. În administraţia ţării domnul avea puţine cunoştinţe şi <ţara> se administra de Vilara şi numai de dânsul, iar cât pentru politica din afară, se conducea numai de domn, şi au condus foarte bine, încât au dejucat toate puterile vecine în timpul domniei sale, astfel că după scoaterea sa din domnie de către

revoluţionarii de la 1848 cabinetul Rusiei au stăruit pe lângă Guvernul stabil al Rumâniei şi i-au dăruit ca recompensă venitul cornăritului vitelor din capitală pentru şapte ani, iar în 1849, mergând cu doamna la Constandinopol, sultanul Abdul-Medjid[61] han i-au dăruit un palat de vară împărătesc, iar doamnei i-au dat ca decoraţie portretul său în brilianturi.

Faza prin care am trecut sub domnia acestui domn mi-a fost dezagreabilă, fiindcă am fost prigonit, ba încă de vreo două ori era să mă supuie judecăţii ostăşeşti pentru nimicuri care nu merită a le mai însemna, şi această prigonire venea de la camarilă, fiindcă îmi era odioasă. (În anul după urmă a căderii sale s-au căit, dar era târziu! Se căieşte şi acum!) În fuga Măriei sale la Braşov în anul 1848, unde mă aflam şi eu proscris de revoluţionari, viind fiul său Nicolae Bibescu[62] (ofiţer în oştirea franţeză) de la Paris ca să-l vază, Măria <sa> m-au recomandat la fiul său cu aceste cuvinte: „Îţi recomand pe bravul maior Lăcusteanu. Daca l-aş fi cunoscut bine mai denainte, astăzi nu aş fi fost în Braşov. Dar din nenorocire l-am cunoscut târziu”.

Revoluţia de la 1848

În anul 1847 se coaliza dăscăleţii, advocaţii şi ciocoii rapace aspirând la o răsturnare generală a ţării, cu scop de a se urca peste ruinele boierilor şi celor avuţi. Pe de altă parte, ex-domnul Alexandru Ghica, prin feciorii de boier (care era clasa cea mai inteligentă în aparenţă) şi prin bani, având de instrumente pe fraţii Goleşti[63], Nicolae şi Ştefan, uneltea răsturnarea lui vodă Bibescu, cu scop de a reveni pe tronul

Rumâniei. Rusiei, iarăşi, nu numai că nu îi displăcea, ba încă în anul 1848 luna lui mai au trimis pe generalul Duhamel ca să-i dea mai multă impulsie, cu scop ca vecină să ia de pretext că la porţile ei s-au aprins un războel civil, şi cu acest chip să poată intra în ţară să deschiză chestia Orientului.

Generalul Duhamel sau Rusia avea de unealtă pe Ion Ghica[64], ginerile generalului Mavros[65], un fanariot pripăşit[*7] în ţară, general ţivil rusesc, iar la noi general inspector al carantinelor pe amândouă prinţipatele. Boierii cei mari, iarăşi, care nu vedea mai departe decât vârful nasului, cu aspiraţiile la moştenirea tronului, seconda revoluţia, deşi dânşii se prefăcea a rămânea statornici în prinţipiile şi legile reglementare, iar pe fiii lor îi împingea să se coalizeze cu revoluţionarii. Ast<fel> alimentându-se, revoluţia mergea progresând cu paşi uriaşi, numai poporul sau ţara sta impasibilă la toate aceste machinaţii. Deşi se slujea cu numele lui fără ca el să ştie, îi auzi strigând: „În numele poporului!”, „Naţia decretează!”, „Dorinţa poporului!” şi altele. Din toate aceste partide numai partitul lui Eliad Rădulescu avea imensa majoritate de prozeliţi, care se compunea, cum am zis mai sus, de dăscăleţi, de advocaţi, ciocoi, armeni, ţigani şi ovrei, căci prin proclamaţia sa (după cum se va vedea mai la vale) a ştiut să flateze şi să măgulească toate clasele.

Vodă Bibescu, din parte-i, se adormea de iluziile care îi procura golanii că urzesc o revoluţie cu Moldova şi cu Transilvania, şi să-l proclame de împărat al Daciei. Fie politica exterioară, fie slăbiciune sau inerţie, nu lua măsuri coercitive. Generalul Duhamel, deşi pe supt mână urzea revoluţia, însă în faţa lui vodă Bibescu stăruia să facă arestaţii spre a năbuşi răscoala şi, daca are trebuinţă de oştire (căci zicea că nu are

încredere în oştirea ţării), să-i facă o cerere şi în două zile să-i aducă oricâte regimente de cazaci va voi. (Bine era să-l fi ascultat.) Generalul îi aducea pildă pe confratele său de la Moldova, Mihail Sturza[66], care au năbuşit revoluţia în 24 de ore, căci şi acolo se răsculase, şi au trimis într-o seară pe aga cu dorobanţii şi pe fiul său, spătarul, cu soldaţii şi i-au legat pe toţi, şi a doua zi i-au dus în curtea domnească şi i-au bătut cu nuiele la spate pe toţi, fără osebire, fie boier, fie comersante, fie supus strein. Între complici au mâncat şi vodă Cuza bătaie, o spunea singur după ce devenise domn. Şi astfel au înţelepţit pe nebuni, iar vodă Bibescu, drept toate mijloacele de năbuşire a revoluţiei, au chemat un ciocoi de peste Olt, anume Magheru[67], l-au făcut cârmuitor la Mehedinţi şi i-au dat trei, patru mii de galbeni ca să recruteze câteva mii de panduri, şi la cea întâi chemare să vie cu pandurii în capitală.

În capitală iarăşi au dat ordine severe ca maiorii comandanţi de batalioane <să rămâie> pe rând în cazarmă şi la semnalul dat să fie cu batalionul la palat, având şi fieşcare soldat câte 60 de patroane cu glonţ. Din nenorocire eu comandam batalionul al 2-lea (căci în anul acela am fost mutat în regimentul al III-lea după cererea mea) şi maiorul Pandele Cerchez[68], comandirul batalionului 1, aşăzase şi două tunuri în curtea palatului. După aceste măsuri domnul dormea pe trandafiri, iar capii revoluţiei lucra ziua şi noaptea, şi cu iuţeala fulgerului.

La 6 iunie 1848 Comitetul revoluţionar sub numire de naţional s-au constituit în satul Celei[69], din districtul Teleorman. Comitetul era condus de Eliad Rădulescu, <de la> gazeta „Curierului Rumân”[70], de maiorul Tell[71], comandirul batalionului <1> din regimentul al II-lea, de o familie cu totul

obscură, de fraţii Nicolae şi Ştefan Goleştii, de Magheru, un ciocoi din Valahia Mică, şi de popa Şapcă[72], preotul acelei comune, discipul patentat a lui Bachus, care Comitet a doua zi au lansat în toată ţara următoarea proclamaţie[73]:

În numele poporului rumân!

1. Independenţa administrativă şi legislativă fondată pe tractatele lui Mircea şi Vlad V şi neintervenirea puterilor streine în afacerile ţării.

2-lea Egalitatea drepturilor politice şi civile.

3-lea Contribuţie generală.

4-lea Obştească Adunare compusă de reprezentanţi luaţi din toate clasele societăţii.

5-lea Şeful statului responsabil ales pentru cinci ani şi eligibil din toate clasele societăţii.

6-lea Împuţinarea listei civile.

7-lea Responsabilitatea miniştrilor şi a tutulor foncţionarilor publici.

8-lea Libertate absolută a presei.

9-lea Orice recompensă să se dea de patrie prin reprezentanţii săi, iar nu de Domn.

10-lea Dreptul fieşcărui departament a-şi alege pe foncţionarii săi.

11-lea Guardă naţională.

12-lea Emanciparea mănăstirilor închinate sfintelor locuri.

13-lea Emanciparea ţăranilor de clacă şi împroprietărirea lor prin mijlocul răscumpărării.

14-lea Emanciparea ţiganilor prin indemnizaţie.

15-lea Un reprezentant al naţiei la Constandinopol luat dintre rumâni.

16-lea Instrucţie egală, complectă şi gratuită pentru toţi rumânii de ambele sexe.
17-lea Desfiinţarea titlurilor fără foncţii.
18-lea Desfiinţarea pedepselor corporale şi degradante.
19-lea Desfiinţarea pedepsei cu moartea.
20-lea Establisemente penitanţiare.
21. Emanciparea israiliţilor şi egalitate la drepturi politice pentru toţi cetăţenii de toate religiile.
22. Convocarea imediată a unei adunări constituante aleasă spre a reprezenta toate clasele societăţii şi care va fi însărcinată cu redijarea Constituţiei pe bazele acestor 22 de articole decretate de poporul rumân.

La 10 iunie către seară[74], vodă împreună cu doamna ieşise la plimbare pe şosea. Patru vagabonţi disperaţi, dintre care unul era Grigore Paleologu, Grigore Pereţ[75] (de ceilalţi doi nu-mi aduc aminte), călări fiind, au tras cu pistoalele asupra lui vodă. Din norocire nu s-au rănit nimeni, numai epoletul lui vodă l-au zdrelit un glonţ[76]. Poliţia de îndată s-au luat în urma lor. În seara aceea s-au făcut mai multe arestări. (Târziu!)

În seara de 10 iunie era rândul meu să fiu de serviţiu la cazarmă şi m-am culcat la polcovnicul Solomon, fiindcă lăcuinţa era peste drum de poarta cazarmei şi la orice alarmă eram gata.

A doua zi, 11 iunie, m-am gătit de dimineaţă să mă duc la cazarmă. Vrând să ies, găsesc pe polcovnicul Solomon în balcon, cu ciubucul în gură, bea cafea şi înconjurat de toţi ofiţerii regimentului. După ce i-am dat „bună dimineaţa”, îl întreb: „Prin ce întâmplare acest consiliu ostăşesc pân-în ziuă, şi eu nu ştiu nimic?!” Polcovnicul îmi zice: „Ei, maiorule! Se

petrec lucruri mari! Revoluţie! Vine Eliad cu Magheru cu zece mii de panduri şi Tell cu Pleşoianu[77] cu un batalion de soldaţi. Ia spune-i, Fărcăşane, că el vine de acolo!” Fărcăşanu[78], plin de praf căci atunci se coborâse din cărucioara de poştie, care venea de acolo să facă propagandă, începe să-mi spuie. Eu îl întrerump şi mă adresez la polcovnicul, zicându-i: „Cum, domnule, dumneata tolerezi ca un căpitan comandir de companie să facă o asemenea propagandă în regimentul dumitale?...” Căpitanul Fărcăşanu, care nu ştiu ce bâlbâia din gură cu ofiţerii, mă întorc la dânsul şi îi zic: „Ascultă, domnule căpitan! Daca vei îndrăzni să vorbeşti o vorbă de asemenea propagande, mă jur pe onoare că îţi voi trăsni creierii la minut!” Colonelul îmi răspunde: „Nu te mai necăji, maiorule, că şi daca vor veni, sunt fraţi d-ai noştri, sunt români, nu sunt nici turci, nici tătari”. Atunci îi zic: „Aşa?! Să ştii dar că eu în cazarmă nu mai intru şi mă duc la vodă să-l rog să-mi priimească demisia astăzi chiar, căci într-un regiment de panduri eu nu slujesc...” Şi încălecând pe cal m-am dus drept la palat, şi zicând unui lachei să mă anunţe lui vodă, întâmpin pe Vilara care ieşea din camera lui vodă cu o hârtie în mână. După o strânsoare de mâini, îmi zice: „«Hairula!» (vorbă turcească, cum obicinuiesc francezii de zic «à la bonheur»). Ce întâmplare te aduce aşa de dimineaţă aici?” Îi spusei împrejurarea de la cfartira polcovnicului şi că am venit să rog pe vodă să-mi priimească demisia. Îmi zice: „Mai aşteaptă puţin”. Reintră în camera lui vodă şi peste un cuart de oră ieşind, îmi zice: „Intră la vodă”. Intrând, vodă îmi zice: „Ce este, Lăcustene?” I-am zis că „prevăz o revoluţie ostăşască şi care nu o poate năbuşi decât numai Dumnezeu”. Spuindu-i conduita polcovnicului din acea zi, îl rugam să-mi priimească

demisia. „Nu poci, dragă Lăcustene, să o priimesc în asemenea circumstanţe. Dar tot ce te rog este să priimeşti regimentul lui Solomon şi de îndată dau şi ofisul.” I-am mulţumit de onoarea care îmi făcea, dar i-am zis că „nu poci să o priimesc într-o vreme aşa de anormală şi când morala ostăşască este alterată, şi mai vârtos când Solomon comandează regimentul de douăzeci de ani, unde îşi are simpatiile sale. Eu nu mai zic că tot regimentul este format numai de olteni”. „Ai dreptate, îmi zise. Bine rezonezi, dar trimite îndată ordonanţa să-mi cheme pe Odobescu (şeful oştirii), şi tu du-te la Cazarma de cavalerie[79] şi infanterie[80] şi spune că am ordonat ca la 10 ore să fie toată oştirea în front dinaintea Cazarmei în mică ţinută, fiindcă am să le vorbesc.”

M-am dus îndată la cazarme, am introdus ordinul Măriei sale şi apoi m-am întors la batalionul meu[81]. La orele 11 au apărut domnul, însoţit numai de colonelul Odobescu. Oştirea l-au priimit prin numeroase aclamaţii de urale. Vodă, apropiind batalioanele, le-au ţinut un discurs lung, prin care le făcea morală şi a căruia sens era că au venit să mulţumească oştirii, fiindcă s-au încredinţat că au luat parte de mâhnire pentru nenorocitul acţident întâmplat pe şosea, când au tras vagabonzi în Măria sa. După aceasta dând slobod soldaţilor, au plecat către poartă la pasul calului, unde se grupaseră ofiţerii batalionului 1. Căpitanul Fărcăşanu iese înainte palid şi tremurând şi zice: „Să trăieşti, Măria ta, să te milostiveşti să priimeşti Constituţia care au decretat-o poporul român!” Vodă, în loc de a-l pune sub judecată la minut şi a-l împuşca în câteva ceasuri pentru o asemenea insolenţă revoluţionară, spre a da un exemplu oştirii, le-au ţinut un discurs recitându-le istoria generală că noi, românii, suntem

coborâtorii lui Traian şi trebuie să fim o naţie tare şi prudentă, spre a da exemplu şi la alte naţii, terminând cu aceasta, că „de nu vom fi prudenţi, un regiment de cozaci ne face ruşine…”

Un ofiţer, Enache Dimitriu[82], de naţie rumân din Transilvania, fiind de serviţiu în acea zi în cazarmă, se repede în canţelaria regimentului unde era steagurile şi luând un steag iese cu dânsul şi îi zice domnului: „Jură, Măria ta, pe steag că nu vor intra muscalii în ţară!” Domnul scoate şapca, sărută steagul şi zice: „Jur pe a mea viaţă şi pe a Măriei sale doamnei că nu vor intra muscalii în ţară!” Apoi strigându-i urale, domnul au plecat. Apoi au strigat: „Să trăiască colonelul Odobescu”, iar dânsul le strigă înfuriat: „Tăceţi! O vorbă să nu auz, căci descalic (şi au şi făcut o mişcare de a descălica) şi în două ceasuri veţi fi împuşcaţi, şi vă arăt eu ce va să zică disciplina ostăşască! V-a slujit norocul că am fost cu vodă, că vă corectam eu!…”

Vagabonţii, care urmărea pasurile domnului, aştepta pe la uluţile cazarmii se vază rezultatul şi îndată ce au văzut pe vodă că au jurat în sensul de mai sus, au alergat prin târg făcând propagandă că vodă au priimit Constituţia şi să meargă norodul la palat, să-i mulţumească.

Eu, tulburat până la ecses de o asemenea anarhie din partea ofiţerilor şi inerţie din partea domnului, de la cazarmă m-am dus drept la ştabul oştirii, de unde luând o copie de demisie m-am dus acasă, să prânzesc. După prânz am plecat cu demisia la palat să o dau domnului să-i puie rezoluţie, spre a dobândi un rezultat mai grabnic.

Era pe la orele 4. Ajungând la podul gârlei[83] după Uliţa franţozească[84], care duce la Podul Caliţii[85], deodată văz sute de grupe de desculţi cu steaguri tricolore şi cu cocarde la

piept. Unii strigând „uraa!”, alţii „să trăiască Constituţia!”, toţi se ducea la palat. Eu am stătut în loc, neputând trece trăsura din cauza acelui furnicar de crai. În vremea aceasta au sosit şi colonelul Florescu[86], ginerile lui vodă, care mergea şi dânsul la palat. Aci oprindu-se lângă trăsura mea, îmi zice: „Viu şi eu în trăsura dumitale”. După ce s-au suit, îmi zice: „Bine, maiorule, asta este revoluţie în toată forma... Săracu vodă, îl omoară...” „Ei, îi zic, cum?! Aţi gândit că este glumă... De ce nu au spânzurat craii la vreme?...” În fine văzând neputinţa de a răzbi la palat, m-au rugat să-l las acasă, să nu se sperie domniţa[87], fiind lehuză. L-am şi lăsat, şi de acolo m-am dus la cazarmă. Am arătat polcovnicului ce întâmpinasem, şi cu consimţimântul său am dat ordin şi au ieşit batalionul al 2-lea la front în mantale, şăpci, patrontaşe şi puşti. După ce le-am revizuit patroanele, am comandat să umple puştile. În vremea aceasta intră şi colonelul Odobescu în cazarmă (venea de la via cumnatului său, Iakovenko[88], îl chemase vodă la palat). Întreabă: „Cine au poruncit să umple puştile?” I-am răspuns: „Eu! Ca să fiu gata la orice moment!” Atunci au ordonat să descarce puştile şi să intre în cazarmă. „Să iasă batalionul 1, să vie împreună cu mine la palat. Nu înţeleg, îmi zise, pentru ce să fie cu puştile pline? Nu sunt nici turci, nici tătari! Să vedem mai întâi ce vor răsculaţii aceştia.” Şi au plecat cu oştirea la palat. Eu am rămas în cazarmă cu rezerva.

Până să ajungă oştirea la palat, desculţii străbătuseră în interiorul palatului. Domnul, înconjurat de dânşii, îl silea să iscălească Constituţia mai sus descrisă şi să confirme ministerul alcătuit de dânşii, între care primul ministru şi ministrul de interne era Nicolae Golescu[89]. Domnul cam ezita. Un unterofiţer, Magheru[90], fiul celui descris mai sus, scoate un

stilet şi, vrând să lovească pe domn, îi strigă: „Iscăleşte!” Vodă, fără să-şi piarză cumpătul, îi zice: „Soldatule! Respectează epoletul de general!” şi apoi, luând condeiul, au iscălit. În momentul acela intră şi colonelul Odobescu şi întreabă pe domn: „Măria ta, porunceşti să-i împuşc?” „Să nu dai, Odobescule! îi zise vodă. Odobescule, te înalţ în rang de general şi îţi vei păstra postul de ministru de război!” Colonelul Odobescu, mulţumindu-i, îi zise: „Acum este târziu şi nu poci să priimesc, Măria ta!” Şi apoi au ieşit şi au zis maiorului Pandele Cerchez să se întoarcă cu batalionul la cazarmă şi să fie toată oştirea concentrată acolo. După aceea răsculaţii au rugat pe domn ca guarda ostăşească de onoare să fie înlocuită cu guarda naţională. Vodă au priimit, şi s-au trimis soldaţii la cazarmă, orânduind santinele de coconaşi pe la uşile lui vodă. Poporul s-au retras de la palat şi s-au dus cu muzica acasă la Nicolae Golescu, pe carele luându-l în triumf l-au dus la Vornicie.

Noaptea aceea s-au petrecut în linişte. A doua zi, 12 iunie, m-am dus la Odobescu şi nu l-am găsit acasă. Era la Vornicie, cu ministerul revoluţionar. M-am dus acolo, am intrat în sală. Văz pe Odobescu cu un cordon tricolor pe după gât, şăzând între ceilalţi colegi. Îl salut. Îmi zice: „Mai aşteaptă-mă puţin”. Peste câteva minute au ieşit, însă uimit cu totul. „Mergem”, îmi zise. Mergând acasă şi intrând şi cabinetul său au închis uşa cu cheia pe dinăuntru ş-apoi mă întreabă ce am să-i zic. I-am spus că „am venit să-l consult ce să fac cu demisia, căci eu un minut nu mai slujesc, ba încă mâine plec peste graniţă, căci eu nu voi să mă găsesc implicat între revoluţionari”. Odobescu deschise o cutie de la o masă, scoase demisia sa şi mă întreabă: „Aceasta bună o fi?” Pe demisia sa era pusă rezoluţia

lui vodă: „Priimită”. Îi zic: „Aceasta nu are nicio valoare, fiindcă nu au iscălit-o!” „Aşa este, îmi zise Odobescu. Aidem la palat amândoi.” Era pe la orele 2 după-amiaz. Am intrat în cabinetul lui vodă. L-am găsit răsturnat pe o canapea, îmbrăcat într-un „robe de chambre” şi învelit cu o plapămă (se prefăcea că este bolnav). Mă întreabă: „Ce este, Lăcustene?” „Măria ta, îi zic, mă rog să-mi puneţi rezoluţie pe demisie, căci sunt gata să plec peste graniţă!” „Şi tu mă laşi, băiete?”, îmi zise vodă. Atunci Odobescu, înfuriat şi cu un ton sălbatic, îi zise: „Ei, Măria ta! Vrei să iei şi sufletul omului? Ajungă!” Domnul, cu un glas duios, îi zise: „Te rog, Odobescule, aibi puţină răbdare, fiindcă am să-ţi vorbesc mai la urmă”. Apoi întorcându-se la mine, îmi zice: „Trage scaunul mai lângă mine, ia hârtie şi scrie: «Ordin de zi către oştire. Dăm voie maiorului din regimentul nº III Gr. Lăcusteanu pentru trei săptămâni a merge peste graniţă la apele minerale, pentru căutarea sănătăţii»”. Şi luându-o, au iscălit-o. „Acum, îmi zise, dă-mi şi demisia.” I-au pus rezoluţie „priimită” şi au iscălit-o. „Iată, Lăcustene, pe amândouă, dar eu te sfătuiesc să dai ministerului numai ordinul de zi pentru voie şi să şi pleci, căci peste trei sau patru zile muscalii intră în Bucureşti desigur, şi îndată să te întorci! Îţi urez călătorie bună şi, daca voi trăi, voi răsplăti credinţa ta.” M-am retras, lăsând pe Odobescu cu vodă.

Iunie 13, la orele 12 la miezul nopţii auz bătând la poartă. Deschiz ferestrele, întreb „cine este?” Îmi răspunde un aprod de la Vornicie că mă pofteşte guvernul provizoriu să merg îndată. Mă îmbrac, încing sabia şi mă duc.

Intrând în sala de seanţă, era o masă lungă, acoperită cu postav roşu. Împrejurul ei şedea atât miniştrii cei noi, cât şi

membrii Comitetului revoluţionar. Adunarea se prezida de Costache Creţulescu (văr bun cu mine prin alianţă). Invitaţi ca mine era şi alţii, precum colonelii Solomon, Voinescu[91] şi alţii. După ce i-am salutat, m-au invitat să-mi iau un loc, apoi preşedintele îmi zise: „Domnule maior, fiindcă şi domnia ta faci parte a unei ramure de oştire care se află în garnizon, v-am invitat ca să vă arătăm că Măria sa vodă au abdigat şi vă rugăm ca să fiţi cu privighere a nu se întâmpla neorânduieli în capitală”. Le-am zis: „Domnilor, eu am congediu de trei săptămâni a merge peste graniţă la apele minerale pentru căutarea sănătăţii şi sunt să plec”. „Domnule maior, îmi răspunse, acum nimeni nu se poate depărta de la steagul său!” Atunci fusei constrâns să le arăt demisia, zicându-le: „Domnilor, dar eu nu mai aparţin drapelului, fiindcă mi-am dat demisia, şi iat-o! Cu priimirea şi iscălitura domnească”. Mai multe glasuri atunci s-au ridicat, zicând: „Dar cine se mai uită la asemenea iscălituri?!” Atunci, luând un ton imperios, le-am zis: „Domnilor, băgaţi de seamă ce ziceţi, căci daca nu cunoaşteţi această iscălitură, nici eu nu vă cunosc cine sunteţi şi vă rog să mă liberaţi din oştire, căci vă mărturisesc că o să vă fiu un scandal!” Atunci, colonelul Nicolae Golescu îmi zice: „Bine, domnule maior, noi te rugăm ca pe un român şi fiu al patriei ca să ne dai concursul, dar daca nu voieşti, apoi colonelul Voinescu să o obştească pe oştire”. „Aşa, domnilor, le zisei. Nici nu priimesc, nici nu voiesc să vă dau concursul.” Şi salutându-i, am ieşit.

A doua zi de dimineaţă mă duc la ştabul oştirii şi rog pe colonelul Voinescu să obştească demisia pe oştire sau să-mi dea un certificat, căci nu voiesc să plec ca un dezertor. Şi nu au voit să-mi dea, zicând că voiesc să-l spânzure

revoluţionarii? dar să mai aştept până mâine, să mai ia înţelegere prealabilă cu dânşii. (Colonelul Voinescu era şeful statului-major.) Atunci am adăogat: „Te rog, domnule colonel, a le aminti că mă umbresc supt o mie de baionete şi în timp de revoltă sunt şef absolut. Să mă sloboază din oştire, că le răstorn capitala”. De acolo m-am dus la Odobescu, carele cum m-au văzut iar au închis uşa cu cheia şi îmi zice: „Bine că ai venit. Mă gândeam să trimiţ să te cheme, şi iată de ce este vorba. Este netăgăduit că cei mai mulţi din dumneavoastră aţi intrat în oştire copii nevârstnici. V-am crescut, v-am înaintat, în sfârşit, v-am condus ca un bun părinte şi mai cu osebire pe dumneata. Acum vă reclam şi eu să mă recompensaţi cu serviţiul dumneavoastră. Să nu mă lăsaţi în aceste momente critice, când nădăjduiesc să aduc lucrurile de astăzi la un rezultat bun, şi să nu mă întrebaţi până unde o să mergem şi unde o să ajungem... Şi eu am dat demisia ca şi dumneata, şi aş putea până mâine să dispar. Dar ce răspuns voi da mai la urmă ţării, şi mai cu osebire oraşului, care este legat de gâtul meu? Nu uita, domnule maior, că sunt şef al oştirii şi când am văzut ţara în nevoie să o las pe mâna crailor care vor să se urce peste ruinele noastre şi să fug? Nu, Lăcustene! Te rog să-mi dai concursul dumitale, şi ţara îţi va răsplăti. Iar cât pentru aceea că ne va găsi streinul slujind cu răzvrătitorii, de aceea să nu te temi, căci şi streinul cunoaşte ca şi pământeanul prinţipiile fiecăruia şi, în sfârşit, nu vă conduc eu niciodată la un compromis. Acum trebuie să te iniţiez şi despre comandirul regimentului dumitale: pe Solomon l-am convertit, este prozelitul meu, este cu trupul şi cu sufletul de prinţipiile noastre”.

După atâtea sfătuiri şi învitări, şi eu din parte-mi i-am mulţumit cu o vie recunoştinţă şi am conchis rugându-l să-mi dea voie două, trei zile să mă gândesc, şi apoi m-am retras.

Viind acasă, găsesc trei copilaşi ai noştri bolnavi de vărsat (scarlatină). Îi spusei nevestei mele conversaţia întreţinută cu Odobescu şi îmi zise că şi dânsa este de părere să secondez pe Odobescu atât pentru recunoştinţa şi deferenţa ce trebuie să am pentru dânsul, şi cu atât mai vârtos că copiii fiind bolnavi şi în neputinţa de a-i expune la vânt, nu putem pleca. Şi mai bine la asemenea evenimente să mă aflu în oştire, căci am un reazăm, iar ca civil, şăzând în Bucureşti mă expui la toate întâmplările. M-am convins şi am luat ferma hotărâre să rămâi şi să merg pân-acolo până unde voi socoti că trebuie să mă opresc.

La 18 iunie către seară m-am dus la cazarmă. Acolo au venit şi Odobescu. Au întrebat daca s-au priimit un ordin de zi la regiment ca mâine toţi ştab- şi ober-ofiţerii în plină uniformă să ne adunăm la ştabul oştirii, de unde vom merge împreună să felicităm guvernul provizoriu, care au sosit la Bucureşti. I-au răspuns Solomon că „s-au priimit, şi diseară îl va transmite la toţi ofiţerii regimentului”. După aceasta Odobescu mă cheamă la o parte şi mă întreabă în care din căpitanii sau comandirii de companii am încredere. I-am spus că în comandirul companiei a 6-lea, căpitan Costaforu[92], şi în comandirul companiei a 8-lea, căpitan Boboc[93]. Îmi zise: „După ce mă voi duce, să zici lui Boboc că diseară să vie acasă la mine”.

În ziua aceea circula foi volante în capitală, ca „clăcaşii fiind emanţipaţi să nu mai facă clacă proprietarului, până ce se va aduna o constituantă aleasă din toate clasele ca să

hotărască reţiproacele[94] între proprietar şi săteanul clăcaş". Seara am pus şi eu mâna pe o asemenea proclamaţie.

A doua zi, la 19 iunie, ne-am adunat toţi ştab- şi ober-ofiţerii aflaţi în garnizon la ştabul oştirii, şi la orele 12 am plecat cu toţii la palat, având pe Odobescu în cap. (Casele Goleştilor[95] fiind cumpărate de guvern, vodă Ghica domnise într-însele şi li se didese numirea de palat. Acolo se aşezase şi guvernul provizoriu.)

În sala palatului ne-au priimit Eliad, Magheru, Ştefan Golescu[96] şi Tell. După ce au schimbat câte<va> cuvinte de feliţitări Odobescu cu dânşii, ne-am retras, să mergem. Ieşind afară din sală, Odobescu era foarte agitat şi s-au rezemat de capul scării, ca şi când ar fi aşteptat cevaşi. Eu scosei din buzunar proclamaţia lui Eliad prin care interzicea clăcaşilor de a mai munci proprietarilor şi îi zic: „Ce facem, domnule polcovnic, în urma unei asemenea proclamaţii?" Eram înconjurat de mai mulţi de treizeci de ofiţeri când ţineam această convorbire. Odobescu ne zise: „Reintraţi în salon şi întrebaţi pe domnul Eliad ce însemnează această lovire care face proprietăţii".

Reintrând în salon, m-am adresat la Eliad: „Domnule, cu această proclamaţie (arătându-i proclamaţia) dumneata ai intenţia a ne reduce la mizerie, amerinţând proprietarii a rămânea muritori de foame? Căci arendaşii nu ne mai dă arenda!" El ne zise că aceasta este o eroare a tipografiei şi în curând se va îndrepta, astfel încât vom fi satisfăcuţi.

În această întrevorbire, auzim deodată un zgomot mare de paşi şi un sunet de arme. Când ne întoarcem, ce vedem? O mulţime de soldaţi deborda în palat cu puştile la mână, cu Odobescu în cap înfuriat ca un leu şi strigând cu un glas de

stentor: „La arest guvernul!” (Soldaţii era divizionul al 2-lea din batalionul meu, sub comanda căpitanului Boboc.) Eu, care mă aflam faţă în faţă cu Eliad, îndată ce am auzit acest cuvânt sacramental de la Odobescu, am pus mâna în pieptul lui Eliad şi, trăgând sabia afară, i-am zis: „O să te tai, câine, să te învăţ să mai dai asemenea proclamaţii!” Odobescu pusese mâna în pieptul lui Tell şi îi striga: „O să te împuşc, tâlharule! Să vie un ofiţer să-l ducă la arestul cazarmii!” Tell plângea şi se ruga să-l ierte. Frate-meu Iancu Lăcusteanu luându-i sabia l-au luat, şi îl ducea la cazarmă între puşti, numai cu doi soldaţi. Magheru şi cu Ştefan Golescu îndată ce au văzut soldaţii au alergat şi s-au închis într-o odaie, pe dinăuntru. Solomon se muncea se spargă uşa, să omoare pe Magheru, căruia îi păstra o veche rancună[97]. Odobescu, văzându-mă înfuriat şi că din moment în moment o să răpui viaţa lui Eliad, îmi zice: „Dă-l Cornesculuí[98] să ţie pe acest tâlhar şi dumneata du-te de aşază îngrab cordon de soldaţi împrejurul palatului şi apoi repezi<-te> la hotelul lui Momolo[99], unde sunt adunaţi proprietarii, şi spune-le să vie îngrab încoace”. Eu m-am coborât cu soldaţii jos şi i-am aşăzat câte doi, doi la distanţie de zece paşi împrejurul palatului, fiindcă numărul soldaţilor era numai de două sute. Apoi luând doi soldaţi cu mine, m-am dus să chem proprietarii. Ajungând la Momolo, în adevăr am găsit ca la trei, patru sute de proprietari ţiind discursuri. Le-am strigat să vie la palat, căci guvernul este arestat. Dânşii, auzind de o asemenea reacţie şi neştiind ce sfârşit poate aduce, s-au speriat şi se îmbulzea să iasă mai curând afară, să fugă care încotro putea, mai vârtos când au ieşit în uliţă şi au văzut golănimea armată care cu puşcă, care cu cuţit, alţii cu topoare,

până şi cu ciomege, alergând la palat. (Tabacii şi măcelarii au jucat prinţipalul rol în revoluţia de la 1848.)

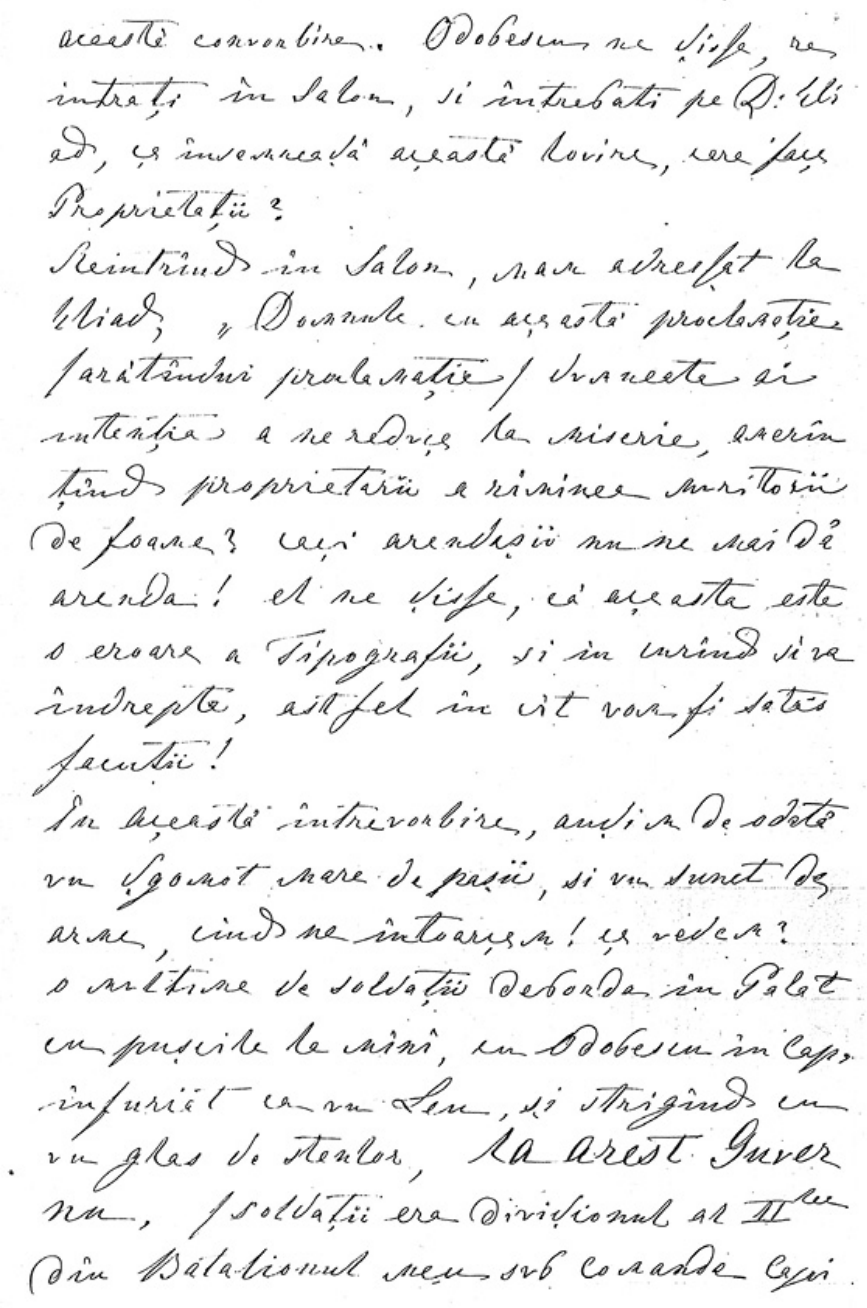

Nicolae Golescu alerga pe uliţă într-o birjă, stând în picioare cu steag tricolor desfăşurat, strigând: „La arme! La arme! Să alerge poporul la palat!” Iancu Brătianu[100], pe jos,

asemenea zbiera din toate puterile lui: „La arme, fraţilor, căci guvernul este arestat!” Eu, întorcându-mă la palat prin mijlocul furnicarului de crai şi trecând pe dinaintea casei lui Pereţ[101], la fereastră era vreo câţiva cuconaşi de trampa lui, care au şi întins o puşcă pe fereastră şi o luase la cătare ca să mă lovească. Soldaţii care era cu mine îmi strigă: „Fereşte-te, domnule, că te împuşcă de sus!” Atunci am stat şi le-am strigat: „Să nu daţi, ticăloşilor, căci mă jur că nu va rămânea piatră peste piatră în acea casă!”

Ajungând la palat era atâta crăime adunată, încât nu am putut răzbi la Odobescu ca să-i spui că proprietarii au fugit, şi aşa am comandat soldaţilor umplerea puştii, când deodată auz glasul Odobescului pântre norod strigând să nu umple puştile. Atunci, văzând o asemenea trădare din partea Odobescului (căci nu ştiam că în lipsa mea, când m-am dus să chem pe proprietari, craii, ca să înşale pe Odobescu, îl proclamase preşedinte şi dictator al ţării), eu pe cât eram înfuriat, dar atunci am turbat şi am strigat la vreo câţiva ofiţeri şi soldaţi să se ţie bine, căci mă duc să viu cu toţi soldaţii din cazarmă şi cu altileria să pui tunurile într-înşii, să isprăvesc odată cu trădătorii. („Toată pasărea după limba ei piere.”) Apoi m-am aruncat într-o birjă slobodă care sta acolo, strigându-i: „La cazarmă! Să apuci pe din dosul caselor lui Iordache Filipescu!”[102] Un număr de răsculaţi conduşi de Iancu Brătianu şi unul Telegescu[103], auzind că mă duc la cazarmă să viu cu tunurile, au alergat înaintea birjei şi când au văzut că s-au depărtat birja de palat ca vreo patruzeci, cincizeci de paşi, aşa încât să nu fie văzuţi de soldaţii care era la palat, s-au năpustit înaintea trăsurii unii ţiind caii, alţii lovindu-i în cap cu bastoane, cu topoare, somând pe birjar să

se dea jos, care au şi făcut-o. Eu m-am aruncat pe capră, pe de o parte apărându-mă cu sabia de dânşii, iar pe de alta împungeam caii ca să meargă. Unul mai curajos dintr-înşii, ginerile soră-mi, au sărit în trăsură şi pe la spate au pus mâna pe sabie să mi-o ia, însă trăgându-i sabia prin mână, i-am tăiat degetele. În fine, după atâtea lovituri ce au dat cailor, au căzut. Atunci m-am văzut silit şi m-am aruncat în mijlocul lor. Apoi Brătianu pe de o parte, Telegescu pe de altă parte, puind mâna în „porte-épée”-ul[*8] săbiei, după ce mi-a luat sabia mă ducea la Vornicie escortat de cinci, şase sute de vagabonzi, care striga: „Moarte trădătorului!”, alţii să mă omoare îndată, alţii mă cerea la Brătianu ca să mă sfâşie, iar capii le striga să aibă răbdare până mă vor duce la Vornicie, căci poate să vie soldaţii să mă scape.

Aşadar, ducându-mă spre Vornicie, în ameţeala lor au uitat că trebuie să treacă pe acasă pe la mine. Vecinii mei, văzând această şţenă grozavă, au alergat mai nainte acasă şi au zis nevestei mele că „poporul trece pe domnul maior la Vornicie, să-l omoare…” Mititica Mariţa (era însărcinată în opt luni) au ieşit la poartă ţipând. Când am ajuns în dreptul porţii, doi soldaţi care aveam în curte, având puştile pline, au pus una în pieptul Brătianului şi alta în pieptul Telegescului, strigându-le: „Lăsaţi pe domnul maior, că tragem în voi!”, care de frică m-au şi lăsat, întorcându-se înapoi cu toată crăimea, iar eu am întrat în curte. Soldaţii au închis porţile, puindu-se de santinelă la poartă.

Urcându-mă sus, se începe o altă şţenă: copiii spăimântaţi plângea, pe Mariţa au găsit-o un isterism care îi rămăsese patimă şi l-au avut multă vreme, apucându-o din când în când. În fine, după ce i-am consolat şi i-am liniştit, am luat toţi

banii care aveam în casă, am luat asupră-mi aurul, iar moneta în argint, ca la cincizeci, şaizeci de galbeni puindu-i într-o batistă, i-am dat Mariţii. Apoi luând carabina cu mine, care era plină cu vreo douăzeci de gloanţe, am poruncit să-mi puie îngrab şaua pe cal şi să-l aducă peste drum, la Pană Buescu. Apoi, lăsând copiii acasă cu guvernanta şi cu toţi oamenii din curte, m-am dus cu Mariţa peste drum, la Nicu Manu[104], care şedea în casele lui Pană Buescu, să aştept acolo să-mi aducă calul, să mă duc la cazarmă să-mi realizez planul.

Nu au trecut cinci minute după venirea noastră la casa Buescului şi auzim două detunături de puşti, şi apoi foc de rânduri. Am socotit că Odobescu au devenit stăpân pe situaţie şi ţara este scăpată de crai, căci cunoşteam laşitatea lor.

Eu tremuram de nerăbdare şi disputam cu Mariţa să mă lase să mă duc la palat, care cu lăcrămi mă ruga să nu mă duc. Când, iată, vine Iancu Ruset[105] cu Nicu Manu de la palat şi asemenea se opunea voinţei mele de a mă mai duce, încredinţându-mă că Solomon s-au retras cu oştirea la cazarmă în urma unui ordin ce au priimit de la Odobescu şi că planul meu ar fi fără niciun efect, daca nu fatal. (În puţine cuvinte voi descri istoricul întâmplării acelor momente.)

Revoluţionarii, după ce au proclamat pe Odobescu prezident şi cârmuitor <la> afacerile statului, l-au rugat să ordone oştirii a se retrage. Odobescu au chemat pe Solomon şi i-au zis să se retragă cu oştirea în dosul palatului, la aripa dreaptă, unde era o uliţă foarte strâmtă, şi să aştepte acolo până ce va priimi ordinul său de ceea ce are a face. Apoi s-au urcat în palat. Revoluţionarii, văzându-l izolat, l-au amerinţat cu pistoale, cu cuţite să-l omoare îndată, daca nu va da ordin în scris lui Solomon să se retragă cu oştirea la cazarmă.

Odobescu, văzându-se cu o mulţime de stilete în pieptul său, au scris şi l-au iscălit ordinul. În intervalul celor petrecute în palat, un unterofiţer Davidescu, din regimentul al III-lea, trecut în tabăra revoluţionarilor, au tras cu puşca pe fereastra palatului în Solomon, însă au împuşcat un soldat în mână, care era alături cu Solomon. (Soldatul s-au vindecat şi au fost bine recompensat.) Atunci Solomon au comandat „foc de divizion în sus”, cu scop de a-i speria numai. Răsculaţii, văzând că nu cade niciunul dintr-înşii, au luat mai mult curaj. După aceasta Solomon îndată au comandat „foc de rânduri în carne” şi într-o clipă au căzut nouă morţi şi unsprezece răniţi. Văzând rebelii că nu este glumă, s-au răspândit fugind toţi în toate părţile, încât nu i-ar fi prins nici cu calul. Încă cinci minute să fi mai prelungit focul şi eram stăpâni pe situaţie, însă din nenorocire Solomon îndată ce au priimit ordinul Odobescului s-au retras la cazarmă cu oştirea. Pe Odobescu, după ce au iscălit ordinul, l-au arestuit.

După ce s-au retras soldaţii, o grupă de rebeli având în cap vreo câţiva coconaşi, precum Iancu Bălăceanu[106], Dadu Filipescu[107], fiul lui Iordache Filipescu, locotenent în oştire, feciorii lui Iordache Florescu[108] (afară din Iancu Florescu, care era foarte cuminte), Cantacuzineştii[109] lui Costache Cantacuzino, Miltiad Costiescu, unterofiţer la pompieri, şi alţii mulţi, căutându-mă acasă şi negăsindu-mă, coconaşii striga să dea foc casei „ca să iasă”, însă un ţigan rob anume Dumitru m-au trădat, spuindu-le că sunt peste drum, la Buescu. Unii au sărit peste zidul împrejmuirii şi au deschis porţile, de au intrat mulţimea. Sluga lui Nicu Manu intră speriat în camera care eram cu Mariţa şi ne spune că „revoluţionarii au intrat în curte şi vin cu topoarele să omoare pe domnul, dar veniţi

curând, să vă ascunz”. Mariţa în zăpăceala aceea au aruncat batista cu banii în sobă, feciorul au văzut şi, după ce au băgat pe Mariţa în una din camerile după galerie, mai pe urmă s-au întors şi au furat banii, iar pe mine m-au dus la scara podului şi mi-a zis să mă urc sus. Era o scară lungă, dar foarte strîmtă, încât nu încăpea decât un om. M-am urcat în capul scării de sus şi cu carabina în mână stam la meterez. Oamenii curţii i-au ghidat drept la acea scară, care viind îmi ziseră: „În numele legii eşti arestuit!” Le-am răspuns că „jos nu mă dau şi să nu îndrăznească vreunul să se urce pe scară, că sloboz carabina într-înşii”. În fine, după mai multe încredinţări prin jurăminte care mi-a făcut că nu mă va atinge nimeni şi nici carabina vor cere-o, m-am coborât jos, ţiindu-i la distanţie de cinci, şase paşi, şi am intrat în salon. Atunci ei numaidecât au pus santinele la uşi şi la scară.

Către seară au venit şeful guardiştilor, Aristia[110] (pân-atunci un zmintit profesor de declamaţii teatrale), şi cu unul Apoloni, armaţi pân-în dinţi şi împănaţi cu pene la pălării. Mi-a zis că au ordinul guvernului să mă ducă la palat, unde sunt arestuiţi şi ceilalţi doi, adică Odobescu şi Solomon. Am plecat cu dânşii şi vreo câţiva crai de uliţă armaţi cu puşti, trecând pe la locuinţa lui Costache Creţulescu[111], care şedea peste drum de casa Buesculuі, în casele lui Ioniţă Cârcimaru, dasupra Cişmelii roşii[112], în răspântie. Am rugat pe paznici să intrăm puţin la Creţulescu, ca să-i zic două vorbe. Paznicii au priimit. Urcându-mă sus, am rugat pe vară-mea Luţa (Creţulescu nu era acasă) să-mi dea o cameră să şez, căci nu aş voi să merg la palat. Paznicii, auzind că voiesc a rămânea acolo, au repetat că au ordin să mă ducă la palat. Le-am răspuns că „pe câtă vreme ţiu carabina în mâini, trebuie să

predomineze voinţa mea, iar nu a crailor”, şi am întrat în cameră. Apoi au lăsat pe Apoloni cu guardienii să mă păzească, iar Aristia s-au dus să arate guvernului. Se înţelege că guvernul au consimţit, căci seara au venit Aristia şi au aşezat santinele de pază: două la uşă de guardieni, patru santinele de soldaţi-pompieri la capetele scării de sus şi de jos, două santinele tot de pompieri la poartă, iar împrejurul casei, la fieşcare fereastră, santinele tot de guardieni. În cameră la mine în toate nopţile mă păzea câte o căpetenie a rebelilor armat şi care se schimba în fieşcare seară, precum Golescu Chioru[113], Apoloni, Pereţii[114] şi alţii.

Era straşnic interzis de a intra cinevaşi la mine, nevasta sau copiii, nici chiar Creţulescu, stăpânul casei. Mâncarea îmi trimitea vară-mea prin guardieni. Zece zile cât am fost acolo arestuit, noaptea mă culcam îmbrăcat, pe o canapea, cu carabina lângă mine şi cu amorsa la dânsa, căci fieşcare din acei care venea să mă păzească noaptea îmi amerinţa viaţa, zicându-mi că au ordinul guvernului că daca soldaţii de la cazarmă vor veni să ne libereze, paznicii să ne omoare şi să ne arunce pe fereastră ca să se linişteasică poporul. Prin urmare, din moment în moment aşteptam să fiu asasinat şi câte alte asemenea lovituri morale nu sufeream...

Într-o seară, şezând răsturnat pe o canapea, citeam pe o carte, când mă pomenesc că intră în cameră un spânzurat de guardist beat mort şi cu puşca în mână. Îl întreb ce pofteşte, îmi răspunde: „Eu sunt Stoica pânzaru şi sunt orânduit de caraulă să te păzesc”. Întrerupându-l, îi zic: „Dar eşti orânduit să mă păzeşti afară, dar să nu întri în cameră la mine, şi poftim de ieşi afară!” Îmi zice: „Hei, f...-l-aş! Lasă că ştiu eu! Dar am venit că avem o socoteală amândoi. Ia spune-mi, de ce

ai împuşcat pe frate-meu alaltăieri, la palat, şi pe mine m-au lovit soldaţii cu spanga în picior?” Zicând acestea cu puşca întinsă spre mine, au scos o amorsă să puie la puşcă. Deodată am sărit asupră-i şi cu o mână i-am apucat puşca şi cu ceailaltă l-am apucat de gât şi l-am trântit la pământ, puindu-i piciorul în piept. Am strigat la santinele să vie să-l dea afară, pe care l-au şi scos, iar el striga că mi-o va plăti… Seara, mai târziu, au venit Florescu a lui Iordache să mă păzească pân-a doua zi, şi spuindu-i ceea ce mi se întâmplase cu un ceas mai nainte, el îmi răspunde că „se putea întâmpla orice, căci sărmanul popor suferă de un secol tiraniile boierilor” şi alte multe fleacuri, care nu merită să le descriu.

A doua zi am scris un bilet lui Tell prin care îl rugam să vie să mă vază, căci am să-l rog cevaşi. Viind Tell, care se numise el însuşi general[115] (în derâderea oştirii, care zicea că „s-au culcat maior şi s-au sculat general”), l-am rugat să mă sloboază de la arest, cu promisiune de a trece a doua zi peste graniţă. Îmi zise că cu toată amiciţia şi afecţia ce îmi păstrează nu mă poate slobozi până nu voi fi judecat, şi să fiu sigur că voi fi achitat, căci totuşi trebuie să se dea o satisfacţie poporului suveran, care o reclamă pentru omorurile care s-au săvârşit la palat. Apoi l-am rugat să grăbească darea în judecată daca nu se poate altfel, căci sub un asemenea arest riguros mă demoralizez cu desăvârşire. Al 2-lea l-am rugat să dea ordin ca să fie slobozi nevasta şi copiii să vie să mă vază şi al 3-lea să <mă> poci duce în cameră la Creţulescu sau să vie dânsul la mine. Pentru aceste din urmă mi-a promis.

Rigoarea păzii nu s-au slăbit întru nimic. Toată ziua răspântia era plină de curioşi, mai cu osebire de săteni care venea în oraş <şi> căsca gura toată ziua pe la ferestre ca să mă

vază. Auzeam calificându-mă în uliţă de trădător, vânzător, vândut muscalilor, tâlhar şi altele. Chiar din amicii mei striga: „Să-i verse maţele trădătorului!” Daca mă încercam uneori să mă uit pe fereastră ca să-i văz, guardiştii întindea puşca şi mă lua la ochi, iar căpeteniile lor striga: „Dă-i foc câinelui!” şi alte înjurii.

După nouă zile de arest, în a zecea zi mă luase Creţulescu pe răspunderea sa şi trecusem în cameră la dânsul să prânzim cu toţii. Tocmai când ne puneam la masă, auzim strigând în uliţă: „La arme! La arme, fraţilor!” Ne uităm pe fereastră, vedem pe un ofiţer Zalic[116] (fiu vitreg a lui Eliad): cu droşca de birjă încărcată de puşti, împărţea la popor. Am socotit că s-au revoltat soldaţii de la cazarmă şi că răsculaţii vin să ne omoare.

După ce au distribuit armele, au intrat Zalic în casă, zicându-mi că are ordinul guvernului să mă ducă la palat, unde voi fi întrodus înaintea tribunalului ostăşesc ca să fiu judecat împreună cu şefii mei. Creţulescu l-au poftit să şază puţin, până vom prânzi. Eu am renunţat la mâncare şi am rugat pe ofiţer să trimiţă să aducă o birjă ca să mergem. El îmi zise că are ordin să mă ducă pe jos, între puşti. Atunci Creţulescu îi zise: „Domnule, îmi place să crez că guvernul nu poate împinge lucrurile până la exageraţii. Aşadar, du-te dumneata de arată guvernului că îl voi aduce eu la palat”. Ofiţerul i-au zis: „Prea bine, domnule, aşadar vom merge câteşitrei într-o birjă”. Apoi ne-am pus cu toţii <în droşcă> şi am plecat la palat escortat de o mulţime de guardişti pe jos, pe amândouă laturele droştii, şi cu gura puştilor întoarse spre mine. Birjarul era poruncit să meargă la pas, ca să se zgâiască lumea la mine. Ar fi socotit cinevaşi că conduc un alt Samson.

Ajungând la palat, ofiţerul de serviţiu m-au invitat într-o cameră unde era aşezate deja santinele. Alături cu camera mea era arestuit colonelul Solomon, cu care am ţinut o scurtă conversaţie. Apoi intrând ofiţerul de serviţiu, l-am rugat să mă conducă în cameră la Pleşoianu. (Pleşoianu servise în batalionul meu din regimentul I vreo zece ani. Pe acesta îl înălţase revoluţionarii din căpitan la gradul de colonel.) Întrodus în camera Pleşoianului (dânsul lipsea de acasă), am rugat pe ofiţer să trimiţă un soldat la mine acasă să-mi aducă nişte lucruri <despre> care voi scri. Am scris nevestei mele să-mi trimiţă o saltea şi o pernă de piele cu soldatul, care le aveam pentru drum, adăogând ofiţerului că voi rămânea acolo să aştept pe Pleşoianu şi, daca voieşte, să-mi puie santinelă la uşă, care s-au şi făcut. Aducându-mi salteaua am aşternut-o pe scânduri şi m-am culcat.

Viind Pleşoianu s-au deconsertat văzându-mă în cameră la dânsul, carele cu multă delicateţă mi-a observat că nu putem locui împreună fără a se compromite în faţa poporului şi a guvernului. Şi eu din parte-mi, iarăşi cu multă curtenire, i-am arătat că nu mă voi separa de dânsul până ce nu se va săvârşi judecata. În fine, de voie, de nevoie s-au înduplecat şi m-au priimit să şez acolo, apoi au dat ordin de au înlocuit santinela printr-un soldat fără puşcă. Acolo vedeam toate machinaţiile, fabricaţiile şi uneltirile de minciuni cu care înşela credulul şi ignorentul popor, şi cum inducea în eroare Europa întreagă o mână de crai deznădăjduiţi, făcându-o să crează că această răsculare au fost o adevărată manifestaţie a poporului rumân contra tiraniei aristocratice.

Acolo m-am încredinţat, de la Pleşoianu şi de la alţii, de deciziunea care luase guvernul în privinţa noastră a doua zi

după omorurile de la palat, ca să facem amendă onorabilă, adică Odobescu, Solomon şi eu să mergem după convoiul morţilor până la cimitir desculţi, cu capetele goale şi îmbrăcaţi în cămăşi negre, cătrănite. Dar graţie lui Costache Creţulescu, că s-au luptat din toate puterile lui, au rămas deciziunea de a <nu> se efectua, căci de s-ar fi realizat, negreşit că în ziua aceea am fi fost omorâţi, sfâşiaţi de către ţigani şi ovrei sau chiar de către desculţii noştri.

Acolo am aflat, de la dânşii, că Solomon, care nu mâncase de trei zile şi în agitaţie şi fermentaţie continuă în luna lui iulie, au cerut puţintică apă, căci murea omul de sete, în loc de apă l-au adăpat cu pi... Aceasta mi-a mărturisit-o şi însuşi Solomon, cu jurământ. Acolo am auzit într-o seară pe popa Şapcă, în săliţa dinafara uşii de la camera lui Pleşoianu, sfătuind pe ofiţerul Enache Dimitriu ca să se cureţe cu un ceas mai nainte de noi, să ne puie otravă în apă, căci altfel o să aducem în ţară turcii şi muscalii. (Popa nu ştia că sunt în cameră.) De atunci nu mai beam apă până nu vedeam pe Pleşoianu bând. (Iată falşa morală şi libertatea conştiinţei care o propaga...)

În seara care m-au adus subt arest la Vornicie, au venit procurorul (auditorul) tribunalului ostăşesc, căpitan Ciocârdia[117], şi m-au vestit că la 2 ore după miezul nopţii să fiu pregătit, căci este să ne înfăţişăm câteşitrei arestaţii înaintea tribunalului. L-am întrebat „de ce pe acea vreme, când sunt orele de odihnă chiar ale arestanţilor?" Mi-a răspuns că „să nu ne vază poporul şi să se irite asupra noastră".

La 2 ore au venit ofiţerul de serviţiu şi m-au sculat. M-am gătit şi l-am urmat. De la uşile arestuiţilor şi până la camera

tribunalului era două rânduri (şireaguri) de soldaţi cu puştile la mână, pântre care au trebuit să trecem. Tribunalul se compunea de şapte ofiţeri, sub preşedenţia Pleşoianului.

Mai întâi au voit să facă procesul-verbal al Odobescului. Odobescu i-au întrebat: „Cine sunteţi dumneavoastră?" Pleşoianu îi zise: „Domnule polcovnic, vă aflaţi în faţa unui tribunal ostăşesc şi eşti acuzat şi inculpat pentru omorurile care s-au săvârşit la palat, şi prin urmare vă somez în numele legii ca să arătaţi orice cuvinte veţi avea pentru a domniei voastre disculpare". „Domnule, îi răspunse Odobescu, nu voi arăta nimic, căci ca să mă judece pe mine, urmează, după legile ostăşeşti, ca judecătorii să fie generali sau cel puţin polcovnici mai vechi decât mine!" Pleşoianu îi zise: „Îmi pare rău, domnule polcovnic, că veţi fi osândit fără a vă justifica, căci suveranitatea poporului aşteaptă cu nerăbdare sentinţa domniei voastre". La aceste zise, Odobescu le răspunse cu un ton imperios: „Ş-apoi ştiţi, domnilor, că eu sunt polcovnicul Odobescu din Regimentul Aktîrţki de husari ai Majestăţii sale împăratul tutulor Rusiilor, şi rămas aici în ţară cu congediu ilimitat pentru învăţătura oştirii rumâne, şi mai mult nu voi răspunde nimic!" Şi au şezut pe scaun.

După aceasta tribunalul au început să facă procesul-verbal colonelului Solomon, carele au rămas neterminat, căci începuse să se facă ziuă şi ne-au întors pe fieşcare în camera sa.

A doua noapte, tot la ceasul indicat mai sus, au înfăţişat numai pe colonelul Solomon şi pe mine. După săvârşirea proceselor-verbale, la amândoi ni s-au zis că în noaptea viitoare ne va chema ca să auzim sentinţa, dar nu au apucat nici să o termine, nici să o execute. (Voi lăsa pentru un

moment istoricul meu, ca să arăt atitudinea care au luat Rusia în faţa ţării, despre calamităţile care ne amerinţa.)

Comisarul rus, generalul Duhamel, după ce au văzut steagurile revoluţiei pe uliţele Bucureştiului, au plecat la Galaţi, unde au staţionat ca să observe cele ce se petrecea în ţară.

Îndată ce s-au înştiinţat despre omorul de la palat şi arestarea noastră, au trimis un curier în Basarabia, unde staţiona corpul al V-lea de oştire, scriind şefului corpului, general-„lieutenant” Gerstenzweig[118], ca să treacă îndată cu oştirea în prinţipate, fiindcă războelul ţivil ia proporţii grave.

La 28 iunie, generalul Gerstenzweig au trecut în Moldova cu cincizeci de mii de oştire şi văzând că domneşte cea mai mare linişte, s-au întors înapoi cu oştirea. (Demonstraţia generalului Gerstenzweig au făcut ca guvernul nostru revoluţionar să fugă.) Această retragere a lui Gerstenzweig au comunicat-o generalul Duhamel împăratului, carele au dat ordin ca să se ia îndată corpul al V-lea numitului general şi să <se> dea generalului Lüders[119], iar Gerstenzweig să vie la Petersburg să se justifice. Pe de altă parte, guvernul de <la> San Petersburg au scris Porţii să bage şi dânsa oştire în ţară.

Generalul Gerstenzweig după ce au predat corpul al V-lea lui Lüders s-au împuşcat, căci ştia ce îl aşteaptă la Petersburg. (Să reviu acum iarăşi la istoricul meu.)

La 29 iunie, Costache Berlicoco[120], care era prefect al Poliţiei, au făcut cunoscut guvernului că au intrat ruşii în ţară şi că această ştiinţă o are de la consolul englez Colquhoun[121], care au priimit astă-noapte un curier de la Iaşi. Eliad au şi fugit îndată în Mahalaua armenească[122] ca să se ascunză, Magheru au fugit peste Olt, Tell, Pleşoianu şi alţii îşi lega

geamantanele, pregătindu-se să fugă spre Târgovişte cu acele două companii răsculate (a 5-lea şi a 6-lea din regimentul I). Ceilalţi rebeli era într-o zăpăceală şi fierbere supremă.

Pe la orele 2 după-amiazăzi, aflând târgul despre trecera ruşilor în Moldova, au început a se aduna la palat strigând şi vociferând asupra guvernului că au compromis ţara, şi acum îi lasă în iataganul turcului şi suliţa muscalului, şi să nu-i lase pe trădători să plece, ci să-i închiză şi să-i dea în mâna turcului... „Jos guvernul trădător!" Tell au ieşit în balconul palatului ca să linişteascâ poporul, ţiindu-le un discurs care le zicea: „Fraţilor! Ne-au venit ştire că muscalii au călcat pământul Rumâniei, de aceea ne-am hotărât să ne tragem cu oştirea la munte şi să luăm defensivă, şi ne vom bate cu dânşii până îi vom sili să se retragă din Rumânia liberă! Europa toată este sprijinul nostru!" La aceste cuvinte, strigările şi înjuriile poporului se înmulţea. „Jos guvernul trădător!" Atunci Tell au împănat intrările palatului cu <o> companie de răsculaţi, şi ceailaltă sta gata subt arme. Eu, văzând această înverşunare a poporului şi îngrijindu-mă că asupra fugii lor poate să se năpustească poporul pe dânşii sau chiar acele două companii răsculate care le silea să plece cu dânşii, sau poate batalioanele din cazarmă de vor afla de dezertarea lor să vie să ne scape de subt arest şi să înceapă un măcel teribil, căci tot oraşul era în mare fierbere, văzând poziţia mea critică acolo, am cumpărat un soldat cu un galben şi l-am trimis la Mariţa cu un bilet prin care îi scriam să-mi trimiţă îndată pe cumnatul meu Mihalache. Carele viind, l-am rugat să-mi tocmească o birjă pentru noaptea aceea să stea în fundul curţii palatului şi să-mi aducă numărul ei, şi să-i zică

birjarului că numai cu acela care îl va striga pe număr să meargă. Acestea s-au şi făcut.

Pe la orele 10 seara şedeam singur în camera Pleşoianului, absorbit în gânduri cum m-aş putea strecura prin două rânduri de santinele cu soldaţi rebeli, când deodată se deschide uşa şi intră ofiţerul Paraschivescu[123] supranumit Moşoiu, în desperaţia cea mai mare şi cu lăcrămile în ochi. Venise să mă roage să-l consiliez ce să facă, căci guvernul au dat ordin să-l însoţească cu companiile răsculate în care aparţine şi că el nu voieşte să se ducă, căci prevede ce soartă îl aşteaptă. Îl întreb: „Poci dumneata să mă scoţi prin santinele şi să mergi cu mine? Şi apoi nu te vei teme de nimic!” „Dar, domnule maior, îmi zice, poci foarte lesne, fiindcă sunt de serviţiu.” „Dar să mergem şi să nu pierdem vreme!” Santinelei mele de la uşă i-au zis: „Rămâi tu aici, fiindcă conduc eu pe domnul maior”. Ajungând la santinelele de la scara de din dos le-au dat parola (lozinca) şi am trecut. Eu, cu toate că faţa îmi era acoperită cu gulerul mantalei, însă totuşi m-au cunoscut soldaţii, căci îi auzii strigând: „Să trăieşti, dom’ maior! Unde ne laşi cu hoţii aceştia care ne-au înşelat?” „Tăceţi, băieţi, le zisei, că peste un ceas voi fi cu voi şi nu veţi avea a vă teme de nimeni când voi fi între voi!” Apoi Paraschivescul au strigat numărul birjei şi am fugit împreună pe uliţă, pe din dosul palatului.

Am venit acasă, am intrat în camera copiilor, întreb „unde este Mariţa?” Îmi spune guvernanta că „este peste drum, la nenea Pană Buescu”. Copiii dormea. I-am sărutat şi am plecat, luând de acasă o pereche pistoale. M-am dus la nenea Pană. Acolo am găsit pe Mariţa, familia lui Iancu Grădişteanu[124], a lui Iancu Gigârtu[125] şi alţii mai mulţi. Toţi aştepta înmărmuriţi

momentul unei catastrofe, adică vreun încendiu <al> oraşului sau vreo pleaşcă.

Văzându-mă pe mine în mijlocul lor s-au bucurat cu deosebire că am scăpat, apoi, după o scurtă conversaţie, m-au sfătuit să mă duc la Grigore Grădişteanu[126] să rămâi în noaptea aceea, până să fugă guvernul, căci dânsul are vreo zece arnăuţi armaţi şi tocmiţi să-i păzească casa, ceea ce am şi făcut.

Mergând până la poarta Grădişteanului, am desfăcut birja plătindu-i să ducă şi pe Paraschivescu acasă la dânsul, mulţumindu-i şi urându-i „seară bună”. Am intrat în curte. Mă uit pe fereastră şi văz mai multe mese de cărţi la care juca boierii. Am trimis un fecior înăuntru şi au chemat pe Nicu Manu, coleg de arme, amic intim al meu şi ginere al Grădişteanului. Văzându-mă, Nicu m-au luat şi am intrat în salon amândoi. Am stins lumânările şi l-am pus pe scurt în curentul întâmplărilor. Îmi zice: „Mă duc să chem pe socrul meu”, făgăduindu-mi discreţia. Viind Grigore Grădişteanu şi după o scurtă convorbire, s-au hotărât să mă duc cu Nicu Manu să mă ascunz în casa vătafului de curte al său până a doua zi, căci când am intrat în curte poate să mă fi văzut cinevaşi din oamenii curţii şi să mă compromită atât pe mine, cât şi pe dânşii. Am priimit sfătuirea Grădişteanului, însă am zis în mine: „Iată laşitatea boierilor şi pentru care mă jertfesc ca să nu se urce craii şi ciocoii peste ruinele lor”, aducându-mi aminte de maximul filosofului elen care zice: δρυός πεσούσης πας ανήρ ξυλεύεται[127].

M-am dus cu Nicu Manu şi cu vătaful la casa sa. Era o singură cameră, foarte mică, situată în Piaţa Amzii, în apropiere de Grădişteanu. M-am închis într-însa, neavând nici

lumânare în cameră, numai o lampă de noapte ardea atârnată în părete. M-am trântit în pat, veghind pân-a doua zi.

A doua zi, 29 iunie, foarte de dimineaţă, au venit Iancu Gigârtu cu caleaşca şi m-au luat de acolo, spuindu-mi că guvernul au fugit în noaptea aceea, şi vornicul Manolache Băleanu au luat cârma guvernului, şi Odobescu au reluat Ministerul de Războel. Patrule de soldaţi se înţesează pe uliţe şi craii stau morţi, la pământ.

Am venit acasă, şi în ziua aceea nu am ieşit afară din casă, fiind obosit moraliceşte şi fiziceşte.

În oraş domina liniştea cea mai complectă. A doua zi, la 30 iunie, m-am dus la cazarmă. Ofiţerii şi camarazii mei m-au priimit cu cordialitate, iar soldaţii cu o vie mulţumire şi bucurie. Am vizitat şi acele două companii răsculate din regimentul I, şi care le comandasem atâţia ani. Erau înmărmuriţi de frică. Le-am vorbit cu multă amabilitate, promiţându-le că „voi stărui din toate puterile mele pe lângă şeful oştirii, colonelul Odobescu, spre a le obţine iertarea şi sper, ba încă sunt convins că voi dobândi-o”. Din parte-le, asemenea mi-a promis o supunere oarbă şefilor lor celor vechi şi, daca vreunul dintr-înşii <voi auzi> că s-au lăsat a se mai amăgi de crai, pe acela să-l împuşte ca pe un câine şi trădător. Am arătat polcovnicului Odobescu langajul care am ţinut cu dânşii şi mi-a mulţumit, zicând că bine am făcut şi le acordă iertarea.

Colonelul Solomon era preocupat grozav arestuind în dreapta, în stânga, pe unii dându-i sub judecată, pe alţii amerinţându-i cu moartea. În fine viind Odobescu şi văzând atâtea percheziţii din partea polcovnicului Solomon, îi zice: „Domnule, te rog eu, ministrul de războel, să dăm iertare

generală! Toţi am greşit, toţi am suferit, au fost o zăpăcire obştească”. Polcovnicul Solomon vrând-nevrând au consimţit. Aceasta au produs o bucurie obştească în toată oştirea.

De la cazarmă am plecat cu Odobescu. Pe drum l-am rugat să-mi acorde voie să mă duc peste graniţă, pentru că simţ neapărată trebuinţă să respir, fiind demoralizat cu desăvârşire de politica zilei. Au priimit cu mulţumire şi mi-a zis să mă duc a doua zi la dejurstvă (minister) ca să-mi facă ordinul.

La 1 iulie m-am dus la dejurstvă. Odobescu, văzându-mă, au zis polcovnicului Voinescu să facă un ordin prin care mi se acordă voie de două luni a merge peste graniţă la apele minerale, pentru căutarea sănătăţii. În momentul când prezenta ordinul Odobescului să-l subscrie, întră un unterofiţer în camera Odobescului, zicând: „Să trăieşti, domnule polcovnice! Domnul praporcic Deivos[128] au ardicat steagul revoluţiei în târg, pe piaţa puşcăriei[129]!” Odobescu au strigat îndată pe şefii de secsie şi le-au ordonat să facă îndată pricazanii (ordin de zi) la artilerie, cavalerie şi la toate comenzile, precum şi la toţi domnii ştab- şi ober-ofiţeri aflaţi în garnizon, să se adune fără minut zăbavă la cazarma de la Mihai Vodă, unde se vor concentra. „A, crailor, zise, vă voi învăţa eu acum! Nu va rămânea piatră peste piatră!” Apoi întorcându-se către mine, îmi zise: „Voieşti să te duci? Să subscriu ordinul?” I-am răspuns că „acum nu mă duc, căci voiesc să-mi răzbun şi eu asupra crailor”. „Atunci, îmi zise, du-te dar la cazarmă şi spune polcovnicului Solomon să găsesc toată oştirea aşezată în coloane, cu toată amuniţia în curtea cazarmii, căci peste două ore viu şi eu la cazarmă. Şi

dumneavoastră, ştab-ofiţerii (ofiţerii superiori), să vă aveţi caii de călărie în cazarmă, pentru orice evantualitate.”

M-am dus acasă, am promis Mariţii că îndată ce voi ajunge la cazarmă îi voi trimite un unterofiţer cu trei soldaţi să păzească casa, apoi am încălecat pe cal şi m-am dus la cazarmă.

La 12 ore toată oştirea din garnizon era concentrată în cazarmă. La o oră şi jumătate după-amiază, viind Odobescu au trecut pe dinaintea trupelor. Apoi au chemat pe căpitan Viespescu[130], casierul regimentului al III-lea, şi dându-i o cfitanţie i-au zis: „Du-te cu aceasta la Hillel[131] bancherul şi priimeşti cinci mii de galbeni pentru trebuinţa oştirii, şi luând o căruţă de birjă să-i aduci încoace. Poci să iei cu dumneata şi doi soldaţi, şi să vii mai curând”. Apoi au chemat pe şefii diferitelor comenzi şi le-au zis să fie gata, „căci peste o oră vom pleca”. Eu l-am întrebat: „Unde o să mergem?” Îmi răspunse zâmbind: „Ori la munte, ori la baltă”.

Pe dinafara cazarmii, jur-împrejur burghezia şi poporul din ce în ce se înmulţea, fără a cuteza să intre în cazarmă.

Între orele 4 şi 5 au dat semnalul plecării şi am plecat „tambour battant”. Odobescu în capul oştirii mergea pe jos şi un soldat îi ducea calul. Burghezia şi poporul cu capetele goale şi cu mâinile încruţişate au ieşit înaintea Odobesculuí, rugându-l cu lăcrămile în ochi, ba unii şi în genuche, să nu părăsească oraşul, căci sunt amerinţaţi de pradă, de foc, ba chiar şi de vărsare de sânge. Atunci Odobescu, poprind oştirea, le-au zis: „Domnilor, eu mă întorc numai atunci când îmi veţi promite că veţi astâmpăra nebunii să nu mai umble în grupe, cu steagurile pe uliţe. Căci de vor mai urma, apoi voi scoate oştirea pe uliţe şi odată săbiile trase, nu voi mai putea

înfrâna furia soldaţilor. Şi vă încredinţez că nu va rămânea piatră peste piatră”. Iar ei striga: „Făgăduim, părintele nostru! Părintele oraşului! Părintele ţării!” şi altele... Atunci Odobescu au comandat „la stânga împrejur” şi ne-am întors în cazarmă, dând ordin să se aşăze santinele împrejurul cazarmii şi să nu iasă, nici să intre nicio suflare fără ştirea şi voia sa. Peste vreo două ore Odobescu au priimit un bilet de la mitropolitul Neofit, prin care îl ruga să meargă la Preasfinţia sa.

Odobescu mergând la Mitropolie au găsit pe toţi boierii adunaţi acolo, care aflaseră că Odobescu are de gând să părăsească capitala. Mitropolitul şi boierii l-au rugat să nu lase oraşul, căci sunt amerinţaţi a fi victima vagabonzilor. Odobescu le-au răspuns că pe câtă vreme burghezia va ţinea promisiunea şi va intra în linişte, nu va părăsi oraşul; iar la dimpotrivă, se va vedea silit să se retragă, fiindcă compromite oştirea. Vreo câţiva din ofiţerii răsculaţi care nu intrase în cazarmă, aflându-se şi dânşii acolo, au zis: „Şi noi ne asosiem cu rugăciunile Preasfinţiei sale şi ale boierilor, şi vă rugăm, domnule polcovnic, să nu părăsiţi oraşul”. Odobescu le-a răspuns cu un ton marţial: „Domnilor, nu ştiţi ce cereţi, căci la cea mai mică abatere a dumneavoastră vă împuşc!”

Odobescu, întorcându-se la cazarmă, au rugat pe toţi ofiţerii să dormim cu toţii în cazarmă. I-au adus o saltea şi <o> pernă de piele, au aşternut-o pe prispa cazarmii şi s-au trântit acolo. Noi, ceilalţi ofiţeri superiori, am petrecut toată noaptea în canţelarie cu glume şi râsuri, până-a doua zi.

În noptea de la 2 iulie s-au întors guvernul revoluţionar, căci luase ştiinţă că muscalii s-au retras, după cum am arătat mai sus.

A doua zi, la 3 iulie, pe la 11 ore de dimineaţă, pe o căldură nesuferită, au venit Odobeasca[132] pe jos la cazarmă, acompaniată de popor, care au rămas afară din cazarmă, iar Odobeasca intrând s-au pus în genuche la Odobescu, rugându-l şi conjurându-l ca pentru dragostea dumneaei şi a copiilor săi să nu facă <vărsare de> sânge. Odobescu îi răspunse cu un ton marţial: „Furca, muiere, furca! Nu te amesteca în politică!” Odobeasca insistând a-l ruga şi a-l conjura, Odobescu s-au înfuriat şi luând şapca din cap au lovit-o cu dânsa, strigându-i: „Muiere îngrată! Tu ai voit să mă vezi în ocnă! Dar nu! Şi numai atunci mă voi linişti, când voi călca în sângele tău şi al copiilor tăi! Atunci voi fi fericit!” Odobeasca, cu capul plecat şi în extrema dezesperare şi ruşine, au plecat îndată însoţită iarăşi de popor, în strigătul de urale şi „să trăiască Odobeasca! Să trăiască Odobescu!” (Oştirea era încântată de atitudinea Odobescului şi aştepta cu nerăbdare momentul de a ne trimite în oraş, să punem vagabonzii la ordine.)

Pe la orele 2 după-amiază, polcovnicul Solomon au poftit pe Odobescu şi pe toţi ofiţerii superiori acasă la dânsul ca să mănânce, iar ofiţerilor subalterni le-au cerut scuze, că fiind camera mică nu încăpem toţi, dar li se va pune masa în cazarmă şi le va trimite bucate.

Odobescu au chemat pe căpitanul Iancu Scarlat Ghica[133], ex-adiutant al lui vodă Bibescu, şi l-au trimis înaintea poporului (care se adunase ca să taie podurile după Dâmboviţa, spre a nu putea oştirea să între în oraş), şi să le zică să se ţie de promisiunea care au dat-o, daca voiesc să mai trăiască în linişte! Apoi s-au orânduit patrule de cavalerie să se preumble de la cazarmă până la poarta <bisericii> lui Mihai

Vodă. După aceasta am plecat cu toţii la polcovnicul Solomon să prânzim.

La masă aflându-ne, ne-am pomenit iarăşi cu Odobeasca că vine să roage pe Odobescu să nu facă vărsare de sânge. Odobescu îi zise: „Te rog, Catinco, du-te acasă şi nu te mai amesteca în politică! Dar du-te până te rog!” Odobeasca au ieşit şi îndată ne-am pomenit că intră Iancu Câmpineanu[134] să roage pe Odobescu ca după ce se va scula de la masă să treacă amândoi într-o cameră, căci are să-i comunice un secret. Odobescu îi răspunse că dânsul nu are niciun secret pentru camarazii săi şi, daca are cevaşi să-i zică, să spuie acum. În fine, după ce ne-am sculat de la masă, Câmpineanu ne-au făcut semn cu ochiul şi am trecut în altă cameră. Odobescu ne întreabă: „Unde vă duceţi, domnilor?” I-am răspuns că „să aprindem sigările şi venim îndată”.

Eu şi cu colegul meu, maior Pandele Cerchez, ne-am lipit de uşă ca să auzim secretul dintre Odobescu şi Câmpineanu, şi numai atât am putut auzi de la Odobescu (carele avea un glas sonor, de soprano): „Nu, domnule! Nu mai intru în albia cu tărâţe, căci mă mănâncă porcii. Iar cât pentru vărsarea de sânge, îţi promit că nu voi face”. Atunci, lovindu-mă cu palma peste frunte, am zis colegului meu: „Cerchez, am pierdut toate iluziile că nu am luat congediu să plec din ţară. Îmi muşc mâinile. Să ţii minte că craii o să ne omoare...” Apoi au ieşit Câmpineanu satisfăcut şi cu zâmbetul pe buze, au luat pe Odobeasca şi au plecat. Noi ne-am dus la cazarmă cu toţii.

Peste vreo oră au venit Iancu Brătianu, unul din căpeteniile revoluţionarilor, şi închizându-se în cameră cu Odobescu, au şezut mai mult de o oră. Ce au vorbit nu s-au putut afla.

Peste două, trei ore au venit vreo câţiva gardişti trimişi de guvern ca să roage pe Odobescu să le sloboază vreo cinci sute de puşti din arsenal, ca să se împartă orăşenilor pentru paza oraşului. Odobescu pentru un moment au zis lui Solomon să le sloboază, carele au transmis ordinul. Oştirea însă, îndată ce au auzit aceasta, s-au revoltat, strigându-ne că: „Daca veţi da puşti crailor, aruncăm şi noi p-ale noastre! Ce voiţi domniile voastre? Să vă mai ia din mijlocul nostru? Aceasta nu se poate!” Odobescu, văzând murmure şi împotrivirea oştirii, au ieşit în curtea cazarmii, strigând: „Să nu se dea nicio puşcă nebunilor, căci nebunii şi copiii nu ştiu să umble cu arme!” Şi astfel s-au potolit soldaţii.

Pe dinafara cazarmii din ce în ce se înmulţea poporul desculţ. Se adunase poate la două, trei mii de oameni. Apoi auzim un pocnet de pistol care au fost semnal pentru dânşii, căci într-o clipă de ochi s-au năpustit pe uluţile cazarmii şi au dărâmat tot îngrădişul. Odobescu au dat ordin să bată toboşarii adunarea şi să se întocmească în coloane. Toată operaţia aceasta au fost făcută în două minute, şi oştirea era aşezată la locul ei, subt arme. Apoi au dat ordin să aprinză fitilurile tunurilor. Atunci o tăcere de moarte domina tot poporul şi nimeni nu cuteza să intre în cazarmă, numai un singur dascăl, Scarlat Turnavitu[135], se târa în brânci pe pământ şi se apropia de soldaţi, strigând: „Fraţilor, nu ne omorâţi, căci revoluţia am făcut-o pentru fericirea poporului şi eliberarea lui de sub robia tiranilor!” ş.a.t.

Soldaţii începuse să umple puştile fără comandă. Odobescu striga din toate puterile să nu le umple, dar nu-l mai asculta nimeni... Când deodată vedem că intră mitropolitul cu careta în cazarmă. Pe învelişul carâtei era Iancu Brătianu şi cu alţi

vagabonzi. Odobescu, cum au văzut pe mitropolitul, au comandat oştirii să se puie în genuche. Mitropolitul s-au dat jos din carâtă învestit cu omoforul mitropolitan, şi trecând pe dinaintea oştirii îi blagoslovea şi îi ruga să se înfrăţească cu poporul. Poporul încurajându-se au intrat în cazarmă, năbuşind oştirea cu sărutările. Paralizie complectă. Mitropolitul, Odobescu şi Brătianu s-au tras la o parte. Ce convorbire vor fi avut nu se ştie. (Această politică sau <mai> bine zis vânzare a Odobescului voi afla-o pe lumea ceailaltă...) Peste câteva minute văzui preoţii sfântului altar al Bisericii Ortodoxe călări pe tunuri. Între dânşii am cunoscut pe popa Ion sau Iosafat[136] (care se află acum preot al capelei române din Paris) şi pe popa Dionisie[137] (actualul episcop al Buzăului). După ce au ieşit din cazarmă mitropolitul, au luat craii tunurile şi le-au dus la palat, unde se restituise guvernul revoluţionar. Poporul au luat muzicile şi au plecat prin oraş strigând urale. Ofiţerii debandaseră şi fraterniza cu vagabonzii, devenind absoluţi.

După ce au deşertat poporul cazarma, polcovnicul Solomon au adunat soldaţii şi le-au zis să fie credincioşi şi supuşi şefilor, să nu asculte propagandele crailor, căci scopul acestora este să ia moşiile proprietarilor, să le dea rumânilor. Unii din soldaţi auzind acestea i-au zis: „Să trăieşti, domnule polcovnic! Daca ar fi aşa, nu ar fi treabă urâtă asta!" Eu, în aprinderea mea, i-am strigat: „Bravo, polcovnice! Frumos discurs le-ai ţinut!" şi luându-mi „adieu" de la colegul meu maiorul Pandele Cerchez şi de la doi căpitani, Costaforu şi Boboc, care în tot timpul au fost fideli disciplinei ostăşeşti, le-am <zis> că nu mai este nimic de făcut şi fieşcare să-şi caute de drum spre a-şi asigura viaţa, căci oştirea este cu

desăvârşire demoralizată, şi aceasta o datorăm şefului oştirii, polcovnicului Odobescu. Şi am plecat acasă.

A doua zi, 4 iulie, am zis nevestei să urmeze preparativele plecării, căci mă duc pentru un moment la Odobescu să-i spui că plec şi întorcându-mă, mă duc să închiriez care, să plecăm la Braşov. M-am îmbrăcat în haine ţivile şi am ieşit din casă, însă până a nu ajunge la Odobescu am intrat pentru un minut la soacri-mea, ca să o întreb daca merg şi dumnealor cu noi, adică şi cumnaţii mei cu familiile. Acolo am găsit pe iuncării Apostol[138] şi Jean Arion[139], care mi-a zis că au venit într-adins ca să spuie soră-si şi cumnată-mi Elizii să mă prevestească cât mai îngrab că guvernul au dat ordine gardiştilor să mă prinză şi <să> mă ducă la palat, şi că pe Odobescu şi Solomon i-au arestat, şi casele lor sunt înconjurate de o mulţime de popor.

Cât am şezut acolo, în mai puţin de o oră curgea ca ploaia biletele după la amici şi cunoscuţi, altele anonime, ca să mă ascunz la minut, căci mă caută să mă omoare, fiindcă guvernul au permis poporului să-şi răzbune asupra unui trădător.

Eu, văzând acestea, am scris nevestei un bilet prin care o anunţam că mă duc la agentul austriac Timoni[140] unde voi sta retras, şi să fie fără grijă. Apoi ducându-mă la agentul, l-am rugat să-mi dea ospitalitate, fiindu-mi viaţa amerinţată. Însă cu toată amiciţia ce fusese între noi, mi-a refuzat această ospitalitate, pentru cuvântul că în caz de a se călca Agenţia de către popor, poate să dea prilej de un conflict sau de un „casus belli” între Austria şi Ţara Rumânească, dar mă consiliază să mă duc la Colquhoun, consulul englez, şi, ca să nu mă expui ieşind pe uliţe ca să mă duc pân-acolo, au dat ordin de au pus caii la caretă şi s-au îmbrăcat vizitiu, cu lacheul în uniformă

consulară de gală. Eu mi-am tuns mustăţile (fiindcă agentul le avea rase), i-am luat ochelarii şi i-am pus la ochi, şi m-am dus ca un agent la Colquhoun.

Cu consulul englez deşi nu aveam decât o simplă cunoştinţă, cerându-i ospitalitate mi-a răspuns că mă asigură pe onoare că mai lesne îl vor lua pe dânsul, dar pe mine niciodată din casa sa. Apoi l-am rugat să se ducă la Timoni, să-l roage să-mi dea un caporal austriac, şi la noapte să plecăm peste graniţă deghizaţi ca curieri austriaci.

Colquhoun s-au dus îndată la Timoni şi peste o oră s-au întors vociferând că este un mizerabil, neamţ fricos ca toţi nemţii, şi că i-au refuzat cererea. Dar daca voiesc, îmi zise Colquhoun, să mă trimiţă cu un curier englez chiar până la Viena. Mulţumindu-i, i-am zis că „o să mă gândesc ce este de făcut, căci mai întâi trebuie să mă întâlnesc cu nevasta ca să-i spui unde mă duc şi ce căpătâi am”.

Colquhoun locuia cu <o> demoazelă engleză, care trecea în lume de soră-sa. Orice ar fi fost, însă era bine-crescută şi foarte învăţată. Dânsa mă consola şi mă ancuraja, căci în adevăr mă demoralizasem ca un om osândit la moarte.

Pe la orele 10, 11 noaptea, Mariţa, luându-mi urma, au venit acolo şi mi-a zis că „tot este gata: carele sunt încărcate, pasportul scos şi mâine în ziuă să plecăm”. Apoi m-am înţeles cu Mariţa să mergem să dormim la clucerul Enache Arion, socrul cumnatului meu Nae, unde sunt mai multe familii acolo, şi a doua zi în ziuă să plecăm.

Am luat „seara bună” de la Colquhoun şi demoazelă, mulţumindu-le de priimirea cea ospitalieră care mi-a dat, şi am plecat la clucerul Arion, unde am găsit mai multe familii din rude, hotărâte să doarmă acolo. A doua zi m-am pus cu

doctorul Paciurea[141] într-o caleaşcă închisă şi am ieşit prin barieră[142] la Şoseaua Kiselev, unde m-am dat jos, aşteptând în pădăricea din dreapta până au sosit trăsurile şi am plecat cu toţii la Braşov. Era soacră-mea, Mihalache cumnatul meu cu familia, Nae cumnat cu familia, Costache Slătineanu cu familia, Ogrădeanu cu familia, Tudorache Gheorghiadis care ne conducea, ca unul ce era domiciliat în Braşov şi cunoscut de toţi acolo. Seara am ajuns la un sat Drăgăneşti, unde am şi rămas în noaptea aceea.

A doua zi continuând drumul, am ajuns la vama noastră. Acolo m-au trădat chirigiii către ofiţer, căci eu eram trecut în paşaport ca servitor. Ofiţerul grăniţii, „lieutenantul” Miculescu, îndată ce au aflat, mi-a trimis răspuns prin Tudorache Gheorghiadis să trec singur pe jos vama, ca când va veni să inspecteze trăsurile să nu mă găsească acolo, ca să nu îl compromit, pentru că au priimit aseară, prin ştafetă, ordin ţircular de la guvern că oriunde mă va găsi să mă puie în fiare şi să mă trimiţă la Bucureşti. Eu i-am mulţumit (tot prin Tudorache) pentru devotamentul său ostăşesc şi i-am promis că peste puţine zile va fi bine recompensat. Am trecut înainte pe jos şi am aşteptat trăsurile. Peste o săptămână ofiţerul au fost adus la Bucureşti supt arest şi pus supt o comisie de anchetă, la care comisie au tăgăduit că m-au văzut. (După întoarcerea mea în ţară, constant promisiunii, l-am recomandat şi l-au înălţat în rangul de căpitan, dându-i-se şi companie în regimentul al III-lea.)

Ajungând la vama austriacă, acolo era director un slavon, anume Vasici, ultrarevoluţionar şi în relaţie cu cei de la Bucureşti. Intrând în curtea vămii, tocmai vorbeam cu ai noştri zicându-le că „de voi scăpa şi de aici, apoi o să răsuflu”,

căci eram informat de acest director, când deodată mă pomenesc că mă conoaşte un neamţ, Zaides, fost casier la Teatrul din Bucureşti, şi mă strigă de departe, în limba germană: „Herr Maior, sein Sie will kommen!” (adică „Domnule maior, bine ai venit!”). Am pus mâna la gură, impuindu-i tăcere. Din norocire nu s-au băgat de seamă, şi am plecat înainte pe jos, până să ajungă trăsurile.

După ce m-au ajuns trăsurile, m-am urcat în căruţă şi am zis „am scăpat, şi acum voi dormi şi eu în linişte”, neştiind că era să trecem o a doilea vamă austriacă. Ajungând la cea de a doilea, am simţit mişcându-mă de picior. Mă deştept spăimântat, întreb: „Ce vrei?” Era un maior neamţ, finanţiar al vămii. Îmi zise rumâneşte: „Domnule maior, bine ai venit sănătos!” Văzându-mă iarăşi trădat, am băgat mâna în buzunar şi am scos vreo zece galbeni austriaceşti şi i-am pus în mână, prefăcându-mă că îi strâng mâna. Neamţul, văzându-se cu o sumă bunicică în mână, au început să-mi facă complimente până la pământ, urându-mi „călătorie bună”. L-am întrebat daca „mai este vreo vamă până la Braşov ca să-mi sperie somnul?” Mi-a răspuns că „nu mai este”, cerându-mi iertăciune că m-au deşteptat. Ajungând la Braşov, aici se termină suferinţele mele prin care am trecut cu sacrificiul vieţii mele, vrând să fiu credincios ostaş guvernului legitim şi apărător partitului ordinii şi al instituţiilor străbunilor mei! (Voi descri în prescurtare nenorocirile ce au adus pe sărmana ţară ştrengarii şi mitocanii, lăsând istoricilor a descri faptul „in extenso”.)

Poarta, după înţelegerea şi stăruinţa Rusiei care trâmbiţa la toate curţile Europei că o mână de vagabonzi streini au

răsturnat pe domn şi după dânsul toate instituţiile ţării sfâşiindu-se între dânşii şi pe lângă dânşii se varsă şi sânge nevinovat (făcând aluzie la cele întâmplate la palat la 19 iunie), au trimis pe Suleiman paşa[143] cu zece mii de oştire să intre în ţară, să restabileze ordina. Guvernul ştrengarilor îndată ce au aflat de sosirea lui Suleiman paşa la Rusciuk s-au dus înaintea turcului ca să convertească anarhia în linişte, făcându-l să crează că despre câte au iniţiat Rusia pe Poartă sunt intrigi şi născociri ale Rusiei cu scop de a acapara prinţipatele şi că ţara voieşte a se scutura de jugul protectoratului Rusiei şi să rămâie supusă şi credincioasă suzeranităţii Turciei. Şi, spre confirmarea acestora şi afecţia ce ţara are către dânsa, îi dă înapoi toate cetăţile şi serhaturile câte au luat Rusia în campania de la 1828 şi le-au dat rumânilor[144]. Şi numai în acest scop au fost ridicarea poporului pentru răsturnarea domnului, carele se făcuse instrument Rusiei ca să vânză ţara. Însă după abdicarea domnitorului şi proclamarea Constituţiei totul s-au liniştit în ţară şi au intrat în ordina legală, şi, spre a se încredinţa de toate acestea, îl roagă să intre în ţară fără oştire, căci intrând cu oştire va da prilej Rusiei, care este foarte probabil că şi dânsa (Rusia), ca curte protectrice, să bage oştire, şi iată un început de conflict sau de un „casus belli”. Turcul, prost şi credul, şi mai vârtos că îi venea la socoteală politica care o susţinea ştrengarii, la 30 iulie au intrat în Giurgiu Suleiman paşa, cumnatul sultanului Abdul-Medjid han, şi Omer paşa Renegatul[145], comandantul armiei turceşti, escortaţi de un escadron. Priimirea turcilor, atât la Giurgiu, cât şi la Bucureşti, au fost triumfală. De la Giurgiu până la Bucureşti sute de trăsuri acompania pe turci, mii de vagabonzi şi desculţi, şi

chiar sate întregi îl petrecea pe jos, strigând: „Să trăiască sultanul! Să trăiască Suleiman paşa!”, la bariera capitalei, arcuri de triumf cu inscripţia „Renaşterea Rumâniei”. Sosind la barieră au deshămat caii de poştie de la careta turcului şi mitocanii l-au tras cu mâinile până la palat, unde îl instalase. Seara, luminaţie în tot oraşul (mai mult de frică, decât de bunăvoie). A treilea zi după sosire i-au dat un bal popular la Şoseaua Kiselev. Între invitaţi, cavaleri şi dame din popor, juca şi ţiganii şi ţiganţele, căci îi emanţipase guvernul revoluţionar, luându-le câte două ruble de ţigan. (Aceşti bani i-au adunat şi mistuit un vagabond, anume Cesar Boliac[146].) În fine, cât au şezut turcul în Bucureşti l-au desfătat în ziafeturi, mese şi luminaţii. Turcul au rămas încântat de toate acestea şi au scris sultanului, relatând multa afecţie şi ataşament ce au găsit în poporul rumân pentru sultanul, şi tot într-o vreme îl roagă să recunoască faptul rumânilor şi să întărească locotenenţa domnească până va prezenta pe unul din membrii locotenenţii domneşti spre a-l întări de domn. (Turcul uitase Tractatul de la Andrianopol care l-au încheiat cu Rusia când era cu suliţa cazacului în coastă.)

Rusia, informându-se de toate acestea, au trimis pe generalul Duhamel la Constandinopol să stăruiască să retragă pe Suleiman paşa şi să orânduiască un alt comisar turc, carele să nu iasă din instrucţiile generalului Duhamel spre a restabili ordina, şi să intre cu oştirea turcească în ţară, care oştire o lăsase Suleiman paşa la Rusciuk. Iar în caz contrariu, să-i declare îndată războel retrăgându-se ambasada, căci nu va suferi niciodată o revoluţie la porţile Rusiei.

Ursul, care nu joacă decât de frică, pe de o parte au trimis ordin lui Suleiman paşa să se retragă fără zăbavă, iar pe de

alta au orânduit comisar pe Fuad[147] efendi, carele sosind împreună cu generalul Duhamel la Rusciuk au luat 25 de mii de oştire turcească care se concentrase acolo şi au intrat în ţară.

La 30 iulie au apărut manifestul împăratului Nicolae, prin care arăta Europei că o mână de streini perturbatori au răsturnat pe domnitorul ţării şi instituţiile ei, şi că Rusia, ca putere protectriţă, de acord cu Poarta, ca putere suzerană, vor băga oştire în prinţipate ca să restabileze ordina.

La 20 septemvrie au sosit oştirea turcească la marginea capitalei şi au campat la Cotroceni. A doua zi, la 21, au apărut în toată capitala proclamaţia lui Fuad efendi, carele în numele sultanului recomanda poporului rumân liniştea şi ordina pentru care au fost trimis. Tot într-o vreme, invita toate notabilităţile capitalei ca să se adune la lagărul de la Cotroceni, pentru o prealabilă înţelegere.

<La> 22 septemvrie, după proclamaţie şi invitaţia lui Fuad, unii din membrii guvernului care mai rămăsese în Bucureşti (căci cei mai mulţi fugise la sănătoasa) s-au abţinut de a se duce la Cotroceni, trimeţând o mulţime de ciocoi şi streini, precum ovrei, armeni, ţigani, şi o mulţime de săteni din satele dup-împrejurul Bucureştilor cu preoţii lor îmbrăcaţi în odăjdii şi cu evangelia în mână, să nu lase turcii să intre în oraş.

Iancu Brătianu, un ciocoi din cei răsculaţi, era prefect al capitalei, şi în ziua aceea alerga prin oraş făcând propagandă să răscoale norodul să dea foc oraşului din patru părţi şi să înceapă măcelul, exterminând ciocoii (căci aşa poreclise pe boieri). Desculţii, mai înţelepţi decât Brătianu, nu l-au ascultat, căci comisarii, aflând despre aceasta, au trimis de ştire guvernului că cea mai mică mişcare din partea poporului de

se va face, o să prinză pe toţi membrii guvernului şi îi spânzură, iar de se va vărsa o picătură de sânge sau vreun incendiu se va întâmpla, turcii vor intra cu săbiile scoase şi nu va putea să mai înfrâneze furia lor.

Pe la orele 12 la nămiezi sosind notabilii capitalei, adică boierii (mulţi, puţini ce mai rămăsese, căci mai toţi fugiseră care la Braşov, care la Sibii), cu Costache Cantacuzino în cap (căci cu o zi înainte venise şi dânsul de la Braşov, chemat fiind de generalul Duhamel), au fost bine priimiţi de către comisari. Apoi Fuad efendi au dat cetire firmanului prin care îl autoriza să intre în ţară cu oştirea şi să restabileze ordina. Au numit îndată pe Costache Cantacuzino[148] caimacam în numele sultanului. După aceasta adresându-se către boieri, le-au zis că „acei care se supun firmanului care s-au cetit în auzul tutulor şi sunt oameni de ordină să vie după mine, iar cei ce nu vor voi să rămâie acolo". Şi au trecut într-un alt cort, mai spaţios. Şi boierii au trecut împreună cu comisarii, iar perturbatorii au rămas pe loc. Atunci Omer paşa au dat signal prin o detunătură de pistol şi într-o clipă de ochi perturbatorii au fost înconjuraţi de un regiment turcesc, pe care i-au ţinut toată ziua în soare nemâncaţi şi neadăpaţi, iar seara i-au închis în Mănăstirea Cotroceni.

Pleba trimisă de tulburători era adunată dincolo de cordonul turcesc şi se constrânsese astfel încât forma un zid. Omer paşa au dat ordin lui Kerim[149] paşa să plece cu o brigadă de soldaţi şi 12 tunuri să intre în Bucureşti, să se instaleze în cazarma de la Mihai Vodă.

Pleba, care coprinsese drumul, nu lăsa pe turci ca să treacă, amerinţându-i că numai peste cadavrele lor vor trece, altfel nu-i lasă să intre în capitală. Atunci Kerim paşa au dat

ordin la două escadroane de călăreţi să deschiză drumul, măsurându-i cu latul săbiilor. Văzând pleba că îi croieşte turcii cu latul săbiilor şi cu paturile puştilor au rupt-o la fugă toţi, în toate părţile, şi au trecut oştirea fără ca să treacă peste cadavrele lor, înţelegând şi dânşii că oştirile nu se înving cu minciuni. (Căci cu minciuni perturbatorii au răsturnat ţara, cu minciuni s-au terminat dominaţia lor de trei luni, căci totul au fost minciună.)

Turcii sosind la cazarma <de la> Mihai Vodă din Dealul Spirii, Kerim paşa au desfăşurat oştirea întocmindu-o în linie de război, cu frontul spre cazarmă şi flancul drept spre oraş, fiind ambele flancuri acoperite de câte două baterii de artilerie.

În curtea cazarmii era regimentul al II-lea, al nostru, întocmit în două coloane, sub comanda maiorului Radu Golescu[150]. Paşa au trimis un ofiţer turc (care cunoştea limba grecească) să roage pe Golescu Radu să vie la poarta cazarmii spre a se înţelege cu dânsul. Golescu, temându-se de vreo surprindere, au trimis parlamentar pe căpitanul Caragea[151] (care cunoştea bine limba turcească). Apropiindu-se de paşa, i-au zis (paşa) să spuie Golescului că îl roagă să deşarte cazarma şi să o lase mosafirilor, căci dânşii au venit ca amici, iar nu ca inemici şi ostili oştirii rumâne. Caragea i-au răspuns din partea comandantului Golescu că au trimis în oraş, la guvern, ca să-i ceară dezlegare guvernului de ce are să facă şi că îl roagă să aibă puţină indulgenţă, până ce va veni trimisul pe care îl aşteaptă din moment în moment. Turcul au priimit această propunere şi au zis că va aştepta. Însă aceasta au fost numai o plăsmuită stratagemă din partea revoluţionarilor, ca să câştige timp până să sosească batalionul de pompieri care îl

aştepta spre a se împreuna cu regimentul din cazarmă, spre a se opune oştirii turceşti sau cel puţin să facă o demonstraţie.

Sosind, pompierii au trecut pântre rândurile turcilor ca să intre în cazarmă. Din întâmplare, pe un soldat de pompieri l-au lovit calul unui turc. Feldvebelul pompierilor au scos un pistol de la brâu şi au tras asupra turcului. Atunci au început încăierarea. Turcii în momentul când punea fitilul la tunuri, pompierii într-o clipă de ochi au întors tunurile spre turci, care au făcut un masacru grozav turcilor. Apoi Golescu, văzând că pompierii au început focurile, au comandat şi dânsul regimentului foc de rânduri. Turcii din parte-le, asemenea. În fine, ai noştri, trăgând vreo două, trei focuri, au rupt-o d-a fuga pe valea cazarmii, care era pe din dosul acesteia, căci nu putea să ţie lupta cu un număr înzecit decât dânşii. În această încăierare s-au omorât mulţi de-ai noştri, dar şi turci, îndoiţi şi întreiţi. Turcii în înverşunarea lor au omorât mulţi oameni nevinovaţi, din cei care se aflau cu casele lor în preajma cazarmii. Îmi spunea într-o zi comisarul turcesc Fuad paşa cu încredinţare că „rumânii au avut mare noroc că nu au împuşcat pe Kerim paşa (căci calul de supt dânsul l-au omorât), pentru că atunci ar fi intrat oştirea în capitală cu sabia în mână şi nu ar fi putut lesne să le poprească furia”.

Turcii după ce au coprins cazarma, guvernul revoluţionar au dispărut, fugind peste graniţă care încotro apuca să scape. Costache Cantacuzino caimacamul au luat frânele guvernului sub controlul comisarului amândurora puterilor şi totul au intrat în linişte. Acestea sunt frumoasele rezultate care au adus vagabonţii pe ţară: invazii, omoruri, jafuri ş.a.t. Sărmană ţară, amar vei simţi pierderea bătrânilor boieri care te-au

ţinut în braţe secoli întregi. Iubiţi lectori, veţi vedea cum au împins-o spre prăpastie şi, mergând din zi în zi din rău în mai rău, suntem amerinţaţi a o vedea dispărând cu desăvârşire. „Adieu”, frumoasă, dulce şi mănoasă ţară! Poate Dumnezeul rumânilor prin ajutorul pravoslavnicei[*9] Rusii să te mai întoarcă la mărirea ta, dar eu nu văz nicio scânteie de nădejde.

(Reviu la istoricul meu, unicul scop al acestei scrieri.) Pe la începutul lunii lui octomvrie luând ştiinţă de la Bucureşti că ordina s-au restabilit în ţară şi căpeteniile perturbatorilor au fugit peste graniţă, m-am întors cu familia la Bucureşti. A doua zi după sosire m-am dus la colonelul Horbaţki[152], care era atunci numit şef al oştirii provizoriu, care mi-a zis să mă îmbrac în uniformă şi să mă duc la caimacamul Cantacuzino şi la comisarul rus, generalul Duhamel.

Înfăţişându-mă la numiţii, m-au priimit cu mare bucurie, mai cu osebire generalul Duhamel, pe carele îl cunoşteam de mult, după cum am arătat mai sus. Între altele, îmi zise: „Pentru dumneata destinasem prefectura Poliţiei, dar în împrejurările actuale neputând să ţiu locul vacant până la venirea dumitale, am numit pe colonelul Voinescu. Astăzi însă se înfăţişează o eră nouă pentru dumneata, deşi puţin mai penibilă, însă convins de activitatea şi onestitatea dumitale şi <mai> vârtos că conoşti limba rusească, această sarcină condusă cu prudenţă vă va face reputaţia atât în ţara dumitale, precât şi la curtea Majestăţii sale împăratului tutulor Rusiilor, de la care nu vei fi lipsit de o recompensă. Voiesc a zice că peste cinci, şase zile armia imperială soseşte la Bucureşti. Aşadar, dumneata vei avea sarcina de «quartier-maître» general sau preşedinte al Comisiei cfartirurilor, având

şi personalul Poliţiei sub ordinile dumitale pentru înlesnirea acţiunii. Asemenea, vi se va da şi cinci, şase cazaci să-i aveţi în permanenţă pentru trimiteri şi orice împrejurări se vor ivi. Prin urmare, eu mă înţeleg astăzi cu caimacamul, şi dumneata grăbeşte de alcătuieşte bugetul, întocmind şi personalul trebuincios, ca când va sosi oştirea să fie Comisia cfartirurilor întocmită, ca să nu întâmpinăm nici noi, nici dumneata anevoinţe şi imputări". La aceste cuvinte, i-am zis şi eu: „Ecselenţie, vă mulţumesc şi rămâi recunoscător pentru bunele intenţii ce aveţi pentru mine şi favorul care îmi acordaţi, dar să-mi permiteţi să vă arăt şi eu dorinţa mea, care este aceea de a redobândi postul ce am avut, ca să nu pierz anii serviţiului în zadar, căci îmi lipsesc numai vreo câteva luni ca să împlinesc anii ceruţi de reglement ca să dobândesc dreptul la pensie". Îmi răspunse: „Vei avea şi una, şi alta". Apoi, salutându-l, m-am retras.

A doua zi am priimit două ordine ale căimăcămii, unul prin care mă numeşte preşedinte al Comisiei cfartirurilor şi cu îndatorire de a prezenta de urgenţă bugetul trebuincios, precum şi o listă de numele amploiaţilor care sunt a se numi, iar celălalt[*10] ordin era numirea mea de comănduitor al regimentului al III-lea şi cu adăogire ca să numesc un ştab-ofiţer să dirijeze afacerile regimentului până la săvârşirea misiei cu care sunt însărţinat. Acesta era textul ordinului. N.B. În ordin nu se zicea „comandir pe pravilnic temei", nici despre leafă să o priimesc după post.

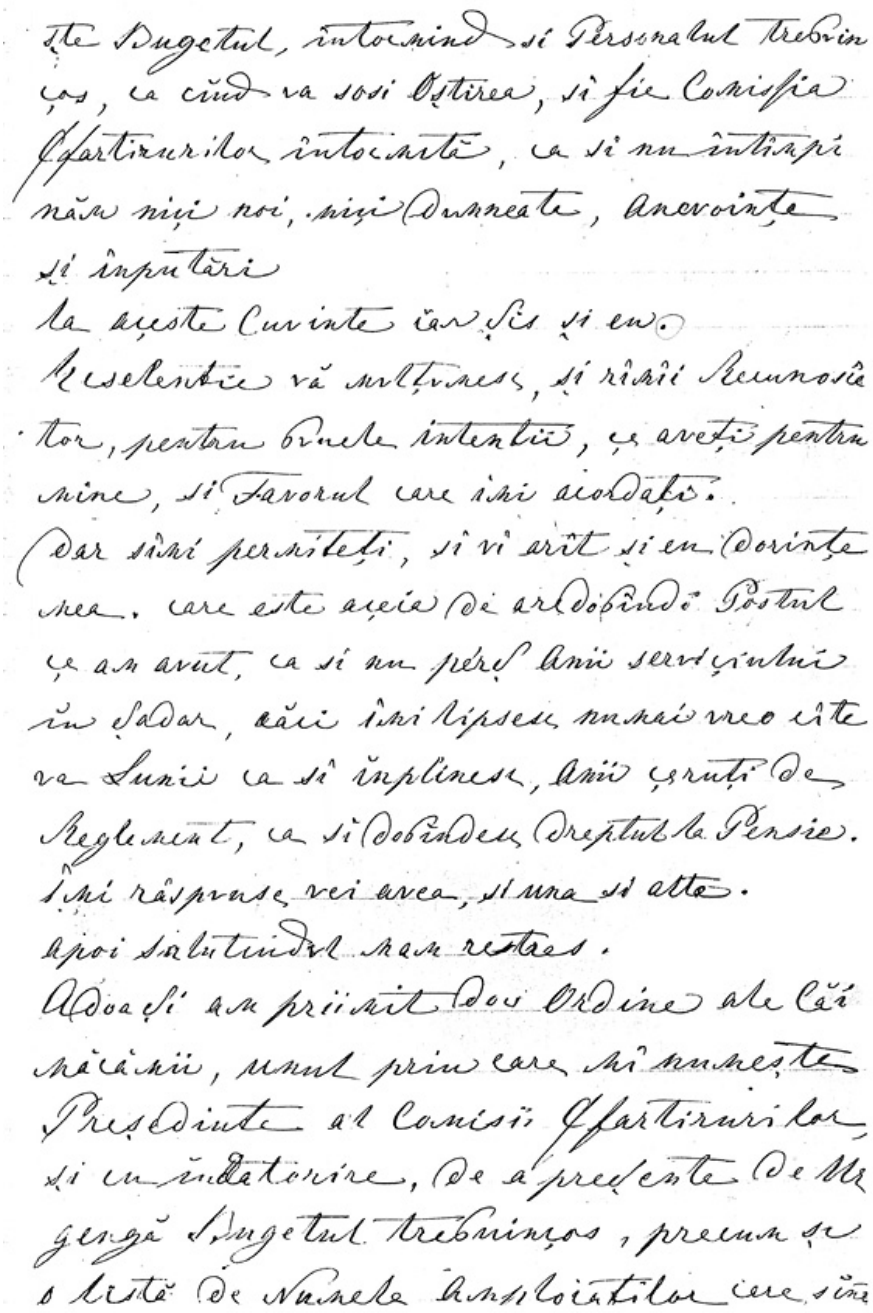

După priimirea acestor ordine m-am dus îndată la caimacamul, unde am găsit şi pe Horbaţki, locţiitorul de şef al oştirii. Dânşii, văzându-mă, m-au felicitat pentru priimirea regimentului. Eu le-am zis că „nu priimesc regimentul cu chipul acesta. Întâi că nu sunt numit «comandir pe pravilnic temei» şi al doilea că nici leafa nu mi se fixează după post, şi

mâine, poimâine să vie polcovnicul Solomon (căci dânsul îl comandase) să-şi reclame polcul, şi eu să rămâi ca fulgul pe apă". Horbaţki răspunse că în ordin nu se putea zice „comandir pe pravilnic temei", fiindcă nu am rangul de polcovnic. Asemenea şi cu leafa, căci mai întâi urmează să se hotărască în Consiliul de Miniştri. Dar mai târziu se va face şi aceasta, şi că să am puţină răbdare. Caimacamul, la rândul său, îmi zise: „Bădiţă, ştii ce m-am gândit? Să-ţi dăm mai bine regimentul al II-lea (îl comandase polcovnicul Engel) şi să se zică în ordin «comandir», cum zici dumneata, şi să meargă polcovnicul Engel să-l organizeze, dirijând afacerile până vei săvârşi misia, şi atunci pe parola mea că dânsul se retrage şi chiar când nu s-ar retrage, îi dau alt regiment, şi dumneata rămâi tot comandir al regimentului. Iar cât pentru leafă, să o priimească deocamdată tot dânsul, fiind polcovnic. Lasă, bădiţă, dumneata nu eşti un întrebuinţat". „Ei, ei, Ecselenţie! îi zisei. Nu sunt omul care se hrăneşte de iluzii. Eu nu am rugat pe nimeni, eu regiment nu am solicitat. Eu am reclamat numai generalului Duhamel postul meu de comandir de batalion şi o să-i zic diseară, daca nu voieşte, <că> eu sunt gata să mai demisionez o dată." Caimacamul împreună cu Horbaţki îmi ziseră: „Ba nu! Ba nu! Nu mai zice nimic generalului, căci noi o să facem tot ce vom putea pentru dumneata". Le-am zis că „ordinul care mi s-au transmis nu este secret, şi eu trebuie să iniţiez pe general". După aceasta am cerut lui Horbaţki trei ofiţeri şi şase scriitori pentru Comisia cfartirurilor, anume pe căpitanii Caciturov[153] şi Scordili[154] şi parucicul Andronescu[155], „căci doresc, le-am zis, să fie Comisia cfartirurilor întocmită ostăşeşte, fără a amesteca vreun ţivil, căci de două lucruri mă tem la[*11] ciocoi: întâi ca să nu fure şi

al doilea să nu dau peste niscareva roşii, care amândouă acestea m-ar compromite”.

Chiar în seara aceea m-am dus la generalul Duhamel, carele cum m-au văzut m-au întrebat daca mă ocup „cu lucrarea bugetului şi întocmirea Comisiei cfartirurilor”. I-am zis că „l-am şi trimis la căimăcămie”. M-au întrebat apoi „la ce ţifră se urcă suma totală a bugetului?” I-am arătat că „suma totală este de una sută galbeni pe lună, adică o birjă permanentă – 30 galbeni, cheltuiala canţelariei, tipărirea bileturilor şi alte mărunţişuri – 50 galbeni, cinci cfartalnici călări – 20 galbeni”. „Nu se poate să-ţi ajungă”, îmi zise. „O să-mi ajungă, îi zisei, fiind întocmită pe picior ostăşesc şi, în fine, daca se va înfăţişa şi alte trebuinţe, atunci voi refera căimăcămiei”. „Eu, îmi zise, nu mă aşteptam la o ţifră aşa de neînsemnată. Vă mulţumesc, şi aceasta vă face mare cinste. Dar totuşi, îţi amintesc că corpul al V-lea are cincizeci de mii de oştire şi deşi o să se trimiţă în diferite locuri spre cfartiruire, dar treizeci de mii tot o să rămâie în Bucureşti spre cfartiruire.” I-am răspuns că „la neajungerea cfartalnicilor mă voi sluji şi cu suptcomisarii Poliţiei”. După aceasta i-am arătat întrevorbirile ce avusesem cu caimacamul şi polcovnicul Horbaţki în privinţa mea pentru comânduirea regimentului, demascând scopul lor ca în speranţa că ruşii se vor retrage, pân-atunci să ţie locurile de comandiri de regimente vacante, şi apoi să vie iarăşi dumnealor la locul lor. „Se poate şi asta, îmi zise, dar cât pentru polcovnicul Engel cel mai nemerit lucru este să se ducă acasă, să se odihnească. În fine, chestia aceasta mă priveşte şi o iau asupră-mi, şi dumneata nu te inchita.” I-am mulţumit, schimbând vorba.

În adevăr că peste câteva zile s-au dat ordin (pricaz) cu număr pe oştire prin care îmi încredinţează comânduirea regimentului al II-lea pe pravilnic temei şi cu leafă după post, adică polcovnic, socotit ca absent (în comandirofcă), fiind însărţinat cu deosebită misie.

La 11 octomvrie au sosit oştirea rusească şi au campat la Colentina, aşteptând pe şeful lor, generalul Lüders, ca să poată intra în capitală. Unul singur numai, generalul Komorn, comandirul Regimentului Aktîrţki de husari, m-am pomenit cu dânsul într-o brişcă viind acasă la mine ca să mă roage să-i dau un cfartir în satul Colentina, căci suferă de friguri intermitante şi doctorii nu-i permit să şază în lagăr. În oraş iarăşi nu poate intra, fiind popriţi până la venirea generalului Lüders, pe carele îl aşteaptă din zi în zi. I-am zis că „atribuţiile mele se mărginesc numai în oraş", cu toate acestea, văzând că stăruieşte, i-am dat un ofiţer şi s-au dus împreună de l-au cfartiruit în sat.

La 14 octomvrie au sosit generalul Lüders. Eu am însoţit pe caimacamul şi l-am întâmpinat la Podul Colentinii. Generalul venea într-o trăsură cu opt cai de poştie şi escortat de câteva escadroane de cazaci. La pod văzând pe caimacamul, au poprit de s-au dat jos din trăsură şi au priimit raportul caimacamului despre liniştea oraşului, apoi l-am însoţit cu toţii la casa Ghichii de la Colentina[156], unde era aşteptat de generalul Duhamel, miniştrii ţării şi toţi generalii aflaţi în lagăr.

Generalul Duhamel, după ce au recomandat pe caimacamul şi pe miniştrii ţării, apoi, recomandându-mă şi pe mine ca preşedinte al Comisiei cfartirurilor, i-au zis: „Dumnealui este care au suferit mai mult în aceste

evenimente”. Generalul Lüders, după ce m-au salutat, m-au întrebat unde am cfartiruit oştirea otomană. I-am zis că „cea mai mare parte este încazermată, numai ca la cinci mii de oştire sunt în cfartire peste râul Dâmboviţa, fiind râul punct de delimitare”. „Sper, îmi zise, că ne vom vedea mai des.” I-am răspuns că „sunt la ordinile Ecselenţiei voastre”. Apoi, după ce am lăsat pe căpitanul Caciturov ca să conducă pe generalul Lüders la casa lui Iancu Oteteleşanu[157] care era destinată pentru cfartira Ecselenţiei sale, m-am retras.

Comisia cfartirurilor am condus-o cu mari greutăţi şi trudă. Deşi eram în floarea tinereţelor, dar mă obosise cu desăvârşire moraliceşte şi fiziceşte. Eu oră de mâncare nu mai aveam! Unde mă apuca foamea, orice hotel ar fi fost, mă opream şi mâncam. Oră de odihnă nu aveam! Adesea se întâmpla de nu îmi vedeam nevasta (care se afla atunci lehuză)[158] şi copiii câte două zile, căci intram acasă mai totdauna după miezul nopţii sau despre ziuă, şi când se făcea ziuă eram pe poduri cu escortă de cazaci după mine. Spălat, nespălat pe ochi, plin de praf sau stropit de noroi, văzându-mă cinevaşi m-ar fi luat drept o iazmă. Când mă culcam să mă odihnesc două, trei ore, bătea la uşă: „Este un muscal care l-au trimis cutare sau cutare general care au sosit acum şi aşteaptă în pod ca să-i <dai> cfartir!” Îl trimiteam la Comisia cfartirurilor, unde aveam în permanenţă câte un ofiţer de serviţiu (dejurna). Nu se mulţumea şi trebuia să merg eu! Alteori, pe la miezul nopţii mă pomeneam cu câte un bilet de la ministrul de interne (era Iancu Filipescu), prin care îmi scria că „muscalii au luat brutăriile să facă pâine pentru soldaţi şi mâine oraşul nu are pâine, şi ce este de făcut?” Mă sculam, luam cazacii după mine şi mergeam din brutărie în

brutărie, goneam muscalii, lăsând câte un cazac brutarului până a doua zi, ca să scoaţă pâine. A doua zi apoi aleargă de împacă pe polcovnicii muscali. Mă luptam ca un leu ca să poci mulţumi şi armia rusească, şi pe oroşani. (Voi cita două, trei exemple care îmi stau şi astăzi în memorie.)

(Primul exemplu) Colonelul Şcerbinski, directorul statului-major al corpusului, mi-a cerut un bilet de cfartir, adăogându-mi că se mulţumeşte cu o singură cameră pentru dânsul şi una pentru slugă, numai să fie în Podul Mogoşoaii, în apropiere de generalul Lüders. Eu, auzind că se mulţumeşte cu o cameră şi ca să menajez palatul lui Ştirbei[159] care sta în ochii generalilor (şi mai vârtos că se zicea că în curând va fi numit domn al ţării), căci dânsul era absent cutreierând Europa, am dat un bilet de cfartir polcovnicului Şcerbinski la casa Ştirbei, carele ducându-se cu biletul i s-au dat o cameră în rând cu grajdurile şi alături cu camera vizitiului. Polcovnicul, ofensându-se, s-au dus îndată la generalul Lüders şi i-au spus. Generalul au trimis după mine şi m-au chemat, carele îmi zise: „Îţi mulţumesc pentru cfartirul care ai dat directorului ştabului meu şi te rog ca, pe de o parte, să i se dea îndată un cfartir convenabil, iar pe de alta, să pui spitalul ostăşesc în casa Ştirbei, însă în 24 de ore cel mult, şi să-mi faci cunoscut că s-au aşezat spitalul”. I-am zis că „eu am dat polcovnicului cfartir în casa Ştirbei, dar daca, cine ştie din ce greşală, îi va fi arătat camera în rând cu a vizitiului, eu nu am ştiut nimic. Dar mă duc îndată să instalez pe polcovnic, şi pentru spital voi urma ordinul Ecselenţiei voastre”.

M-am dus, am luat pe polcovnic şi l-am dus la casa lui Costache Niculescu-Drugănescu[160], carele l-au priimit cu bucurie, oferindu-i un apartament întreg, cu două saloane şi

bine mobilat. Polcovnicul au mulţumit proprietarului şi s-au mulţumit numai cu o cameră, şi aceea pe coridor. Apoi m-am dus la doamna Ştirbei[161] şi i-am spus că „generalul este supărat pentru maltratarea care s-au făcut polcovnicului şi stăruieşte să întroduc casa în spital ostăşesc”. Această nuvelă pentru doamna Ştirbei au fost o lovitură de moarte. Se scuzează că nu au ştiut când au venit polcovnicul, şi aceasta au făcut-o vătaful curţii fără ca să-i spuie nimic. Mă roagă, se lamentează cu lăcrămile în ochi să o scap de o asemenea nenorocire. I-am arătat cu multă politeţă că, „daca aş îndrăzni să nu îndeplinesc ordinile generalului, sunt ameninţat a fi dat supt judecată şi împuşcat sau cel puţin degradat în soldat”. Doamna Ştirbei stăruieşte în rugămintele sale, încât m-au umilit până în suflet. Atunci i-am zis: „Să organizăm un plan, ca să fac o ultimă încercare pe lângă general”. Acest plan (sau născocire mai bine zis) era ca doamna Ştirbei să facă un bal în cursul acelei săptămâni pentru buna venire a armiilor imperiale şi viind generalul la bal, să-l invite chiar doamna Ştirbei să-şi retragă ordinul care mi-au fost dat, şi pentru rest mă însărcinez eu, însă după ce mai întâi îl voi sonda daca este dispus să vie la bal. Doamna Ştirbei au priimit cu bucurie.

Seara m-am dus la generalul Lüders şi l-am găsit luând ceai cu adiutanţii săi, colonelul Daragan şi maiorul de gvardie [*lectio incerta*], nepotul său. M-au învitat şi pe mine, adăogând că mă învită o dată pentru <tot>dauna la masă şi la ceai. Între altele, m-au întrebat ce am mai făcut în ziua aceea. I-am spus că „m-am ocupat cu instalarea polcovnicului Şcerbinski, căruia i-am dat un palat de cfartir. Proprietarul i-au oferit două apartamente[162] bine mobilate, însă polcovnicul, mulţumind proprietarului, au poprit o singură cameră. Eu,

mirându-mă de atâta modestie, l-am întrebat cum au devenit împrejurarea astfel încât să reclame Ecselenţiei voastre pentru casa Ştirbei, căci după cercetarea ce am făcut au fost numai o neînţelegere («mal entendu»). Polcovnicul mi-a zis că «am gândit că rumânii mă nesocotesc». I-am spus că «dimpotrivă. L-am stimat prea mult şi de aceea i-am dat casa cea mai frumoasă din capitală şi la cel dintâi boier». Şi în adevăr, Ecselenţie, că mergând la doamna Ştirbei să-i fac cunoscut să deşarte casa spre a întroduce spitalul, iată ce am constatat: doamna Ştirbei hotărâse să dea un bal în cursul săptămânii aceştia pentru buna venire a armiei imperiale. Prin urmare, toată casa era <dată> peste cap, odăile le ceruia. Mergând polcovnicul acolo, vătaful curţii i-au oferit camera sa pentru o zi sau două, până se vor usca odăile pe jos. Polcovnicul, neînţelegând limba rumânească, s-au supărat şi au fugit, însă adevărul este că doamna Ştirbei nu au ştiut nimic despre aceasta. Aşadar, vedeţi, Ecselenţie, că au fost numai un rău înţeles («mal entendu»). Cu toate acestea, eu voi executa ordinul Ecselenţiei voastre cu rigoare”.

Generalul, după un minut de reflexie, îmi zise: „«Se non è vero, è ben trovato!»[163] Să mă ierţi, domnule maior, dar ai dracului sunteţi dumneavoastră, rumânii!” Aceasta au zis-o zâmbind. Nepotul său, întrerupându-ne, mă întreabă daca „familia Ştirbei este nobilă”. I-am răspuns că „este cea mai nobilă, cea mai avută, cea mai intiligentă şi cea mai respectabilă”. „Aşadar, îmi zise un adiutant, la bal va fi toată lumea cea bună, crez.” „Fără îndoială”, îi zisei. Apoi generalul îmi zise: „Şi pentru când se projectează balul?” I-am răspuns că „depinde de Ecselenţia voastră să hotărâţi daca sunteţi dispuşi pentru acest bal”. Convivii rugă pe generalul să nu

piarză frumoasa ocazie de a admira frumuseţea Orientului („la beauté orientale”). Generalul îmi zise: „Negreşit că consimt, daca toţi voiţi”.

A doua zi m-am dus la doamna Ştirbei şi spuindu-i cele petrecute, au hotărât serata pentru întâia viitoare duminică.

În seara balului, doamna Ştirbei au rugat pe general să nu-i puie spital în casă. Generalul, cerând excusuri doamnei Ştirbei, i-au zis că au fost un „mal entendu” şi că nu au cunoscut pe doamna Ştirbei, şi o mie alte politeţe. A doua zi după bal, generalul Lüders mi-a spus conversaţia care au avut cu doamna Ştirbei în privinţa casei şi că au rămas încântat. „Am văzut, îmi zise, că soţietatea rumână de ambele sexe este compusă de multă stimă şi merit, şi îmi pare bine că am cunoscut-o, ca să ştiu să o apreţuiesc astfel.” (Peste câteva luni Ştirbei au fost numit domnitor şi daca ar fi găsit casa spital, ce goană mi-ar fi dat în toată domnia lui…)

(Al doilea exemplu) Generalul Danilevski[164], comandirul brigadei de husari, pe când se afla în lagărul de la Colentina, prin înţelegere cu Iancu Filipescu[165] (Vulpache) se mutase în casa sa de la Câmpul Herăstrăului. Peste vreo două săptămâni trimite generalul pe adiutantul său la Comisia cfartirurilor să ceară un bilet de cfartir ca să se mute în oraş, rugându-se ca să fie în centrul cfartirurilor unde se va aşeza cavaleria. Husarii era destinaţi a se aşeza pe Podul Târgului d-afară şi mahalalele dup-împrejur. I-am dat un bilet la casa Hagi Tudorache[166]. Generalul s-au dus, au văzut-o şi nu i-au plăcut. A doua zi trimite adiutantul şi-mi spune că „generalul au zis că i-am <dat> grajd de locuinţă şi cere un alt cfartir”. I-am răspuns că „casa o cunosc eu: este nouă, spaţioasă şi bine mobilată, şi altă casă nu am mai bună în acea circonscripţie.

Şi ca să se încredinţeze, să trimiţă adiutantul său şi găsind altă casă mai bună să-mi signaleze unde şi a cui <este>, şi-i sloboz bilet". Au trecut vreo trei săptămâni şi nu am mai văzut nici pe generalul, nici pe adiutant. În acest interval, generalicescul ştab îmi face cunoscut că este să intre în cfartire Regimentul „Aktîrţki" de husari (acest regiment se comanda de generalul Komorn). Am scris regimentului să-mi trimiţă în preziua intrării în oraş pe cfartirmeisterul cu opt cfartirieri ca să regulăm cfartirurile şi să le sloboz bileturi, astfel ca când vor intra să meargă fieşcare la casa destinată pentru dânsul atât ofiţerii, cât şi soldaţii, spre a evita confuzia atât ostaşilor, cât şi orăşanilor.

Aşa s-au şi urmat. În preziua intrării regimentului viind cfartirmeisterul cu cvartirierii, i-am trimis împreună cu cvartalnicii Comisiei să însemneze cvartirurile. Casa lui Hagi Tudorache găsindu-o neocupată de vreun alt cvartir, au destinat-o pentru comandirul regimentului. Seara au venit cvartirmeisterul cu listele de casele însemnate şi i s-au slobozit bilete de Comisie. În ziua intrării regimentului în oraş, generalul brigăzii, Danilevski, au ieşit în preîntâmpinarea regimentului şi venea amândoi generalii alături, în capul regimentului, conversând amicalmente până la casa lui Hagi Tudorache. Acolo descalecă amândoi şi după dânşii toţi ofiţerii de husari pe care îi poftise comandirul polcului la dejun. Întrând în casă, Danilevski vede un dejun splendid pregătit în salon şi adresându-se la generalul Komorn, îi zice: „Vezi, generale, ce surpriză mi-a făcut adiutantul meu fără ca să ştiu?" Generalul Komorn îi răspunde: „Ba nu! Ecselenţia ta te înşeli, căci dejunul au fost poruncit de mine, şi dumneavoastră sunteţi oaspeţii mei!"

Danilevski îi zice: „Te înşeli Ecselenţia ta, fiindcă eu am biletul scos de la Comisia cfartirurilor mai mult de o lună pentru această casă” şi întorcându-se la adiutantul său îl întreabă daca mai ţine biletul. Adiutantul, care avea biletul asupră-i, îl scoate şi îl arată. Tot asemenea face şi cfartirmeisterul arătând biletul lui Komorn, luat cu o zi mai înainte. „Dar, domnule cvartirmeister, îl întreabă Danilevski, pentru mine ai avut îngrijire să-mi găseşti cfartiră?” Ofiţerul îi răspunse că „am socotit că aveţi deja cfartiră în oraş, fiindcă lipseşti de trei săptămâni din lagăr”. Danilevski îi zise: „Destul! Mă rog, vom vedea!” Apoi, adresându-se către Komorn, îi zice: „Ei, bine, cum rămâne istoria aceasta?” Komorn îi zise: „Cum să rămâie? Ecselenţia ta ai deja o lăcuinţă. Eu nu poci să ies în drum, să rămâi fără adăpost”. Danilevski, supărat ca un leu, îi zise: „Domnule general! Nu permit nimului să mă atace până la insultă! O să ne căutăm!” Şi au ieşit afară repede. Încălecând pe cal, s-au dus. Komorn, iarăşi supărat, au strigat să-i aducă o birjă şi să se ducă după dânsul, să-l provoace la duel, dar ofiţerii regimentului în colectivitate au stăruit, rugând pe generalul să nu o facă până la o prealabilă desluşire. „În adevăr, zise Komorn, aş dori să ştiu cum s-au întâmplat să avem fieşcare câte un bilet la una şi aceeaşi casă.” Doi din căpitanii prezenţi au zis că vor merge dânşii îndată să găsească pe preşedintele Comisiei cfartirurilor şi să întrebe împrejurarea. M-am pomenit cu căpitanii dezesperaţi la Comisie, şi după ce mai întâi mi-au spus toată împrejurarea, apoi m-au rugat să merg împreună la generalul Komorn şi să mijlocesc împăciuirea generalilor, spre a nu se întâmpla vreun inţident fatal.

M-am dus împreună cu husarii la Komorn. Generalul m-au priimit cu multă amabilitate: „Bonjur, iubite maiorule! Daca nu s-ar fi întâmplat conflictul cvartirului, nu ai fi venit să mă vezi! Dar vino să dejunăm şi să ne spui cum s-au întâmplat ca să am şi eu, şi generalul Danilevski bilet pentru aceeaşi cvartiră". „Mă iertaţi, Ecselenţie! Eram să-mi fac datoria să viu să vă văz, dar aşteptam să vă aşăzaţi ca să vă poci întreba daca sunteţi mulţumit de cvartiră sau nu, ca să vă găsesc alta, fiindcă mă silesc din toate puterile să vă mulţumesc." Strângându-mă de mână, îmi zise: „Îţi mulţumesc şi nu mă îndoiesc de delicateţa dumitale, mai vârtos că îţi <sunt> dator pentru cvartira de la Colentina, când am venit la dumneata bolnav". „Acum, generalul meu, să revenim la istoria biletului. Generalul Danilevski, sunt acum vreo trei săptămâni, au cerut un cvartir. I-am şi dat biletul pentru casa aceasta. A doua zi au venit adiutantul Ecselenţiei sale şi mi-a zis că generalul au văzut cvartira şi nu-i place, fiindcă este grajd sau purcărie, şi să-i dau o altă casă. I-am trimis răspuns că eu altă casă nu am şi să trimiţă pe adiutantul Ecselenţiei sale să-i caute alta şi să-mi spuie a cui este, şi-i sloboz bilet. De atunci şi pân-acum nu mai ştiu nimic. Ieri, cu aşezarea regimentului, cvartirmeisterul cu cfartalnicul Comisiei găsind casa neocupată au destinat-o pentru Ecselenţia voastră, şi eu i-am slobozit bilet fără să ţiu minte cui am liberat bilet acum o lună de zile înapoi, când pe toată ziua sloboz câte o sută, două de bilete, şi apoi schimbările care se fac. Unul se duce şi altul vine şi, în sfârşit, de ce nu au ocupat-o casa? Dar când Ecselenţia sa au anulat însuşi biletul, vine acum să discute pentru o casă care au calomniat-o de grajd? În sfârşit, să trimiţă să-i dau cfartir."

Generalul Komorn adresându-se către ofiţeri le zise: „Vedeţi, domnilor, că am dreptate? Mă duc să-l pui la locul lui!” Apoi, după mai multe rugăminte atât ale ofiţerilor cât şi după ale mele, făgăduindu-i că mă voi sili să mulţumesc atât pe Ecselenţia sa, cât şi regimentul său, şi altele multe, generalul s-au înduplecat şi ne zise: „Renunţ deocamdată, lăsând pentru o altă ocazie să o plătească mai scumb”.

Sculându-ne de la dejun, le-am zis: „Mă duc la generalul Danilevski să-i dau cvartir”. Cvartirmeisterul îmi zise: „Te rog să mergem împreună ca să mă disculp, fiindcă Danilevski este un om de nimic şi îmi va păstra rancună”. (Şi în adevăr că era un tartuf parvenit, în vreme ce Komorn era nobil, din aristocraţia mare a Rusiei, tânăr, cu stare mare, „bon vivant” şi crai, cu toate că era însurat. În sfârşit, un husar perfect.)

Mergând cu cvartirmeisterul împreună la generalul Danilevski, l-am întâlnit pe Câmpul Herăstrăului, pe jos. Se întorcea acasă. Venea de la prinţul Bagration[167], generalul diviziei de cavalerie. Îi spusese inţidentul iscat cu Komorn în privinţa cvartirului. Ajungându-l, ne-am dat şi noi jos din droşcă şi, după o salutare respectuoasă, îi zic: „Am aflat, Ecselenţie, că astăzi v-aţi supărat pentru cvartir şi am venit să vă dau altul, căci acela pentru care v-am fost dat bilet nu aţi voit să-l priimiţi”. „Nu, domnule, îmi zise. Nu m-am supărat pe dumneata, dar pe acest ofiţer care nu au ştiut să-şi împlinească datoria şi pentru nepăsarea lui către şefii săi, căci era de datoria lui să-mi găsească cvartir, cum au găsit generalul Komorn”. Şi adresându-se către ofiţer, îi zise în limba rusească: „Bine, bine! Te voi învăţa eu pe tine!” Ofiţerul, ofensându-se, îi zise: „Cum poci, Ecselenţia ta, să-mi zici «tu»? Eu sunt nobil, sunt ofiţer, pentru ce mă insulţi?” Eu îl trăgeam

de mânica mondirului făcându-i semn să tacă, el mai rău se aprindea. Din norocire eram în apropiere de casă şi-au încetat disputa.

Intrând generalul în camera sa m-au poftit înlăuntru, lăsând pe ofiţer afară. „Ei, domnule maior, îmi zise, ce cvartir o să-mi dai mie?" „O să vă dau o casă să rămâi mulţumit şi viu mâine să vă iau, să vă arăt mai multe case ca să vă alegeţi." „Eu te rog prea mult, îmi zise, să-mi dai casa lui Ştirbei?" „Cât pentru casa lui Ştirbei, mă iartă, fiindcă sunt patru, cinci case în Bucureşti de care nu poci să dispui fără jurnalul Consiliului." „Eu nu ştiu, domnul meu, de astea, îmi zise. Şi daca nu-mi dai casa lui Ştirbei, eu fac pretenţie pentru cvartira lui Komorn şi nici nu mă mut de aici până nu mi se va da casa aceea, pentru care eu am avut biletul mai înainte." „Bine, generale, nu mi-ai trimis prin[*12] adiutant răspuns că este o purcărie şi nu o priimeşti?" „Aşa este, îmi zise. Dumneata nu eşti vinovat întru nimic, dar îmi am şi eu cuvintele mele." L-am mai rugat, i-am mai zis, dar era surd la câte îi ziceam. În sfârşit, ca să aplanez conflictul cu orice preţ, am fost nevoit să-i dau casa lui Ştirbei, în condiţii însă: prima – pentru puţină vreme, până îi voi găsi altă casă să-i placă, a doilea – să se împace cu generalul Komorn şi a treilea – să ierte pe cfartirmeister. Mi-a făgăduit. I-am cerut parola de onoare şi am obţinut-o. Au chemat pe ofiţer în casă şi i-au dat o strânsoare de mână, zicând că i-au scăpat cuvinte aspre fiind foarte supărat, „dar acum, după satisfacţia care mi-a dat maiorul, sunt împăcat şi mulţumit de toţi". Închipuiască-şi lectorul acum daca nu aş fi izbutit să împac pe aceşti doi generali şi ieşind la duel s-ar fi împuşcat unul dintr-înşii, ce lovitură de moarte (negreşit moraliceşte) mi-ar fi dat mie acest

inţident. Cu cât sporea influenţa mea în spiritul oştirii ruseşti, cu cât de mare era consideraţia mea în ochii concetăţenilor mei, cu atât ar fi fost lovitura mai tare. Lumea este egoistă şi pornită mai mult spre rău decât spre bine şi „când cade copaciul, toţi îi adună rămurile”, după cum zice grecul δρυός πεσούσης πας ανήρ ξυλεύεται[168]. Muscalii m-ar fi calificat de trădător sau, cum ne zic ei, „duh tureţki”, că am băgat discordia între doi generali, ca să se omoare unul pe altul. Ai noştri, iarăşi, la rândul lor m-ar fi calificat de un prost şi un ticălos care nu am ştiut să conduc misia cu care eram însărcinat. În sfârşit, poziţia mea ar fi fost nimicnicită cu desăvârşire. De aceea mă rugam lui Dumnezeu să mă scape cu faţă curată din această spinoasă sarcină. (Voi cita şi al treilea exemplu, ca să se vază că numai Dumnezeu m-au strecurat dintre ciocan şi nicovală.)

Într-una din serile lunii <septemvrie> jucam cărţi la Grigore Grădişteanu. Partener la vist era şi baş-boier Iordache Filipescu. Pe la sfârşitul jocului îmi zice: „Πουλή μου[169], vino mâine pe la 12 ceasuri la mine, că am să-ţi vorbesc. Dar te rog să vii negreşit”.

A doua zi ducându-mă la baş-boier, am găsit în salon pe toţi miniştrii şi mai mulţi boieri aristocraţi. „Iată la ce te-am chemat, Πουλή μου, îmi zise. Tu ai suferit mai mult decât toţi de la vagabonzii aceia care au răsturnat ţara şi vrem să faţem o jalbă către generalul Lüders să facă o pilduire cu dânşii, ca nu mâine, poimâine ardicându-se oştirile, să ne pomenim iarăşi cu craii că se răscoală, căci atunci va fi rătăcirea cea după urmă. Aşadar, să iscăleşti şi tu jalba.” „Prea bine, cucoane Iordache, o iscălesc şi eu”, i-am zis, şi m-am strecurat binişor, să mă duc în camera demoazelelor[170] ca să le văz.

Deschizând uşa de alături, găsesc pe generalul Duhamel cu urechea lipită de uşă, ascultând. Îndată ce am văzut aceasta, am tras uşa binişor şi m-am dus acasă fără să iscălesc jalba, neştiind ce poate ieşi din aceasta şi să am mustrare de cuget în toată viaţa mea.

A treilea zi foarte de dimineaţă, pe o ploaie cu băşici, m-am pomenit cu căpitan Costaforu Chioru trimis din partea colonelului Iancu Florescu că „mă roagă prea mult să merg îndată la dânsul acasă, unde sunt adunaţi mai mulţi ostaşi, ca să iscălim o jalbă către generalul Duhamel, prin care ne rugăm să orânduiască o comisie ostăşească spre a se da în judecată ostăşească pe toţi acei şefi şi subalterni care vor fi luat parte la revoluţie, spre a nu rămânea pătată toată oştirea". „Domnule căpitan, îi zisei, eu merg îndată, însă nu voi iscăli, fiindcă procedarea aceasta îmi aduce aminte de un nebun care era în Bucureşti şi striga toată ziua pe uliţe «toţi boierii să moară, numai Manea[171] să trăiască!». Sunt foarte puţini aceia care nu sunt compromişi".

Mergând la Iancu Florescu, am găsit mulţi camarazi şi şefi chiar ai mei care iscăliseră petiţia. Florescu, după un discurs pompos, îmi prezintă petiţia ca să o iscălesc. I-am înapoiat-o zicându-i că „nu o iscălesc, mai vârtos că văz pe unii compromişi care au iscălit-o". Colonelul Iancu Voinescu mă întreabă: „Care sunt aceia?" „Dumneata unul", i-am zis. „Cum, domnule? îmi zise. Dumneata mă insulţi şi mă compromiţi. Spune-mi faptul!" I-am răspuns că „la vreme, voi face declaraţia prin dovezi constătătoare". Cerându-le excusuri, m-am dus. Seara am spus istoricul generalului Duhamel şi că nu am voit să o iscălesc. „Prea cuminte ai făcut, îmi zise, şi bine

că mi-ai spus, să nu o priimesc. Guvern au, să meargă la caimacamul să o dea.”

Prin aceste două episoade de mai sus, adică a boierilor şi a lui Iancu Florescu, am vrut să arăt o schiţă din diplomaţia rusească şi ca să o[*13] înţeleagă, lectorul va vedea încheiarea acestui al treilea exemplu.

Arestarea

La <25>[172] ale lunii <octomvrie> după-amiază, mă găseşte un ofiţer de cozaci care mă căuta cu un bilet de la şeful statului-major generalul Nepokoicinski, în care se coprindea aceste două linii: „«Cher major», în dorinţa de a lua ceaiul împreună astă-seară, te aştept diseară la 7 ceasuri”. I-am răspuns verbal prin ofiţer că „viu negreşit”.

În toate serile de datorie îmi făceam cursurile la generalii Lüders şi Duhamel ca să priimesc ordinile pentru a doua zi sau era cevaşi să le raportez de ceea ce am lucrat în ziua aceea. La trei, patru zile mergeam şi la Fuad paşa. Aşadar, în seara aceea mergând la generalul Lüders, am găsit mai mulţi generali şi şefi de părţi cu care lua ceaiul. Întrând în casă, mă pofteşte să iau ceaiul. L-am rugat să mă ierte, fiind aşteptat la generalul Nepokoicinski. „Adevărat, îmi zise, este cam indispus. Te rog şi eu, du-te” (şi mă bătu cu mâna pe umeri). Pe care salutându-l, am plecat. După bătaia pe umeri şi cuvântul „te rog du-te”, am înţeles că trebuie să fie cevaşi presant. De acolo m-am dus la generalul Duhamel. L-am găsit luând ceaiul cu generăleasa. Mă pofteşte la ceai. I-am cerut iertare, că „mă aşteaptă generalul Nepokoicinski”. „A, da! îmi zise. Du-te, că poate are să-ţi zică ceva serios.” „Ba nu, îi

răspunsei, mă pofteşte la ceai.” „Negreşit, îmi zise, că se pot face şi una, şi alta. Du-te şi nu zăbovi.” Ieşind din casă, ziceam în mine: „Ăsta este lucrul dracului. Ei sunt toţi înţeleşi. Ce-o mai fi şi asta?”

Urcându-mă pe scară la generalul Nepokoicinski, întâlnesc pe aga, colonelul Iancu Voinescu. Îl întreb: „Ce face generalul?” Îmi zise: „Du-te, că te aşteaptă”. Întrând în casă, generalul îmi zise: „Aide, «mon ami», fii mai «expéditif», căci eram să rămâi fără ceai!” I-am cerut scuze că am zăbovit.

După un ceas de convorbire „tutti quanti”, colonelul de stat-major Daragan, care se afla acolo, mă ia la braţ şi mă trece în salon. Aşezându-ne pe o canapea, îmi zice: „Am să-ţi fac următoarea rugăciune. Şeful corpului m-au însărcinat să aşezăm oştirea în cfartire pe un plan regulat, adică să fie infanteria în centru, cavaleria la flancul drept şi artileria să acopere infanteria, după cum vei vedea şi planul prelucrat. Prin urmare, trebuie o preschimbare generală a cfartirurilor. Aşadar, te rog ca mâine de dimineaţă la 7 ceasuri precise să pofteşti la cfartira mea împreună cu toţi comisarii şi subcomisarii de coloare”. „Cât pentru comisari, îi zisei, au fost şeful Poliţiei acum, aici. De ce nu l-aţi însărcinat pe dânsul?” „Noi, îmi zise, pe dumneata te cunoaştem factotum.” „Bine, îi zisei, dar daca ne vom aduna la 8 ceasuri, socotesc că nu ne va împiedica lucrarea!?” „Ba nu, ba nu! îmi zise. Te rog iarăşi, fix la 7 ceasuri, căci poate să vie şi generalul «en chef», şi daca nu ne va găsi întruniţi, ne va pricinui cel <mai> mare dezagrement.” I-am promis şi ne-am reînturnat în camera generalului, carele mi-a zis: „Contez şi eu mult pe activitatea dumitale că vei executa rugăciunea lui Daragan cu ponctualitate”. Şi din parte-mi le-am promis că nu voi devia de

la parola dată şi am plecat. De acolo m-am <dus> la Comisia cfartirurilor şi am făcut următorul ordin la toţi comisarii: „Mâine de dimineaţă la 6 ore punct să te afli cu toţi ipocomisarii din culoarea dumitale la colonelul Daragan, casa Ştefan Bălăceanu[173], iar de priimire şi urmare întocmai vei iscăli aceasta şi o vei înapoia cazacului”.

Am pornit îndată cinci cazaci cu cinci cfartalnici la fieşcare comisar, poruncindu-le ca când se va lumina de ziuă să-mi aducă poruncile iscălite de dânşii. Aşa s-au şi urmat.

Pe la ceasurile 12 noaptea m-am pomenit cu un ofiţer de cazaci cu un bilet de la generalul Nepokoicinski, prin care scria: „Te rog şi eu, şi îţi amintesc pentru ceea ce te-au rugat Daragan, să se execute cu ponctualitate”. I-am răspuns verbal, prin ofiţer, că „poate şi mai de dimineaţă ne vom aduna”.

A doua zi, la 6 ceasuri eu eram la Daragan. Îmi zice: „Văz că dumneata eşti exact, dar să vedem, comisiile vor veni la 7 ceasuri?” „Sper, îi zisei, căci în ordinul care le-am dat şi iscălit de dânşii că vor urma, li s-au zis la 6 ceasuri.”

Vine ceasul 7: nimeni! 7 şi jumătate: nimeni! În acel moment vine un colonel de jandarmi şi cheamă pe Daragan în sală. Ce i-a şoptit nu ştiu, şi se duce. Daragan intră în casă supărat şi îmi zice: „Ah, domnule maior, dar te-am rugat prieteneşte şi eu, şi generalul Nepokoicinski ca negreşit la 7 ceasuri să fie aici comisiile. Ce dezagremente îmi faci!” „Bine, îi răspunsei, eu ce stric? Vă arăt dovezi că le-am dat ordin ca la 6 ceasuri să se afle aici!” Peste cinci minute vine un adiutant al generalului-comendant, şi iarăşi l-au chemat afară şi i-au şoptit. Reintrând în casă îmi repetează iarăşi vorbele de mai sus şi aprinzându-se la faţă, îmi zice: „Pentru Dumnezeu! Cum se poate asta?” Peste cinci minute iarăşi se întoarce

adiutantul, îl cheamă afară şi iarăşi şoapte. Daragan reintră în cameră supărat şi-mi zice: „În sfârşit, să mergem!” „Bine, colonelul meu, îi zisei. Eu nu înţeleg nimic din toate astea. Dumneata, aseară, mi-ai zis că vrei să facem o preschimbare a cfartirurilor! Acum văz că se urzeşte altcevaşi, care eu nu mai înţeleg nimic. Unde vrei să mergem?” „La generalul-comendant”, îmi zise. „Dar ce să facem?”, îi zisei. „Bine, îmi răspunse. Vei vedea ce dezagremente o s-avem amândoi!” Şi ne aruncarăm în droşcă, fără să-mi mai zică o vorbă.

Comendantul şedea în casele lui Hagi Moscu[174]. Când să intrăm în curte, ne întâlnim cu generalul Nepokoicinski pe jos. Ieşea de la comendant. Face semn birjarului să poprească şi se adresează la mine cu un ton aspru: „Domnule maior, te-am rugat cu multă stăruinţă! Unde sunt comisiile?” Îi zic: „Ecselenţie, le-am dat ordin, dar...” M-au întrerupt, zicându-mi: „Dumneata, domnule maior, vei fi dat supt judecată! Poftim, intră în curte!” La poartă jandarmii au poprit droşca şi noi ne-am dat jos. Dar ce să văz?! Pe dreapta, înşirate în curte, trei coloane de infanterie, pe stânga două coloane de cozaci, în faţa porţii un escadron de jandarmi. În mijlocul curţii o mulţime de generali cu ştaburile lor, care îndată ce mă văzură porniră spre mine, şi toţi zbârliţi. Eu o cam sfeclisem, că nu ştiam ce este. Mă întrebară: „Unde sunt comisiile?” „Vin îndată, le zisei, şi, în sfârşit, întrebaţi pe aga” (carele se afla acolo). Aga le răspunse: „Eu nu ştiu nimic”. „Şi eu nu ştiu mai nimic”, le zisei. Din norocire, intra pe poartă suptcomisarii comisiei de galben. Atunci îmi veni suflet şi strigai: „Iată-i că au venit!” Unul din generali strigă că „aceşti comisari trebuiesc bătuţi, ca să fie mai exacţi!” Îi strigai şi eu, zicându-i: „Domnule! Aceştia au cinuri! (ranguri) Sunt boieri! Ce vreţi să

faceţi?” Colonelul Şcerbinski, şeful statului-major, zise generalilor: „Domnilor, ce avem noi cu comisarii?! Asta este treaba domnului maior! Să-i dăm listele, şi până diseară de nu-i va aresta pe toţi, să-l dăm în judecată!” „Ce liste? îl întrebai eu. De ce arestări spuneţi dumneavoastră? Eu nu mai înţeleg nimic! Altele mi s-au zis aseară şi altele văz acum.” Generalul Refeld, comendantul, îmi zise: „Are cuvânt Şcerbinski! Poftim, domnule maior, listele revoluţionarilor, şi până diseară vă rugăm să-i arestezi pe toţi aici, la cfartira mea. Aceasta din ordinul generalului, şeful corpusului. Daca vor scăpa, aveţi să vă daţi cuvântul înaintea unei comisii ostăşeşti. Ai la dispoziţia dumitale oricare număr de cazaci, daca pofteşti şi un escadron, să te escorteze. Aceste două regimente se vor preumbla pe toate uliţele în mici comenzi, cu câte un ofiţer. Pe la toate mahalalele pe unde sunt locuri virane şi unde se adună soldaţii unei companii sau a unui batalion, sunt consignate. Dumneata vei lua un «trubaci» călăreţ şi când vei avea trebuinţă de oştire mai multă, să-i porunceşti să dea signalul, şi îndată vei avea ajutorul trebuincios. Iar pe de altă parte, să-mi dai îndată de ştire printr-un cazac sau doi. Noi vom fi toţi aici (generalii), aşteptând întoarcerea dumitale”. Şi îmi dete un teanc de pomelnice. „Vai de mine, le zisei. Cum se poate ca unul singur să arestez atâta lume? Să dau şi lui aga din aceste liste!” Muscalii îmi ziseră: „Fă cum ştii”. În capul listelor, ce să văz?! Era verii mei, Iancu şi Ulysse Creţeanu. (Puteam eu, oare, să merg la mătuşă-mea să-i smulg copiii din braţe? Şi unde mai puteam şti ce sfârşituri vor avea?...) Atunci îi zisei aghii: „Poftim! Pe aceştia să-i arestezi dumneata!” Şi i-am pasarisit mai jumătate listele. Am împărţit unele şi pe la comisarii care

sosiseră, amerinţându-i că daca nu vor executa ordinile date verbal, vor fi împuşcaţi a doua zi, când auz strigând pe comendant: „Domnule maior, pleacă, te rog, căci sunt orele 9! Câţi cazaci vrei? Un ploton? Două?” „Aşa, negreşit că o să merg în război! Dumneavoastră vă închipuiţi că această revoluţie au fost ca aceea a Poloniei! Aşa, vreo câţiva crai au găsit sat fără câini şi s-au plimbat fără ciomag... Să vie un unterofiţer şi patru cazaci, îmi sunt destul!”

Comendantul a strigat un unterofiţer cerchez şi patru tătari calmuţi. Plecând să mă arunc în droşcă, generalii mă salutară, urându-mi „izbândă bună”. „De izbândă fiţi siguri, le zisei, dar mă gândesc că m-aţi încurcat rău moraliceşte.” „Ce vrei să faci?! îmi răspunseră. Aşa este slujba ostăşească!” „Bine, bine, le zisei. Voi scăpa eu şi din asta, şi daca mă veţi mai prinde, să nu-mi ziceţi pe nume.”

Cea dintâi vizită care am dat-o au fost la Petrovici[175], care era în listă că au ars Regulamentul organic în poarta Consulatului rusesc în timpul revoluţiei. Negăsindu-l acasă, întrebai „unde este?” „La biserică”, îmi zise (era duminică). Mă duc la biserică, mă închin şi dau o ochire, şi-l văz. Lumea din biserică văzând un strein, aţintaseră ochii la mine. Văzui pe Petrovici într-o strană. Mă apropiai de dânsul şi îi zic: „Am să-ţi vorbesc!” Dânsul, ieşind din strană, îmi zise: „Porunţiţi!” „Dar poftim până afară”, îi zisei. „Dar după ieşirea bisericii”, îmi răspunse. „Te rog îndată”, îi zisei. S-au îngălbenit şi, tremurând de frică, au ieşit. Cazacii sta afară călări. „Domnule Petrovici, să pofteşti la generalul-comendant!” „Apoi să merg p-acasă, îmi zise, să zic să-mi puie caii la caleaşcă!” „Pe jos, îi zisei, fiindcă este aproape.” Apoi am zis unui cazac: „Du-te cu

dumnealui la generalul-comendant, iar întâlnind vreo comandă să-l dai să-l ducă şi să te întorci să mă ajungi…”

De acolo m-am dus la Mahalaua armenească să arestez pe Hagi <Nazaret>[176], socrul lui Melik Armeanul[177], şi încă un armean, a căruia nume nu îmi vine în gând, şi neştiind unde şade, m-am poprit la cafeneaua armenească după Podul Târgului d-afară. Era o zi frumoasă în ziua aceea, şi armenii şedea afară, pe bănci, cu cafeaua şi ciubucile lor. Întrebai unde este lăcuinţa acelor doi armeni. Îmi răspunseră cu dispreţ şi nepăsare că Hagi <Nazaretian> nu ştie unde şade, iar cel de-al doilea îmi zise: „Eu sunt! <De> ce mă vrei?” I-am zis: „Dumneata eşti arestat şi să pofteşti să mergi cu cazacul la generalul-comendant”. „Ce fel? îmi zise. Pe jos?” „Ba nu! O să-ţi aduc o caretă!” Atunci toată armenimea se opuse, strigând că „nu vrem să-l dăm!” Unii mă întreba: „De unde ai dumneata poruncă să-l ardici?” Alţii striga să meargă la Fuad şi Omer paşa, să-i dea de ştire… Alţii, iarăşi, pe la consulaturile lor, că sunt sudiţi streini… Apoi, văzând că izvorăsc armenii de prin toate uliţele, am strigat la cazaci: „Katai!” („Mână-i!”[*14]) şi au început cazacii cu gârbacile să-i croiască, iar ei au rupt-o d-a fuga ţipând, iar eu strigam cazacilor să-i croiască mereu… Iată şi o patrulă de husari. Le-am strigat: „Săbiile afară şi croiţi-i cu latul săbiei”, astfel că această sţenă spăimântătoare le-au rămas multă vreme memorabilă. Mulţi ani după aceasta armenimea speria copiii cu numele meu. Când nu putea să împace copilul, le zicea: „Uite! Vine Lăcusteanu!” Pe armean l-am trimis la arest bătut măr, iar Hagiul mi-a scăpat, fiindcă nu aveam pe cine să mai întreb unde şade, căci armenii se băgaseră în gaură de şarpe, şi l-am lăsat, ca să nu zăbovesc.

De acolo m-am dus la Savopol bătrânul. În listă era căpitanul Savopol[178], însă eu, ca să scap pe fiul său care îmi fusese tovarăş de arme şi prieten, am arestat pe bătrânul „septuagénaire”[*15], care era un om inofensiv şi îmi venea mai lesne a-l achita de orice dispoziţie ar fi luat muscalii în privinţa arestanţilor. Din nenorocire i-au venit apoplexie în arestul de la Mănăstirea Văcăreşti şi au murit. Multă vreme bătrâna consoartă şi familia lui m-au blestemat că din pricina mea i s-au tăiat inima şi au murit. (Ştie bunul Dumnezeu că nu am făcut-o cu vreun cuget de răzbunare. Tinerimea zburdalnică mărturisesc în adevăr că voiam să le dau o lecţie ca să fie de exemplu şi la alţii, căci dânşii au răsturnat ceea ce au fost clădit părinţii şi strămoşii lor. Eu îi întreb: „Acum le place regimul actual?” Dânşii răspund cu durere, din băierile inimii: „Nu, nu! Să ferească Dumnezeu!” „Dar acum, le zic, este târziu! Ciocoimea, caliţimea şi ignorenţa au luat zborul...” Aş avea multe de zis, dar nu am întreprins o istoriografie.)

În fine, la 2 ore după-amiază toate arestările din Bucureşti au fost săvârşite. Când m-am întors la generalul-comandant toţi generalii mi-a mulţumit, mirându-se că le-am săvârşit aşa de curând şi fără niciun inţident. „Dar când voi spune că am asistat şi la botezul unui copil al meu! Dar tot ce îmi pare rău că nu mi-aţi spus de aseară, căci arestările s-ar fi făcut cu mai mare linişte. Dar astăzi prea m-aţi luat în răspăr!” În sfârşit, unii mă săruta, alţii mă flata, făcându-mă să sper felurimi de recompense.

Seara m-am dus la caimacamul Cantacuzino ca să-i raportez. Acolo am găsit pe Fuad şi Omer paşa. Abia intrasem în casă şi Fuad mă apostrofează, zicându-mi: „Domnule maior, poci să-mi spui de care naţionalitate aparţii dumneata?” I-am

răspuns: „Rumân, Ecselenţie!” „Mă iertaţi, îmi zise. Eu unul nu poci crede.” Atunci i-am răspuns mai cu ton: „Să credeţi, Ecselenţie, că sunt rumân, din rumân adevărat! Născut, iar nu făcut, şi nimeni nu mă poate contesta!” „Şi în care slujbă eşti?”, mă întreabă. „În slujba ostăşească rumânească a ţării mele”, îi răspunsei. „Bine, domnule! îmi zise. Cum ai cutezat să faci arestări numai după ordinile muscalilor, fără ştirea guvernului legitim al dumitale? Adică a caimacamului?” „Ce să fac? îi zisei. Aşa este soarta noastră, a rumânilor!... «Care se scoală mai de dimineaţă, acela te ia de păr.» Ştiţi, Ecselenţia voastră, că daca nu aş fi executat ordinile ruşilor, mâine aş fi fost împuşcat... că i-am trădat...” Apoi îmi zise: „Tot ce era să fie mai grav că ai avut cutezanţa să te gândeşti că mergând la Omer paşa o să-ţi fie permis să cauţi şi în harem, sub pretext că ar fi ascuns un revoluţionar!” „Se poate şi aceasta, căci unui ostaş i se prezintă unele cazuri unde nu se mai gândeşte la consecinţe, îi zisei. Şi daca nu am făcut-o, vă mărturisesc adevărul că nu am vrut să pui două naţiuni în conflict, care ar fi dat naştere la o nenorocire generală. Şi pentru ce? Pentru un individ!” Dar turcul, supărat, îmi zise: „Ştii că nu te mai întorceai acasă!” „Crez, Ecselenţie, îi zisei, dar aveam satisfacţie că aş fi fost răzbunat îndată de cincizeci de mii de oştire... Dar în sfârşit, şi Ecselenţia voastră dă-mi putere şi ordin, daca te simţi..., şi eu îndată arestez pe generalul Lüders, şeful corpului.” Atunci turcul, zbârlindu-se, au strigat ca o fiară lui Omer paşa în limba turcă să trimiţă îndată să ardice pe Dadu Filipescu (fiul lui banul şi baş-boier Iordache Filipescu), să-l aresteze la cazarma turcească[179] pe pâine şi apă. Aceasta au fost un fel de răzbunare contra ruşilor, fiindcă Iordache Filipescu era rusolatru. Iar eu, văzând turcii

înfuriaţi, m-am strecurat binişor din cameră şi m-am dus la generalii Lüders şi Duhamel. Le-am spus tot istoricul şi dânşii, dându-mi câte o strânsoare de mână, rămâind încântaţi atât despre executarea arestaţiilor, cât şi despre atacul cu care am lovit pe turci.

După acest inţident ce am avut cu turcii, vrăjmaşii mei şi revoluţionarii mă făcuseră calul de bătaie, şi în toate zilile mă pâra la turci inventând noi calomnii, astfel încât turcii mă luaseră la ochi răi: mă priimea cu multă răceală, ba încă adesea au făcut şi reclamaţii oficiale căimăcămii contra mea, iar ruşii mă protejea din toate puterile. Cu toate acestea, eu nu mă gândeam la alt, decât cum să mă strecor dintre ciocan şi nicovală, amintindu-mi de proverbul grec μικρόν κώλο δεν έδειρες, μέγαν μηφοβερίζεις[180].

Eram în apropierea Anului Nou 1849. Într-o seară fiind la ceai la generalul Duhamel, între altele viind vorba despre Anul Nou, îi zisei că „la noi se obicinuieşte ca la Anul Nou cei mari să facă câte un cadou sau câte o recompensă la favoriţi”. „Şi la noi este acest obicei, îmi zise. Dar ce fel de recompensă ai dori dumneata?” „De exemplu, eu aş ruga pe generalul meu, ca recompensă şi satisfacţie, să mă schimbe de la Comisia cfartirurilor ca să mă duc la regiment, căci este dezorganizat, după cum cunoaşteţi. Şi apoi, aş dori şi eu să petrec sărbătorile în familie şi între ai mei.” „Dumneata te mulţumeşti cu puţin, îmi zise. Dar ia spune-mi, pe cine ai putea să recomanzi în locul dumitale şi chiar în răspunderea dumitale? Nu uita că trebuie să cunoască şi limba rusească!” „Pe polcovnicul Cunescu[181], i-am răspuns, care a slujit în rândurile oştirii până la gradul de potpolcovnic” („lieutenant”-

colonel). „De ce naţie este?”, mă întreabă. „Rumân de aici”, îi zisei. Au tăcut şi ne-am dat în alte vorbe.

La 28 decemvrie am priimit ordinul căimăcămii prin care mă înlocuieşte cu colonelul Cunescu, iar eu să mă duc la regimentul care îmi este încredinţat. Am mulţumit lui Dumnezeu că am scăpat cu faţă curată de această spinoasă sarcină.

A doua zi mergând să-mi iau congediu de plecare, m-am dus mai întâi la generalul Duhamel, căruia mulţumindu-i de toate binefacerile şi favorul care mi-a arătat, îmi zise: „Scumpul meu domn, sunt şi rămâi mulţumit de slujbele care ai adus împărăteştilor oştiri, şi în curând vei dobândi recompensa meritată”. De acolo m-am dus la generalul Lüders, carele mi-a ţinut acelaşi langaj, cu deosebire numai că îmi arăta mai multă intimitate şi afecţiune, dându-mi şi oarecare instrucţii despre conduita care trebuia să ţiu la Brăila cu turcii în diferite împrejurări (fiindcă era aproape să ciocnească ouăle cu turcii). „La Brăila, îmi zise, staţionează Rifat paşa[182] cu generalicescul ştab. Are două regimente de cavalerie şi unul de infanterie. Rifat paşa este preşedintele Consiliului Porţii, şi peste câteva zile va sosi acolo un batalion de saperi ruşi, care sunt deja în marş. Sileşti-te şi dumneata, te rog, de organizează-ţi polcul cât se va putea mai curând, fiindcă o să trimiţ să-l inspecteze.” „Prea bine, îi zisei. Mă voi sili, dar prea cereţi lucrurile iute.” „Îţi cunosc temperamentul, îmi zise, şi exig.” Apoi m-am dus şi pe la ceilalţi generali, precum prinţul Bagration, Imeretinski, Nepokoicinski, Komorn şi pe la toţi colonelii şi ofiţerii prietenii mei, şi care se întrecea care mai de care să-mi exprime sentimentele de amiciţie şi regretul pentru plecarea mea. În fine m-am dus şi

la Fuad şi Omer paşa. Între alte complimente, le-am cerut scuze căci poate să fi greşit vreodată şi să fi atras supărarea Ecselenţiei lor. Dânşii mi-a zis că le pare bine de retragerea mea din capitală, ca să scap de intrigi şi de intriganţi, fiindcă capitala este focarul intrigilor.

La 31 decemvrie am plecat la ştabul polcului, la Brăila. Seara m-au apucat un viscol la poşta din urmă, încât nu am putut să mai înaintez. Am pus 16-24 cai de poştă, peste putinţă, şi am fost silit să dorm la poştie. A doua zi am devansat o ştafetă maiorului Niculescu, prin care îi făceam cunoscut sosirea mea.

Anul 1849 ghenarie 1. Am sosit la Brăila şi am tras la canţelaria polcului (fiindcă pe atunci nu era hoteluri), unde am găsit caraulă de onoare cu muzica în cap şi toţi ofiţerii polcului în plină uniformă spre înfăţişare şi felicitare. După prânz au venit generalul turc Halil paşa[183] cu tot ştabul său de cavalerie să-mi dea vizită (trimis de Rifat paşa), însă fiind surprins în cameră, căci dormeam, i-am priimit în halat. Peste trei, patru ore m-am înfăţişat la Rifat paşa şi am întors vizita lui Halil paşa.

Cu turcii am petrecut bine. Mai în toate serile atât eu, cât şi turcii eram poftiţi să mergem la adunările orăşanilor să jucăm cărţi (otuzbir). Mulţi bani le-am luat cu acest joc. Primăvara s-au ardicat turcii.

Brăila

Precum mai sus am arătat fazele nefaste şi nemulţumirile prin care am trecut, asemenea nu voi trece supt tăcere viaţa care am petrecut în Brăila în timp de un an şi jumătate.

În primăvara anului 1849 mi-am adus familia în Brăila, unde prin egala familiaritate şi fără distincţie care arătam streinilor şi oroşanilor, şi mai vârtos lăudabila priimire a Mariţii mele care o făcea, atrăsesem dragostea tutulor, încât gândea cinevaşi că suntem într-una şi aceeaşi familie. Adesea făceam ziua noapte şi noaptea zi cu petrecerile. Ne culcam la ziuă, ca să ne sculăm seara să reîncepem petrecerile. Era îndestul trei, patru dame să roage pe Mariţa seara, la grădină, că ar avea dorinţă să joace, şi serata dansantă improvizată era gata. Uneori, pe câte o seară senină şi frumoasă ne plimbam pe Dunăre cu şalupa-canonieră şi o altă şalupă, cu muzica într-însa, ne urma. Salutam portul cu trei salve de tunuri şi peste o sută de bastimente făcea să urle Dunărea de bubuitul tunurilor, astfel că în tot timpul preumblării nu înceta tunurile până nu ne întorceam iarăşi la port. Alteori, ne îmbarcam în vaporul care făcea numai trajeul dintre Galaţi şi Brăila cu toţi ofiţerii ştabului şi mai multe dame cu bărbaţii lor, şi cu muzica polcului ne duceam la Galaţi, la amicii mei, maior Steriadis şi maior Duca[184], care era tot aşa de veseli atât dânşii, cât şi consoartele dumnealor. Acolo ajunşi, în mai puţin de două ore balul era format. De la bal ne îmbarcam cu toţi moldovenii şi veneam la noi acasă. Ajunşi la noi ne culcam, ca sculându-ne să reîncepem noi petreceri. (Predecesorii şi urmaşii mei nu au gustat această mulţumire.) În sfârşit, eram iubiţi de toţi şi eu, şi Mariţa mea. „Souvenir passé qui ne peut plus revenir, pourquoi en te perdant? N’ai je pas perdu tout souvenir?”[185]

1849 iunie 17. Rusia au dat ajutor Austriei contra ungurilor care se răsculase şi ajunsese aproape de Viena. Feldmarşalul

Paskevici au trecut Carpaţii despre Galiţia, generalul Grotenhelm despre Bucovina şi generalul Lüders cu corpul al V-lea, pe la Braşov. După biruirea[*16] ungurilor şi săvârşirea campaniei s-au împărţit medalia campaniei, oferindu-o şi mie generalul Lüders, după ce s-au întors la Bucureşti.

1849 iunie 20. Au sosit turcul de la Constandinopol în carantina Brăilei cu firmanul Porţii, prin care întărea pe Barbu Ştirbei domn al Ţării Rumâneşti. Îndată am trimis pe iuncărul C. Cătuneanu curier cu scrisoare din parte-mi, feliţitându-l de fericita nuvelă. Pe iuncăr l-am recomandat de ofiţer, pe care l-au şi făcut.

1849 iulie 30. Au venit ex-prinţipele Bibescu cu doamna la Brăila, ca să treacă la Constandinopol. I-am făcut o priimire domnească. Sosind seara la locuinţa destinată pentru înalţii oaspeţi, curtea era luminată „a giorno”, cu peste cincizeci de masalale. În curte era înşiruită guarda de onoare, compusă de un batalion cu muzica regimentului în cap. În capul scării îl aştepta prefectul districtului, preşedintele Tribunalului şi statul-major al regimentului. Vodă s-au dat jos din trăsură în mijlocul curţii şi îmbrăţişându-mă m-au sărutat, zicându-mi: „Te rog îmbrăţişează ostaşii în locu-mi, a cărora pată trebuie să o spele cu sânge”.

A doua zi viind la port ca să se embarce în vapor, şalupele-canoniere era cu bandierele rumâne ardicate. Embarcându-se, au dat trei salve de tunuri şi prin urmare toate corăbiile streine aflate în port au salutat prin sloboziri de tunuri. La Constandinopol i-au acompaniat şi Mariţa mea cu Nae frate-

su, şi Eliza cumnată-mea. Eu i-am condus până la Galaţi, de unde s-au embarcat în vaporul de Constandinopol.

1849. Pe la 15 iulie au plecat vodă Ştirbei la Constandinopol ca să priimească învestitura de la sultanul, după vechiul obicei. Au trecut pe la Giurgiu.

1849 avgust <12>. S-au întors vodă Ştirbei de la Constandinopol pe la Brăila, unde sosind în port i s-au întâmplat o fatalitate: moartea prin înecare a ginerelui său, maiorul Vilara[186]. (Voi întrerupe un minut ca să arăt pe pricinuitorul acestei fatalităţi, după cum credea şi-şi explica opinia publică.)

Un avanturier grec fanariot, anume Nicolae Mavros, fost în slujba rusească ţivilă, având rangul de „staţkii sovetnik” (asimilat cu gradul de general), s-au pripăşit în Ţara Rumânească. Cine ştie când, cum şi ce fel s-au însurat cu cucoana Profiriţa, sora lui Grigore vodă Ghica. Fiind spion al Rusiei, juca un rol însemnat în cercurile înalte. Cu doamna Profiriţa au avut numai un băiat, apoi s-au despărţit şi au luat în a doua căsătorie pe o Suţină, cu care au avut trei fete. Pe una au luat-o în căsătorie Iancu Cantacuzino, pe a doua Ion Ghica şi pe cea de a treia Kotzebue, rus, şi iată-l încuscrit cu cele dintâi familii ale ţării. Acest grec era un om foarte învăţat, de un spirit înalt, însă intrigant la culme. Prin influenţa Rusiei s-au numit inspector general al carantinelor la amândouă prinţipatele. De aci au făcut stare mare, au cumpărat moşii, case şi altele, onoruri destule, păstrându-şi foncţiunea de spion. Acest general inspector au venit la Brăila împreună cu ministrul de războel şi de finanţe, spre întâmpinarea domnului.

La Brăila, prefectul Dumitru Polizu, directorul carantinei Şt. Schina[187] şi eu, luând dispoziţii pentru priimirea domnului, am făcut un program în care, între altele, se zicea că sosind vaporul, domnul se va da jos în umbrar făcut într-adins, unde va priimi toate autorităţile. După aceasta se va duce la încăperile carantinei, care se deşertase de amploiaţi şi se pregătise pentru locuinţa domnului şi a suitei. Cu venirea inspectorului carantinelor au anulat programul nostru, dând ordin verbal directorului carantinei că domnul de va sosi după sfinţitul soarelui să nu i se facă nicio priimire, şăzând în vapor sub carantină pân-a doua zi. Această dispoziţie mi-a comunicat-o şi mie, adăogând că în seara aceea să pui santinele la vapor. I-am răspuns că „să mă ierte Ecselenţia sa, că nu poci să periorisesc pe domn fără ordin expres al Măriei sale". Atunci îmi zise: „Cum vei voi, însă responsabilitatea va privi pe seama dumitale. Cu toate acestea, voi ordona directorului să puie guardieni ai carantinei de pază".

Pe la 9 ore seara au sosit vaporul, anunţând portului prin tunuri sosirea Măriei sale. Şalupele-canoniere au salutat asemenea prin sloboziri de tunuri. S-au aprins îndată o mulţime de facle şi masalale. Miniştrii, amploiaţii civili şi militari în plină uniformă[188] aşteptam în umbrar. Oştirea <era> aşezată în două şireaguri retrase până la carantină ca să treacă domnul printr-însele spre a nu se amesteca vreunul din suită cu ceilalţi, şi cu aceasta se îndeplinea şi legea carantinească, şi domnului i se făcea cuvenita priimire.

Îndată ce au sosit vaporul inspectorul general s-au retras în oraş, ordonând ofiţerului rus care era ataşat pe lângă carantină (ca control) să nu lase să între nimeni în vapor, nici să iasă pân-a doua zi.

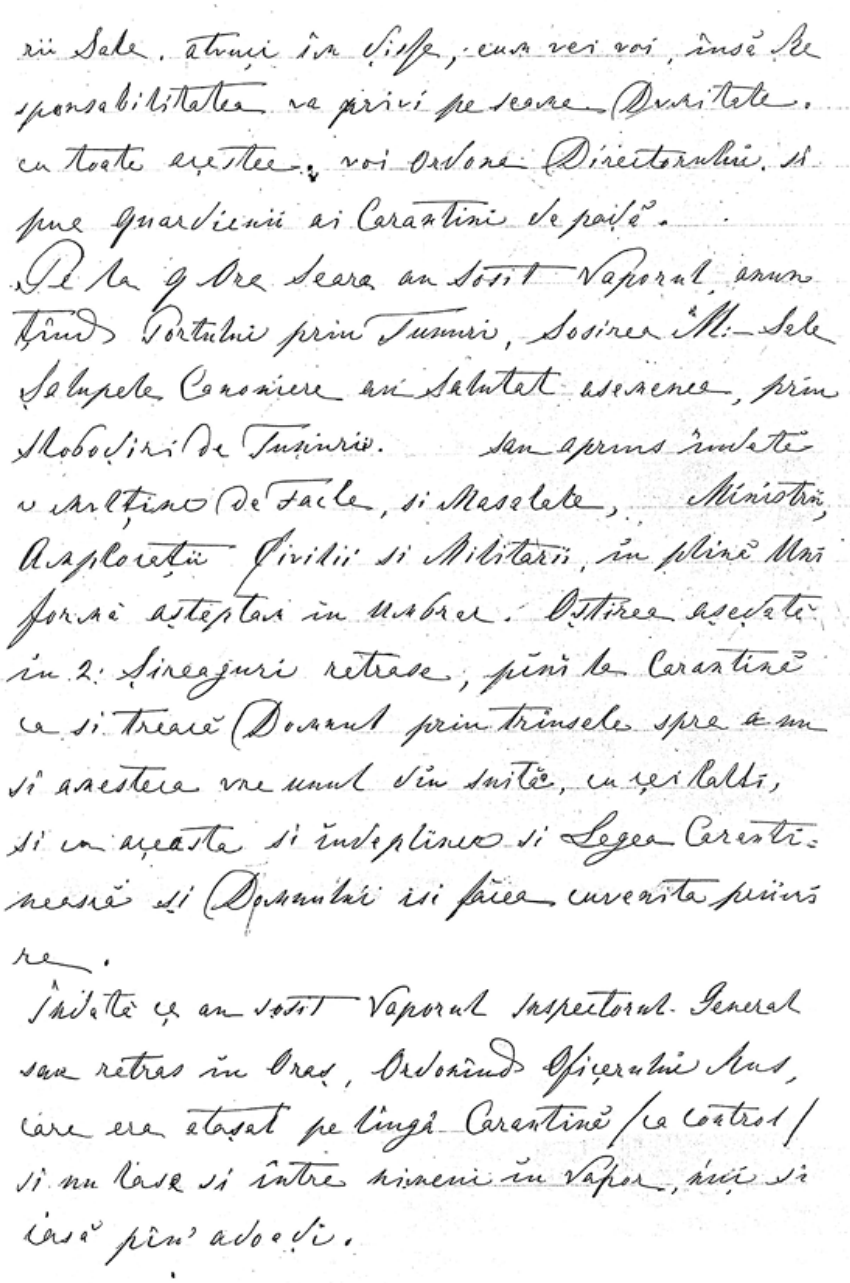

Peste o jumătate de oră după ce s-au aşezat vaporul, domnul aştepta să vie vreo autoritate să-i dea raport şi să priimească ordine. Noi iarăşi aşteptam vreo impulsie sau vreun ordin, dar nu transpira nimic. Eu, în nerăbdarea mea, zic locţiitorului de ministru de război, colonel Horbaţki, că, daca nu voieşte să intre în vapor, cel puţin să-mi dea mie voie

să mă duc prin dosul umbrarului, ca să zic adiutanţilor să întrebe pe Măria sa ce ordonă. Această voie am obţinut-o.

Adiutanţii, între care şi maiorul Vilara, ambetaţi de drumul mării şi supăraţi că la dânşii în ţară nu pot să iasă, sta rezemaţi pe parapetul vaporului. Eu m-am adresat la colonelul Voinescu arătându-i ordinul dat de Mavros şi îl rugam să întrebe pe Măria sa ce ordonă. În momentul acela am auzit cevaşi căzând în Dunăre şi o mulţime de exclamaţii că s-au înecat Vilara. Acum fie că au alunecat, fie că i-au venit vreo ameţeală, au căzut ca un plumb, fără să-l mai salte apa în sus. Domnul au ieşit îndată pe covertă lamentându-se, strigând, făgăduind bani, răsplătiri şi altele la care îl va scoate. Eu la moment am ordonat la patruzeci de soldaţi şalupieri să se dezbrace, să intre în Dunăre şi să-l caute. Însă căutarea nu au reuşit, a soldaţilor. Un grec fost corăbier îmi zice că dânsul îl găseşte îndată. „Şi ce mai aştepţi?!", îi zic, rugându-l să intre mai curând. Grecul, dezbrăcându-se, s-au aruncat în Dunăre şi s-au lăsat în corentul apei, care corent l-au dus la timonul vaporului. Acolo s-au dat afund şi l-au scos, dar mort.

După această nenorocită întâmplare, prefectul districtului şi directorul carantinei s-au dus la vodă, în vapor. Vodă îl întreabă: „Cine eşti?" (deşi îl cunoştea). „Prefectul districtului", îi răspunse Polizu. „Ştii, zise domnul, că un prefect în districtul său înlocuieşte persoana domnului? Ai auzit priimirea care s-au făcut domnului Moldaviei la Galaţi? Te-am scos! Ieşi afară!" Apoi adresându-se către directorul, i-au zis: „Mâine o să ies afară din vapor şi nu voi să mă însoţească nimeni, afară din ofiţerul rus care este pe lângă carantină, nici nu voiesc să văz pe nimeni. Du-te!"

A doua zi, la 6 ore de dimineaţă ieşind cu suita sa acompaniat de ofiţerul rus, s-au dus în încăperile carantinei. O caraulă de onoare ca de patruzeci de soldaţi, fără muzică, era aşezată lângă poartă. Eu stam ascuns la spatele soldaţilor, însă văzând că vine la soldaţi şi le dă „bună dimineaţa”, atunci am ieşit. Vodă, salutându-mă, îmi zise: „Vino cu mine”. Urcându-se în apartamentele sale, îmi zise: „Orânduieşte santinele la porţi şi dă ordin să nu intre nimeni fără ştirea dumitale, şi dumneata să mă întrebi pe mine. Spune mitropolitului şi miniştrilor să plece îndată la Bucureşti, şi oricine va fi venit, nu priimesc pe nimeni aici. Pe Vilara să-l scoţi din vapor, să-l duci la biserică, să i se facă toate onorurile militare şi după ce voi pleca eu să-l trimiţi la Bucureşti cu un ofiţer şi un preot. Acum trimite ordonanţa să-mi cheme pe generalul Mavros. Altul să nu intre nimeni cu dânsul”. Am ieşit ca să execut ordinile Măriei sale.

Generalul Mavros era în curtea caselor carantineşti. Vestindu-l, s-au dus sus. L-au ţinut ca două ore şi i-au dat o dojană, încât strigătele domnului se auzea în curtea carantinei. Ce îi va fi zis nu ştiu, atâta numai că l-au înfierbântat rău. După ce au ieşit Mavros, pe platoul carantinei găseşte pe directorul, pe care îl dojenea şi striga din toate puterile sale că „trebuie trimis la ocnă un astfel de nemernic! Cum de au poprit pe domn să nu iasă îndată ce au sosit?! Era de datoria lui să meargă să dea raport îndată ce au sosit vaporul şi să invite pe domn în casele carantineşti”. (Această gălăgie o făcea ca să se audă de domn.) Bietul director suferea dojenile în tăcere. Eu, indignându-mă, îi zic: „Mă iartă, Ecselenţie, căci directorul au urmat «ad litteram» ordinului care i-aţi dat”. El zise: „Unde este ordinul meu?” „L-ai dat

verbal şi chiar mie mi-ai zis să pui santinele la vapor, şi v-am refuzat net.” „Dar, domnule maior, îmi zise, dumneata ce ai cu amploiaţii mei?” I-am răspuns că „cu amploiaţii nu am nimic, dar ordinul care l-ai dat au compromis pe toţi!”

Comandor al Ordinului otoman ostăşesc Medjidie în brilianturi

A doua zi către seară mergând la vodă, mi-a zis: „Mâine pe la 10 ore de dimineaţă să vii cu toţi ofiţerii regimentului”. După ordin mergând cu ofiţerii, ne-a chemat în apartamentele sale. Ne-a ţinut un „spici” moral şi disciplinar, a căruia sujet eram eu. Au sfârşit zicând: „Domnule polcovnic, te numesc comandor al Ordinului Medjidie în brilianturi a Majestăţii sale sultanului Abdul-Medjid han. Ai fost recomandat chiar de ambasadorii curţilor streine. Iată, domnilor, cum se răsplăteşte credinţa şi meritul. Sper, domnule polcovnic, că şi în viitor sub domnia noastră te vei purta cu zel şi credinţă, şi nu vei rămânea nerăsplătit”. Apoi mi-a dat o cutie care conţinea decoraţia otomană ostăşască în brilianturi şi o pungă de atlaz albă, cu ciucuri de fir, în care era diploma turcească a decoraţiei. (Răsplătirea Rusiei.) Apoi salutând ofiţerii i-au congediat, iar mie au zis să stau să-l acompaniez. Măria sa au mers pe jos prin târg, pe la port, fără să viziteze vreo dregătorie. După trei zile împlinite ale carantinei, au plecat la Bucureşti.

Măria sa în toate întrevorbirile cu mine şi chemările mă numea „polcovnice”, şi nu eram decât maior. Eu tot aşteptam după aceasta să iasă ofisul pentru numirea de polcovnic, dar nu răsufla nimic.

Peste două, trei săptămâni face înălţări, între care şi pe Barbu Vlădoianu, cu mult mai nou decât mine, ba încă şi ieşit din oştire şi reintrat, în vreme ce eu în curs de douăzeci de ani nu am lipsit o lună de la steaguri[189]. Aceasta m-au indignat.

Peste câteva zile m-am dus la Bucureşti. Înfăţişându-mă Măriei sale, mă întreabă: „Ce împrejurare te-au adus?" I-am zis: „Măria ta, multa indignaţie m-au adus, ca să arăt Înălţimii voastre că pe câtă vreme aţi fost la Brăila, în toate întrevorbirile şi chemările mă aveaţi numit «polcovnic», şi unde aşteptam să văz ofisul Măriei voastre, dimpotrivă, văz înălţaţi alţii, mult mai noi decât mine, şi eu rămas. Iată, Măria ta, influenţa în regiment căzută şi în lume opinia publică nimicită". Măria sa îmi zice: „Aibi puţină răbdare, Lăcustene! Nu voiesc să te fac polcovnic din casă şi o să vezi mai multe de la mine". Îi zic: „Măria ta, pierz vechimea!" „Şi aceea vei avea-o! Duminică să vii aici", mai adaogă Măria sa (şedea afară, la grădina lui Pencovici[190]).

În toate duminicile era priimire la curte, după vechiul obicei. Măria <sa> mă vede şi mă cheamă să mă apropii, apoi îmi zice: „Iată, domnule, cum se răsplăteşte disciplina ostăşească şi meritul. Guvernul Majestăţii sale împăratul <tutulor> Rusiilor te numeşte cavaler al Ordinului Sf. Anii clasa a III-a", şi îmi dă o cutie roşie, care conţinea decoraţia împreună şi cu diploma.

Peste două, trei luni domnul face înălţări ostăşeşti, şi eu iarăşi rămâi. Mergând la Bucureşti nu ştiu pentru ce, mă înfăţişez la domn, carele îmi zice: „Tu îi fi supărat că iarăşi ai rămas?!" I-am răspuns că „m-am obicinuit, Măria ta". „Ascultă, Lăcustene, îmi zise. Dorinţa mea este să te fac când vei veni cu regimentul în Bucureşti, înaintea frontului, să-ţi încredinţez

steagul regimentului în mână.” I-am răspuns printr-un „să trăieşti, Măria ta!”

În fine sosind primăvara, am venit cu regimentul în garnizon. Adesea îl întrebam: „Când o să porunceşti, Măria ta, să faceţi inspecţie regimentului?” „În curând”, îmi răspundea. Trece vara, vine toamna, nu zice nimic. Într-una de zile îi zic: „Măria ta, peste două săptămâni o să se sloboază soldaţii cei vechi, cu termenul împlinit, şi rămân numai recruţii, şi poate Măria voastră voieşte se vază regimentul manevrând, şi cu recruţii nu se pot face manevre”.

În sfârşit, după mai multe bolduri au dat ordin pentru inspecţia regimentului, trimeţând şi Ministerul de Răzbel o programă pentru manevre.

La ziua hotărâtă ieşind regimentul pe Câmpul Colentinii, au venit domnul cu locţiitorul de ministru de răzbel, colonelul Paznanski[191]. Trebuie să arăt că acest ministru era om inteliginte şi foarte activ, amic şi camarad al meu, cu care servisem mai mulţi ani ca comandiri de batalioane în regimentul I.

În suita domnească era şi camarila, în care se vârâse unii din camarila cea faimoasă a lui vodă Bibescu, precum Nicolae Bibescu şi alţii... Aşadar, aceşti linguşitori în faţa ministrului de răzbel nu putea să-şi arate colţii, căci nu cunoştea nici atribuţiile ostăşeşti, nu ştia nici ce este soldatul.

Domnul, inspectând, au mulţumit regimentului pentru curăţenie, îmbrăcăminte, vederea marţială, ţinerea armelor, acurateţa şi iuţeala focurilor, şi altele. Apoi, după manevre, mulţumind soldaţilor, au ordonat adunarea ofiţerilor înaintea frontului, cărora asemenea le-au mulţumit. Eu aştept să vie şi rândul meu, să-mi dea steagul în mână şi să mă numească

polcovnic după cum îmi promisese <de> atâtea ori, dar nimic! S-au pus în caretă şi s-au dus. (Lectorii judece! Este aceasta rancună sau nu? Sunt rezultatele linguşitorilor camarili sau nu?) Eu, indignat şi supărat la culme, arunc sabia din mână înjurând, descalec după cal şi strig o birjă să mă ducă acasă, fără să zic o vorbă regimentului. Ministrul mă roagă să merg în capul regimentului până la cazarmă, mai vârtos că este să treacă regimentul pe la palat, adăogând că să am puţină răbdare, căci o să se îndrepteze lucrurile, căci poate domnul nu au ştiut să se exprime. „Cine? îi zic. Iezuitul[192] Ştirbei nu au ştiut?! Ba aşa este răsplătirea domnilor rumâni, daca nu eşti linguşitor.” „Te rog, frăţico, încalecă!”, îmi zise. „Domnule, îi zisei, am descălicat ca să nu mai încalec niciodată!” Şi m-am suit în birjă şi m-am dus acasă.

Acasă pregătisem o masă de patruzeci de talere, cu scop ca întorcându-ne de la inspecţie o să vie ofiţerii să felicite pe polcovnicul regimentului şi să ardicăm toasturi în sănătatea Măriei sale. Viind acasă am dat ordin să nu priimească pe nimeni. (Iată cum ştie un stăpânitor să se facă iubit de oştire…)

Intriganţii camarili pregătiseră un ordin de zi pe oştire prin care domnul arăta nemulţumirea sa că au găsit regimentul în proastă stare şi că speră că comandirul regimentului îl va aduce în plăcută stare, ca la inspecţia ce va face în curând să dobândească mulţumirea domnească. Domnul l-au iscălit ofisul, însă ducându-l la ministru să-l contrasigneze, <ministrul nu> numai au refuzat, dar au răspuns că de va da un asemenea ofis, la palat nu se mai duce şi trimite şi demisia.

A doua zi domnul au trimis ofiţerul de ordonanţă să mă cheme la palat. Am zis ofiţerului să arate Măriei sale că „îl rog să mă ierte, căci sunt bolnav, şi apoi că mi-am dat demisia din oştire”. După aceasta au trimis îndată pe ginerele său, Alexandru Plagino[193], ca să mă facă cu orice mijloc să mă înduplec să merg la palat. În sfârşit m-au înduplecat şi m-am dus.

Măria sa îndată ce m-au văzut mă ia de mână şi mă duce în cabinetul de lucru, şi îmi zice: „De ce te-ai supărat?” Îi zic: „Măria ta! Ce sunt eu să mă supăr pe Măria voastră? Asta îmi aminteşte zicătoarea rumânească «ca văcarul pe sat»!” „Ba nu! zise. Te-ai supărat fiindcă nu te-am făcut polcovnic! Iată ofisul!” Şi luând ofisul după masă mi-l arătă, apoi strigă un adiutant şi l-au trimis la Ministerul Ostăşesc ca să-l publice în „Monitor”. Apoi îmi zise: „Am vrut să văz daca eşti rumân verde”. „Ei, Măria ta! «Când nu dă ploaie la vreme, copacul se veştejeşte şi se usucă!»” „Ba nu, dragă Lăcustene! Voiesc să aibi sânge de rumân în vinele tale, iar nu să mă laşi în asemenea vremi complicate. Şi ţine minte că vei vedea multe de la mine.” „Am văzut, îi zisei, ofisul de ieri, Măria ta!” „L-am retras, îmi zise. Îţi voi spune mai târziu şi cauza. Du-te de-ţi retrage demisia şi trimite-mi pe Paznanski încoace.” M-au mângâiat pe obraz şi s-au retras în altă cameră.

În urma unui asemenea scandal, pe de o parte am retras demisia, iar pe de alta căutam prilej ca să mă retrag, pentru mai multe cuvinte: întâi că mi se urâse douăzeci de ani tot la linie, al doilea mi se îngreunase casa cu copii şi al treilea că nu aveam nicio perspectivă, căci rangul de general[194] atunci nu era la noi, iar cât pentru leafă, aveam dreptul la pensie să o

priimesc ca şi în slujbă atât eu pe viaţă, cât şi nevasta şi copiii mei până vor veni în vârstă.

În primăvara anului 1851 se bolnăvise fiul meu Alexandru de paralizie la picioare. Am cerut congediu de trei luni, să mă duc la băi în streinătate. Domnul au refuzat, atunci am dat demisia. Măria sa mă cheamă. După ce mi-a zis că se mişcă revoluţionarii şi nu se aştepta tocmai acum să-l las, făgăduindu-mi marea şi sarea <şi> adăogând că la toamnă îmi dă voie de o jumătate de an, i-am zis că „este cu neputinţă, dar făgăduiesc Măriei sale că îndată ce mă voi întoarce, reintru iarăşi”. După aceasta au pus pe ministrul de răzbel, care atunci era Năsturel-Herescu, să vie să mă roage. Însă toate în zadar, căci am persistat în demisie, care am şi obţinut-o. După ce au ieşit demisia, am dat petiţie domnului să-mi acorde pensia de 24 de mii lei pe an, leafa întreagă la care aveam drept. Măria sa au dat îndată rezoluţie, trimeţând petiţia la Consiliul de Miniştri. Acolo am găsit piedeci nu în privinţa dreptului, ci numai ca să-mi facă şicane. Într-adins miniştrii nu se complecta. M-am dus în mai multe rânduri la Măria sa, i-am spus că nu se complectează într-adins, şi mai cu osebire vărul Măriei sale, Iancu Manu[195]. Măria sa îmi promitea că îi va chema negreşit şi le va da ordin expres. Trecură trei săptămâni, o lună. Niciun rezultat. Alergam când la vodă, când la Consiliul de Miniştri. Toţi promitea şi niciun rezultat nu vedeam. Într-o seară mă duc la consulul rusesc Halcinski[196] şi îi spui istoria pensiei. Îmi zice: „Daca vrei, vino mâine de dimineaţă la mine, la 10 ore”. Mergând la ceasul indicat, am găsit acolo pe directorul Ministerului de Interne, domnul Ioanidis[197]. Consulul, după ce am întrat în casă, zice: „«À-propos», domnule Ioanidis, te rog să te duci la Consiliul de

Miniştri şi le spui că «m-au trimis consulul să vă arăt că din zvon s-au încredinţat că colonelul Lăcusteanu este hotărât să meargă mâine în Consiliu să spargă capetele miniştrilor cu scaunul, daca nu vor iscăli îndată jurnalul, şi că consulul, ca să evite un asemenea scandal, se roagă că în 24 de ore se fie jurnalul iscălit şi trimis la [casa] pensiilor». Şi te mai rog, domnule Ioanidis, ca mâine să te duci la domnul colonel să-i spui că s-au aşezat la pensie". Şi în adevăr că şi pe la miezul nopţii şeful secsiei alerga pe la casele miniştrilor ca să iscălească jurnalul. A doua zi eram aşezat la pensie. În aceeaşi zi m-am dus de am mulţumit lui Halcinski, şi nicidecum <com>patrioţilor mei, domnului şi miniştrilor cărora le-am slujit douăzeci de ani lor şi ţării mele, şi acum mă trimitea la calendele grece. (Iată dreptatea!)

Anul 1853. Văzându-mă eliberat din serviţiu, şi care libertate nu o gustasem din frageta mea copilărie, şi aşezat la pensie cu 24 de mii de lei, leafă care o priimeam şi în activitate, am zis şi eu maxima italianului, „o che bello niente fare"[198], şi mai vârtos că chiar de aş fi mai prelungit jugul serviţiului, însă nu aveam nicio perspectivă, fiindcă gradul de general, după legile ţării, nu era în ramura ostăşească la noi. Aşadar, în acelaşi an am plecat cu Mariţa şi cu Alexandru, care era bolnav, la băile de la Teplitz, din Boemia. După săvârşirea curei am vizitat mai multe oraşe din diferite state, precum oraşul Dresda din Saxonia, Berlinul din Prusia şi altele.

După ce m-am întors din voiaj, urându-mi-se cu viaţa sedanteră, în înţelegere cu cumnaţii mei am poprit fieşcare din noi moşiile pe seama noastră (fiind cu apropiere una de

alta) şi ne-am pus cu toată străduania la munca câmpului, simţind şi gustând în realitate independenţa omului.

De la anul 1853 şi până la 1859 s-au succedat felurimi de evenimente şi schimbări în ţara noastră. La niciuna din toate nu am luat parte.

Într-o zi mă cheamă vodă Cuza şi îmi zice: „Domnule colonel, dorind ca să ne împărtăşeşti cu luminele dumitale, te-am numit preşedinte al Consiliului ostăşesc şi sper că nu vei refuza această sarcină". Am priimit şi am mulţumit, însă fără prejudiciu, căci nu voiam să las plugăria la care mă sacrificasem cu totul.

Ofisul cu n° 41 din 1859 mai 31, prin care mă orânduieşte preşedinte al Consiliului ostăşesc

La anul 1865 septemvrie 26, după ce am pierdut pe Mişul meu după cum se descrie în volumul I, devenisem aproape mizantrop. Am pierdut plăcerea muncii câmpului şi <moşia> am dat-o în arendă, căutând să intru iarăşi în politică şi în valurile lumii, la care nu am întârziat, şi m-au ales districtul Vlaşca senator la Senatul Rumâniei. (De aceea descriu în câte rânduri am fost ales la această instituţie.)

Anul 1866 octomvrie 3. Act prin care colonelul Lăcusteanu se alege senator. Legalizarea actului de urba Giurgiu cu n° 5684. Preşedintele Comisiei de verificare a Senatului: Cantacuzino.

Anul 1867 decemvrie 19. Act prin care colonelul Lăcusteanu se alege senator al Colegiului 1. Legalizarea

actului de urba Giurgiu cu nº 5909. Preşedintele Comisiei Senatului de verificare: general Costandin Năsturel-Herescu.

Anul 1868 iulie 9. Act prin care colonelul Lăcusteanu se alege senator al Colegiului 1. Legalizarea actului de Primăria Giurgiu cu nº 3001. Preşedintele Comisiei Senatului de verificare: Grigore Bengescu.

Anul 1869 avgust 5. Act prin care colonelul Lăcusteanu se alege senator al Colegiului 1. Legalizarea actului de Primăria Giurgiu cu nº 4245. Preşedintele Comisiei Senatului verificătoare: Nicolae Kreţulescu[199].

Anul 1870 iunie 3. Act prin care colonelul Lăcusteanu se alege senator al Colegiului 1 de Vlaşca. Legalizarea Primăriei Giurgiu cu nº 1255. Preşedintele Comisiei verificătoare a Senatului: Alexandru Plagino.

Se vor mira cititorii după vremi când vor vedea în fieşcare an alegere de senator, deşi Constituţia noastră zice că senatorii sunt pentru opt ani aleşi. Însă reaua-credinţă a guvernelor către ţară şi intrigile partidelor făcea pe domn să dizolve Corpurile legiuitoare. Însă de la 1870 până la 1874 Corpurile nu s-au dizolvat, şi în 1874 au urmat în Senat tragere la sorţi după Constituţie, la care tragere am ieşit şi eu. Cu toate că eu demisionasem şi m-au rugat Senatul prin preşedintele său ca să-mi retrag demisia, carele mă roagă prin adresa cu nº [...] ca să-mi retrag demisia (după cum am şi urmat) până la tragerea la sorţ, atunci când am dat mulţumită lui Dumnezeu că am scăpat.

Adresa ministrului de interne Manolache Costache Epureanu[200] din 1870 noiemvrie 11, nº 15424, prin care îmi face cunoscut alegerea mea la Sfatul orăşenesc al capitalei şi

mă întăreşte de membru al muniţipalităţii (ales cu una mie una sută de voturi).

*1. În text: 109.
*2. În text: salbe (din rus. *zalp*).
*3. În text: olanii.
*4. În text: delibera.
*5. În text: expirat.
*6. În text: îndeosebi.
*7. În text: propăşit.
*8. În text: portepeiul.
*9. În text: bragoslavnicii.
*10. În text: cestălalt.
*11. În text: de.
*12. În text: pe.
*13. În text: să-l.
*14. În text: Leagănă-i!
*15. În text: septagenere.
*16. În text: biruinţa.

Note

Tomul I

Partea I

1 Mica Valahie sau banatul Craiovei, cu capitala la Craiova, reunea în secolul XIX cinci judeţe din estul Ţării Româneşti (Mehedinţi, Gorj, Dolj, Vâlcea şi Romanaţi), ce alcătuiau o unitate administrativ-teritorială condusă de un ban.

2 Azi judeţul Olt.

3 Podul Târgului d-afară era una dintre cele patru căi principale (poduri) care străbăteau capitala în secolele XVIII şi XIX. Se întindea din centru, de la poarta de sud a Curţii vechi, până la cişmeaua din drumul Colentinei, în Mahalaua Oborului, unde se ţinea târgul anual „al moşilor”, de la care îşi trage şi denumirea rămasă până în zilele noastre. Uliţa Agenţiei, anterior Uliţa Işlicarilor, fusese numită după Agenţia Franceză, care îşi avea sediul cam la începutul ei dinspre Podul Mogoşoaiei.

4 Biserica Sf. Gheorghe Vechi, care a servit treizeci de ani de scaun al Mitropoliei Bucureştilor, era situată pe Podul Târgului d-afară, în apropierea curţii domneşti. A trecut

prin diverse dezastre, printre care şi focul cel mare din 1847 ce i-a mistuit „toată zestrea”, lăsându-i întregi numai două ziduri. (Ştefan D. Greceanu, *Genealogii*, p. 149)

5 Este vorba de fapt despre Mihai Suţu, în a doua domnie, între martie 1791 şi decembrie 1792.

6 1803 – august 1806.

7 Vasile Lăcusteanu, mare clucer, vechil în 1801, în căimăcămia din Oltenia a lui Scarlat Ghica (1800-1801); căsătorit cu Casandra.

8 Nae (Nicolae) Hiotu (m. 1844), boier de-al doilea rang, dintr-o familie originară din Chios; stolnic în 1824, clucer în 1839. *Catagrafia oficială* din 1829 îl recenzează cu domiciliul în Târgovişte.

9-10 Confuzie între marele paharnic Ion Creţeanu, adevăratul începător al familiei, şi Iancu (Ion) Creţeanu, nepot, unul dintre cei patru copii, enumeraţi în continuare, ai fiului său, Costache, în mod eronat considerat întemeietorul familiei. Costache (Constantin) Creţeanu şi soţia sa, Tarsiţa, au avut cinci copii, cel ignorat fiind Nicu; numele de botez al Linei, ultima din înşiruire, este Elena. Musiu Jean era porecla lui Iancu, despre care G.I. Ionnescu-Gion spune că fusese cel dintâi în Bucureşti care „avusese curajul să se îmbrace în frac şi să umble pe pod cu haine nemţeşti, iar nu cu işlic şi antiriu”. (*Portrete şi evocări istorice*, p. 79) Fraţii lui, Ulysse şi Nicu, par, sub pana acidului gazetar al timpului Constantin Bacalbaşa, şi ei nişte figuri pitoreşti ale protipendadei de prin anii ’70 ai secolului XIX, din stirpea „lionilor” ce începuseră să se înmulţească. Aşa, Ulysse e descris ca „o fiinţă amabilă şi plăcut în societate (…), o instituţie (…), advocat, dar dintre aceia fără studii

(zis de Târgovişte), renumit chefliu şi cheltuitor”, iar fratelui său Nicu, „un om înalt şi de o extraordinară corpolenţă (...), un colos care nu umbla niciodată pe jos”, scrie că faima i-o făcuseră plăcerea de *gourmand* altoită cu rafinamentul de *gourmette*. (*Bucureştii de altădată*, I, pp. 88-89)

11 Ioniţă Cârlova (n. c. 1772), medelnicer, ispravnic de Buzău, aflat la a doua căsătorie.

12-13 Despre Elenca Florescu, Ion Ghica scrie în *Mes notes* că ţinea „quelquefois une chaise dans les salons”, iar pe soţul ei, colonelul Alexandru Florescu, zis Avidică (frate cu marele-vornic Manolache Florescu), îl descrie ca fiind un „espèce de crétin, sans aucune conviction”. (*Opere*, IV, p. 409)

14 Este totuşi inexplicabilă absenţa numelui său din lista publicată de „Curierul Românesc” la 6 iulie 1830. În ce priveşte „istoria română care a scris” despre talentul poetului Vasile Cârlova, Grigore Lăcusteanu se referă probabil la scurta prezentare semnată de Ion Eliade Rădulescu în „Curierul Românesc”, ce însoţea la 23 martie 1830 publicarea poeziei *Ruinurile Târgovişte*i, la articolul lui A.I. Odobescu *V. Cârlova*, din „Revista Română” (iulie 1861), şi la *Poezia română în diverse epoce* a lui D. Bolintineanu, din „Albina Pindului” (iunie-august 1868). Fragmentele din poeziile sale promise de Grigore Lăcusteanu „pentru... mai la vale” sunt versurile transcrise de altă mână la sfârşitul manuscrisului amintirilor, printre care se poate recunoaşte o variantă a *Păstorului întristat*.

15 Dumitrache Inimărea, medelnicer.

16 Nicolae Topliceanu, clucer în 1784.

17 „războiul de la Comana” este doar o bătălie din războiul ruso-turc dintre 1768 şi 1774, dată în apropierea Mănăstirii Comana, în care a fost implicat şi un pâlc de oşteni români condus de căpitanul Pârvu Cantacuzino, numiţi verzişori (iegări sau vânători), după culoarea uniformelor.

18 Manolache Grădişteanu, la 1852 înregistrat clucer în *Arhondologiile Ţării Româneşti*.

19-20 Din căsătoria Luxandrei (Ruxandra) Căzănescu cu acest Băjescu (m. 1809), mare şetrar în 1793, s-au născut nu doi, ci trei băieţi (O.G. Lecca, *Familiile boiereşti române*, *s.v.*), în ordinea vârstei: Hristache, serdar, apoi pitar în 1839, Constantin şi Grigore, ambii praporcici în 1837, în batalionul comandat de maiorul Grigore Lăcusteanu din polcul I.

21 Sluger pe la 1816, înregistrat în *Catagrafia oficială* din 1829, când avea 72 de ani, stolnic, proprietar în Bucureşti.

22 Publicaţia este, de fapt, „Magazin istoric pentru Dacia”. Editorul „Magazinului”, profesorul sibian August Treboniu Laurian, include în volumul IV al revistei *Letopiseţul Ţării Româneşti* al cronicarului Radu Popescu, unde între paginile 149 şi 152 este menţionat de două ori un „Ioan Dedulescu biv vel vistieriu”, abia scăpat cu viaţă dintr-o trădare făcută lui vodă Nicolae Mavrocordat, dar mort prin voia firii după puţin timp în lazaretul din Nicopole, pare-se ca urmare a sperieturii trase.

23-24 Mănăstirea Deduleşti a fost fondată la 1620 de postelnicul Dedu Dedulescu din Zgârciţi în satul cu acelaşi nume din judeţul Râmnicu Sărat (azi judeţul Buzău), în cuprinsul moşiei Valea Babii. Închinată ca metoh mănăstirii greceşti Caţica din Ianina, biserica din Băbeni a

fost ridicată în apropiere, de jupân Negoiţă Dedulescu, logofăt za vistierie, şi închinată mănăstirii greceşti din Velas, în Epir.

25 Guvernul liberal-radical prezidat de Nicolae Golescu între 1 mai şi 16 noiembrie 1868. Legea viza acoperirea deficitului bugetar pe 1866 prin vânzarea unor proprietăţi mănăstireşti aflate pe domeniile statului, printre ele şi moşii ţinând de cele două ctitorii ale familiei Dedulescu.

26 Mănăstirile „închinate jos" sunt mănăstirile care începând din secolul XVI, odată cu creşterea influenţei greceşti în ţările române, au început să-şi piardă veniturile în favoarea patriarhiilor de la Ierusalim, a Antiohiei, şi a locurilor sfinte de la Muntele Athos şi din Sinai, a Alexandriei şi a Constantinopolului.

27-28 Mihalache (Mihalcea), medelnicer în 1790, şi Alexandru, paharnic, sunt fiii paharnicului Nicolae Dedulescu.

29 Iordache Dedulescu (1787-1848), căminar, menţionat în *Arhondologiile Ţării Româneşti* agă la 1847.

30 Pavel Dedulescu (m. 1847), menţionat în *Arhondologiile Ţării Româneşti* stolnic în 1836.

31 Catinca, fiica vornicului Scarlat Rosetti (1802-1872) şi a Zoei Băleanu.

32 Luţa (Ruxandra) Dedulescu (1822-1895), căsătorită în 1843 cu Costache Creţulescu (1809-1884).

33 Costache Creţulescu (1809-1884), cel mai mare dintre cei patru fii ai marelui-logofăt Alecu (Alexandru) Creţulescu (1779-1847) şi ai Anicăi (Ana) Câmpineanu (1790-1863). Începe învăţătura la Bucureşti şi o continuă la Paris, unde obţine bacalaureatul în litere şi o licenţă în drept. În 1831 intră în miliţia naţională; maior şi comandant al

batalionului din regimentul I de linie în 1836, agă în 1843, când se căsătoreşte cu Luţa Dedulescu, fiica marelui clucer Anastase Dedulescu şi verişoară după mamă cu Grigore Lăcusteanu; iese din armată în 1843. Boier cultivat, atras de politică, în 1848 se situează de partea revoluţiei (membru în guvernul provizoriu). A militat în favoarea unirii celor două ţări române, în 1857 a condus ziarul prounionist „Concordia”, unde a tipărit şi nişte versuri proprii; în 1859 a făcut parte scurt timp din guvernul lui Al.I. Cuza ca ministru al cultelor, dar s-a retras complet din toate activităţile şi aplecat la Paris cu toată familia, să-şi îngrijească ultimul născut (Leonard), bolnav mintal.

34 Despre Scarlat Brătăşanu *Însemnările Androneştilor* spun, consemnându-i moartea la 5 martie 1832, că „din pricina soaţii sale (...) a trăit apururea mâhnit, fiind dânsa fămeie foarte iute”, după el nerămânând decât o copilă, dar niciun fel de stare.

35-36 Marghioala (Maria), una dintre cele cinci fiice ale vistierului Ştefanache (Ştefan) Bellu (1767-1833), originar din Macedonia, moştenitor al averii considerabile lăsate de fratele său Constantin, mort la Viena necăsătorit şi fără descendenţi.

37 Zinca (Zoe) Drugănescu (1804-1859).

38 Unii istorici îl indică pe Jukov ca fiind al treilea soţ al Zincăi Drugănescu.

39 Copilul din a cărui joacă a izbucnit „memorabilul foc”, Alexandru Filipescu (n. 1835/39-1875), a fost trimis imediat la Geneva. Incendiul transformase în scrum două treimi din oraş şi averile considerabile ale negustorilor şi

zarafilor Manoah Hillel, Zerlendi şi ale altora ca ei, 12 biserici, 13 mahalale etc.

40 Manda (Smaranda) Bălăceanu, fiica marelui paharnic Nae (Nicolae) Bălăceanu (1773-1831), zis Naiba, fiindcă semna Nae Bal, şi al Luxandrei (Ruxandra) Slătineanu (m. 1849).

41 Niţă (Ion) Drugănescu (m. 1841), stolnic.

42 Marele-logofăt Ştefan Nestor Craiovescu (c. 1770-1838), sfetnic al lui vodă Grigore (IV) Ghica în rezolvarea treburilor interne; în timpul domniei lui Ioan Caragea, în 1817 a alcătuit, la cererea acestuia, o culegere de legi, codice şi pravile, cunoscută ca *Legiuirea lui Caragea*.

43 Iacovache Prejbeanu (m. 1847), stolnic, în 1846 înregistrat clucer în *Arhondologiile Ţării Româneşti*.

44 *Arhondologiile Ţării Româneşti* înregistrează un singur Grigore Burchi, pitar la 1851.

45 Constandin Drugănescu, stolnic.

46 Elena Berindei, zisă Miroşanca după moşia ei de zestre de la Miroşi, în judeţul Argeş.

47-48 Iancu Drugănescu (c. 1801-1851) a fost căsătorit cu Luţa (Ruxandra), fiica serdarului Gheorghe Turnavitu.

49 Alexandru Filipescu după tată, copilul care incendiase Bucureştii în 1847 şi care, crescând în familia Drugănescu, a mamei sale, i-a purtat şi numele. A lăsat amintirea unui împătimit jucător de cărţi, risipitor cu banii şi adorator al femeilor; a fost căsătorit cu Masinca Cerchez (fiica colonelului Constantin Cerchez şi a Eufrosinei Aristarchi), de care a divorţat în 1873. Moştenitor al averii mătuşii sale Sevastiţa Drugănescu, a murit în urma unui duel – al 13-lea – cu locotenentul Alexandru Vidraşcu, iscat la o partidă de cărţi. Medicul C.D. Severeanu, care i-a dat primele îngrijiri,

scrie în însemnările sale autobiografice că era de felul lui „un deli-zorzo”, un om pus permanent pe ceartă – de aici şi apelativul „Drugănescu Nebunul”. (*Din amintirile mele*, pp. 409-410) Restituirea fidelă a tristei întâmplări se poate citi în „Gazeta municipală”, numărul 219 din 1936, făcută de Radu Colorian, nepot de fiică al căpitanului Alexandru Drugănescu. (*Incendiul de la 1847 din Bucureşti*)

50 Costache Topliceanu, medelnicer, judecător în districtul Brăila.

51 „fiica Jianului”, Maria a medelnicerului Ştefan Jianu, fiul lui Grigore Jianu, nepot de frate al haiducului Iancu Jianu. *Catagrafia oficială* din 1829 îl indică având case, moşii şi treizeci de suflete de ţigani în Caracal şi în judeţul Dolj.

52-53 „cea de a doilea” fiică a clucerului Costache Niculescu-Drugănescu este Maria, căsătorită cu Costică Văleanu (1817-1877), serdar în 1842, paharnic în 1855.

54 Dimitrie-Philibert (1834-1899), fiul colonelului Antoine Louis, viconte de Gramont (1795-1851). Locotenent-colonel de cavalerie în armata română, s-a căsătorit cu Zmaranda (1847-1867), fiica marelui vornic Costache Niculescu-Drugănescu şi a Mariţei Costescu, moartă la doar douăzeci de ani.

55 Ştefan Alexeanu, mare stolnic.

56 Ghiţă Lehliu, stolnic, „răposat în Domnul” în martie 1836 îl consemnează *Însemnările Androneştilor s.v.* şi adaugă: „Bun om, Dumnezeu să-l odihnească”.

57 Mai exact, din 1806 până în 1812, a cincea perioadă în care ţările române s-au aflat sub administraţie militară provizorie rusă.

58 Nikolai Mihailovici Kamenski (m. 1811), conte, general comandant al armatelor ţariste de ocupaţie în Ţara Românească în războiul ruso-turc dintre 1806 şi 1812, în succesiunea generalului P.I. Bagration. Cronicarul Zilot Românul îl descrie ca având „o pornire ciudată foarte: bătea, necinstea şi vătăma pre mulţi, şi mari şi mici, şi din pământeni şi din ostaşi, încât să spăimântară toţi şi îl urâră pentru varvaricescul său mijloc (...) Dar nu ştiu ce fu, că cu puţine zile mai înaintea plecării se bolnăvi de o boală pe care niciun dohtor, nici de-ai armiei, nici de ai ţării, nu o putură înţelege, din care în sfârşit, la deznădăjduirea de viaţă (zicea mulţi pe dinafară că ar fi fost otrăvit), plecă înapoi la patria sa, Rosia, şi pă drum muri". (*Opere complete*, pp. 86-87) I se zicea „cel mic" spre a-l deosebi de fratele său Serghie, „mai mare la vârstă, dar mai mic la cin", doar general-locotenent.

59 Mihail Ilarionovici Kutuzov (1745-1813), prinţ, feldmareşal; în 1811 i-a succedat generalului N.M. Kamenski la comanda armatei ruse de ocupaţie din ţările române.

60 Filip Lenş (1777-1853), fiu natural al francezului Jean Baptiste Linchou din Marsilia, stabilit ca preceptor în Bucureşti, apoi devenit secretar particular al lui vodă Alexandru Ipsilanti. Născut din legătura cu o ţigancă cârciumăreasă (Hagi-Mosco, *Bucureşti*, p. 288), inteligent şi abil, a ajuns până la rangul de mare cămăraş al lui vodă Grigore (IV) Ghica; arendaş al ocnelor şi poştelor, postelnic în 1822, mare agă în 1825, strânge o avere fabuloasă, întrecută doar de cea a marelui ban Grigore Brâncoveanu şi a vistierului Ion Hagi Moscu. Agentul diplomatic al Prusiei la Bucureşti scria despre el într-un raport din 1822

că „era cel mai bogat boier în numerar şi posesor, pe lângă câteva moşii, al uneia dintre cele mai frumoase şi mai mari case din Bucureşti, ridicată pe Podul Mogoşoaiei – cunoscută mai târziu drept casa Vernescu –, dar are un caracter făţarnic şi fals”. (Hurmuzachi, X, p. 102)

61 Spirea (Spiru) Cazotti, contracciu (arendaş) al ocnelor şi al veniturilor bisericeşti până în 1809, epitrop (administrator) al podurilor în vornicia obştirilor condusă de Radu Golescu. Mare serdar în 1842, G.I. Ionnescu-Gion îl numără printre capitaliştii importanţi ai Bucureştiului alături de vistierii Ion Hagi Moscu, Grigore Romanit şi Ştefan Bellu şi de bogatul negustor Manuc bei.

62 Regulamentul organic a fost adoptat la Bucureşti de Adunarea Obştească extraordinară în mai 1831, iar aplicarea lui în Ţara Românească s-a făcut de la 1 iulie acelaşi an; în Moldova a intrat în vigoare la 13 ianuarie 1832.

63 Aleksandr Osipovici Duhamel (1801-1880), general-maior rus de origine franceză. A venit în Ţara Românească în 1842 ca trimis special al cancelarului rus Karl von Nesselrode şi al generalului P.D. Kiselev, pentru a supraveghea administraţia lui vodă Alexandru Ghica. Între el şi domn a existat o adversitate făţişă, comportamentul lui stârnind nemulţumirea generală. A revenit cu rangul de comisar general în ţările române în 1848, în încercarea Rusiei de-a stăvili extinderea mişcării revoluţionare pornite din Paris şi cu misiunea precisă „de a face o zaveră, silind astfel pe ţară să cheme pe muscali spre a potoli acea turburare”. Primele măsuri luate împotriva libertăţii de expresie şi-au găsit răspuns în câteva libele volante, printre

care şi versurile *Cântecul ursului*, scrise cu dedicaţie de Ion Eliade Rădulescu. Traduse în franceză, au fost interpretate în faţa Consulatului Rusesc de un ţigan ursar anume tocmit.

64 Iosef Sporer (n. 1807), medic cu studii la Viena, unde a obţinut o diplomă de „hirurg şi de mamuş". În 1812 s-a stabilit în Bucureşti ca „arhimamoş" (primul mamoş) şi medic de politie. A îngrijit bolnavi din zona de nord-vest a oraşului, de la Biserica Sf. Ioan cel Vechi în sus, pe lângă Dâmboviţa spre gorgan până la marginea oraşului, apoi curmeziş, până la drumul Târgovişteı. În 1839 a publicat un manual practic, completat de ilustraţii, *Meşteşugul moşirii pentru învăţătura moaşelor la institutul maternităţii din Bucureşti*.

65 Gheorghe Grunau (1785-1859), medic de origine germană, cu studii la Göttingen. S-a stabilit în 1812 la Bucureşti, unde a funcţionat la spitalele Colţea şi Filantropia; a înfiinţat primul spital militar din capitală, pe lângă regimentul I. Pentru iscusinţa şi devotamentul arătat în combaterea epidemiei de ciumă care a răscolit Ţara Românească în 1828-1829, a fost răsplătit cu o importantă sumă de bani şi cu inelul cu briliant al ţarului. Membru al Societăţii medico-naturaliştilor din Iaşi, medic-şef al Principatului Valahiei, în 1841 i s-a acordat, la cerere, împământenirea.

66 Gheorghe Sachelarie (n. 1838), medic şi scriitor grec de origine, baron sudit austriac şi consul al Prusiei la Bucureşti (1833-1848). Este autor al lucrării *De meningitide tuberculosa*, apărută în 1855.

67 Printre măsurile luate de administraţia rusă în ţările române în 1807-1809 a fost şi interzicerea îngropării

morţilor în jurul bisericilor. Întărită în 1829, apoi în 1831 printr-un *Regulament pentru starea sănătăţii, înfrumuseţare şi paza bunei orânduieli în politia Bucureştilor*, decizia a fost completată cu stabilirea locurilor pentru deschiderea a patru cimitire ortodoxe, care trebuiau îngrădite şi prevăzute cu paraclis; pentru celelalte rituri se orânduiau cimitire aparte. În 1879 îngroparea în curtea bisericii a fost oprită cu desăvârşire. (Gh. Bezviconi, *Necropola capitalei*, pp. 7-11)

68-69-70 Restituirea acestor date, înlesnită de documente ale familiei, îi aparţine primului editor, Gheorghe Cruţescu, nepot de fiică al lui Grigore Lăcusteanu.

71 La p. 28 se spune că acest frate al lui Grigore Lăcusteanu a murit la doi ani.

72 Vezi pp. 163 şi urm.

73 Lina (Elena), fiica lui Costache Florescu şi a Smarandei Boldescu. Editorul Gheorghe Cruţescu adaugă în comentariul său despre Costache Florescu: „văr bun cu fraţii Iordache, Manolache şi Alecu Florescu, care au jucat un rol important în mijlocul veacului trecut” (p. 29, nota 1), fiii marelui-vornic Ioan Florescu şi ai Anicăi Ghica.

74 Anul 1869, indicat de Grigore Lăcusteanu la p. 25, sau 1870-1871, socotind tot după propria-i consemnare de la pp. 67 şi 111.

75 „Orice ai face fă cu chibzuinţă şi nu înceta să ţii seama de sfârşit.” (*Gesta romanorum*, v.-v. 103-104).

76 Aristocli Coresi, înregistrat în *Arhondologiile Ţării Româneşti* la 1859 tot căpitan.

Partea a II-a

1 Iosif al Argeşului, ales în 1793 primul episcop al eparhiei Argeşului, pe care a păstrat-o până la sfârşitul vieţii (1820). A avut numeroase preocupări cărturăreşti; traducător şi editor de texte religioase.

2 Pe Nicolae Chiţescu, stolnic, numit ispravnic de Olt în locul lui Alexandru Ghica, C.D. Aricescu, revoluţionar la 1848, gazetar şi memorialist, îl arată în *Memoriile* sale ca fiind „moşul poetului N.T. Orăşanu”. (*Scrieri alese*, p. 116) La sfârşitul secolului XVIII, atribuţiile isprăvniciei de judeţ au fost împărţite între doi dregători, „cel mai vrednic şi cu deplină ştiinţă de treabă şi bun cuget însărcinat cu treaba judeţului, iar celălalt să-i fie de ajutor”. Aşa se explică menţionarea stolnicului Ştefan Lăcusteanu şi a lui Alexandru Ghica concomitent ca ispravnici ai districtului Olt.

3 În legătură cu moartea lui vodă Alexandru Suţu s-au vehiculat mai multe variante, în care au fost acuzaţi oameni de casă ai domnului şi medicii săi personali, chefalonitul Alphonsato Tipaldo (sau Depalta), grecul Mihail Hristari şi chirurgul Ferdinand Mesits, aflat în slujba consulului rus (Urechia, IX, p. 903, XA, pp. 1061-1062; Hurmuzachi, XVI, p. 1033). Nicolae Filimon, în romanul *Ciocoii vechi şi noi*, pune moartea pe seama lui Hristari, care l-ar fi executat pentru că în ultimul moment domnul refuzase să mai sprijine Eteria, neîncrezător în victoria ei, şi, fiind la curent cu secretele mişcării, ar fi putut-o trăda, iar C.D. Aricescu (în *Istoria revoluţiunii române la 1821*, p. 389) înclină să creadă că otrăvirea s-a datorat manevrelor medicale ale lui Tipaldo (*Scrieri alese*, p. 389). Însemnarea lui Grigore Lăcusteanu este mai aproape de cea din

memoriile principelui Nicolae Suţu: Alexandru Suţu ar fi murit din cauza unui „erizipel galopant” tratat homeopatic, cu un „praf alb” presărat în incizia făcută la încheietura pumnului. Praful a avut un efect advers imediat, agresiv, provocând paralizia aparatului digestiv, urmată de deces. (*Memoriile principelui Nicolae Suţu*, p. 70)

4 Iane (Ioan) Farmachi, unul dintre cei trei căpitani eterişti – alături de Tudor Vladimirescu şi Iordache Olimpiotul. Macedonean de origine, responsabil cu paza ordinii în oraş şi comandant al gărzii lui vodă Alexandru Suţu. Capturat de turci în una dintre ultimele lupte date în Bucureşti cu oastea eteristă şi trimis la Constantinopol să i se decidă soarta, a fost omorât.

5 Ferdinand Mesits (Meschits sau Mesici), recomandat de o diplomă de gerah (chirurg), s-a stabilit ca sudit austriac în Ţara Românească. S-a aflat sub protecţia beizadelei Gheorghe Caragea, dar a fost şi informator pe lângă trupele ruseşti staţionate aici. A fost medicul personal al consilierului rus L.M. Minciaki. În 1814 e numit doftor al puşcăriei, iar în 1816, la împărţirea Bucureştilor în ocruguri (sectoare) medicale, a fost integrat în rândul medicilor oficiali, iar faima i-a crescut permanent, încât în 1824 se aprecia că ar fi avut cea mai numeroasă clientelă din oraş. În 1828 a ignorat semnele epidemiei de ciumă care se întindea peste capitală, deşi în 1812 fusese primul care a diagnosticat molima adusă în alaiul de instalare la domnie a lui vodă Ioan Caragea. A murit răpus de ea în mai 1829.

6 Neofit Ducas (1760-1845), originar din Epir, elev, apoi profesor la Academia Domnească din Bucureşti. Cu o vastă

pregătire filologică, autor al unei gramatici şi al unei retorici devenite manuale pentru elevii săi, pe care îi îndemna la sârguinţă cu preceptul „incultura este mama sărăciei”. Dintre mulţii „dascăli greci şi dascăli români” veniţi cu fanarioţii în Ţara Românească, Ion Ghica îşi aminteşte despre el ca despre „prea învăţatul dascăl”. (*Opere*, I, p. 255)

7 Cornelius Nepos (c. 100 î.Hr. – c. 30), scriitor latin, adevărat enciclopedist prin varietatea şi amploarea preocupărilor; autor al seriei de biografii *De viris illustribus* – multe pierdute –, prin care a dat genului biografic valoare de specie literară. *Vieţile oamenilor iluştri* au reprezentat materie de studiu şi învăţătură în şcolile din secolul XIX, mai ales pentru dascălii greci.

8 Anacharsis Scitul (sec. VI î.Hr.) a lăsat un amplu poem în versuri, tradus parţial în greceşte de baronul Gheorghe Sachelarie în 1797, cu titlul *Călătoria tânărului Anacharsis*, şi de Manuil Filipescu în româneşte, după ediţia lui Jean-Jacques Barthélemy (*Voyage du jeune Anacharsis en Grèce vers le milieu du IV-e siècle, avant l’ère vulgaire*), tipărită la Iaşi în 1845.

9 Theodor Wilhelm Danzel (1818-1850), istoric literar german, autor al unor studii despre filosofia lui Hegel, despre viaţa şi opera lui Lessing şi al unui ciclu de disertaţii pe subiecte de estetică şi morală.

10 Mariţa Brătăşanu.

11 Alecu (Alexandru) Filipescu, zis Vulpea (1773-1856), mare-vornic, boier influent mai ales în epoca Regulamentului organic. Inteligent şi învăţat, îl caracteriza nu doar şiretenia, care îi adusese supranumele Vulpea, ci şi

aderenţa absolută la politica dusă de ruşi în Ţara Românească. A fost numit ministru de finanţe în 1828 în locul lui Mihalache Ghica, imediat după intrarea ruşilor în Bucureşti. În 1842, la plecarea lui vodă Alexandru Ghica, a fost printre candidaţii la domnie, iar în 1843 vodă Gheorghe Bibescu crea anume pentru el importanta dregătorie de mare ban. Dragostea ce l-a legat de doamna Maria Ghica (n. Hangerli), soţia lui vodă Grigore (IV) Ghica, a fost cauza despărţirii perechii domneşti, iar copilul lor, un băiat botezat Alexandru, crescut şi educat în familia Filipescu de mama şi sora marelui boier, i-a moştenit şi porecla: Vulpache.

12 Alexandru Sturza (1791-1854), general rus, fiul vornicului Scarlat Sturza, hatman al oştirii Moldovei (expatriat după 1812 cu toată casa peste Nistru, unde a devenit general de brigadă, apoi guvernator al Basarabiei) şi al Sultanei Moruzi, văr cu Mihai Sturza, domnul Moldovei (1834-1849). Înalt funcţionar în Ministerul rus de Externe, protejat al ţarului Alexandru I şi consilier de taină al acestuia, cu o cultură întinsă – era supranumit „Platon al creştinătăţii” –, a lăsat o operă importantă, redactată în greacă şi în rusă, compusă în special din studii pe subiecte religioase, morale şi istorice, printre care şi o monografie a Odessei.

13 Prejbenii sunt menţionaţi în Oltenia încă din secolul XVI ca proprietari ai moşiei Preajba din judeţul Romanaţi (azi Dolj). Numele moşiei a înlesnit apariţia unui şir însemnat de uzurpatori onomastici, proveniţi din vecini sau din slugi de curte.

14 Frăteşti, sat în judeţul Giurgiu, situat în Câmpia Burnazului.

15 Louis-Alexandre Andrault de Langeron (1763-1831), conte emigrat în Rusia după Revoluţia din 1789. Ajuns general în armata rusă, era considerat de contemporani drept „occidental arogant”, deseori deplasat printr-un spirit critic excesiv de caustic, dar se făcea uşor acceptat prin plocoanele oferite turcilor. (Gh. Bezviconi, *Călători ruşi*, p. 146; Hurmuzachi, Supliment I/III, pp. 109-110)

16 „pacea” este tratatul încheiat la Adrianopol între ruşi şi turci în 2 septembrie 1829.

17 Ion Odobescu (1793-1857), militar de carieră. În 1808 se înrolează voluntar sub drapelul rus, înaintând până la gradul de locotenent-colonel în Regimentul de husari Aktîrţki. În „Almanahul oştirii române” pe 1836 este menţionat şef al ştabului „înălţimii sale prinţului şi domnului stăpânitor Alexandru Dimitrie Ghica”, cavaler al mai multor ordine împărăteşti; colonel în 1839, spătar al oştirii între 1844 şi 1848 şi din nou în 1856. A păstrat permanent relaţii cu Consulatul Rusiei. În general a fost iubit şi respectat de soldaţi. Ion Ghica îl apreciază în *Mes notes* „a nu fi fost lipsit cu totul de sentimentul naţionalităţii”. (*Opere*, IV, 430)

18 Regiment de elită, unul dintre cele patru înfiinţate de ţarul Petru cel Mare; şi-a luat denumirea după localitatea Aktîrska.

19 Pavel Dmitrievici Kiselev (1788-1872), conte, general, comandant al operaţiunilor militare în războiul ruso-turc încheiat cu pacea de la Adrianopol din 1829. Numit în acelaşi an guvernator civil şi militar al ţărilor române în succesiunea generalului P.Th. Jeltuhin, a rămas aici până în 1834, având o contribuţie însemnată la modernizarea ţării

prin importantele măsuri administrative pe care le-a introdus la suirea pe tron a lui Alexandru Ghica, primul domn regulamentar al Ţării Româneşti.

20 Nicolae I Romanov (1796-1855), ţar între 1825 şi 1855; i-a succedat la tron fratelui său, Alexandru I.

21 Patriarhul Grigore V Lighorios al Constantinopolului a fost spânzurat de uşa bisericii patriarhale în ziua de Paşte 1821, la porunca marelui vizir Benderli Ali paşa, în mâna căruia căzuse un schimb de scrisori între Mihail Suţu, domnul Moldovei, şi generalul rus Alexandru Ipsilanti, care conţineau planul amănunţit de eliberare a creştinătăţii ortodoxe de sub asuprirea turcească. Asasinarea capului Bisericii Ortodoxe a fost urmată de asasinarea altor înalţi prelaţi – mitropolitul Efesului, al Salonicului, episcopi –, umplând „de mânie şi de răzbunare poporul grec, care şi-a ridicat capul, bizuindu-se pe puterea lui Dumnezeu şi a ajutorului regilor creştini (...). Astfel au început să se lupte contra sultanului, luptă care a durat şapte ani". Relatarea evenimentului, conţinută în istoria scrisă de Avedis Barberian, detaliază puţin însemnarea lui Grigore Lăcusteanu: „Şi după trei zile trupul patriarhului fu dat de soldaţi pe mâna turcilor, pentru ca să-l plimbe prin oraş în semn de batjocură şi după aceea să-l arunce în mare". (H.Dj. Siruni, *Despre asasinarea patriarhului Grigore al V-lea al Constantinopolului*, în „Revista istorică", 1929, nr. 4-6)

22 Manolache (Emanoil) Băleanu (1794-1862), fiul marelui ban Grigore Băleanu (1770-1842) şi al Mariei Brâncoveanu (m. 1837). A deţinut dregătorii înalte: mare hatman în 1831, deputat în 1831-1832, mare-logofăt al dreptăţii în 1839, mare-vornic, candidat la domnie în 1842 şi în 1858,

secretar al statului în 1847-1848, membru în căimăcămia de trei dintre octombrie 1858 şi ianuarie 1859 împreună cu Iancu Manu şi cu Iancu Filipescu, zis Vulpache. Poziţia socială pare să şi-o fi câştigat şi prin înrudirea cu vodă Alexandru Suţu, care i-a dat-o de soţie pe fiica sa Catinca, şi cu vodă Gheorghe Bibescu, ca unchi al Mariţicăi Văcărescu, a doua soţie a acestuia, ziarele timpului arătându-l a avea „un caracter cu totul şters”. („Vestitorul românesc”, 1850)

23-24 Grigore (IV) Ghica, primul domn pământean în Ţara Românească (1822-1828). Fiu al marelui ban Dimitrie Ghica (1718-1807), din a doua căsătorie, cu Maria Văcărescu (n. 1765). Prinţul Scarlat Ghica (1812-1857) e din prima căsătorie, cu Maria Hangerli, care i-a născut şase băieţi.

25 Nicu Roset (Nicolae Rosetti; 1811/12-1893), fiul lui Constantin Rosetti şi al Mariei Lehliu. A servit scurt timp în armată, nedepăşind gradul de parucic; serdar în 1841, paharnic în 1846. Gazetarul I.G. Valentineanu îl arată în *Biografia oamenilor mari* (*s.v.*) „fără instrucţiune, nici capacitate, de un caracter foarte ordinar, fără principii şi fără opinii politice”; ataşat poliţiei secrete ruseşti (1853-1854), apoi celei austriece; deputat şi director al teatrelor străine de operă şi vodeviluri din Bucureşti („Almanach du Highe-Life”, 1894).

26 Tudorache (Teodor) Brătianu (1812-1884), fiu al marelui clucer Dincă (Constantin) Brătianu (1768-1844) şi al Anastasiei Tigveanu (m. 1838), fratele mai mare al lui Iancu (Ion C.) Brătianu; deputat conservator, pasionat de cai şi proprietar al unei vestite herghelii la moşia sa Tigveni, de lângă Piteşti, a ieşit din armată cu gradul de maior de cavalerie. O caracterizare sumară a lui apare într-

un raport consular francez datând din a doua domnie a lui Barbu Ştirbei (1854-1856): „Fortune indépendante; homme sans instruction, mais intelligeant et honnête” (*Petite biographie*).

27 Catinca (Ecaterina) Samurcaş, soţia postelnicului Ion Samurcaş (m. 1825), unul dintre protectorii lui Tudor Vladimirescu şi efemer, în 1821, caimacam al Craiovei.

28 Simeon Nikitici Starov (m. 1856), general-maior rus.

29 Ioan Solomon (1793-1865), ofiţer de carieră. Fiu al unui căpitan de panduri, ajunge sluger pe cinci judeţe. În 1821 trece de partea lui Tudor Vladimirescu, iar după asasinarea acestuia se refugiază în Austria, fiind întemniţat succesiv la Haţeg, Deva şi Arad. În cele din urmă este eliberat şi după şase ani revine „cu canţelaria rusească drept la Bucureşti, înfăţişându-se lui vodă Grigore Ghica”; iertat, i se încredinţează din nou slujba de cârc-serdar (căpitan de poteră) pe cinci judeţe. Participă la războiul ruso-turc din 1828-1829, obţine rangul de maior în armata rusă, iar în 1830, la solicitarea generalului P.D. Kiselev, recrutează nouă sute de panduri pentru primele trei regimente ale miliţiei naţionale nou înfiinţate; este cel dintâi care îmbracă mondirul de militar român şi va sta la comanda regimentului III „22 de ani fără nicio pată”, cum cu mândrie spune în amintirile pe care le va tipări în 1862. În revoluţia de la 1848 a complotat împreună cu spătarul oştirii, colonelul Ion Odobescu, pentru arestarea guvernului provizoriu. Logofăt al credinţei în 1850, şef al ştabului domnesc sub Gheorghe Ştirbei (1851-1853) şi aghiotant al acestuia, deputat şi senator (1857, 1859). A avut un fiu, Alexandru (1834-1875), general.

30 Constantin Tell, menţionat „Constantin Tell 2” în lista praporcicilor tipărită în „Almanahul oştirii române” pe 1836.

31 Mihail Boboc, comandant al primului escadron de cavalerie din miliţia naţională format în 1830, menţionat în lista parucicilor tipărită în „Almanahul oştirii româneşti” pe 1836; căpitan în 1848, colonel în 1862, rememorat cu acest grad în amintirile lui Ioan Solomon, în al cărui regiment servise.

32 Dimitrie Ispir este înregistrat de „Almanahul oştirii române” pe 1836 în escadronul de cavalerie, pe lista parucicilor.

33 Nicolae Teologu, parucic în 1837, maior în 1848 şi colonel; l-a înlocuit la şefia gărzii naţionale pe colonelul Scarlat Creţulescu (1810-1873), plecat intempestiv în Austria sub pretextul „de a-şi căuta sănătatea cincisprezece zile”.

34 Tache (Dimitrie) Budişteanu, căpitan în 1836 conform „Almanahului oştirii române”, comandant al roţii a 5-a din regimentul III, înregistrat cu acelaşi rang şi în *Arhondologiile Ţării Româneşti*.

35 Casele se aflau din jos de Biserica Sf. Nicolae, nu departe de Sf. Vineri Hereasca; trecute cu timpul în folosinţa Consulatului Italian, au fost distruse de un incendiu în 1856, în timpul Războiului Crimeii, când în ele funcţiona un spital militar.

36 „Prima înfăţişare”, de fapt sfinţirea primului steag al oştirii române, a însemnat demonstraţia de măiestrie militară executată de roata 1 din regimentul I, aflată sub comanda praporcicului Grigore Lăcusteanu, adusă special de la Craiova. După efectuarea exerciţiului, la care alături de

generalul P.D. Kiselev au asistat şi boierii ţării, episcopii Neofit al Râmnicului, Chesarie al Buzăului şi Ilarion al Argeşului au oficiat o slujbă de binecuvântare, marele-spătar Alexandru Ghica le-a oferit ofiţerilor leafa în avans pe patru luni şi un ospăţ, iar soldaţilor, adunaţi în cazarma de la Podul Beilicului, câte doi lei. Recompensa comandantului roţii a fost înaintarea la gradul de parucic.

37 Ridicate de vistierul Dumitraşcu Racoviţă pe la 1758, după ce în 1808 trecuse peste ele un incendiu, casele, aproape părăsite, sunt cumpărate şi refăcute de bancherul Ştefan Bellu, iar de la el ajung în posesia baronului Gheorghe Meitani. În perspectiva căsătoriei cu domniţa Ralu, a treia născută dintre fiicele lui vodă Alexandru Suţu (1758-1821) şi ale doamnei Eufrosina Callimachi (1776-1835), acesta le dă o nouă înfăţişare şi strălucire, dar curând după cununie e obligat să cedeze etajul ca reşedinţă personală generalului P.D. Kiselev. În 1834, când trupele ruseşti de ocupaţie se retrag din ţările române, casa revine proprietarilor. Ulterior, în 1843, aici se instalează Şcoala cadeţilor, înfiinţată de Gheorghe Bibescu.

38 Biserica Zlătari, ridicată din lemn în secolul XVI sau XVII nu se ştie de cine – de „zlătarii domneşti” (ţiganii strângători de aur ai domniei), de vreun domn sau de vreun boier cu jupâneasa lui –, e reclădită din zid în 1705, în jurul ei dezvoltându-se hanul şi mahalaua cu acelaşi nume. La sfârşitul secolului, între zidurile hanului se aşezaseră cei mai importanţi zarafi din oraş. A suferit pagube la cutremurul din 1802, dar a fost reparată de egumenul ei pe la 1850. La han fusese amenajată şi o cazarmă sumară, în care în timpul ocupaţiei ţărilor

române erau încartiruiţi generalii şi gradele superioare ruseşti.

39 Zicala figurează într-o formă puţin diferită, probabil din cauza circulaţiei orale, în *Adunare de pilde* a boierului cărturar Dinicu Golescu, tipărită la Buda în 1826, la poziţia 22: „Nu fi lenevos, pentru ca să nu se facă şi ceilalţi lenevoşi spre tine”.

40 Prima epidemie identificată ca holeră din Europa a izbucnit în Rusia, în 1830. Întâi a trecut peste Moldova, iar în 1831, la 22 mai, dată menţionată de vodă Barbu Ştirbei într-un raport oficial redactat un an mai târziu, îşi face apariţia şi în Ţara Românească, atingând apogeul vara. Cea mai radicală decizie în vederea distrugerii focarului a fost scoaterea temporară a locuitorilor Bucureştiului şi instalarea lor pe câmp, în bivuac. La marginea oraşului s-au ridicat zece bariere, s-au înmulţit dorobanţii în mahalale ca să supravegheze întinderea molimei, s-a tipărit o broşură cu instrucţiuni de protecţie sanitară, iar de la un anume doctor Ştefanopol s-a aflat lista leacurilor profilactice şi în mod egal terapeutice: camforul, moscul, *castoreum*, *le serpentaire*, oleul de melisă şi de camomila, *magisterium*, bismut, fricţie, calomelul etc., toate dovedindu-se însă fără vreun folos. La 22 august, consulului general P.D. Kiselev i se raporta oficial că „epidemia nu mai există deloc”, la 12 septembrie fiind declarată definitiv „stinsă”. Boierii, medicii şi funcţionarii de sub conducerea protomedicului Constantin Istiotu, el însuşi victimă a bolii, au fost răsplătiţi de ţar cu bani şi inele cu briliante.

41 Despre moaştele Sf. Grigorie Decapolitul, adăpostite în Mănăstirea olteană Bistriţa întemeiată de boierii Craioveşti pe la 1492-1494, se credea că sunt făcătoare de minuni, printre altele oferind protecţie în faţa molimelor, mai ales la vreme de ciumă.

42 Ţara Românească.

43 Câmpia de la Malmezon era o zonă stearpă, nelocuită, la marginea Bucureştilor, mai sus de actualul Pod Cotroceni, în capătul Podului de pământ (redenumit Calea Rahovei după Războiul de Independenţă). Aici s-a aşezat prima dată cazarma de cavalerie.

44 „Oţetul celor patru hoţi”, o mixtură de plante aromatice, printre ele cuişoare, pelin, mentă şi usturoi, macerate în oţet, a fost la modă până aproape de mijlocul secolului XX. „Un oţet făcut pentru a-l avea cineva pe lângă sine spre a se păzi de vreo molevsire”, citim explicaţia *s.v*. în *Vocabularul franţezo-românesc* al lui F. Aaron, P. Poenaru şi G. Hill din 1841. În *Istoria fondării oraşului Bucureşti*, colonelul Dimitrie Papazoglu adaugă despre această licoare că „a fost inventată la Paris de către patru tâlhari întemniţaţi, şi nu se compunea din altceva decât din oţet aromatic, amestecat cu lichid de camfor”. (p. 104)

45 Hanul Golescului (sau Golescu), ridicat la începutul secolului XIX de marele ban Radu Golescu (1746-1818) pe Podul Caliţei, în vecinătatea Bisericii Sf. Nicolae din Prund şi a propriei locuinţe, i-a rămas moştenire în 1815 lui Iordache, al doilea dintre cei trei fii ai săi. În 1882 trece în posesia unui nou proprietar, care îl dărâmă. A servit de cazarmă primelor regimente ale nou înfiinţatei miliţii

naţionale. Dionisie Fotino îl numără în *Istoria Daciei* printre cele şapte hanuri bucureştene mari, fără biserică.

46 Podul Caliţei, efemeră denumire a Podului Calicilor înainte de a fi cunoscut ca Podul Craiovei – drum de ieşire din Bucureşti spre sudul Ţării Româneşti. Vezi şi nota 85, p. 265.

47 Zonă aflată dincolo de marginile Bucureştilor, între aşezările Pantelimon şi Dobroeşti, unde s-a instalat prima tabără militară a oştirii române, a regimentului I infanterie.

48 Carnavalul începea la Crăciun şi se încheia în seara celei de-a doua duminici a Lăsatului de sec printr-un bal consacrat, zis „de îngropare a carnavalului”, care punea capăt oricăror petreceri şi „veselii” în tot timpul postului mare.

49 Constantin Alexandrescu, parucic în regimentul de cavalerie.

50 Costache Chihăescu, zis Chiorul – fiindcă vedea doar cu un ochi, şi Biciul lui Bibescu – pentru sălbăticia firii lui. Era zapciu (jandarm) al Agiei (chehaia), subaltern al agăi Iancu Manu şi al marelui-vornic Manolache Florescu.

51 Arnold Davidovici Iacobson (1782-1849), ofiţer rus de origine daneză. A luat parte ca maior la războiul ruso-turc din 1828-1829, apoi, înaintat locotenent-colonel, a fost numit comandant al trupelor ruse din garnizoana Bucureşti; aghiotant al generalului P.D. Kiselev, în 1836 îşi dă demisia şi trece cu gradul de colonel în ştabul domnesc al lui Alexandru Ghica. Instructor al nou înfiinţatei miliţii pământene, ispravnic al Brăilei în timpul răscoalelor de aici din 1840 şi 1842. În 1834, la retragerea armatelor

ruseşti din ţările române, s-a stabilit în Bucureşti împreună cu soţia sa, Ana Karpov, iar în 1848 a ieşit din armată.

52 Alexandru Ghica (1795-1862), fiu al marelui ban Dimitrie Ghica (1718-1807), din a treia lui căsătorie, cu Elena Razu (m. 1831), frate bun cu Mihalache, Costache şi Profiriţa Ghica. După suirea pe tron în 1822 a fratelui său Grigore (IV) Ghica, ajunge vornic de poliţie în 1829, caimacam al Olteniei în 1825, mare cămăraş în 1826-1827, mare-spătar din 1827 până în 1834, cu susţinerea puternică a generalului P.D. Kiselev, când devine primul domn regulamentar al Ţării Româneşti numit pe viaţă conform prevederilor Tratatului de la Adrianopol din 1829. A abdicat în 1842, odată cu încheierea celor şapte ani de domnie legiuiţi, la presiunea puterii suzerane.

53 Costache (Constantin) Ghica (1797-1852), ultimul născut al marelui boier Dimitrie Ghica (1718-1807), din a treia lui căsătorie, cu Elena Razu (m. 1831). Cadet în armata rusă, postelnic în 1822, vistier între 1825 şi 1827, caimacam al Craiovei în 1827-1828 şi în 1830, vornic şi colonel în 1834, mare-spătar şi ministru, general inspector al oştirii române, cavaler al mai multor ordine împărăteşti; mare ban în 1838. A fost căsătorit cu Mariţica Văcărescu, pe care o pierde în favoarea lui vodă Gheorghe Bibescu. Considerat cult pentru timpul său, dar cheltuitor, şi braţul drept al fratelui său Alexandru Ghica în toată domnia acestuia, Félix Colson, secretar al Consulatului Francez la Bucureşti, zice că era „d'une urbanité excessive, il a les manières de nos dandys (...); sans caractère, pétri de préjugés, toujours content de lui-même". (*apud* I.C. Filitti, *Domniile române*, p. 22)

54 Aleksandr Nikolaevici Banov, ofiţer rus de origine tătară. Locotenent, şef al cancelariei militare a generalului P.D. Kiselev, la plecarea acestuia în 1834 a rămas în ţară ca nacealnic (şef) al ştabului domnesc şi instructor al miliţiei naţionale; înaintat maior, apoi colonel. A fost căsătorit cu Maria, sora lui Nicolae Bibescu, văr primar al lui vodă; a avut rangul de „împlinitor datoriilor de dejurnă şi ştab-ofiţer”. Numit la conducerea şcolii militare a iuncărilor, a tradus din ruseşte un *Regulament ostăşesc*, tipărit în 1847, şi a adaptat, tot din ruseşte, broşura *Reguli de mânuirea părţilor puştii* (1846).

55 „Despre morţi, numai de bine.” (lat.)

Partea a III-a

1 „Omul propune, Dumnezeu hotărăşte.” (fr.)

2 Ioniţă (Ioan) Rahtivan, înregistrat stolnic la 1829 în *Arhondologiile Ţării Româneşti*, ca şi în adăugirile din 1831; clucer în 1839.

3 Pană Buescu, menţionat stolnic la 1836 în *Arhondologiile Ţării Româneşti*.

4 Grigore Marghiloman, căpitan; avansat maior în 1848, când era apreciat de colonelul Nicolae Pleşoianu ca „om foarte onest, activ şi devotat Constituţiei”. (*Memorii*, în „Studia et acta Musei „N. Bălcescu»”, 1970-1971, p. 427)

5 Ioniţă (Ion) Bâscoveanu e înregistrat în *Catagrafia oficială* din 1829 născut în Bucureşti, în vârstă de patruzeci şi opt de ani, fiu al treti logofătului Radu Bâscoveanu, cu case şi prăvălii în Mahalaua Boteanului, pe Podul Mogoşoaiei.

6 „cheirofilima” (gr.), desluşeşte Ion Ghica în Scrisoarea III către V. Alecsandri, *Din vremea lui Caragea*, succeda

logodna şi însemna prezentarea la curtea domnească „spre a săruta mâna perechii domneşti, cerându-i binecuvântarea”. (*Opere*, I, p. 143)

7 Constantin Istiotu (1795-1840), medic de origine greacă, cu studii absolvite la Paris, în 1827. Bun vorbitor de franceză, a ajuns în anturajul generalului P.D. Kiselev. Pentru priceperea cu care a organizat serviciul carantinelor şi pentru „vrednica silinţă” dovedită în 1831 la tratarea bolnavilor şi la stăvilirea epidemiei de holeră, a fost recompensat cu funcţia de protomedic (medic-şef) al Ţării Româneşti şi al carantinelor şi cu Ordinul rusesc Sf. Stanislav clasa a IV-a.

8-9 Eliza Bâscoveanu (1829-1860), fiica clucerului Enache Arion (1791-1856) şi a Elenei Tătăranu (1804-1880); căsătorită cu paharnicul Nae (Nicolae) Bâscoveanu, fratele mai mare al Mariţei Lăcusteanu.

10 Pe acest loc, având o curte mare, grădină întinsă şi livadă cu pomi roditori, mergând spre capul podului pe dreapta, înainte de Biserica Sf. Nicolae Tabacu a ridicat Grigore Lăcusteanu în 1840 o casă pe care nepotul său de fiică, Gheorghe Crutzescu, o va descrie peste exact o sută de ani, când proprietarii o părăsiseră de mult, iar zidurile cădeau sub târnăcopul demolării. (*Podul Mogoşoaei*, pp. 243-245)

11 Bal oferit tradiţional de domn boierimii de la curte, în timpul carnavalului anual. Descrierea pitorească a acestui eveniment monden petrecut în ziua de Sf. Vasile a anului 1827 o face Ion Ghica într-o scrisoare către V. Alecsandri, chiar aşa intitulată: *Un bal la curte în 1827*. (*Opere*, III, pp. 397-404)

12 Mahalaua zisă a Boteanului, după numele unei familii boiereşti – desluşeşte istoricul G. Ionnescu-Gion – trăitoare în această parte a Bucureştilor pe vremea lui Matei Basarab, se întindea pe suprafaţa altei mahalale, „a brazilor”, rămăşiţă din întinsele păduri de brazi şi alte specii de arbori ce coborau până la Balta Icoanei. În cuprinsul ei se afla biserica cu hramul dublu Tăierea capului Sf. Ioan Botezătorul şi Sf. Gheorghe, mai cunoscută ca Biserica cu brad, după bradul care o străjuia.

13 „înmuierea în baia cu apă rece”, metodă universală de tratament, iniţiată şi recomandată de pastorul german Sebastian Kneipp (1821-1879). S-a bucurat de faimă de-a lungul întregului secol XIX, apa fiind apreciată drept „doctoria cea mai la îndemână, cea mai ieftină şi gata contra boalelor”.

14 Ţarina Aleksandra (Alix) Feodorovna (1872-1918), fiica regelui Prusiei, Friedrich Wilhelm II.

15 În manuscris, ultima cifră din anul naşterii lui Mişu Lăcusteanu este acoperită de o corectură grosieră, ca o pată de cerneală, şi nu poate fi desluşită. Coroborând cu alte date şi evenimente consemnate în text – nu o dată destul de aproximative –, putem doar presupune anul 1845.

16 Biserica Sf. Nicolae Tabacu, cunoscută şi ca Biserica popii Cozma din capul Podului Mogoşoaiei. Se afla în rând cu casa lui Grigore Lăcusteanu.

17 Tanţi (Constanţa) Lăcusteanu (1859-1945), a şasea fiică a lui Grigore Lăcusteanu, căsătorită cu căpitanul Gheorghe Cruţescu (1860-1897), cu care a avut doi băieţi: Gheorghe (1890-1950) – autorul fermecătoarei şi eruditei monografii

Podul Mogoşoaei, tipărită în 1943, şi Radu (1892-1948) – diplomat.

18 Rudolf Neumeister (n. 1822), pastor protestant venit în Ţara Românească la solicitarea unuia dintre librarii curţii domneşti, Friedrich Wallbaum, pentru a-i da fiului său minor primele învăţături. În 1847 devine paroh al Bisericii luterane din Bucureşti şi profesor de germană la Şcoala de la Sf. Sava. Îşi lărgeşte cercul de cunoştinţe şi prieteni mai ales după căsătoria cu fiica doctorului Gheorghe Grunau, printre elevii săi numărându-se – cum singur spune în memorialul *Erinnerungen eines Diaspora-Geistlichen*, ce cuprinde mai mult de două decenii trăite printre români – doisprezece elevi şi şaptesprezece eleve din familiile boiereşti Văcărescu, Fălcoianu, Cantacuzino, Suţu, Gramont, dar şi Odobescu, Lăcusteanu, Steriadis şi Kotzebue.

19 Félix Durot, autor al unei *Grammaire du roumain moderne à l'usage des français et des étrangers*, tipărită la Bucureşti în 1877 (ediţia a II-a).

20 Alexius Gebauer (1815-1889), flautist de origine austriacă. A urmat studiile muzicale la Conservatorul din Viena, unde se pare că a fost elev al lui Franz Liszt, şi s-a stabilit la Bucureşti, unde a dat lecţii de pian copiilor din familiile boiereşti. Gebauerii deveniseră aproape o dinastie prin ultimul născut, Constantin (1846-1920), editor şi negustor de instrumente muzicale (importa piane vieneze), de partituri şi librete, proprietar al unui magazin specializat, deschis pe Podul Mogoşoaiei la numărul 43. Din când în când, în vitrina magazinului se puteau vedea puse la vânzare tablouri ale lui Nicolae Grigorescu.

21 Nicolae Greceanu (-tatăl), comandant al batalionului II din regimentul II, în 1842 a participat la înăbuşirea celei de-a doua serii de tulburări din Brăila, când, pentru credinţă şi devotament la datorie, a fot avansat maior; la 13 septembrie 1848, în lupta cu turcii din Dealul Spirii, s-a evidenţiat din nou, alături de colonelul Radu Golescu.

22 Nicolae Haralambie (1835-1908), general. Prefect al Poliţiei capitalei (1861), ministru de război, şi-a început cariera militară în 1851 ca sergent voluntar; maior în 1861, colonel în 1866, a ieşit din armată prin demisie în 1867, dar a fost rechemat zece ani mai târziu. A avut un rol decisiv în lovitura de stat de la 11 februarie 1866 în urma căreia Al.I. Cuza a fost înlăturat.

23 Anica Engel (1803-1857), fiica stolnicului Nicolae Gigârtu, recăsătorită în 1821 cu ofiţerul rus Iuliu Engel.

24 Iuliu Engel (m. c. 1850), ofiţer rus de origine germană, comandant al diviziei de ulani din Oltenia; trecut locotenent în armata română, a participat la războiul ruso-turc din 1828-1829 şi a primit decoraţia campaniei; comandant de batalion, apoi de regiment, în 1828 a avansat colonel. Scriitorul A.I. Odobescu îşi aminteşte despre el că l-a întâlnit, copil fiind, într-o vacanţă petrecută la Balta Albă, când „bătrânul colonel” i-a dăruit o puşcă uşoară, cu două ţevi, învăţându-l s-o umple, să ochească şi să tragă cu ea. (*Pseudo-cynegeticos*, p. 25) A ieşit din armată la cerere, în iunie 1848, lăsând, continuă scriitorul, „prin buna sa inimă, prin voiciunea glumeaţă a caracterului său şi prin pocita şocăţie a vorbirii sale româneşti (...), plăcute şi vesele suvenire printre subordonaţii săi”.

25 Barbu Ştirbei (1796-1869), întâiul născut al marelui-vornic craiovean Dimitrie Bibescu (1750-1831) şi al Catincăi (Ecaterina) Văcărescu, adoptat în 1813 de unchiul lui, marele-vornic Barbu Ştirbei, ia numele acestuia. Urmează studii de drept şi filosofie la Paris; în 1821 se întoarce în ţară şi face o importantă carieră politică, în 1849 fiind ales domn. A abdicat în 1856, la încheierea celor şapte ani de domnie stabiliţi prin Convenţia de la Balta-Liman (1849), dar, după un timp petrecut în străinătate, în 1859 încearcă să câştige tronul celor două principate române unite, în competiţie cu colonelul moldovean Al.I. Cuza. A murit la Paris. Cea mai pregnantă caracterizare i-a făcut-o N. Iorga: „Ştirbei avea mari însuşiri, care trebuie ţinute în samă cel puţin cât defectele. Era unul dintre cei mai luminaţi oameni ai generaţiei sale, era un lucrător de o hărnicie deosebită şi avea o conştiinţă a datoriei sale cum numai foarte puţini se întâmplă s-o aibă (...). Ţinea la putere, poate şi fiindcă era încredinţat că o întrebuinţează mai bine decât altul. Măsurile lui sunt aspre, uneori până la cruzime, dar aceasta venea din nemlădierea principiilor din care porneau”. (*Oameni cari au fost*, I, p. 48)

26 În iunie 1847, prin decretul 36 emis de vodă Gheorghe Bibescu, se înfiinţează la Bucureşti prima şcoală militară naţională pentru pregătirea de ofiţeri în armele infanterie, artilerie şi cavalerie, cu o durată de doi ani, aşezată în Cazarma Sf. Gheorghe, de cavalerie, recent construită. Cursurile debutează în septembrie acelaşi an în prezenţa lui vodă, director fiind numit locotenentul Ion Greceanu, înlocuit în scurt timp de colonelul A.N. Banov, şef al ştabului domnesc. După o întrerupere provocată de

evenimentele din 1848, în toamna lui 1849 vodă Gheorghe Ştirbei aprobă redeschiderea şcolii, care în 1851 se mută în casele Meitani de pe Podul Mogoşoaiei şi apoi, în 1860, în fostul palat domnesc din Dealul Spirii, în curtea Bisericii Mihai Vodă. Localul dovedindu-se impropriu, urmează o nouă mutare, în 1862, în Uliţa Târgovişteі, într-o clădire ridicată anume.

27 Iorgu (Gheorghe) Ştirbei (1832-1925), cel mai mare dintre cei patru fii ai lui vodă Barbu Ştirbei şi ai Elisabetei Cantacuzino-Paşcanu. Absolvent al Şcolii de cadeţi din Prusia şi al Şcolii militare speciale de la Saint-Cyr, a urmat şi Şcoala de ştiinţe politice şi Facultatea de Drept. La revenirea în ţară, în 1854 a fost înaintat general şi i s-a încredinţat comanda oştirii ca spătar; ministru de război în 1856 şi de externe în 1866-1867. Ulterior venirii pe tronul României a lui Carol I se stabileşte la Paris, unde în 1888 primeşte naturalizarea; face carieră ca scriitor şi gazetar sub semnătura Prince Georges B. Stirbey şi sub pseudonimul James Caterly. În *Istoria fondării oraşului Bucureşti*, colonelul Dimitrie Papazoglu îi face următorul portret: „S-a silit (...) de-a introduce îmbunătăţiri în armată, a băgat spiritul de înfrăţire în corpul ofiţerilor, a înaintat pe cei de merit (...). Astfel, într-un scurt timp a câştigat dragostea întregii armate”. (p. 161)

28 Iancu (Ion Em.) Florescu (1819-1893), general. Fiu al marelui-vornic Manolache Florescu (1790-1856) şi al Zincăi Faca (m. 1858), cu studii la Paris. În 1843 vodă Gheorghe Bibescu îl ia în ştabul domnesc; în 1845 se căsătoreşte cu Catinca (Ecaterina), fiica domnitorului. Desemnat de vodă Gheorghe Bibescu responsabil cu organizarea miliţiei

naţionale, în 1847 pune şi bazele primei şcoli militare de iuncări din Ţara Românească, unde predă cursul de strategie şi tactică militară. Întocmeşte regulamente şi hărţi specifice. În timpul revoluţiei de la 1848 demisionează din armată, însoţindu-l pe Gheorghe Bibescu în exilul lui la Paris, dar revine sub domnia lui Barbu Ştirbei, tot ca aghiotant domnesc. Sub Al.I. Cuza, căruia i-a fost loial, devine general de brigadă (1860); ministru de mai multe ori, deputat şi senator.

29 Dimitrie Pavlidi (sau Pavel; 1795-1883) a predat algebra şi trigonometria la Colegiul Sf. Sava, a întocmit manuale de aritmetică „elementară", „practică" şi „raţională" şi a tradus populara algebră elementară a lui Hippolyte Sonnet.

30 Gheorghe Pop, prolific autor de manuale „pentru deprinderea cititului", dar mai ales de aritmetică elementară şi de geometrie practică; dascăl la Colegiul Sf. Sava, la Colegiul Naţional şi – din 1854 – şi la „şcoala ostăşească de cadeţi".

31 Alexandru Orăscu (1817-1894), arhitect. Trimis de vodă Alexandru Ghica să studieze arhitectura şi construcţiile la Berlin, după doi ani s-a dus la Paris, iar apoi la München. A predat mai întâi un curs de inginerie, apoi un curs de geometrie la Universitatea din Bucureşti. Rector, preşedinte al Societăţii Arhitecţilor Români, traducător al faimosului manual de geometrie descriptivă al matematicianului francez Joseph-Louis Lagrange.

32 Petre I. Cernătescu (1825-1892), profesor de istorie „la Facultatea de Filosofie şi de Litere", cum scrie pe *Compendiu de Istoria generale cu geografia respectivă*, prelucrat de el după *Manuale de istoria universale* al

francezului Victor Duruy „conform ultimii programe officiali pentru învăţământul secundar” şi tipărit în trei ediţii (1861, 1868, 1873). Participant activ în revoluţia de la 1848 în trupele generalului Gheorghe Magheru, a fost exilat la Bursa.

33 Ulysse de Marsillac (1821-1877), gazetar şi literat francez stabilit la Bucureşti în 1852. Profesor de franceză la Colegiul Naţional, la Şcoala militară şi ulterior la Facultatea de Litere. Prelegerile de teoria literaturii le-a reunit în 1859 sub titlul *Leçons de la littérature*; a mai publicat o *Histoire de l'Armée Roumaine* în 1871, un ghid al Bucureştilor (*Guide du voyageur à Bucarest*) în 1873 şi memorialul de voiaj *De Pesth à Bucarest* în 1869; a editat gazetele „La Voix de la Roumanie” (1861-1866) şi „Le Journal de Bucarest” (1870-1877).

34 Iosif A. Limburg, profesor de germană la Colegiul Naţional şi la „şcoala ostăşească”, autor al unei prelucrări după gramatica germană a lui Heise.

35 Vasile Ştefănescu (m. ante 1892), autor al unui ciclu de lucrări practice dedicate scrierii caligrafice şi varietăţii literelor.

36 Cursul de istorie militară ţinut de colonelul Ion Voinescu I era o adaptare din franceză.

37 Dimitrie Costaforu, zis Chioru, căpitan în 1848. Cu gradul de maior se numără printre primii ofiţeri de carieră profesori ai Şcolii militare pentru predarea disciplinei regulamente şi a cursurilor de specialitate; colonel în 1858 şi membru în consiliul de studii; comandant al şcolii din 1859 până în 1862, când e înlocuit cu aghiotantul domnitorului Al.I. Cuza, maiorul Anton Rahtivanu.

38 Dimitrie Niculescu, praporcic în 1848, căpitan în 1856, când este şi traducător al părţii I, *Şcoala recruţilor*, din *Regulament ostăşesc pentru frontul de cavalerie*.

39 Carol Davila (1828-1884), medic de origine franceză, cu studii la Paris, pretins fiu al compozitorului Franz Liszt şi al unei contese. A venit în Ţara Românească în 1853, la îndemnul lui vodă Barbu Ştirbei, după o activitate intensă pentru oprirea epidemiei de holeră ce bântuise Franţa în 1849, folosind şi o poţiune proprie, cunoscută ca „picăturile lui Davila”; înaintat maior şi numit medic-şef al oştirii, a fost destituit din funcţie şi degradat în timpul ocupaţiei ruseşti şi reintegrat la revenirea pe tron a lui Barbu Ştirbei. A devenit general în 1860.

40 Dimitrie Lampert, medic cu studii la Napoli absolvite în 1853; în acelaşi an s-a stabilit în Ţara Românească, obţinând şi dreptul de liberă practică. A funcţionat ca medic secundar la Spitalul Brâncovenesc.

41 Gheorghe Slăniceanu (1835-1885), militar de carieră. A intrat în şcoala militară în 1854, iar în 1880 a ajuns general. Ministru de război (1876-1877, 1880-1881), a fost înlocuit în funcţie sub acuzaţia de „lipsă de energie”, ca şi în funcţia de şef al statului-major, ca „nedestoinic combatant al trupelor în faţa cetăţii Rahova”. Comandant al Şcolii militare de infanterie şi cavalerie (1870-1876), profesor de artă şi istorie militară, strategie şi geografie, înfiinţează aici o secţie specială pentru formarea ofiţerilor de geniu.

42 Vache (Iacovache), Iacob Lahovari (1846-1907), fiul lui Nicolae Lahovari (1812-1853) şi al Elenei Dedulescu (m. 1879). A urmat la Paris Şcoala Politehnică, apoi Şcoala de ofiţeri de stat-major; căpitan în 1871, un an mai târziu

figurează în corpul profesoral al Şcolii militare pentru „cursul complimentar de matematică superioară, analitică, infinitezimal, mecanică raţională şi aplicată”, discipline pe care le preda şi la Universitate, la Facultatea de Ştiinţe; colonel în 1883, general de brigadă în 1891, de divizie în 1900. În retragere din 1901, intră în politica militantă alături de conservatori, ca deputat şi senator; de mai multe ori ministru – de război (1891-1901) şi al afacerilor străine (1904-1907).

43 Nicu (Nicolae) Lahovari (1812-1853), identificat ca „amic”, este rudă cu Grigore Lăcusteanu, fiind căsătorit cu Elena Dedulescu (m. 1879), vara lui de-a doua. Grigore Lăcusteanu îl considera „amic” datorită, probabil, carierei lor militare parcurse în paralel.

44 Căimăcămia lui Alexandru Ghica a durat între iulie 1856 şi octombrie 1858, iar evenimentele rememorate de Grigore Lăcusteanu datează din acest ultim an.

45 Ştefan Stoica, parucic în 1837, maior la dejurstvă în 1848, menţionat polcovnic din 1852 în *Arhondologiile Ţării Româneşti*.

46 Nicu (Nicolae) Stoica a fost şi el admis în Şcoala militară prin bunăvoinţa domnitorului, evident datorită meritelor ostăşeşti ale tatălui său, colonelul Ştefan Stoica, fiindcă în lista absolvenţilor din 1864, promoţia a şaptea, figurează la poziţia 8.

47 „văzut şi repertorizat” (lat.), formulă medicală ce se nota în secolul XIX în josul reţetelor medicale, certificând veridicitatea diagnosticului şi a prescripţiei.

48 Versurile sunt o parafrază ad hoc după prima strofă a poeziei lui Iancu Văcărescu *Soarta în viaţă*: „Suflet altu n-

are/ Chin aşa de mare/ Foc astfel de greu; Trăiesc moartea vie,/ Fără să mă ştie/ Altul decât eu”.

49 Medicul C.D. Severeanu face de asemenea o descriere dramatică a spitalului militar de la Mănăstirea Mihai Vodă, destinat vremelnic şcolii militare şi pe care îl cunoştea foarte bine, deoarece între 1857 şi 1859 efectuase aici primul stagiu de practică medicală: „Construcţia era în două etaje, dintre care cel de jos era mai mult un subsol. Construcţie veche şi în stare foarte rea de întreţinere. Ferestrele erau mai totdeauna închise, pentru a nu cădea, şi lipite cu hârtie, să nu intre frig iarna. (...) Bolnavii erau amestecaţi de toate bolile, afară de cei de tifos şi febră tifoidă, care erau într-o singură cameră, cunoscută de «camera linguroşilor», de la cuvântul «lingoare» sau «lungoare», cum se numeau în popor febra tifoidă şi tifosul”. (*Din amintirile mele*, p. 117)

50 Şcoala militară se va muta abia în 1862.

51 Eugène Lamy, maior francez, venit la Bucureşti în 1860 în fruntea misiunii militare trimise de împăratul Napoleon III la cererea Guvernului român, pentru a acorda asistenţă calificată în vederea organizării şi a instruirii armatei naţionale. Misiunea a părăsit ţara în 1868. Din unele consemnări ale timpului reiese că „M. le lieutenant-colonel Lamy, l’un des officiers les plus distingués de l’État-Majeur de France”, cum îl recomandă concetăţeanul său Ulysse de Marsillac în *Histoire de l’Armée Roumaine* (p. 103), cunoscuse Bucureştii prin 1854 când, căpitan, comandant al unei companii de geniu, executase introducerea în Dobrogea a unei linii telegrafice ce lega Rusciucul cu trupele aflate în Războiul Crimeii.

52 Ignatius Mayer (1800-1870), medic militar. Ion Eliade Rădulescu îl descrie drept „evreu renegat, un fel de medic şi om la toate”. A venit în Ţara Românească în 1832, cu o recomandare elogioasă a generalului P.D. Kiselev făcută prin ambasadorul Rusiei în Imperiul Habsburgic. Vodă Alexandru Ghica, cu o sănătate cam plăpândă, l-a acceptat ca medic personal şi al curţii (în 1838 şi în 1849 figurează şi ca ştab-doctor al oştirii). Membru al academiilor din Viena şi Berlin, împământenit în 1840, e chemat de sultan să organizeze carantinele din Constantinopol. Este autor al unei broşuri despre virtuţile curative ale apelor minerale de la Borsec (1863) şi al unui opuscul despre domnia lui Alexandru Ghica.

53 Alois Drasch (c. 1812-1887), medic croat, cu studii la Viena. S-a stabilit în Ţara Românească în timpul domniei lui Barbu Ştirbei; era celebru deoarece prin 1849 îl tratase pe generalul Gheorghe Magheru, bolnav de friguri în capitala austriacă, unde se refugiase după revoluţia de la 1848. Era recomandat ca „medic de ochi, sifilitice şi scrofuloşi”, însă mulţi îl considerau un şarlatan. Despre hapurile pe care le prescria medicul C.D. Severeanu susţine că „nu erau altceva decât răşină de sabur (aloe) zdrobită cu muchea toporului şi conspergată (presărată) cu praf de rugină de fier”. (*Din amintirile mele*, p. 351)

54 Androcle Fotino (1834-1907), medic militar, supus englez aflat sub protecţia Agenţiei Austriece din Bucureşti. Nepot de soră al istoricului Dionisie Fotino, face studii de medicină la Atena şi Paris, absolvite în 1859. În anul următor se stabileşte în Ţara Românească, intră în armată ca medic de regiment şi avansează până la rangul de medic

inspector; maior în 1863, locotenent-colonel în 1875; general de brigadă, se retrage în 1898. A fost arondat Mahalalei Mântuleasa ca medic de ocrug (circumscripţie) la cererea locuitorilor. A contribuit la organizarea serviciului sanitar militar şi a celui civil.

55 Armand Trousseau (1801-1867), medic internist francez.

56-57 Zoiţa (Zoe) Formac, soţia marelui comis Alecu (Alexandru) Ritoridis (1802-1843), mama lui Ion (1841-1902) şi a lui Petre (1842-1921) – ofiţer de cavalerie şi camarad de arme cu Mişu Lăcusteanu (Hagi-Mosco, *Bucureşti*, p. 127).

58 Grigore Moscu, unul dintre cei trei fii ai marelui clucer Ştefan Moscu şi ai Zoiţei (Zoe) Băleanu.

59 În medicina populară a secolului XIX, cura cu zer era recomandată în special pentru suferinzii de tuberculoză.

60 „beizade Suţu de la Moldova” este Nicolae Suţu (1798-1871), fiul lui vodă Alexandru Suţu (1758-1821) şi al Eufrosinei Callimachi (1776-1835).

61 Ţigările din tutun superior importate din Orient, de fapt din Turcia, erau prezentate în elegante cutiuţe din tablă (tc. *teneke*), original inscripţionate, putând servi şi ca tabachere.

62 „mantaua albă” sau de culoare gri-deschis făcea parte din recuzita („şicul”) ofiţerilor tineri care forţau regulamentul vestimentar, îngăduindu-şi mici abateri personale de la uniforma legiuită.

63 Tache (Constantin) Leţu, colonel.

64 Aleksandr Grigorievici Stroganov (1795-1891), conte rus, general şi guvernator al Basarabiei. A avut preocupări de istorie veche şi de arheologie.

65 Nicu (Nicolae) Grădişteanu (1837-1909), fiul marelui clucer Iancu Grădişteanu (1794-1876) şi al Mariei Poroineanu (1815-1857). Ofiţer de cavalerie, intră în armata naţională la nouăsprezece ani, iar în 1863 este căpitan; după un scurt episod între august şi noiembrie 1867 când e trecut „în neactivitate”, revine sub arme, obţine următoarele grade, dar în 1893 îşi dă demisia, dezamăgit că pierduse avansarea la general. Abia în 1907, fiind în rezervă, ia gradul de general de brigadă. Grav bolnav, se sinucide cu un foc de pistol. Este bunicul matern al istoricului Neagu Djuvara. (Neagu Djuvara, *Saga Grădiştenilor*, pp. 225-227, 233)

66 „apa de păcură” era recomandată ca leac pentru tuberculoză.

67 Barbu Vlădoianu (1812-1876 ortografiat şi Vlădăianu), militar de carieră – mare-spătar, ministru de război, primar al capitalei în două rânduri între 1872 şi 1874 –, este fiul armaşului Barbu Vlădoianu şi al Mariţei Prisiceanu. Căsătorit cu fiica doctorului Ferdinand Mesits, Alexandrina, a avut trei fii, dintre care cel mai mare, Nicolae (n. 1839), a îmbrăţişat cariera armelor, avansând până la gradul de colonel de cavalerie. Probabil el este cel care pleca la Viena.

68 Expresie latină care sub forma „Graeca fides, nulla fides” apare şi în memorialistica lui C.D. Severeanu (*Din amintirile mele*, p. 23) ca precept de viaţă, tălmăcit liber prin „de la greci nici colivă să nu primeşti”.

69 Canu, numele de alint al căpitanului Costacopol, soţul Miţei, a doua născută a lui Grigore Lăcusteanu.

70 Titi (Catinca) şi Tanţi (Costanda), ultimele născute ale lui Grigore Lăcusteanu.
71 Sperle, grădină de vară şi sală de spectacole.
72 Nae (Nicolae) Tătăranu, menţionat în *Arhondologiile Ţării Româneşti* serdar în 1850 şi paharnic în 1853.
73 Iancu Creţeanu, fiul serdarului Costache Creţeanu şi al Tarsiţei Lăcusteanu; căsătorit cu Mariţa (Maria) Ştefănescu, cu care a avut două fete şi un băiat – primul născut –, ofiţer de cavalerie.
74 Panaiot Ghica (1814-1879), căpitan, beizadea lui Grigore (IV) Ghica şi al doamnei Maria Hangerli (1779-1871). După o căsătorie cu Sultana Rosetti, fiica clucerului Ion Rosetti (1800-1866), desfăcută de mitropolit fiindcă nu se încheiase cu încuviinţarea mamei sale, s-a recăsătorit cu Alexandrina, fiica marelui-clucer Ştefan Moscu.
75 Lina, a treia născută a lui Gr. Lăcusteanu.
76 Băbăiţa, moşia de zestre a Mariţei Lăcusteanu.
77 Aristiţa Brătăşanu, fiica Mariţei şi a lui Scarlat Brătăşanu.
78 Linţa (Elena) Bălăceanu (m. 1870), a doua dintre fiicele marelui ban Costache Bălăceanu (1764-1831). Frumoasă şi cochetă, a fost căsătorită cu aga Matei Cantacuzino, zis Beicu (m. 1835); după o despărţire (în 1828) cu învinuiri reciproce, dar nedovedite de vreuna dintre părţi, slugile casei au început să-şi clevetească stăpâna, divulgându-i întâlnirile cu comisul Costache Creţulescu.
79 Dumitrache (Dumitru) Florescu (1827-1875), fiu al marelui-logofăt Iordache Florescu (1789-1848) şi al Anicăi Suţu (1790-1878).
80 „Fără să vreau.” (fr.)

81 Halfon, familie de bancheri evrei (Iosif, Abraham şi Nisim) stabilită în România în 1828 prin Solomon Halfon (1790-1842), care în 1832 deschide un birou de bancă la Bucureşti; cu timpul intră şi în afaceri, devenind contracciu (antreprenor) al vămilor şi al salinelor în Ţara Românească în 1838, an când dă şi un faliment răsunător după protestarea la Viena a câtorva poliţe pe care nu le-a putut onora. Aici e vorba de Avram (Abraham) Halfon (1800-1884).

82 Rotschild, filiala franceză a băncii cu acest nume, înfiinţată de bancherul evreu James Rotschild în 1804, la Paris.

83 „războiul civil" care mai exact la 3/15 august 1865 i se părea colonelului că ameninţa capitala era amplificarea tensiunilor dintre domnitorul Al.I. Cuza – în acele zile aflat în Germania, la Ems, la o cură balneară – şi opoziţie, în care se aliaseră împotriva lui ultraliberalii şi conservatorii, antrenând şi vânzători ambulanţi de fructe şi de legume. Tulburările au luat sfârşit odată cu intervenţia armatei, care a făcut câteva zeci de morţi şi răniţi. Intenţia colonelului de-a relata acest moment din istoria României la care a fost martor nu s-a conturat.

84 Alexandru Marcovici (1835-1886), bursier al statului pentru a-şi completa studiile medicale la Paris, unde profesează mai mult de un deceniu; în 1864, la revenirea în ţară, e numit medic al oraşului şi medic primar la Spitalul Colţea. Bucurându-se de o reputaţie deosebită, a obţinut mandate de senator şi deputat.

85 Dimitrie Ziţeu (sau Zitseos; 1811-1897), după studii de medicină şi chirurgie la Paris susţinute de o bursă acordată în 1845 de aşezământul Dositei Filitis, în 1854 a venit în

Ţara Românească, intrând în serviciul armatei ca medic de batalion. Profesor la Şcoala de mică chirurgie înfiinţată de Carol Davila, a avansat până la rangul de colonel medic principal clasa I; în 1875 s-a retras la pensie.

86 Ofiţeri sau încă în şcoala de cadeţi, lionii purtau, în ciuda regulamentelor militare, o manta gri-deschis sau albă atârnată pe umeri, iar nu trasă pe mâneci, ori aruncată pe capra trăsurii, cât mai la vedere. Acest nume este dat în romanele lui Balzac tinerilor îmbrăcaţi după ultima modă şi cu pretenţii de eventuale aventuri.

87 Prelungire a Podului Mogoşoaiei, Aleea Bănesii a devenit în 1843 Şoseaua Kiselev, după ce marginile ei s-au transformat în peluze străjuite de arbori şi acoperite cu verdeaţă şi flori, rod al fanteziei iscusitului horticultor german Karl Wilhelm Mayer. A fost imediat asaltată de elegantele echipaje ale boierilor, ale agenţilor străini, ca şi de numeroşi plimbăreţi *per pedes* sau călare, păziţi de soldaţi din cavalerie: „Ulani cu steguleţul de lance fluturând erau aşezaţi pe mijlocul drumului spre a asigura ordinea în circulaţia trăsurilor şi a călăreţilor”, notează uimit Richard Kunisch, călător pe la 1850 şi ceva între Bucureşti şi Istanbul.

88 Stirpea damelor „din fracţiile libere şi independinte” o desluşeşte Ion Ghica în suita de „convorbiri economice” (partea a VI-a, *Finanţele*), cam în aceleaşi zile când Grigore Lăcusteanu îşi scria amintirile, observând că acestea populau în Cişmigiu „mica insulă de la capul aleii, un adevărat Pafos mobilat cu laviţe de lemn, pe care dimineaţa şi seara merg de se răsfaţă câteva ondine, driade şi amadriade văduve, măritate şi fete mari, cu coc şi

despletite, cu rochii care târăsc de trei coţi prin praf sau care d-abia le acoperă genuchii”. (*Opere*, II, p. 219)

89 Apostol Arsachi (1789-1869), absolvent de studii medicale la Viena şi Halle. Secretar particular al lui vodă Grigore (IV) Ghica în 1822, un an mai târziu ministru al Trebilor din Afară, arhiatros, adică medic-şef al oraşului. Ca recompensă pentru devotamentul şi eficacitatea arătate în combaterea epidemiei de holeră din 1831, a fost răsplătit cu un inel împărătesc cu briliant. Secretar al generalului A.O. Duhamel în 1849, deputat în 1858, ministru şi prim-ministru în 1862. Autor al primei lucrări româneşti de anatomie comparată, susţinută ca teză de doctorat.

90 Teofil Glück (1824-1884), medic evreu – „renegat”, adaugă C.D. Severeanu în amintirile lui –, cu studii absolvite la Cracovia în 1846. Se stabileşte la Iaşi în 1851 ca medic militar şi e numit director al serviciilor sanitare în locul lui Al. Davila, care intrase în conflict cu prim-ministrul Mihail Kogălniceanu. În 1863 domnitorul Al.I. Cuza îl cheamă la Bucureşti, dar este respins vehement de corpul medical din cauza sistemului neştiinţific de diagnosticare pe care îl practica, efemera „Gazeta medicală” găzduind chiar articole denigratoare despre el.

91 „vezicătoarea” era „produsă printr-o pastă (plasture) formată din praf de cantarid întins pe pânză sau pe hârtie (...). Vezicătorile se repetau adesea una după alta. După ce se ridica o vezică, se făcea numai o mică tăietură să se scurgă serozitatea şi se lăsa epidermul aplicat la loc, şi peste el se punea o cârpă unsă cu alifie”. (D.C. Severeanu, *Din amintirile mele*, p. 369)

92 „fraţii Văleni” sunt Costică şi Iorgu.

93 Panait Iatropol (1833-1876), medic. După studii de medicină urmate la Paris, a revenit în ţară în 1862, iar în 1864 e numit medic în culoarea galben şi medic ginecolog al capitalei; membru în Consiliul municipal în 1866 şi în 1868, primar al capitalei pentru doar patru luni (1868-1869), medic la Spitalul Colentina (1866-1876); a fondat „Revista medicală” (1875).

94 Vezi *supra*, nota 15, p. 238.

95 Vers pe care paharnicul Gheorghe Sion îl traduce astfel: „Viaţa este câmp de luptă, moartea semn triumfător”.

Tomul II

1 Acest preambul de legătură între întâmplările celor două caiete în care Grigore Lăcusteanu şi-a istorisit viaţa vizează partea a III-a, *Himeneul*, din tomul I, ce urmează unui foarte scurt paragraf, *Etatea adolescenţei*, şi care se desfăşoară între filele 115-251 în numerotarea originară de mână, jalonate de acelaşi eveniment: înaintarea la gradul de colonel.

2 „protipendadă” (ngr. *proti pendada*), primele cinci (sau „întâia cincime”) cele mai vechi şi mai bogate familii boiereşti pământene, care dădeau şi cele mai importante dregătorii administrative (banul, vornicul, logofătul, spătarul, aga, postelnicul), singurele cărora li se îngăduia – ca însemne ale rangului – portul bărbii netăiate şi al işlicului din blană de samur, cu fundul din postav roşu sau alb. Abia în a doua domnie (1854-1856) a lui Barbu Ştirbei au fost ridicaţi la boierie Grigore Lăcusteanu, Pană Băbeanu, Emanoil Lahovari, Grigore Oteteleşanu şi alţi

câţiva, toţi fără „vreo importanţă în societatea munteană de atunci”. (*Petite biographie*)

3 Costache (Constantin) Filipescu, zis Grosu (1804-1848), fiul marelui ban şi baş-boier Iordache Filipescu (1765-1855) şi al Catincăi Balş. După studii de drept în Franţa – se spunea despre el că vorbea franţuzeşte cu mare eleganţă şi cu un accent parizian fără reproş –, revine acasă în 1829 şi intră în 1830 în miliţia pământeană; comandant al primului regiment românesc, polcovnic şi aghiotant al lui vodă Alexandru Ghica, secretar particular al lui P.D. Kiselev.

4 Friedrich Geismar, baron rus, general, comandant al armatei ruseşti din Oltenia în timpul războiului ruso-turc din 1828-1829.

5 Catinca (Ecaterina) Ghica (1809-1853), ultima născută dintre cei cinci copii ai lui Ioan Faca şi ai Mariei Hrisoscoleu. Recunoscută printre frumoasele protipendadei timpului, era căsătorită cu marele ban Mihalache Ghica, fratele lui vodă Alexandru Ghica.

6 Mihalache Ghica (1792-1850), primul născut al marelui ban Dimitrie Ghica, zis Bătrânul (1718-1807), din a treia lui căsătorie, cu Elena Razu (m. 1831). Mare-vornic în 1820, mare vistier în 1823, mare ban în 1837, avea casele pe malul stâng al Dâmboviţei, în Mahalaua Gorganului, frumosul palat cu două faţade, pe strada – azi – Ilfov şi pe cheiul gârlei. A fost acuzat că numea şi destituia funcţionarii după bunul-plac, dar mai ales după mărimea plocoanelor obţinute în schimb. S-a sustras alegerii ca domn a lui Gheorghe Bibescu, absentând de la Adunarea Obştească din 20 decembrie 1842. S-a căsătorit cu

Ecaterina Faca; fiica lor este cunoscuta scriitoare Dora d'Istria (1828-1888).

7 Banul Furtună, Teodor Văcărescu (1775-1853), fiu al marelui ban Constantin Văcărescu (m. 1794) şi al Anicăi Creţulescu, frate cu Catinca (Ecaterina), mama domnilor Gheorghe Bibescu şi Barbu Ştirbei. I se zicea „boier Furtună" din cauza temperamentului său iute şi nestăpânit, altfel „om cinstit, de o capacitate cu totul mijlocie", îl arăta într-un raport secret agentul austriac Cazimir von Timoni. Mare comis în 1808, mare-vornic dinlăuntru în 1823, candidat la domnie în 1842 şi membru împreună cu marele ban Iordache Filipescu şi cu marele-logofăt al dreptăţii Mihalache Cornescu în căimăcămia regulamentară (14 octombrie – 20 decembrie) de după abdicarea lui vodă Alexandru Ghica; mare ban în 1843. Căsătorit cu Mariţa Ghica, nepoată de frate a lui vodă Grigore (IV) Ghica; fiica lor, Anica (m. 1851), s-a căsătorit cu baronul d'Uxküll, ofiţer rus.

8 În 1833, bucătarul italian Girolamo Momolo a cumpărat un teren pe Podul Mogoşoaiei, la colţul cu uliţa nouă (actuala stradă Edgar Quinet), înglobând şi un loc ce aparţinea logofătului Iordache Slătineanu. A ridicat o sală de club foarte repede intrată în gustul protipendadei. Identificat în geografia Bucureştilor ca „teatrul lui Momolo" sau „teatrul Slătineanului", în 1888 i s-au adăugat un restaurant şi un hotel, iar peste alţi câţiva ani, o cafenea.

9 Antoine Louis, viconte de Gramont (1795-1851), ofiţer rus, descendent dintr-o familie de nobili francezi. Venit în Ţara Românească odată cu generalul P.D. Kiselev, al cărui aghiotant era în 1834, a intrat în armata română colonel;

logofăt al credinţei în 1850 şi aghiotant domnesc sub Alexandru Ghica, Gheorghe Bibescu şi Barbu Ştirbei. Căsătorit cu Arghira, fiica bogatului negustor grec eterist Ianache Scufa, a avut doi fii, amândoi ofiţeri de cavalerie: Dimitrie-Philibert (1834-1899) – locotenent-colonel, şi Alexandru (1835-1912) – colonel. Este autor al unei lucrări dedicate artei militare, *Abrégé de l'art de la guerre*, apărută în 1837, şi al sintezei *De l'administration provisoire russe en Valachie et de ses résultats*, imprimată în 1840.

10 Mai probabil Grigore Lăcusteanu avea douăzeci şi patru de ani.

11 Prin tratatul de pace de la Kuciuk-Kainargi în 1774, care punea capăt războiului ruso-turc izbucnit în 1768, Turcia concedase Rusiei dreptul de-a interveni în favoarea supuşilor ortodocşi din cuprinsul Imperiului Otoman după îndelungate pertractări, cunoscute în diplomaţia europeană a timpului drept „chestiunea Orientului".

12 Matei Lvovici Minciaki, general rus, consilier de stat, consul în Ţara Românească din 1823 până în 1835, cu o întrerupere în 1828-1829, în timpul războiului ruso-turc. În 1829 a preluat abuziv conducerea lucrărilor de redactare a Regulamentului organic prin surghiunirea unor boieri şi suprimarea altora, care i se opuneau. A impus păstrarea unui interval încăpător între finalul textului propriu-zis şi semnăturile oficialilor români, cărora le-ar fi spus, după cum relatează Ion Eliade Rădulescu: „«Arhontes, domnilor, aveţi bunătatea de a pune semnăturile dvs. pe pagina următoare, căci vedeţi bine că nu mai e loc în josul acesteia.» (...) Adunarea fu închisă, Regulamentul – legat în aur şi argint – depus la arhivă; dar aceeaşi mână, care

caligrafiase atât de bine cartea de aur, se introduse în umbra arhivei şi adăugă pe ultimul sfert de coală *un singur articol*, foarte mic: articolul care răpea ţării dreptul la autonomie". (*Protectoratul Ţarului*, p. 48)

13 Ion Eliade Rădulescu (1802-1872), militant activ în revoluţia de la 1848. S-a exprimat constant şi categoric pentru ieşirea totală a ţărilor române de sub protectoratul Rusiei. Imprimarea Regulamentului organic s-a făcut în tipografia lui de la Cişmeaua lui Mavrogheni, în urma unei înţelegeri cu generalul P.D. Kiselev de-a nu i se plăti operaţiunea, în schimb îngăduindu-se tipărirea unui număr suplimentar de exemplare care, distribuite pe cont propriu, să-i înlesnească recuperarea cheltuielilor. Dar exemplarele din adaosul de tiraj conţineau prima formă a textului, fără articolul 52, cel adăugat fraudulos, situaţie ce a atras o controversă cu urmări nu tocmai plăcute pentru Eliade.

14 Iakov Andreevici Daşkov (1784-1872) fusese trimis de cancelarul Karl von Nesselrode pentru prima dată în ţările române la încheierea războiului ruso-turc din 1828-1829, pentru a iniţia împreună cu comisiile de boieri lucrările de pregătire a textului Regulamentului organic; a revenit în Ţara Românească în 1839, la încheierea misiunii consulului V.P. Titov. Inamic declarat al lui vodă Alexandru Ghica, a mijlocit pe lângă cabinetul din Sankt Petersburg scoaterea acestuia din domnie. Se spunea despre el că avea, pe lângă un temperament despotic, o mare putere de muncă şi mult spirit de răspundere. A rămas în Bucureşti până în 1847, când a fost înlocuit de consulul Carl von Kotzebue, adus de la Iaşi.

15 Procesul-verbal al Obşteştii Adunări reunite la 10 iulie 1837 pentru rezolvarea cerinţelor imperative ale Rusiei de modificare a unor prevederi din Regulamentul organic consemnează la votul privind controversatul articol „adiţional” că marele clucer Anastase Dedulescu (1809-1884) a fost printre cei cinci boieri care s-au abţinut, iar Mihalache Cornescu, printre cei douăzeci şi patru de boieri arătaţi „patrioţi”, care s-au împotrivit adoptării. (I.C. Filitti, *Domniile române*, p. 52)

16 Mihalache Cornescu (n. 1784), mare boier, mare-logofăt de străini în 1829, al credinţei în 1837, al dreptăţii şi mare-vornic în 1842; membru în 1842 împreună cu marele ban Iordache Filipescu şi cu marele-vornic Teodor Văcărescu în căimăcămia regulamentară (14 octombrie – 20 decembrie) de după abdicarea lui Alexandru Ghica.

17 Piotr Ivanovici Rückmann, baron rus, consul general în Ţara Românească între 1835 şi 1839, venit cu misiunea principală de-a obţine modificarea Regulamentului organic şi recunoaşterea controversatului articol „adiţional”. S-a îndrăgostit de Mariţica Bălăceanu, soţia bogatului boier oltean Constantin Glogoveanu, iar vodă a găsit în această întâmplare o oportunitate de-a scăpa de presiunile lui. Cu oarecare împotriviri, patriarhul a dezlegat căsătoria legitimă a tinerei femei, a oficiat o slujbă religioasă dublă – ortodoxă şi protestantă –, iar bătrânul baron, între timp retras la cerere de cabinetul de la Sankt Petersburg, a părăsit Bucureştiul pentru alte misiuni. A murit cu minţile rătăcite într-o clinică din Viena, iar frumoasa boieroaică valahă, dezmierdată Mimica, i-a supravieţuit până în 1881.

18 Costache (Constantin) Bălăceanu (1793-1858), mare-logofăt al dreptăţii, unul dintre cei cinci copii ai marelui ban Costache Bălăceanu (1764-1831) şi ai Sultanei Pârşcoveanu; era căsătorit cu Mariţa (1801-1876), fiica clucerului poet Alecu Văcărescu şi a Elenei Iacovache Rizu.

19 Constantin Glogoveanu (1801-1877), încondeiat de Ion Ghica în *Mes notes* drept „boier de ţară, mărginit, foarte bogat şi avar” (*Opere*, IV, p. 428), era, în amintirea magistratului Emil I. Cerchez, „om cinstit şi cu «bun ipolipsis» (...), încărcat de soartă cu toate darurile – cu nume, cu avere, cu deşteptăciune”. (*Din vremuri trecute...*, pp. 121-122) Se trăgea din una dintre cele mai vestite şi mai bine înrudite familii din Oltenia.

20 Mimica (Maria) Bălăceanu (1817-1881), prima născută a marelui-logofăt Costache Bălăceanu (1793-1858) şi a Mariţei Văcărescu (1801-1876). Căsătorită, din raţiuni familiale, cu un boier bătrân, dar cu nume falnic, cu care a avut doi copii, în 1838 a fost cerută imperativ drept consoartă de consulul rus P.I. Rückmann (vezi *supra*, nota 17, p. 252). „Cu un chip frumos, vorbăreaţă şi bârfitoare” – după aprecierea lui Ion Ghica (*Opere*, IV, p. 498) –, l-a impresionat şi pe căpitanul de marină englez Charles Colville Frankland, călător prin Ţara Românească după stingerea Eteriei, care a zugrăvit-o astfel: „O frumoasă figură clasică grecească, cu sprâncenele arcuite ca semiluna, cu ochii dulci strălucind ca ochii de gazelă, cu bustul descoperit de o mică jachetă de catifea neagră, brodată cu aur”. (Em. Cioran şi Alex.-Sadi Ionescu, *Un călător englez*)

21 Vladimir Pavlovici Titov (1805-1891), consul general rus în Ţara Românească, succesor al lui P.I. Rückmann. A rămas la post aproximativ un an (1839-1840), timp suficient să afle sentimentele puternic antiruseşti ale localnicilor, transfigurate de praporcicul poet Grigore Alexandrescu în fabula *Lebăda şi puii corbului*, mai târziu tâlcuită pe înţelesul tuturor de Ion Ghica, în Scrisoarea XII către V. Alecsandri, *O călătorie de la Bucureşti la Iaşi înainte de 1848*: „Prin «vulpe» poetul voise să înţeleagă pe Rusia, prin «puii corbului» pe noi, românii, pe care vulpea voia să-i amăgească, şi prin «lebăda» pe Franţa, care voia să ne scape din labele Rusiei". (*Opere*, I, p. 252) Acuzând atitudinea ostilă a societăţii româneşti, guvernul ţarist l-a retras la cerere.

22 Carl von Kotzebue (1806-1896), unul dintre mulţii copii ai dramaturgului german August von Kotzebue, refugiat în Rusia după asasinarea acestuia în 1819, împreună cu fratele său mai mic, Wilhelm von Kotzebue (1813-1887). Consul general rus la Iaşi (1838-1847), mutat în aceeaşi calitate la Bucureşti, în succesiunea lui I.A. Daşkov (1847-1850). Istoricul şi memorialistul Radu Rosetti îşi aminteşte despre el că „era nu numai venal şi corupt, dar şi extraordinar de trufaş şi de pretenţios". (*Acţiunea politicii ruseşti*, p. 109) Iar generalul A.O. Duhamel îl descrie astfel: „Jucător pasionat, el îşi pierdea nopţile la masa verde, şi această pasiune a lui era cauza deselor jene financiare în care se afla; lucru care îi dăuna foarte mult faţă de calitatea lui oficială". (Gh. Bezviconi, *Călători străini*, p. 386)

23 Mitică (Dumitru) Filipescu (1808-1843), căminar, fiul marelui ban Grigore Filipescu (1779-1838) şi al Tarsiţei Manu (m. 1854). În toamna lui 1840, poliţia capitalei prinde firul unui început de complot şi, pentru ca acesta să nu se lăţească, le cere ispravnicilor să-i aresteze pe toţi cei dovediţi vinovaţi de răzvrătire. Câţiva complotişti se grăbesc să treacă graniţa, iar celor care ezită le sunt împărţite pedepse. Soarta lui Mitică Filipescu a trebuit cumpănită mult, judecătorii socotind că împotriva lui „dovezile nu erau îndestulătoare”, arme ascunse nu se găsiseră la el, legătura cu neamul Filipescu nu se mai cerea probată, nici argumentată, şi nici pravilă care să i se potrivească nu se aflase. Totuşi, vodă Alexandru Ghica nu s-a lăsat înduplecat. Toţi vinovaţii au fost iertaţi de pedeapsa pe care o ispăşeau abia în 1843, la suirea pe tron a lui Gheorghe Bibescu, dar tânărul boier Filipescu, foarte bolnav, a mai trăit doar câteva luni după eliberare, discursurile funebre înfăţişându-l ca pe o „victimă a tiraniei”.

24 Grigore Filipescu (1779-1838), fiu al marelui vistier Constantin Filipescu (1749-1817) şi al Zoei Ghica, frate cu Iordache Filipescu. Candidat la domnie în 1834 împotriva lui Alexandru Ghica. Căsătorit cu Tarsiţa Manu (m. 1854). Contemporanii spuneau despre el că era un om plăcut, dar nestatornic şi de o amabilitate îndoielnică. A fost printre cei dintâi dintre boierii ţării care în 1833 a lepădat vechile straie după model oriental, îmbrăcând veşminte europene, zise „nemţeşti”, pe care şi le comandase la Lipsca, printr-un negustor. *Catagrafia oficială* din 1829 îl arată având

cincizeci de ani şi locuind în casele proprii, pe Podul Mogoşoaiei.

25 Mihail Lvovici Fonthon de Verrayon (1804 – post-1887), general rus de stat-major, descendent al unui refugiat francez în Rusia după revoluţia de la 1789. Specialist în domeniul statistic, polcovnic în administraţia lui P.D. Kiselev, a fost unul dintre funcţionarii devotaţi ai acestuia. În 1821, după absolvirea Şcolii de cadeţi din Sankt Petersburg, este trimis la Chişinău ca ofiţer în comisia topografică însărcinată cu trasarea hărţilor geografice de aici; guvernator al Basarabiei (1857-1862); stabilit la Bucureşti, s-a căsătorit cu Anastasia, fiica marelui ban Grigore Filipescu (1779-1838) şi a Tarsiţei Manu (m. 1854), şi soră cu Mitică Filipescu (1808-1843).

26 Andrei Tudor Deşu (sau Deşov; n. 1786 – post-1872), arendaş bulgar care a făcut stare din negustorie. Stabilit în Ţara Românească, obţine rangul de vistier, ia parte la tulburările bulgarilor din 1841-1843 pentru obţinerea independenţei de sub turci; condamnat iniţial la patruzeci şi cinci de ani de ocnă, pedeapsa i se modifică în 1844 în osândă pe viaţă, pentru că se amestecase în răzvrătirea deţinuţilor de la ocnele Telega, unde îşi ispăşea pedeapsa. Este eliberat de guvernul provizoriu în iunie 1848.

27 Husein paşa (1819-1876), general turc, de mai multe ori ministru şi mare vizir.

28 Alexandru D. Macedonschi (1816-1869), bulgar macedonean de origine, fiul lui Dimitrie Ştefanovici Macedonschi. Militar de carieră cu studii la Herson, în Rusia, căpitan de panduri în oastea lui Tudor Vladimirescu, după înfrângerea Eteriei se refugiază în Rusia, dar în 1828

revine în ţară, obţinând dregătoria de serdar; în 1832 figurează în lista de tălmaci de pe lângă comitetul carantinelor. A fost ministru de război sub Al.I. Cuza, dar, din cauza unor neînţelegeri cu domnitorul, este demis curând; rămâne totuşi aghiotant al acestuia şi şef al statului-major domnesc; în 1864 e şters din controalele armatei.

29 Miloş Obrenovici (1780-1860), principe sârb, întemeietorul dinastiei cu acest nume. A domnit din 1815 până în 1839, când, silit să abdice în favoarea fiului său Mihail, s-a refugiat în Ţara Românească, unde îşi va înmulţi proprietăţile deja deţinute. În Bucureşti a cumpărat de la baronul Gheorghe Sachelarie un rând de case aflate pe Podul Mogoşoaiei, unde a locuit în 1841, când le-a donat sau le-a vândut Consulatului Rusesc pe o sumă cam de trei ori mai mică decât valorea reală, drept recunoştinţă pentru susţinerea pe care i-a oferit-o cât fusese la domnie.

30 Mahmud II, zis Reformatorul (1785-1839), sultan (1808-1839) care a suprimat corpul ienicerilor. Infanterie de elită specifică Imperiului Otoman, cu o tradiţie de cinci secole, dar devenită anacronică, aceasta reprezenta o sursă permanentă de abuzuri, dezordini şi răzvrătiri. În 1826 opunându-se unor măsuri de disciplinare dispuse de sultan, acesta a decis desfiinţarea lor, iar cronicile timpului notează că în confruntarea armată care s-a produs au pierit 18 000 sau, după alte surse, 30 000 dintre cei 40 000 câţi erau cu toţii, „iar pe cei care au scăpat cu fuga i-au sugrumat ostaşii împărăteşti pe unde i-au găsit ascunşi, ca să le stingă rădăcina”.

31 Ion Bibica-Rosetti (1750-1840), caimacam al domnului Moldovei Scarlat Callimachi, la 1813 era capuchehaie a lui Ioan Gheorghe Caragea, dar, amestecându-se în nişte intrigi ce au însoţit alegerea patriarhului, este exilat la Ankara; petrece câţiva ani în Rusia, până în 1833, când se stabileşte la Bucureşti, la curtea lui Alexandru Ghica, căruia îi servea ca secretar pentru corespondenţa şi relaţiile cu grecii; spătar în 1838, moare doi ani mai târziu.

32 Constantin Năsturel-Herescu (1798-1874), fiu al paharnicului Radu Năsturel (1750-1804) şi al Aniţei Filipescu. Intră în armata rusă în 1812; eterist şi aghiotant al lui Alexandru Ipsilanti (1821); aghiotant al lui Alexandru Ghica; spătar al oştirii în 1850 sub vodă Gheorghe Bibescu; pentru vitejie în cele două campanii împotriva turcilor la care a participat, a fost recompensat cu decoraţii şi cu o sabie de aur; ministru în mai multe rânduri, deputat. A lăsat Academiei Române o parte însemnată din averea sa, pentru instituirea unui premiu care îi poartă numele.

33-34 Alecu (Alexandru; m. 1844) şi Tudorache (Teodor; m. 1854) Popescu II, ambii maiori şi aghiotanţi domneşti în 1836, polcovnici în 1844.

35 Dimitrie Mănescu (m. 1857), maior şi aghiotant domnesc în 1836, polcovnic în 1850.

36 Episodul e relatat şi de colonelul Dimitrie Papazoglu în *Istoria fondării oraşului Bucureşti*, la data evenimentelor acesta fiind implicat direct în incident alături de locotenentul P. Mihail Podeanu; cei doi erau ofiţeri în garnizoana Brăilei. Diferenţa o face vehiculul colonelului Engel: sania, iar nu trăsura. Despre acest ofiţer, Dimitrie Bolintineanu adaugă în capitolul dedicat lui Tudor

Vladimirescu în lucrarea *Domnii regulamentari şi istoria celor trei ani de la 11 februariu până astăzi* că în ciocnirea sângeroasă ce s-a produs între „banda de bulgari” şi soldaţii români primise o lovitură de sabie „care îi lăsă pe frunte o adâncă crăpătură încrustată în hârcă”. (*Opere*, XII, p. 178)

37 Kiamil bei, demnitar turc; el va aduce de la Sublima Poartă în 1856 şi firmanul prin care Alexandru Ghica era numit caimacam.

38 Scoaterea din domnie a lui Alexandru Ghica fusese decisă de Înalta Poartă la 7 octombrie, dar acesta, la sugestia celui mai apropiat sfetnic al lui, medicul Apostol Arsachi, care aflase că sultanul îi semnase deja mazilirea, nu a mai aşteptat sosirea firmanului la Bucureşti, părăsind tronul de bunăvoie câteva zile mai târziu, după cum citim şi din raportul consulului francez: „Demn, fără fanfaronadă, calm, cu simplitate el opune zilelor dificile şi triste care-l aşteaptă, o seninătate cu adevărat filosofică”. (Hurmuzaki, *Documente*, XVII, p. 904) De la Braşov, unde va zăbovi cam două săptămâni, convoiul domnului mazilit se îndreaptă spre Viena, oraş care-l va adăposti până în 1853.

39 Firmanul de numire ca domn a lui Alexandru Ghica a fost dat în martie 1834, dar înscăunarea propriu-zisă – „ungerea” şi „jurământul după regulament” – s-a făcut abia la 14 octombrie.

40 Emanoil Polizu, praporcic în 1836, parucic în 1839, căpitan în ostafcă în 1850.

41 Profiriţa (Pulcheria) Ghica (1800-1879), fiica marelui ban Dimitrie Ghica, zis Bătrânul (1718-1807), din a treia lui căsătorie, cu Elena Razu (m. 1831); căsătorită cu Nicolae

Mavros, apoi cu Vladimir Moret de Blaremberg (1811-1846), ofiţer rus de origine belgiană, stabilit în ţară ca inginer al statului, mai târziu vornic al temniţelor.

42 Mariţica (Maria) Ghica (1815-1859), fiica cea mare a vornicului Nicolae Văcărescu şi a Luxiţei (Alexandra) Băleanu, căsătorită cu spătarul Costache Ghica, fratele mai mic al lui vodă Alexandru Ghica.

43 Scarlat Ghica (1812-1875), fiul lui Grigore (IV) Ghica şi al Mariei Hangerli, nepot de frate al lui vodă Alexandru Ghica; era căsătorit cu Eliza, fiica lui Grigore Suţu şi a Sevastiţei Dudescu.

44 Costache (Constantin) Cornescu (1793-1851), mare-logofăt; candidat la domnie în 1842, ministru al cultelor în 1847. Nepot de fiică al marelui ban Dimitrie Ghica, zis Bătrânul (1718-1807), era văr al domnitorului şi avea rang de maior în armată.

45 De fapt, stolniceasa Elena Lăcusteanca răposase la 4 august, cu trei luni înainte, aşa cum Grigore Lăcusteanu însuşi notase cu tristeţe la p. 31.

46 Preluând nişte însemnări ale lui Grigore Grădişteanu, secretar în cancelaria domnească, şi consultând unele izvoare oficiale, istoricul I.C. Filitti indică numele demnitarului turc însărcinat cu prezentarea firmanului de mazilire ca fiind Islad Savfed, prim dragoman al Divanului imperial, şi data sosirii la Bucureşti 15/27 octombrie, adică a doua zi după plecarea voluntară din ţară a lui vodă Alexandru Ghica. Oficializarea poruncii s-a făcut la 20 octombrie/1 noiembrie prin citire publică, în sala palatului domnesc din Podul Mogoşoaiei.

47 „oltean erghelegiu”, invectivă izvorâtă din negustoria cu porci şi cu cai practicată la Craiova de bunicul şi de tatăl fraţilor Bibescu-Ştirbei, din care îşi făcuseră starea. Sintagma reapare sub pana lui Dumitru Brătianu în *Les Principautés danubiennes. Roumanie ou Moldo-Valachie*, broşură publicată la Paris în 1843 sub pseudonimul Elias Regnault: „prinţ de o zi ieşit din grajdurile Craiovei”.

48 Neofit, Gianoglu pe numele de mirean (1787-1850), episcop al eparhiei Râmnicului între 1824 şi 1840, când e uns mitropolit; numit în 1842 preşedinte al Obşteştii Adunări extraordinare pentru alegerea domnului, şef al guvernului provizoriu în 1848. Adversar al măsurilor administrative luate de vodă Gheorghe Bibescu, dar mai ales al dorinţei acestuia ca printr-un dublu divorţ, al său de Maria Mavrocordat şi al Mariţicăi Văcărescu de spătarul Costache Ghica, să o ia de soţie pe aceasta, dat fiind că legile Bisericii nu îngăduiau despărţirea soţilor aflaţi în viaţă.

49 Iordache (Gheorghe) Filipescu (1765-1855), baş-boier, fiu al marelui vistier Constantin Filipescu (1749-1817) şi al Zoei Ghica. De două ori candidat la domnie, în 1834 şi în 1842, membru împreună cu marele-vornic dinlăuntru Teodor Văcărescu şi cu marele-logofăt al dreptăţii Mihalache Cornescu în căimăcămia regulamentară (14 octombrie – 20 decembrie) de după abdicarea lui Alexandru Ghica, ministru de interne sub vodă Gheorghe Bibescu (1846-1847), însă numai „de nume” – din cauza vârstei –, notează Nicolae Kreţulescu în *Amintiri istorice*, şi din nou sub Barbu Ştirbei (1849-1854).

50 Alexandru Vilara (1786-1852), boier grec de origine, rusofil declarat, unul dintre primii eterişti munteni. Membru în

comisia de redactare a Regulamentului organic, de mai multe ori ministru în timpul domniilor pământene, mare vistier, mare-vornic; a uneltit pentru scoaterea din domnie a lui Alexandru Ghica. În aceste pagini Grigore Lăcusteanu face două erori minore: candidaţii rămaşi în competiţie după retragerea a şaisprezece dintre ei sub diverse pretexte au fost împărţiţi în patru (nu cinci) secţii (nu serii), câte cinci în primele trei, iar cei şase rămaşi, ultimii, într-o singură secţie, a patra.

51 Iancu (Ion) Filipescu, zis Buzatu (m. 1854). Agă în 1838, mare postelnic în 1842, mare-vornic, şef al Departamentului Trebilor din Lăuntru în 1847-1848.

52 Alecu (Alexandru) Ghica, zis Căciulă mare (1790-1857), boier, fiul natural al lui vodă Grigore (III) Ghica şi al Mariei Rizo Rangabé. Vornic al politiei în 1823, mare ban al Craiovei în 1825, mare-logofăt, mare-spătar între 1827 şi 1830, candidat la domnie în 1842, ministru de finanţe în 1848.

53 Ştefan Bălăceanu (1784-1847), fiu al marelui ban Costache Bălăceanu (1764-1831) şi al Sultanei Pârşcoveanu. Mare hatman, logofăt al dreptăţii, mare-vornic; a candidat, ca şi fratele său mai mic, Constantin (1793-1858), împotriva lui Gheorghe Bibescu la alegerile din decembrie 1842 – în secţia a II-a –, obţinând 36 de bile albe; Constantin – în secţia a III-a – s-a mulţumit cu ultimul loc.

54 Corect: secţia a IV-a (*apud* I.C. Filitti, *Domniile române*, p. 274).

55 În final numărul votanţilor a fost 179, opt mari boieri lipsind de la apel şi un al nouălea votant fiind exclus, deoarece era de confesiune catolică şi nu ar fi putut rosti

jurământul după regulament. Rezultatele alegerii notate de Grigore Lăcusteanu diferă foarte puţin de cele consemnate mai târziu de istoricul I.C. Filitti după documentele oficiale, care menţionează 84, iar nu 83 de voturi în favoarea marelui-vornic Iordache Filipescu. Rezultatul a fost proclamat în chiar ziua alegerii, iar învestitura cerută imediat celor două curţi.

56 Karl Vasilievici von Nesselrode (1780-1862), conte rus de origine germană, ministru de externe (1816-1856) şi cancelar (1845-1862).

57 Gheorghe Bibescu (1802-1873), fiu al marelui vornic craiovean Dimitrie Bibescu (1750/72-1831) şi al Catincăi (Ecaterina) Văcărescu, frate cu vodă Barbu Ştirbei, strănepoţi ai lui vodă Constantin Brâncoveanu. După studii de drept la Paris, sub administraţia lui P.D. Kiselev a deţinut câteva dregătorii de rangul al doilea, dar în 1834 renunţă. Până în 1842 trăieşte la Paris şi Viena; revenit acasă, se situează în fruntea opoziţiei, favorizat şi de manevrele cabinetului de la Sankt Petersburg pentru scoaterea din domnie a lui Alexandru Ghica.

58 Mariţica Ghica. Despărţită de soţul ei, spătarul Costache Ghica, după numeroase demersuri pe lângă autorităţile ecleziastice şi pe la curţile europene, în 1845 s-a căsătorit cu vodă Gheorghe Bibescu. Caracterizată de I.G. Valentineanu „ambiţioasă, de o vanitate şi o cupiditate fără margini” (*Biografia oamenilor mari*, *s.v.*); „ambiţioasă foarte” i se pare şi prozatorului C. Gane în istoria sa romanţată dedicată secolului XIX românesc (*Trecute vieţi de doamne şi domniţe*, III, p. 321). Se mai spunea despre ea că era „blondă ca un serafim” şi „frumoasă ca un giuvaer”

şi că era înzestrată cu talent la potrivirea rimelor la fel ca fratele ei, poetul Iancu Văcărescu.

59 Nicolae Bibescu (1818-1888), fiul lui Ştefan Bibescu (1784-1844) şi al Eufrosinei Scanavi, văr primar şi aghiotant al lui vodă Gheorghe Bibescu. Agă al poliţiei sub Al.I. Cuza (1862-1863), mai târziu preşedinte al Senatului şi mare maestru de vânătoare (*grand veneur*) în suita regelui Carol I. Se spunea despre el că era deosebit de abil, în ciuda unei instrucţii precare.

60 Maria.

61 Abdul Medjid I (1823-1861), sultan al Turciei la şaisprezece ani; beizade Nicolae Suţu scrie în memoriile sale că „era înzestrat cu o fire blândă şi inofensivă” (p. 275).

62 Nicolae Bibescu (1832-1890), al doilea fiu al lui vodă Gheorghe Bibescu din căsătoria cu Zoe Mavrocordat. Crescut şi educat în Franţa, obţine un bacalaureat în litere şi altul în ştiinţe matematice, apoi urmează Şcoala Politehnică şi Şcoala militară de la Saint-Cyr, intrând în armata împăratului Napoleon III ca locotenent de stat-major; participă la câteva importante campanii militare în Africa de Nord, e avansat căpitan şi recompensat cu înalte ordine şi medalii. Revenit în ţară în 1870, intră în politica liberală, dar se loveşte de ostilitatea declarată a lui I.C. Brătianu faţă de familia Bibescu şi după un scurt episod alături de conservatori, renunţă.

63 Fraţii Nicolae (1810-1877) şi Ştefan Golescu (1809-1874), fiii marelui-logofăt şi baş-boierului cărturar Dinicu (Constantin) Golescu (1777-1830) şi ai Zoiţei (Zoe) Farfara (1792-1879). După studii urmate în Elveţia, revin în ţară, intră iuncări în miliţia naţională şi avansează în rang –

Nicolae până la general (1859), Ştefan până la maior (1836); aghiotanţi ai lui vodă Alexandru Ghica, se retrag din armată (1841), devenind chiar oponenţii acestuia. Implicaţi în revoluţia de la 1848. Deşi adepţi ai unirii principatelor, aprobă în 1866 înlăturarea lui Al.I. Cuza de pe tronul României; au făcut permanent politică activă din poziţia de senator, deputat sau ministru.

64 Ion Ghica (1816-1897), scriitor, economist şi om politic cu vederi liberale, descendent al unor importante familii boiereşti (Câmpineanu, Dudescu, Ghica). A făcut studii la Paris. În 1848 intră în vâltoarea revoluţiei, pledând la Constantinopol cauza românilor. A deţinut importante funcţii politice, până la cea de prim-ministru şi ministru plenipotenţiar la Londra, numit de Constantinopol guvernator al insulei greceşti Samos. A fost căsătorit cu Alexandrina, fiica mijlocie lui Nicolae Mavros. Autor al unei opere valoroase ideatic şi artistic, a lăsat un fond de corespondenţă uriaş, ce reflectă evoluţia Ţării Româneşti în a doua jumătate a secolului XIX sub aspect istoric, politic, social, economic şi al moravurilor.

65 Nicolae Mavros (1782-1868), fiu al marelui hatman moldovean Gheorghe Mavros sau al unui paharnic moldovean Ienache, ajunge secretar personal al lui vodă Alexandru Suţu (1818-1821). Partizan al Eteriei, intră în armata rusă, este înnobilat (1824) şi revine în Ţara Românească la sfârşitul războiului ruso-turc din 1828-1829, în suita lui P.D. Kiselev; acesta îi încredinţează postul de şef al cancelariei sale militare şi, nu după mult timp, pe cel de inspector general al carantinelor. Menţionat în „Almanahul Statului” pe 1848 cu rangul de *deistvitelnîi staţkii sovetnik*

(consilier de stat în activitate) şi cavaler al mai multor ordine împărăteşti.

66 Mihail Sturza (1795-1885), primul domn regulamentar al Moldovei (1834-1849). La Iaşi, revoluţia de la 1848, „o stârpitură de mişcare – îşi aminteşte prozatorul Radu Rosetti –, s-a sfârşit în chip lamentabil”. După o adunare conspirativă ţinută la Hotelul Regensburg întorşi la casele lor, venind noaptea, „o roată de soldaţi i-a sculat din somn, le-a legat mânile la spate cu propriile lor cămeşi şi cu însoţire de lovituri de pat de puşcă i-a condus la cazarmă, unde i-a trântit pe podelile goale”. (*Amintiri*, I, p. 127) Printre arestaţii porniţi a doua zi dimineaţa în exil la Galaţi aruncaţi pe fundul unei căruţe de poştă era şi Al.I. Cuza.

67 Gheorghe Magheru (1804-1880), fiu al unui preot din Târgu Jiu, şi-a început cariera militară în oastea de panduri a lui Tudor Vladimirescu. La chemarea caimacamului Craiovei, Costache Ghica, intră în armata naţională cu gradul de căpitan, iar izbucnirea revoluţiei de la 1848 îl găseşte ispravnic de Romanaţi. La 18 iunie, guvernul provizoriu îl numeşte „căpitan general al tuturor trupelor neregulate de dorobanţi şi panduri din România şi inspector general al tuturor gvardiilor naţionale”. (*1848*, I, p. 651) Era considerat „în totul omul Bibescului”.

68 Pandele Cerchez (1813-1859), ofiţer de carieră. A comandat batalionul I din polcul III, acelaşi în care Grigore Lăcusteanu era la comanda batalionului II; înaintat colonel în 1848; pentru că în timpul căimăcămiei lui Costache Cantacuzino nu i se recunoaşte gradul obţinut pentru meritele din timpul revoluţiei, iese din armată; ispravnic de Olt în 1858. Frate mai mic al maiorului Costache

Cerchez (1807-1882); sunt fiii paharnicului Scarlat Cerchez (1763-1824).

69 Satul Celei era situat pe Dunăre, în judeţul Romanaţi.

70 „Curierul Românesc” a fost editat de Ion Eliade Rădulescu din 1829.

71 Hristache (Christian) Tell (1807-1884), ofiţer de carieră. Evenimentele de la 1848 îl găsesc în regimentul II, al colonelului Iuliu Engel, comandând batalionul I; membru în primul guvern provizoriu şi în locotenenţa domnească; e avansat general, comandant al armatei şi i se încredinţează Ministerul de Război. După un periplu european, revine în ţară în 1857; ia parte la acţiunile pentru unirea principatelor. În timpul domniilor lui Al.I. Cuza şi regelui Carol I a deţinut ministerele Cultelor şi Instrucţiunii Publice (1862, 1871-1874), de Război (1871) şi interimar Justiţia (1873) şi Finanţele (1876). Renumit pentru onestitatea şi tăria caracterului, era supranumit „omul de bronz”. Necrologul tipărit în ziarul conservator „Timpul” scria că „a fost în viaţa publică un model de virtuţi civice (...). Nu pleca niciodată fruntea sa mândră nici înaintea puterii, nici înaintea banului”.

72 Radu Şapcă (c. 1795-1876), preot, învăţător şi subrevizor în satul natal, Celei. Iată portretul său pe care Vasile Pocitan, profesor de religie la Liceul „Mihai Viteazul” din capitală, îl include în suita de „figuri revoluţionare de la 1848”: „Ager la minte şi plin de duh bisericesc şi patriotic. O inimă curată, un cuvânt cald şi o înţelegere sănătoasă îi dictau acestui om harnic şi muncitor învăţături de care sătenii săi se foloseau ca de nişte modeste profeţii. N-avea vicleşug în inima lui. Era un vajnic apărător al intereselor sătenilor săi

şi, în acelaşi timp, spaima slujbaşilor lacomi, ale căror jafuri le ataca făţiş şi ale căror silnicii le combătea cu toată puterea, în toate împrejurările. Poporul îl asculta ca pe păstorul cel bun, care-şi punea sufletul pentru turma sa”. (p. 15) Exilat la Bursa după înfrângerea revoluţiei, a stat internat şapte ani.

73 „Proclamaţia”, „frumoasa constituţiune democratică cu votul universal, a fost scrisă de nemuritorul Eliade noaptea, la miezul nopţii, cu uşile şi ferestrele închise, căci atunci şi zidurile erau cu urechi, şi Căpitan Costache, ce-i zicea şi chehaia, chior şi şchiop, cel cu biciul cu şapte limbi pe umăr, era la ordinile lui Vilara, prim-ministru”. (Alexandru Christofi, *Amintiri şi fapte generoase*, p. 6)

74 Documentele timpului indică după-amiaza zilei de 9 iunie ca moment al atentatului asupra lui vodă Gheorghe Bibescu.

75 Grigore Pereţ, gazetar, unul dintre fiii stolnicului Petrache Pereţ şi frate vitreg cu Cezar Bolliac, identificat printre atentatorii la viaţa lui vodă Gheorghe Bibescu. Participant la revoluţia de la 1848, ia drumul exilului spre Viena împreună cu Gheorghe Magheru. Traducător în româneşte al scrierilor Dorei d’Istria (*Opere*, două volume, 1876-1877).

76 În legătură cu împrejurările în care s-a produs atentatul asupra lui Gheorghe Bibescu, consemnările Agiei şi arătările martorilor diferă într-o oarecare măsură. Astfel, în privinţa persoanei ce-l însoţea pe vodă, unii susţin că era doamna Mariţica, însă cei mai mulţi cred că era ministrul său de interne, Alexandru Vilara; la fel, numărul atentatorilor oscilează între trei, patru şi chiar cinci tineri „exaltaţi” care ar fi urmărit echipajul domnesc într-o

trăsură, dar singurii indicaţi la unison erau Grigore Pereţ şi Dumitru Creţulescu; ceilalţi doi, un Grădiştean şi un Paleolog, odrasle de protipendadă, fuseseră scoşi peste graniţă în aceeaşi noapte de familiile alarmate. Glonţul care a ciupit epoletul lui Bibescu ar fi pornit din pistolul lui Alecu Paleologu. Acesta, nepot al marelui ban Barbu Văcărescu, fusese înfiat în 1834 de băneasa Zoe, pe numele ei de fată Paleologu, deodată cu alţi doi fraţi, născuţi toţi dintr-un concubinaj al mamei lor, Safta (Elisabeta), cu un chipeş diacon de biserică, după despărţirea de aga Matei Ghica, fiu al marelui-spătar Costache Ghica, zis Generalul (n. 1784). Aşezat definitiv la Paris, el va fi începătorul ramurii franceze a Paleologilor (Paléologue).

77 Nicolae Pleşoianu (1815-1859), colonel. Fiu al marelui pitar Ion Pleşoianu. După studii urmate la Paris, în 1831 s-a înrolat praporcic în armata naţională; căpitan în 1841, aghiotant al colonelului Ioan Solomon; participant la revoluţia de la 1848, după instaurarea guvernului provizoriu, la 23 iunie, fiindcă „a binemeritat de la patrie”, a fost avansat maior şi după numai o săptămână colonel, încredinţându-i-se comanda regimentului III din Bucureşti; preşedinte al Comisiei ostăşeşti pentru judecarea celor trei ofiţeri trădători, Odobescu, Solomon şi Grigore Lăcusteanu. Obligat să plece în exil, s-a îmbolnăvit grav de reumatism şi de tuberculoză. Opiniile lui de militant în evenimentele de la 1848 şi asupra implicării armatei s-au tipărit parţial în 1971, sub titlul *Memorii asupra revoluţiunii din 1848.*

78 Drăghiceanu (Drăghici) Fărcăşanu (1817-1872), conform *Arhondologiilor Ţării Româneşti*, căpitan în 1844; la începutul lui 1848 e menţionat în documentele armatei

comandant provizoriu al gărzii naţionale. La 22 iunie, prin ofis emis de generalul Hristache Tell, capul oştirii, e înălţat maior şi întărit comandant de batalion în regimentul II.

79 Cazarma de cavalerie sau Cazarma Sf. Gheorghe fusese construită în 1844 din porunca lui vodă Gheorghe Bibescu, la bariera de sud a Podului de pământ. Distrusă de un incendiu în 1861, zona fiind bine conturată strategic pentru apărarea oraşului, nu după mult timp în apropiere s-a ridicat altă cazarmă, cunoscută drept cazarma de la Malmezon.

80 Cazarma de infanterie, prima construită în Bucureşti, pe timpul lui vodă Alexandru Ghica – numită din acest motiv şi Cazarma Alexandria –, era situată în Dealul Spirii. Alessandru Pelimon scrie în cartea sa *Revoluţiunea română din anul 1848* că era compusă din două rânduri de case, despărţite de o curte în formă de paralelogram. Aici îşi avea sediul şi roata de pompieri ce va cădea în lupta cu turcii din 13 septembrie 1848. I se mai zicea Cazarma de la Agia veche.

81 Maiorul Grigore Lăcusteanu era în 1848 comandant al batalionului II din regimentul III, comandat de colonelul Ioan Solomon.

82 Enache Dimitriu, parucic în regimentul III.

83 Aproximativ actualul pod ce leagă Calea Victoriei din jos de Strada Franceză cu Splaiul Independenţei, în dreptul Bisericii Sf. Spiridon Vechi, şi debuşează în porţiunea din Calea Rahovei ocupată în zilele noastre de blocurile ridicate pe dreapta Bulevardului Unirii.

84 Uliţa Franţuzească (fostă „a Işlicarilor”, adică a confecţionerilor de işlice), în zilele noastre întoarsă la

această denumire – Strada Franceză –, luată după Agenţia Franţei, ce funcţiona pe la 1790 şi ceva în nişte case aflate la capătul ei dinspre Podul Mogoşoaiei.

85 Podul Caliţii, unul dintre cele patru poduri (artere) principale ale Bucureştilor, zise „domneşti”; lega oraşul cu drumul Mehedinţilor, cale de ieşire spre Oltenia (sau de intrare dinspre Apus). Denumirea, împrumutată de la mahalaua pe care o traversa – a „calicilor” –, s-a alterat – probabil prin rostirea ei grecească – în Podul Caliţiei, iar în 1877 s-a transformat în Calea Rahovei, pentru glorificarea sacrificiului ostaşilor care căzuseră în luptele pentru luarea redutei cu acest nume de la turci.

86 Vezi *supra*, nota 28, p. 241.

87 „domniţa” era Catinca (1827-1866), fiica lui vodă Gheorghe Bibescu şi a Zoei Mavrocordat, prima soţie a generalului Ion Em. Florescu; în ianuarie 1848 născuse primul lor copil, Gheorghe (m. 1872).

88 Ignatie Iakovenko (1786-1870), funcţionar, apoi secretar al cancelariei Consulatului Rusesc, a venit în Ţara Românească în 1820. I se încredinţează organizarea serviciului poştal al trupelor de ocupaţie, apoi şi a celui românesc, pe care le va conduce ca polcovnic. Căsătorit în 1829 cu Elena, fiica cea mare a medicului Constantin Caracaş, şi devenit astfel cumnat al colonelului Ion Odobescu, în 1834, la retragerea trupelor de ocupaţie, se stabileşte în Bucureşti şi cumpără o mare suprafaţă de teren, ce începea în preajma Bisericii Sf. Nicolae (de pe actuala stradă Ion Ghica) şi se întindea peste Dealul Spirii, până în vecinătatea proprietăţilor marelui ban Costache Bălăceanu. Şi-a ridicat aici o casă, în jurul căreia a

amenajat un adevărat parc, cu timpul foarte apreciat de localnici. Este autorul a două lucrări tipărite la Sankt Petersburg, ce strâng importante date istorice şi statistice despre ţările române (*Starea actuală a Principatelor Turceşti Moldavia şi Valahia şi a Regiunii Rosieneşti Basarabia*, 1828), completate cu informaţii despre evenimentele mişcării lui Tudor Vladimirescu (*Moldova şi Valahia de la 1820 până la 1829*, 1834).

89 Nicolae Golescu (1810-1877), fiu al marelui-logofăt Dinicu (Constantin) Golescu (1777-1830) şi al Zoei Farfara (1792-1879). Intră iuncăr în miliţia naţională; aghiotant al lui vodă Alexandru Ghica, maior în 1834, colonel şi prefect al Poliţiei în 1839; general auditor (procuror militar) în procesul vinovaţilor de complotul condus de Mitică Filipescu la 1840, după anunţarea sentinţelor acestora în 1841 se retrage din armată. Alături de fraţii săi, Ştefan, Alexandru şi Radu, participă la evenimentele anului 1848. De mai multe ori ministru – de interne, de război –, senator, deputat, unionist convins, nu va ezita să se alăture complotiştilor care la 11 februarie 1866 îl vor detrona pe Al.I. Cuza.

90 Niţu (Ion) Magheru (1823-1869), nepot de frate al generalului Gheorghe Magheru. A urmat Şcoala militară şi a intrat în oştire ca iuncăr în batalionul de artilerie din Bucureşti. Avansat praporcic la 26 iunie 1848, după ce la 11 iunie, suit pe o masă – alţii spun că pe scara unei prăvălii ţinute de negustorul Dimitrie Danielopolu – improvizată în tribună, citeşte proclamaţia lui Ion Eliade Rădulescu şi se pune în capul mulţimii care se îndrepta spre palatul lui vodă Gheorghe Bibescu. Matematician, a urmat studii

politehnice, nişte „amintiri din trecut” tipărite în 1896 sub semnătura N.B. Locusteanu de un N. Rusu, partizan al lui Ion Eliade Rădulescu, rememorându-l alături de inginerii români care au construit calea ferată dintre Marea Marmara şi oraşul Bursa. Grigore Lăcusteanu crede că era fiul lui Gheorghe Magheru.

91 Ion Voinescu I (c. 1800 – c. 1870), fiu al marelui clucer Răducanu Voinescu. Urmează studii militare la Odessa. În 1848 figurează în ştabul oştirii. Agă în căimăcămia lui Constantin Cantacuzino, sub Barbu Ştirbei e aghiotant domnesc şi şef al ştabului oştirilor; a avut funcţii şi în vremea lui Al.I. Cuza. Compune o dramă (*Recrutul răscumpărat*), adaptează câteva anecdote istorice (*Buchetul*), traduce în româneşte romanul *Corinna sau Italia* al Doamnei de Staël, întocmeşte – după model rusesc – manuale şi regulamente ostăşeşti (*Catihizmul ostaşului*, *Povăţuiri comandirilor de roate*, *Regulament ostăşesc de slujba cavaleriii*). Preţioase sub aspect documentar-istoric sunt *Notiţe istorice asupra României de la 1821-1856*, o suită de memorii, consemnări şi observaţii de martor sau de participant la evenimentele petrecute în ţările române între revoluţia lui Tudor Vladimirescu şi conferinţa din 1856 de la Constantinopol.

92-93 Dimitrie Costaforu, zis Chioru, şi Mihail Boboc, căpitani în batalionul II comandat de Grigore Lăcusteanu, din regimentul III, de sub comanda colonelului Ioan Solomon.

94 „reţiproacele” sunt raporturile dintre proprietarii de moşii şi ţărani, reglementate în Regulamentul organic printr-o serie de drepturi şi îndatoriri, prin care primii le cedau

celorlalţi în folosinţă o suprafaţă de pământ în schimbul unui anumit număr de zile de clacă şi al unei dijme.

95 „Casele Goleştilor” sunt ale marelui-logofăt Dinicu (Constantin) Golescu, ridicate între 1812 şi 1815 pe Podul Mogoşoaiei. În 1837 au devenit reşedinţă domnească pentru Alexandru Ghica; la suirea sa pe tron, Gheorghe Bibescu şi-a păstrat locuinţa particulară în fostul palat brâncovenesc de pe cheiul Dâmboviţei, la poalele Mitropoliei, impunătoarea clădire rămânând doar cu destinaţie oficială, ca „palat de ţeremonie”.

96 Ştefan Golescu (1809-1874), fiul cel mare al marelui-logofăt Dinicu (Constantin) Golescu (1777-1830) şi al Zoei Farfara (1792-1879). Intră iuncăr în miliţia pământeană; aghiotant al lui vodă Alexandru Ghica. Este implicat în revoluţia de la 1848 împreună cu fraţii săi, Nicolae, Radu şi Alexandru. Susţinător al unirii celor două ţări române, ia totuşi parte la complotul din 11 februarie 1866 împotriva domnitorului Al.I. Cuza. Deputat şi senator (1866-1868), a deţinut portofoliile internelor şi afacerilor străine. În ultimii ani de viaţă cade în dizgraţia străinătăţii, pentru că intenţionase promovarea unei legi care le-ar fi interzis evreilor să se stabilească în sate, să achiziţioneze imobile, să exploateze moşii, cârciumi şi hanuri.

97 „vechea rancună” era în jurul unui armăsar în valoare de cinci sute de galbeni olandezi, dăruit în zilele revoluţiei de colonelul Ioan Solomon generalului Gheorghe Magheru, pe care acum acesta îl dorea să-i revină în proprietate. Negând orice intenţie de-a păstra animalul altfel decât cu titlu de „suvenir”, cum îl primise, Magheru prezintă două scrisori conţinând oferta amicală insistentă făcută lui

Solomon şi o chitanţă semnată de aghiotantul generalului, praporcicul Constantin Viespescu, ce întărea spusele superiorului său, că armăsarul se afla deja la primul stăpân.

98 Ioan C. Cornescu (1822-1890), militar de carieră, fiul marelui-logofăt Constantin Cornescu (1793-1851) şi al Ecaterinei Obedeanu. Intrat în miliţia pământeană în 1837 cu gradul de sergent, în 1838 figurează în registrele armatei ca parucic la cancelaria dejurstvei şi tot atunci în puzderia de aghiotanţi ai lui vodă Gheorghe Bibescu; maior în 1848, colonel în 1858, general în 1870, s-a retras la pensie în 1874. Frate cu Constantin C. Cornescu (1830-1900), pasionat vânător, autor în 1874 al unui *Manual al vânătorului*, rămas în umbra prefeţei pe care i-a scris-o A.I. Odobescu.

99 Alarmaţi de proclamaţia lui Ion Eliade Rădulescu şi mai ales de articolul 13 care îi ameninţa cu exproprierea, o sumedenie de proprietari s-au adunat „la hotelul lui Momolo ca să se chibzuiască ce măsuri să ia contra unii violări atât de învederate a dreptului omenirii”. (Ion Voinescu I, *Notiţe istorice*, p. 865/<63>)

100 Iancu (Ion C.) Brătianu (1821-1891), fiu al marelui clucer Dinică (Constantin) Brătianu (1768-1844) şi al Anastasiei Tigveanu. Intrat în 1835 iuncăr în armata pământeană, în 1838 e înaintat praporcic, iar în 1841 pleacă să-şi continue studiile la Paris, unde este surprins de izbucnirea revoluţiei. Revine acasă, alăturându-se partidei liberale. E numit secretar al guvernului provizoriu şi şef al Poliţiei capitalei. După înăbuşirea revoluţiei petrece aproape un deceniu în exil, dar revine în 1857 ca susţinător al unirii

celor două ţări române şi al alegerii ca domnitor a lui Al.I. Cuza. Dezamăgit însă de guvernarea acestuia, nu ezită să încurajeze scoaterea lui din domnie şi aducerea pe tron a unui prinţ străin. A fost de mai multe ori ministru între 1866 şi 1887, preşedinte al Partidului Liberal.

101 Casa stolnicului Petrache Pereţ era pe Podul Mogoşoaiei, în colţul de nord-est, pe diagonala cu Teatrul Naţional; în acest edificiu, modificat, de-a lungul anilor au funcţionat Hotelul Englitera, redacţia cotidianului conservator „Timpul” şi Clubul conservator, băcănia Dragomir Niculescu, magazinul Romarta.

102 Casele cu înfăţişare de cetate moştenite de marele ban Iordache Filipescu (1765-1855) de la tatăl său, marele vistier Dinu Filipescu (1749-1817), fuseseră ridicate la sfârşitul secolului XVIII şi începutul secolului XIX pe stânga Podului Mogoşoaiei, spre barieră, curtea lor trecând dincolo de strada numită azi Luterană. (Domenico Caselli, *Cum au fost Bucureştii odinioară*, manuscris inedit)

103 Constantin Manovici, cunoscut îndeobşte ca Telegescu, după denumirea localităţii prahovene din care se trăgea; amestecat în complotul condus de Mitică Filipescu la 1840, a fost iertat de vodă Gheorghe Bibescu în 1843, după suirea pe tron; comisar cu propaganda în judeţul Prahova, a participat activ la revoluţia de la 1848.

104 Nicu (Nicolae) Manu (1812-1875), fiul marelui vornic Mihail Manu şi al Smarandei Văcărescu. Căpitan în 1837 în regimentul comandat de colonelul Iuliu Engel, avansat maior în 1841 drept răsplată pentru participarea eficientă la respingerea complotiştilor sârbi care forţau trecerea Dunării pe teritoriul românesc la Brăila, pentru a sprijini

acţiunea bulgarilor de eliberare de sub asuprirea otomană, iese din armată un an mai târziu. Mare-vornic, mare-logofăt în 1847, căsătorit cu Maria (1820-1895), fiica marelui-vornic Grigore Grădişteanu (1788-1856) şi a Eufrosinei Rosetti (m. 1826), locuia în casa socrului său, pe Podul Mogoşoaiei. Dim.R. Rosetti-Max îl descrie astfel în *Dicţionarul contimporanilor* (*s.v.*): „Inteligent, cu o instrucţie precară, capabil, dar mediocru; jucător pasionat; deţinea o bogăţie strânsă prin abuzuri şi extorcaţii în diversele funcţii pe care le-a deţinut, bogăţie pe care a risipit-o. Aparent patriot, a fost permanent ataşat Rusiei”.

105 Iancu Ruset (Ion Rosetti; 1800-1866), fiul marelui clucer Constantin Rosetti (mijlocul sec. XVIII – ante-1822) şi al Mariţei Lehliu. Considerat de contemporani mai degrabă „om fără importanţă, lipsit de noroc şi cu opinii aparent antiruseşti, dar învăţat şi inteligent, de o capacitate mediocră şi un caracter slab, integritatea nu a fost calitatea sa principală”. (*Biografia oamenilor mari*, *s.v.*) *Catagrafia oficială* din 1829 îl înregistrează paharnic, deputat în 1831, spătar în 1837, clucer între 1841 şi 1846, agă până în 1856, după această dată logofăt. Cunoscător al câtorva limbi, „Almanahul Statului” pe 1838 îl indică răspunzător de corespondenţa turcească. Traduce *Galeria morală* a Contesei de Ségur, *Zgârcitul* lui Molière, *Eraclie, împărat al Răsăritului* de Corneille, pe care le tipăreşte prin gazetele timpului – „Pământeanul”, „Curierul” şi „Curiosul” –, altele trecând rampa (*Jarvis sau neguţătorul cinstit*, *Cina între prieteni*).

106 Iancu (Ion) Bălăceanu (1828-1914), fiul marelui-logofăt Costache Bălăceanu (1793-1858) şi al Mariţei Văcărescu,

fiica clucerului poet Alecu Văcărescu. După studii de drept la Bucureşti şi Paris, revine acasă în 1847 şi se implică în revoluţia de la 1848 ca adversar al coloneilor Ion Odobescu şi Ioan Solomon, contribuind la temperarea zelului lor, după ce aceştia sechestraseră guvernul provizoriu; numit ispravnic de Muscel, apoi surghiunit, trăieşte la Nisa până în 1856, când revine în ţară. A lăsat preţioase *Amintiri politice şi diplomatice*, publicate abia în 2002, şi o bogată corespondenţă.

107 Dadu (Gheorghe) Filipescu (1817-1889), fiu al marelui ban şi baş-boier Iordache Filipescu (1765-1855) şi al Catincăi Balş. A absolvit şcoala militară la Moscova, după care a intrat în armata rusă, participând la Războiul Crimeii şi fiind răsplătit pentru bravură cu o spadă de onoare; în 1853 revine acasă şi se angajează în armata naţională; colonel de cavalerie, aghiotant al domnitorului Al.I. Cuza, apoi al regelui Carol I; iese din armată în 1870, dar reintră după şapte ani, în timpul Războiului de Independenţă, când este printre aghiotanţii marelui duce Nicolae al Rusiei.

108 Iordache (Gheorghe) Florescu (1789-1848), fiu al mareluivornic Ioan Florescu (1740-1801) şi al Anicăi Ghica (1757-1848). Mare clucer (1812-1818), agă în 1820, mare-logofăt (1839-1848), candidat la domnie în 1842; căsătorit cu Anica Suţu (1790-1878), au avut mai mulţi copii, dintre care Iancu (1818-1869), Costache (1826-1875) şi Dumitrache (1827-1875) au participat activ la revoluţia de la 1848. Identificaţi de autorităţi ca „propagandişti” şi „zurbagii”, Costache şi Dumitrache vor fi exilaţi la Bursa, întorcându-se acasă

primul în 1857, iar celălalt în 1856, după suferinţe îndurate până în sălbăticia de gheaţă a Siberiei.

109 Iancu (1823-1882) şi Grigore (1829-1903), fiii cei mari ai lui Costache Cantacuzino (1793-1877) şi ai Zoei Slătineanu.

110 Costache (Constantin) Aristia (1800-1880), grec de origine, actor pe scena teatrului de la Cişmeaua roşie, profesor de mimică şi declamaţie la Şcoala de muzică vocală. Se numără printre eterişti, iar mai târziu, după o perioadă petrecută ca institutor al copiilor marelui-logofăt Nicolae Scarlat Ghica (1795-1862), se implică în evenimentele de la 1848, ceea ce îi aduce temporar funcţia de comandant al gărzii naţionale. Trimis în exil, unde susţine activitatea lui Ion Eliade Rădulescu, la revenirea acasă, în 1856 e numit prin decret domnesc bibliotecar al statului, iar în 1859, translator şi profesor de franceză şi elenă la Şcoala de la Sf. Sava. A fost primul traducător în româneşte al *Iliadei* lui Homer (şase cânturi, într-o limbă ininteligibilă); în 1843 a publicat un opuscul cu „stanţe epice”, *Prinţul român*, dedicate lui vodă Gheorghe Bibescu.

111 Locuinţa lui Costache Creţulescu este de fapt casa părinţilor acestuia, marele-logofăt Alecu (Alexandru) Creţulescu (1779-1847) şi Anica (Ana) Câmpineanu (1790-1863), situată în Mahalaua popii Cosma (sau a Bisericii Sf. Nicolae Tabacu), pe actuala stradă Nicolae Iorga, aproape de intersecţia cu Podul Mogoşoaiei şi de casa marelui-vornic Grigore Grădişteanu (1816-1892). După căsătoria în 1843 cu Luţa Dedulescu, verişoară a lui Grigore Lăcusteanu, îşi va ridica propria casă – impunătoare, cu parter şi etaj – în Uliţa Herăstrăului (azi Calea Dorobanţi),

pe un teren primit zestre de la socrul lui, marele clucer Sică Dedulescu.

112 Cişmeaua roşie, fântână construită la colţul Podului Mogoşoaiei cu uliţa zisă „a cişmelii”, actuala stradă Gen. H. Berthelot.

113 Alexandru (1819-1881), cel mai mic dintre fraţii Goleşti, atins de miopie.

114 Petre şi Grigore, fiii stolnicului Petrache Pereţ.

115 Această afirmaţie a lui Grigore Lăcusteanu poate fi justificată de faptul că cei doi militari erau în tabere diferite. În 20 iunie, prin decret al guvernului provizoriu din care făcea parte, colonelul Hristache Tell fusese ridicat la rangul de general şi şef al armatei regulate.

116 Gheorghe Zalic, sublocotenent în 1848 la izbucnirea revoluţiei. Identitatea lui reală oscilează între a fi recunoscut fiu „de mâna stângă” ba al lui Ion Eliade Rădulescu, ba al soţiei acestuia, Maria Alexandrescu, cum el însuşi i se recomandă lui Ion Ghica într-o împrejurare petrecută la Sibiu: „Ofiţerul Zalic, fiul doamnei Eliad”. (*Opere*, III, p. 173) Înaintat locotenent – şi în scurt timp căpitan – cu argumentul că „a binemeritat de la patrie”, una dintre faptele lui revoluţionare apreciate a fost asigurarea, în fruntea companiei pe care o conducea, a pazei guvernului provizoriu.

117 Dimitrie Ciocârdia (1798-1859), căpitan în regimentul II în 1836, auditor (procuror) în comisia orânduită ca tribunal ostăşesc pentru judecarea ofiţerilor trădători de la 19 şi 29 iunie 1848 (coloneii Ion Odobescu şi Ioan Solomon şi maiorul Grigore Lăcusteanu). În antologia *Satire politice care au circulat în public manuscrise şi anonime între anii*

1840-1866 alcătuită de C.D. Aricescu, tipărită în 1884, figurează şi Dimitrie Ciocârdia – acum socrul editorului – sub iniţialele D.C., cu versurile *O alegorie*, datate „1849” şi adnotate ca fiind „o aluzie la România după mişcarea de la 1848”.

118 Gerstenzweig, general-locotenent rus. Ion Ghica pune sinuciderea lui pe seama dezamăgirii şi a dezonoarei de-a se vedea scos din funcţie din cauza deciziilor militare din 28 iunie: „În urma atitudinii ce luase Poarta după sfaturile ambasadorului Franţei, generalul Gerstenzweig a primit ordin să treacă înapoi Prutul pe malul stâng, luându-i-se comanda şi dându-se generalului Lüders, aruncându-se vina călcării teritoriului otoman asupra acelui comandant, care de inimă rea s-a şi sinucis”. (*Opere*, III, p. 145)

119 Aleksandr Nikolaevici Lüders (1790-1874), general rus de infanterie. A comandat trupele care au înăbuşit revoluţia de la 1848 în Transilvania; a trecut în Ţara Românească, intrând în Bucureşti odată cu armata otomană de ocupaţie, comandată de generalul Omer paşa.

120 Berlicoco, apelativ sub care gazetarul şi revoluţionarul paşoptist C.A. Rosetti (1816-1885) era satirizat de adversari în presa antiliberală, alături de alte figuri politice, ca de pildă chiar Grigore Lăcusteanu, pe care aceleaşi ziare îl numesc Lăcustanski, dat fiind ataşamentul său explicit faţă de ruşi. Fiu al spătarului Alexandru Rosetti (1770 – post-1829) şi al Elenei Obedeanu, serveşte în armată între 1833 şi 1836, când demisionează şi se dedică scrisului; în 1846 deschide, în tovărăşie, o librărie pe Podul Mogoşoaiei, căreia cu timpul îi adaugă şi o tipografie. În iunie 1848 înfiinţează „Pruncul Român”, ziarul revoluţiei române;

efemer agă şi secretar al guvernului provizoriu, este exilat la Paris, unde continuă activitatea publicistică. Ministru al cultelor şi instrucţiunii în 1866.

121 Robert Gilmour Colquhoun (1804-1870), consul al Angliei la Bucureşti (1834-1859). Celibatar, amator de vânătoare şi petreceri, bine cunoscut în saloanele aristocratice ale capitalei, unde pentru uşurinţa pronunţării era apelat „Cun-Cun”; a manifestat un ataşament neascuns faţă de fruntaşii revoluţiei de la 1848. O poveste de dragoste şi o logodnă tăinuită l-au legat de Eliza (1826-1909), fiica lui vodă Gheorghe Bibescu, mai tânără decât el cu douăzeci de ani, idilă căreia, furios, domnul i-a pus capăt, măritând-o intempestiv cu Iancu Filipescu, zis Vulpache, fiul marelui-vornic Alexandru Filipescu, zis Vulpea, cu evghenie mai veche decât a Bibeştilor.

122 Mahalaua Armenească, ce se întindea la nord de actuala biserică în jurul căreia s-a dezvoltat abia la începutul secolului XIX, a adus datorită locuitorilor ei un sprijin de neignorat revoluţiei de la 1848, mai ales prin arhitectul Iacob (Hagop) Melik, prieten al lui Nicolae Bălcescu, şi prin garda obştească ce s-a pus la dispoziţia lui Ion Eliade Rădulescu pentru a-l proteja la nevoie.

123 Toma Paraschivescu, praporcic în 1839, avansat parucic în 1848 de guvernul revoluţionar, este menţionat în registrele armatei ca Toma Paraschivescu II, în batalionul II, comandat de maiorul Grigore Lăcusteanu, din regimentul III, al colonelului Ioan Solomon.

124 Iancu (Ion) Grădişteanu (1794-1876), fiul marelui-vornic Scarlat Grădişteanu (1770-1841) din prima lui căsătorie, cu Catinca Hagi Moscu (m. 1799), frate vitreg cu marele-vornic

Grigore Grădişteanu (1816-1892); mare comis în 1825, mare clucer în 1841. Avea casa pe Podul Mogoşoaiei, vopseaua galbenă, în vecinătatea stolnicului Pană Buescu şi a lui Grigore Lăcusteanu

125 Iancu (Ion) Gigârtu, parucic în 1831, căpitan în 1836, maior în 1837 în regimentul de cavalerie comandat de colonelul Ioan Solomon, colonel în 1852, agă în 1858.

126 Grigore Grădişteanu (1816-1892), fiul marelui-vornic Scarlat Grădişteanu (1770-1841) şi al Ruxandrei Scarlat Ghica (m. 1833). Mare-vornic, mare clucer, zis în familie „omul de la 1848”, pentru a fi identificat printre ceilalţi Grădişteni numiţi Grigore. După studii de drept la Paris se întoarce acasă şi participă activ la revoluţia de la 1848, împărtăşind mai ales ideile moderate ale lui Ion Eliade Rădulescu; membru în guvernul provizoriu ca director în Ministerul Trebilor din Lăuntru; exilat în Franţa, unde rămâne până în 1858, la revenirea în ţară militează pentru unirea celor două principate. Casele lui erau situate la întâlnirea Podului Mogoşoaiei cu actuala stradă Nicolae Iorga, la numărul 616, în apropierea casei lui Grigore Lăcusteanu, adresă la care îl recenzează şi *Catagrafia oficială* de la 1829.

127 „Când se prăbuşeşte stejarul, orice bărbat poate tăia lemne.” (trad. Tudor Dinu)

128 Ioan Deivos (1811 – post-1877), menţionat praporcic în „Almanahul Statului” pe 1836, parucic în ostafcă din 1840 până în 1845, când trece cu acelaşi grad în roata de pompieri a Bucureştilor. La 10 iulie 1848 s-a pus în fruntea mulţimii ca „vechi militar”, cum scrie ziarul „Pruncul Român”, şi a contribuit la dărâmarea scurtei căimăcămii

reacţionare dintre 28 şi 30 iunie, urmând să stea câteva zile la conducerea gărzii naţionale, abandonată prin plecarea precipitată în Austria a lui Scarlat Creţulescu. Căpitan, comandant de batalion în regimentul I infanterie al colonelului Nicolae Pleşoianu, participă la lupta din 13 septembrie cu trupele lui Fuad paşa. Exilat la Bursa după înfrângerea revoluţiei, a intrat în armata turcă, avansând maior.

129 Piaţa puşcăriei (pulberăria sau arsenalul domnesc) se afla în perimetrul Curţii vechi, pe malul stâng al Dâmboviţei, lângă Biserica Bunavestire (sau Sf. Anton), faţă în faţă cu Hanul lui Manuc.

130 Casierul Constantin Viespescu era din 1845 parucic, abia în 1852 figurând în registrele armatei, ca şi în *Arhondologiile Ţării Româneşti*, cu grad de căpitan.

131 Manoah Hillel, bancher evreu, zaraf-başa (mai-marele zarafilor). Originar din Turcia, s-a stabilit în Ţara Românească la sfârşitul secolului XVIII; sudit austriac, proprietar al unui birou de bancă ce funcţiona în Piaţa Sf. Gheorghe Vechi, mistuit de focul cel mare din 1847.

132 Catinca (Ecaterina) Odobescu (1811-1886), soţia colonelului Ion Odobescu. Fiică a medicului Constantin Caracaş (1773-1828) şi a Irinei Filitti.

133 Iancu Scarlat Ghica (n. 1816), fiul lui Alexandru Ghica, zis Barbă roşie (1785-1868), şi nepot al lui Scarlat Ghica vodă (1750-1802). A intrat în miliţia naţională în 1831; căpitan în 1836, aghiotant domnesc din 1836 până în 1839, maior în 1837.

134 Iancu (Ion) Câmpineanu (1798-1863), descendent dintr-o veche familie boierească, a intrat căpitan în miliţia

naţională chiar la formare, în 1831, avansând până la gradul de colonel (1835). S-a opus introducerii în Regulamentul organic a articolului „adiţional” şi a participat activ la revoluţia de la 1848. La alegerile pentru tron din 1842 a fost eliminat din lista candidaţilor la interveniţa expresă a consilierului I.A. Daşkov; membru în căimăcămie după abdicarea lui Gheorghe Bibescu; de mai multe ori ministru.

135 Scarlat Turnavitu (1816-1876). Participant la revoluţia de la 1848, e închis la Mănăstirea Plumbuita împreună cu fratele lui, Ştefan, şi tot împreună sunt numiţi de guvernul provizoriu primul – ispravnic de Râmnicu Sărat, iar celălalt – comisar al judeţului Argeş.

136 Iosafat Snagoveanu (1797-1872), fiu al unui pandur din oastea lui Tudor Vladimirescu. Urmează o şcoală de preoţie. În 1844 e numit de vodă Gheorge Bibescu egumen al Mănăstirii Snagov, în 1848 participă la revoluţie, iar în timpul guvernului provizoriu şi al locotenenţei domneşti conduce comisia pentru dezrobirea ţiganilor. Obligat să ia calea exilului, în cele din urmă se stabileşte la Paris, unde va coagula în jurul lui mica comunitate românească. În 1853 va întemeia aici o capelă ortodoxă.

137 Dionisie Romano (1806-1873), episcop. Intră în călugărie în 1823, la Mănăstirea Neamţ; în cele din urmă se stabileşte la Bucureşti, unde se angajează lucrător în tipografia de la Cişmeaua lui Mavrogheni a lui Ion Eliade Rădulescu şi îşi continuă învăţătura; trece la tipografia Episcopiei Bucureştilor, ajunge director al Seminarului; în 1848 se alătură revoluţiei, trece prin efemera arestare de la Văcăreşti şi este expulzat; la întoarcere vieţuieşte la

Mănăstirea Voscresenia din satul Băbeni, ctitorie de pe la începutul secolului XVIII a familiei Dedulescu (Lăcusteanu); ataşat Episcopiei de Râmnic în 1859, unde îşi va petrece restul vieţii.

138-139 Apostol (1828-1891) şi Jean (1827-1905) Arion, fiii clucerului Enache Arion (1791-1856) şi ai Elenei Tătăranu (1804-1880), fraţi cu Eliza Bâscoveanu, cumnata lui Grigore Lăcusteanu.

140 Cazimir von Timoni (m. 1862), baron, consul al Austriei la Bucureşti; a intrat în funcţie în august 1834, aproape simultan cu instalarea la domnie a lui Alexandru Ghica, şi a rămas până în 1849.

141 Dimitrie Paciurea (Patzuris; m. 1873), doctor în medicină şi chirurgie la Paris. În 1831 se stabileşte în Ţara Românească. A fost chirurg al Bucureştilor (1832-1853).

142 Bariera sau straja din nordul oraşului, aflată la capul Podului Mogoşoaiei spre Şoseaua Kiselev; una dintre ieşirile către Transilvania şi totodată limită a extinderii Bucureştilor, dincolo de care administraţia Kiselev interzisese ridicarea oricărei construcţii neautorizate.

143 Suleiman paşa, comisar turc trimis să ancheteze situaţia din Ţara Românească în vederea clarificării raporturilor dintre guvernul provizoriu şi curtea suzerană şi pentru restabilirea ordinii legale. Concomitent cu trupele otomane de sub comanda generalului Omer paşa (în număr de douăzeci de mii, notează colonelul Nicolae Pleşoianu în *Memorii*, p. 50) care îl însoţeau pe Suleiman paşa şi se opriseră la Rusciuc, autorităţile ţariste ameninţau şi ele cu o intervenţie militară. În urma tratativelor, s-a decis numirea unei locotenenţe domneşti cu trei membri – Ion

Eliade Rădulescu, Nicolae Golescu şi Hristache Tell –, agreaţi şi de consulii străini la Bucureşti.

144 Una dintre prevederile tratatului de pace ruso-turc din septembrie 1829 de la Adrianopol era revenirea sub autoritate românească a serhaturilor de pe malul stâng al Dunării – Brăila, Giurgiu şi Turnu Măgurele.

145 Omer paşa, zis Renegatul (1806-1871), general turc de origine croată, pe numele real Mihail Lataci. Sergent în armata austriacă trecut la mahomedism în 1848, ajunge comandant al trupelor turceşti de ocupaţie din ţările române, muşir (mareşal) şi generalisim în Războiul Crimeii (1853-1856). Ion Ghica îl considera „pe atât de vanitos pe cât era şi de ambiţios” (*Opere*, I, p. 304) şi, pe deasupra, coruptibil, la el putând să se ajungă numai cu mită.

146 Cezar Bolliac (1813-1881), gazetar. A crescut în familia stolnicului Petrache Pereţ. Participant la complotul din 1840 al lui Mitică Filipescu, apoi la revoluţia de la 1848, când a fost numit secretar al guvernului provizoriu, membru în comisia pentru dezrobirea ţiganilor şi vornic al capitalei. În perioada aceasta numele lui s-a aflat în centrul a două acuzaţii de fraudă: în legătură cu sumele oficiale adunate din răscumpărarea ţiganilor şi cu o garnitură de nasturi din diamante ce i se încredinţase, dar dispărută înainte de-a o fi predat destinatarului.

147 Fuad Mehmed paşa (1814-1869), general turc, comisar al Porţii Otomane. Trimis în Ţara Românească la 12/25 septembrie 1848 cu ordin expres de-a înlătura locotenenţa domnească prin impunerea unui caimacam, de a-l înlocui în funcţie pe Suleiman paşa, considerat prea conciliant în relaţiile cu românii şi cu ruşii, şi de-a ocupa militar

capitala. Mare referendar (referent) al Divanului, ambasador, ministru de externe de mai multe ori şi mare vizir (1861-1866), preşedinte al Consiliului reformator (tanzimat) din Imperiul Otoman, dragoman (tălmaci), era un personaj ilustru, de mare suprafaţă intelectuală. Dacă publicistul francez A.H. Ubicini, secretar al guvernului provizoriu şi al locotenenţei, îi face un portret admirativ, N. Bălcescu, într-o scrisoare către Hristache Tell, îl defineşte ca „un gentlemen afemeiat şi palavragiu”.

148 Costache (Constantin) Cantacuzino (1793-1877), boier cu idei conservatoare, fiul clucerului Iordache Cantacuzino (1747-1803) şi al Maricuţei (Maria) Pârşcoveanu. Serdar în 1813, agă în 1820; de spaima Eteriei, familia lui s-a refugiat la Braşov. La revenirea acasă, peste câţiva ani, aderă la politica lui P.D. Kiselev, care îl ia sub protecţia sa, motiv pentru care susţine acceptarea disputatului articol „adiţional”. Mare postelnic, mare-logofăt al dreptăţii în 1839. După eşecul participării la alegerile pentru domnie din 1842 pleacă din nou din ţară, întorcându-se abia în 1848, odată cu armata turcă a lui Fuad paşa. Numit caimacam prin voinţa comună a ambelor împărăţii, între septembrie 1848 şi iunie 1849 a schimbat locotenenţa domnească compusă din Ion Eliade Rădulescu, Nicolae Golescu şi Hristache Tell. În iunie 1849, la încheierea mandatului şi odată cu suirea pe tron a lui Barbu Ştirbei, se expatriază, stabilindu-se la Paris. Căsătorit, probabil în 1822, cu Zoe Slătineanu, cu care a avut patru copii.

149 Kerim paşa, comandant al trupelor turceşti care la 13 septembrie au forţat intrarea în cazarma din Dealul Spirii. Spre finalul luptei, când din roata de pompieri care

apăra cazarma de cavalerie şi totodată încerca să împiedice intrarea turcilor în oraş prin sud-vest mai rămăseseră în viaţă doar câţiva soldaţi, a ignorat steagul alb care semnala cedarea şi a continuat măcelărirea ostaşilor români şi a locuitorilor din vecinătate.

150 Radu Golescu (1817-1877), fiu al marelui-vornic Iordache Golescu (1775-1848) din a doua lui căsătorie, cu Maria Bălăceanu, zis Catană spre a fi deosebit de vărul său Radu (1814-1882), fiul marelui-logofăt Dinicu (Constantin) Golescu (1777-1830) şi al Zoei Farfara (1792-1879). Intrat iuncăr în oştirea pământeană, a urcat în ierarhia militară până la gradul de colonel şi comandant de batalion. Participant alături de fraţii săi la revoluţia de la 1848, exilat în Turcia, a stat apoi trei ani în Franţa, iar la întoarcerea în ţară a reintrat în armată. Maior, comandant al batalionului II din regimentul II, la 13 septembrie 1848, în cazarma de cavalerie din Dealul Spirii, a dus tratativele cu generalul turc Kerim paşa pentru a opri măcelul.

151 Constantin Caragea, comandant al companiei 1, batalionul II, din regimentul II, de sub comanda colonelului Iuliu Engel. Înaintat căpitan în 1848.

152 Anton Ignatie Horbaţki (1800-1875), ofiţer rus de origine poloneză. În 1834, la retragerea armatei ruse, a trecut în miliţia naţională; maior în 1836, polcovnic în 1841, a participat la reprimarea tulburărilor de la Brăila din 1841-1842, primind mulţumiri publice din partea lui vodă Gheorghe Bibescu; comandant al garnizoanei din Brăila, a ieşit din armată în 1848.

153-154 Alexandru Caciturov şi Mihail Scordili, ambii parucici în 1836, căpitani în 1848, în regimentul II.

155 În 1848 Grigore Andronescu e menţionat praporcic în registrele armatei.

156 „casa Ghica din Colentina” era palatul ridicat de vodă Grigore (IV) Ghica între 1822 şi 1833 pe malul sudic al lacului Plumbuita, pe locul vechii case părinteşti a marelui ban Dimitrie Ghica, zis Bătrânul (1718-1807). Construit cu intenţia de-a servi drept reşedinţă de vară, cu timpul i s-a ataşat o capelă, şi ea ridicată pe locul unei ctitorii similare a lui Barbu Văcărescu, pictată de meşterul italian Giacometti.

157 Iancu (Ion) Oteteleşanu (1795-1876), mare-vornic, vestit împreună cu a doua sa soţie, Safta Câmpineanu, pentru fastul şi spendoarea balurilor date în casele lor de pe Podul Mogoşoaiei – cam pe unde se află în zilele noastre sălile Teatrului de revistă Constantin Tănase, în faţa casei boierilor Slătineni –, la care participa toată protipendada oraşului.

158 La 23 septembrie colonelului i se născuse al patrulea copil, fetiţa Efrosina.

159 Palat în stil neoclasic ridicat pe Podul Mogoşoaiei colţ cu Uliţa Târgovişţei, actuala Calea Griviţei, în faţa casei Romanit (azi Muzeul Naţional de Artă al României). Construit după planurile arhitectului francez Michel Sanjouand (m. 1836) între 1833 şi 1835, când Barbu Ştirbei se retrăsese din activitatea publică. În interior plafoanele erau pictate, sobele monumentale veniseră de la Viena şi din Lombardia, mobilele etalau un lux european. În 1853 şi 1854, în timpul Războiului Crimeii, slujise de reşedinţă comandantului trupelor ruseşti de ocupaţie.

160 Marele-vornic Costache (Constantin) Niculescu-Drugănescu, fiul marelui paharnic Nicolae Niculescu şi al Elenei Drugănescu, îşi avea casa pe Podul Mogoşoaiei, în apropierea Hanului Constantin Vodă şi a Bisericii Stavropoleos, pe malul stâng al Dâmboviţei, rezervat încartiruirii ofiţerilor şi comandanţilor ruşi, pentru a nu se intersecta cu ofiţerii otomani, încartiruiţi pe malul drept.

161 Soţia lui vodă Barbu Ştirbei era Elisabeta Cantacuzino (1809-1874), fiica lui Grigore Cantacuzino-Paşcanu. În 1843 a înfiinţat o şcoală publică pentru educaţia fetelor (Şcoala de fete pentru lucru de mână şi cunoştinţe elementare). Un ziar francez din Bucureşti scria că era supranumită „protectoarea orfanilor”.

162 Spaţiul oferit polcovnicului Şcerbinski în casele marelui-vornic Costache Niculescu-Drugănescu era un apartament cu două saloane, nu două apartamente.

163 „Dacă nu e adevărat, se potriveşte.” (it.)

164 Danilevski, general rus, comandant al oraşului Bucureşti.

165 Iancu (Ion) Filipescu (1811-1863), zis Vulpache, fiul natural al marelui-vornic Alecu (Alexandru) Filipescu (1773-1856). Licenţiat în drept la Paris, căsătorit cu Eliza (1826-1909), fiica cea mare a lui vodă Gheorghe Bibescu. Primul prefect (mare agă) al Poliţiei Bucureştilor, numit la sugestia consulului rus P.D. Kiselev, primar (vornic al obştirilor) în 1838 şi preşedinte al sfatului orăşenesc în 1842, în primul guvern Al.I. Cuza. Membru în căimăcămia de trei dintre octombrie 1858 şi ianuarie 1859 împreună cu Manolache Băleanu şi Iancu Manu.

166 Casa marelui negustor angrosist Hagi Tudorache se afla în vecinătatea Bisericii Sf. Gheorghe Vechi, în Mahalaua

Oţetari, tangentă la est cu Podul Târgului d-afară (azi Calea Moşilor).

167 Aleksei Kirilovici Bagration (1815-1878), prinţ rus; căpitan.

168 Vezi *supra*, nota 127, p. 273.

169 „Puişorul meu” (gr.).

170 „demoazelele” sunt Eufrosina şi Zoe, zisă Jujinca, cele două fiice ale marelui ban Iordache Filipescu.

171 Manea nebunul, figură pitorească a Bucureştilor secolului XIX, era un protejat al marelui ban Dumitrache Ghica, zis Bătrânul (1718-1807). În Scrisoarea XXII către V. Alecsandri, *Băltăreţu*, Ion Ghica îşi aminteşte despre el că umbla pe uliţă strigând exact vorbele pe care le repetă Grigore Lăcusteanu (*Opere*, I, p. 356), iar mult mai târziu, D.C. Ollănescu-Ascanio va adăuga că „era milos şi darnic, tot ce avea dădea la săraci. Dacă-i dăruia cineva o haină bună, o ducea la croitor sau la cojocar şi o schimba pe haine proaste, mitocăneşti, pe care le împărţea (...). Nimeni nu ştia de unde era, nici de unde venise”. (*Teatrul la români*, p. 81)

172 Absenţa datării acestui episod important din viaţa de ostaş a lui Grigore Lăcusteanu e suplinită de consemnarea precisă din *Memoriile* lui C.D. Aricescu, unde citim că „la 26 octombrie muscalii începură a arestui pe cei ce luaseră parte la mişcarea revoluţionară”. (*Scrieri alese*, p. 164)

173 Casa marelui-logofăt al dreptăţii Ştefan Bălăceanu (1784-1847) era situată în Mahalaua Batişte, pe Strada Scaune la numărul 33. Cu timpul şi-a schimbat proprietarul, dar a rămas în familie până în 1854, când aici s-a deschis pensionul (Institutul), devenit vestit în Bucureşti, Schewitz-Thierrin.

174 Casele marelui vistier Ion Hagi Moscu erau în Uliţa Colţei la numărul 40, cam în colţul de nord-est al fostei Pieţe Nicolae Bălcescu, ocupat o vreme de arena Circului de stat, acum aproximativ terenul de sub Teatrul Naţional. Aveau o curte mare, grădină şi vie înconjurate cu zid.

175 Scarlat Petrovici (1796-1875), bogat negustor şi bancher aromân de origine. Locuia pe Strada Doamnei, în apropierea Casei de bancă Marmorosch, iar biserica unde îl găseşte Grigore Lăcusteanu este, probabil, Biserica Doamnei, situată în vecinătate. Episodul incendierii Regulamentului organic şi a Arhondologiei apare puţin diferit în relatarea lui A.H. Ubicini.

176 Hagi Avedic Nazaret (sau Nazaretian), bogat negustor armean, proprietar în Mahalaua Armenească din vopseaua roşie al unei case cu etaj pentru locuit şi prăvălie de cafenea la parter.

177 Melik Armeanul este arhitectul Iacob Melik. În casa acestuia de pe actuala Strada Spătarului, considerată de autorităţi un „cuib” al revoluţiei, s-au ţinut întruniri secrete şi s-au refugiat nu de puţine ori Ion Eliade Rădulescu, N. Bălcescu şi alţi revoluţionari radicali de la 1848. Un „al treilea armean” vizat de arestare ar putea fi Agop Nazaret, care se salvase fugind în pripă peste graniţă, împreună cu aproximativ alţi şaizeci de conaţionali.

178 Nicolae Savopol, căpitan în regimentul de cavalerie.

179 Cazarma turcească se afla pe Podul Şerban Vodă, în vecinătatea beilicului, construcţia ridicată în 1776 din porunca lui vodă Alexandru Ipsilanti pentru găzduirea trimişilor oficiali ai Porţii Otomane în Ţara Românească

(beilicciii). De la aceasta s-a tras şi schimbarea denumirii arterei în Podul Beilicului.

180 „Dacă nu ai bătut un fund mic, nu o să sperii unul mare.” (trad. Tudor Dinu)

181 Nicolae Cunescu, în 1848 colonel în ştabul oştirii.

182 Rifaat paşa, general de brigadă turc. Aşezându-şi regimentele de sub comanda sa în tabără la marginea Brăilei, a precedat cu puţin intrarea trupelor lui Fuad paşa în Bucureşti.

183 Halil paşa, general turc, cumnat al sultanului, numit la Bucureşti în locul lui Omer paşa.

184 Ioan Duca (1816-1890), maior în miliţia Moldovei, colonel în 1859, general în rezervă şi ministru de război în 1869.

185 „Amintiri despre trecut, care nu mai are întoarcere, dar pierzându-le, nu am pierdut orice amintire.” (fr.)

186 Costache (Constantin) Vilara (m. 1849), fiul influentului ministru de interne Alexandru Vilara. Prefect al districtului Vlaşca, maior, aghiotant şi ginere al lui vodă Barbu Ştirbei (era căsătorit cu fiica cea mică a acestuia, Catinca).

187 „Almanahul Statului” pe 1849 îl indică în funcţia de director al carantinei Brăila pe Eustaţiu Schina.

188 Pentru funcţionarii din sistemele administrativ şi juridic ale Ţării Româneşti, uniforma de serviciu a fost introdusă sub administraţia generalului P.D. Kiselev.

189 Prin Regulamentul de organizare a miliţiei naţionale cuprins în Regulamentul organic, ofiţerii care slujiseră sub arme trei ani în acelaşi rang aveau dreptul la înaintare sau se puteau retrage, cu libertatea ca, după scurgerea a doi ani, să poată reveni în ultimul rang deţinut. Un ofiţer „retras” putea intra în politică cu o treaptă mai sus decât

cea anterioară, conform „tabelului de echivalare a rangurilor ostăşeşti cu cele politiceşti”. Ca să-şi justifice frustrarea, Grigore Lăcusteanu expune comparativ situaţia favorabilă în care se afla în aceleaşi zile camaradul său Barbu Vlădoianu.

190 Costache (Constantin) Pencovici, pitar. Avea casele şi grădina pe malul drept al Dâmboviţei, pe Podul de pământ, între Biserica Sf. Elefterie şi Grădina cu cai – loc de amuzament şi de recreere, numită astfel după reprezentaţiile cu dresură de cai ale unui polonez, Danski, asociat circului ambulant ţinut de italianul Carol Terie.

191 Ignatie Paznanski (1801-1861), colonel rus de origine poloneză, implicat în reprimarea răscoalei de la Brăila din 1843, condusă de bulgarul Andrei Deşu. Consilier personal al lui vodă Barbu Ştirbei şi traducător, la îndemnul acestuia, al câtorva manuale ruseşti de artă militară; a fost scos din armată în 1854, când beizade Iorgu Ştirbei a devenit general. S-a stabilit în Ţara Românească prin căsătoria cu o descendentă din familia olteană Coţofeanu-Zătreanu.

192 Epitetul „iezuit” însoţind numele lui Gheorghe Ştirbei reapare în consemnările contemporanilor, de pildă la C.D. Aricescu.

193 Alexandru Plagino (1821-1894), descendent al unei familii de fanarioţi venite în Moldova la 1812, în suita lui vodă Scarlat Callimachi. Fiu al marelui postelnic Constantin Plagino şi al domniţei Eufrosina Moruzi, ginere al lui vodă Barbu Ştirbei prin căsătoria cu fiica acestuia Alexandrina (1829-1894), urcă pe scara dregătoriilor până la cea de secretar al statului (1853-1856); de mai multe ori ministru,

senator şi preşedinte al Senatului (1869-1871), era considerat instrumentul tuturor abuzurilor atribuite lui vodă Ştirbei. „Om cu o instrucţiune mediocră, dar cu o mare inteligenţă şi mult spirit. Culoarea sa politică este aceeaşi a unui cameleon, moralitatea sa publică şi privată condamnabilă. (...) jocul de cărţi care pentru el este o patimă era să-l ruineze.” (*Biografia oamenilor mari*, *s.v.*)

194 Gradul de general a fost introdus în nomenclatura rangurilor militare româneşti în 1848.

195 Iancu (Ion) Manu (1803-1874), mare-logofăt, mare-vornic, prefect de poliţie sub vodă Alexandru Ghica, agă sub vodă Gheorghe Bibescu, director în Ministerul Trebilor din Lăuntru. Pentru contribuţia la stingerea marelui foc ce a mistuit Bucureştii în 1847, oraşul l-a răsplătit cu sabie de onoare. În 1848 a avut o atitudine reacţionară, încercând să fugă în străinătate. Membru în căimăcămia de trei dintre octombrie 1858 şi ianuarie 1859 împreună cu Manolache Băleanu şi Iancu Filipescu, zis Vulpache. Era văr bun cu vodă Barbu Ştirbei. Cu o instrucţie precară, dar inteligent şi cu mari abilităţi pentru afaceri, şi-a creat o reputaţie de om energic, însă lipsit de integritate morală.

196 F.L. Halcinski, consul al Rusiei în Ţara Românească, numit în primăvara lui 1850 în succesiunea lui Carl von Kotzebue. A venit la Bucureşti precedat de opinia aflată într-o scrisoare trimisă de Ion Ghica din Constantinopol lui N. Bălcescu: „Halcinski, fostul consilier de ambasadă la Constantinopol, s-a numit consul general rusesc la noi; este un câine” (*Opere*, IV, p. 647), iar plecarea lui în august 1854 a fost însoţită de resentimentele unanime, exprimate de Grigore Alexandrescu în pamfletul *Adio!*, răspândit în oraş

pe foi manuscrise: „Adio! Lung adio! Şi fără revedere./ Departe, mult departe te du din ţara mea,/ Pustiul Siberiii te-aşteaptă cu plăcere,/ Pământul să te-nghiţă şi dracul să te ia!”

197 Dimitrie Ioanidis, director general în Ministerul Trebilor din Lăuntru. În 1849, după numirea ca domn a lui Barbu Ştirbei, a executat ordinul Rusiei privitor la dezarmarea ţării, descrisă astfel de Nicolae Kreţulescu: „Ordinele cele mai severe au fost luate spre acest sfârşit: s-au cărat în Bucureşti dupân toate judeţele armele şi s-au grămădit parte în Hanul lui Constandin Vodă, parte la Cotroceni. Ioanidis (...) a ales mai întâi dintre arme cele mai bune, dintre care unele prezintau un interes istoric, fiindcă aparţinuseră unor persoane care au jucat după vremi un rol însemnat în ţară, altele, aduse dupân Orient, Damasc, se deosebeau prin luxul şi încrustaţiunile cu pietre preţioase, precum se făceau armele în vechime în acele părţi ale Turchii; a păstrat unele pentru dânsul, altele le-a împărţit pe la amici şi cunoştinţe, iar la toate celelalte le-a dat foc, vânzând fieru la fierari”. (*Însemnări*) După retragerea trupelor ruseşti din Ţara Românească, în 1854 a fugit în Transilvania şi în cele din urmă s-a stabilit la Viena.

198 „Ce bine e să nu faci nimic!”

199 Nicolae Kreţulescu (1812-1900), om politic şi medic, al treilea dintre cei cinci fraţi Creţuleşti, fiii marelui logofăt Alecu (Alexandru) Creţulescu (1779-1847) şi ai Anicăi (Ana) Câmpineanu (1790-1863). A urmat studii medicale la Paris. Participant la revoluţia de la 1848 alături de fraţii săi, exilat la Constantinopol, la revenirea acasă în 1850 este medic primar la Spitalul Colţea şi intră în politică:

ministru, prim-ministru conservator, ministru plenipotenţiar la Sankt Petersburg, Roma şi Paris, membru şi preşedinte al Academiei Române.

200 Manolache (Emanoil) Costache Epureanu (1820-1880), fiu al vornicului moldovean Ioan Epureanu şi al Catincăi Negel. Urmează studii de drept în Germania şi revine acasă în 1843 cu idei de schimbare socială, numărându-se printre liderii mişcării paşoptiste ieşene. Scapă de represaliile lui vodă Mihail Sturza, şi trece în Ţara Românească, unde deţine câteva portofolii ministeriale: la Interne (1860), Justiţie (1872-1873), Lucrări Publice (1876), Culte (1861), oscilând între convingerile liberale moderate şi cele conservatoare (a fost unul dintre fondatorii şi primul preşedinte, în 1880, al Partidului Conservator); prim-ministru în 1870 şi în 1876; deputat şi senator.

Vocabular

ab antiquo (lat.) – din vechime, de demult
a lua defensivă (fr. *prendre la défense*) – a (se) apăra, a lua măsuri de apărare
acablat (fr. *accablé*) – copleşit, năpădit
accompli (fr.) – realizat, împlinit
adiutant (germ. *Adjutant*, rus. *adiutant*) – aghiotant
adoptat (fr. *adopté*) – dobândit, contractat
agă – şef al poliţiei
agent – consul
agenţie – consulat
agie – prefectura poliţiei
agrava – (aici) a exagera
a lua studiile – a face studii
ambetat (fr. *embêté*) – plictisit, indispus
ampira (fr. *empirer*) – a (se) agrava, a (se) înrăutăţi
angaja (fr. *engager*) – a invita
angara – dare în bani sau în natură, pretinsă peste cele stabilite oficial; corvoadă
arhimedic – medic-şef
arhondologie – cartea cu rangurile boierimii şi deţinătorii lor

arnăut – soldat simbriaş; slujitor în garda domnească ori în poliţie
arzmahzar (tc.) – jalbă, petiţie adresată sultanului sau marelui vizir în numele unei ţări sau al unei provincii
asiejat (fr. *assiégé*) – asediat, asaltat
à tue-tête (fr.) – din răsputeri
autel (fr.) – altar

bandieră – drapelul naţional arborat la intrarea într-o instituţie sau la catargul unei nave
barieră – periferie
baş (tc.) – cap, şef; cel mai mare (particulă folosită la compunerea unor ranguri şi demnităţi)
bârfitor – flecar
bei (tc. *bey*) – guvernator al unui oraş sau al unei provincii turceşti
beilic – dijmă în oi datorată de ţările române Imperiului Otoman
bleza (fr. *blesser*) – a ofensa, a jigni
boier(i)naşi – boieri de treaptă inferioară
bon vivant (fr.) – vesel, om de viaţă
br(e)aslă – clasă socială, tagmă
briza (fr. *briser*) – a curma, a frânge, a zdrobi

cadet (germ. *Kadett*, rus. *kadet*); *iuncăr* – tânăr nobil admis în armată în rangul cel mai de jos; elev al unei şcoli militare
caic – navă de mici dimensiuni, cu pânze şi două catarge
caimacam – locţiitor al banului Craiovei ori al domnului, în perioada absenţei acestuia din ţară sau în interimat
calibru (fr. *calibre*) – specific, fel

camară (gr. *kamara*) – odaie, cameră
capuchehaie – reprezentantul permanent al domnilor români la Poarta Otomană sau pe lângă comandantul unei cetăţi turceşti de la Dunăre
caraulă (rus. *karaul*) – caraulă, gardă
casus belli (lat.) – motiv de război
cavalerie – decoraţie, ordin
căprărie – detaşament de câte zece dorobanţi sau jandarmi, pus sub comanda unui căprar (caporal)
cepchen – haină bărbătească scurtă, cu mânecile despicate
cerne – a cerceta minuţios, a percheziţiona
cfitanţie (rus. *kvitanţiia*) – chitanţă
chehaia – locţiitor al marelui vizir sau al unui paşă; guvernator; subofiţer
chiler – hambar, magazie de alimente
chină – chinină
cholera morbus (lat.) – holeră
cin (rus. *cin*) – demnitate civilă sau militară
ciocoi – boierii de treapta a doua şi a treia; slujitori boiereşti, ajunşi ei înşişi boieri, pe căi maloneste
ciriviş – seu de vacă topit şi păstrat în băşici, destinat consumului casnic
clipă de ochi (fr. *clin d'oeil*) – clipită
cobur (tc. *kubur*, rus. *kobura*) – toc din piele pentru pistol, ce se poartă atârnat de şa
cochinadă (gr. *kokkinada*) – scarlatină
coglăsuitor; soglasnic – în concordanţă; consens, unanim
comandă (rus. *komanda*) – grupă, comandament, unitate militară
comandirovcă (rus. *komandirovka*) – misiune, delegaţie

condiţiona (fr. *conditionner*) – a stabili, a hotărî
conferinţă (fr. *conférence*) – convorbire, tratative
confia (fr. *confier*) – a destăinui, a încredinţa un secret
confienţă (fr. *confiance*) – încredere
consideraţie (fr. *considération*) – hatâr, favoritism, deferenţă
consignat (fr. c*onsigner*) – interzis, consemnat, oprit
constata (fr. *constater*) – a dovedi, a înfăţişa, a demonstra
convenienţă (fr. *convenance*) – cuviinţă, decenţă, respect, regulă de comportament
convertiza (fr. *convertir*) – (aici) a convinge
convicţie (fr. *conviction*) – convingere
cordelă (ngr. *kordela*) – panglică
cordon – pază militară pe linia Dunării
cordonaş – soldat dintr-o unitate de pază pe frontiera Dunării; grănicer
cozac (fr. *cosaque*) – cazac
culoare; vopsea – diviziune administrativ-teritorială a Bucureştiului
cursal (germ. *Kursaal*) – sală de festivităţi într-un stabiliment balnear
cutie – sertar
cuvânt – motiv, argument, justificare
cvartir – loc de cazare, locuinţă temporară pentru armată
cvartir-maistru – ofiţer însărcinat cu aprovizionarea şi încartiruirea unui militar sau a trupei

da o vizită (fr. *rendre une visite*) – a face o vizită
d.d. (lat. *dominus dominus*) – domnul domn
debanda (fr. *débander*) – a rupe rândurile, a se împrăştia
de isnoavă – din nou

dejurnă (rus.) – de serviciu, de rond peste zi
dejurstvă – corp de gardă, comandament; instituţie ostăşească responsabilă cu administraţia şi completarea armatei cu personal
de pozitiv (fr. *positif*) – sigur, cert
deputat (rus.) – delegat, însoţitor, sol
dezagrement (fr. *désagrément*) – neplăcere, neajuns
disetă (fr. *disette*) – sărăcie, foamete
divors de corp (fr. *séparation de corps*) – separare de domiciliu voluntară a doi soţi; divorţ
dorobanţ – călăreţ cu atribuţii de ordine şi pază
dragoman – tălmaci; traducător oficial al Înaltei Porţi în relaţiile cu ţările europene
drapel – (în) armată, serviciu militar activ
dresa (fr. *dresser*) – a întocmi
duvalmă – (i)luminaţie, foc de artificii

edec – giuvaier sau obiect de valoare, moştenire din familie
efendi (tc.) – domn
elenica – limba elenă cultă
en chef (fr.) – comandant
(e)şarfă – brâu cusut cu fir auriu şi cu doi ciucuri bogaţi, ce atârnă pe şoldul stâng
etablisment (fr. *établissement*) – aşezământ
execuţie – chin, tortură
exig (fr. *exiger*) – a stărui, a pretinde
extaziat (fr. *extasié*) – perplex, buimăcit, năucit

face amendă onorabilă (fr. *faire amende honorable*) – a (se) căi, a recunoaşte o greşeală

face conchis (fr. *faire conquis*) – a cuceri
face conchistă (fr. *faire la conquête*) – a cuceri
face un mic dejun – a lua un mic dejun
falangă – drug de lemn de care se legau strâns picioarele unui osândit pentru a fi bătut la tălpi, de obicei cu nuiele; pedeapsa se aplica mai ales oamenilor de condiţie socială inferioară şi slugilor
fântânea – rană mică, ulceraţie
feldmarşal (germ. *Feldmarschall*, rus. *feldmarşal*) – gradul cel mai înalt în ierarhia militară germană şi rusă
feldvebel (germ. *Feldwebel*, rus. *feldfebel*) – plutonier
felegean – ceşcuţă fără toartă, aşezată într-un suport metalic de obicei filigranat
financiar – funcţionar vamal militar, încasator de taxe
flancher (fr. *flaqueur*) – flancator, ofiţer de flanc
foc de rânduri – comandă de executare succesivă a focului

gebrea (tc. *čebré*) – cârpă pentru buşumat caii
general-auditor – ofiţer având funcţia de comandant al unui tribunal militar
gerah – chirurg
goană – prigoană, persecuţie
gospodar – formă autohtonă pentru titlul slav *hospodar*, dat în Evul Mediu domnitorilor români
graf (germ. *Graf*, rus. *graf*) – conte german sau rus
grenadir – soldat dintr-o unitate de infanterie de elită

hatman – comandant-şef al trupelor; general
himeneu (fr. *hyménée*) – căsătorie
husar – cavalerist

inchita (fr. *inquiéter*) – a-(şi) face griji, a (se) preocupa
iniţia (fr. *initier*) – a pune la curent, a informa
ipocomisar (gr. *hipo* – sub) – subcomisar
ispravnic – administrator al unui judeţ; prefect
iuncăr (germ. *Junker*, rus. *iunker*) – v. *cadet*

împotrivă – în faţă
în conştiinţă (fr. *en conscience*) – cu sinceritate
în fiinţă – valabil, valid, autentic
în parte – deosebit
înveştit – îmbrăcat, înveşmântat
învoi – a se potrivi, a fi în concordanţă

jicniţă – grânar, depozit

k.k. (gr. *kyria kyria*) – doamna doamnă
k.-k. – chezaro-crăiesc, împărătesc, imperial

langaj (fr. *langage*) – discuţie, convorbire, discurs
lăncier – soldat din cavalerie înarmat cu lance; suliţaş
lentă – panglică; cordonul unei decoraţii
lentă (fr. *lente*) – stare maladivă continuă, puţin intensă
lieutenant (fr.) – locotenent
linie – infanterie
lipcan (tc. *lipkan*) – călăreţ mercenar tătar sau turc, folosit drept curier
logofăt bisericesc – funcţie echivalentă ministrului Cultelor
lua o baie (fr. *prendre un bain*) – a face o baie

maidan (tc.) – piaţă
maltratare (fr. *maltraiter*) – desconsiderare, dispreţ
manifestaţie (fr. *manifestation*) – declaraţie, dovadă, expresie
masala – torţă din sfoară impregnată cu răşină sau catran, pusă într-un vas de fier purtat la spinare de masalagiu
mâglisire – linguşire, înşelăciune, amăgire
medita (fr. *méditer*) – a plănui, a pregăti
mepriza (fr. *mepriser*) – a ignora, a dispreţui
meterhanea – fanfară militară turcească
mică ţinută – ţinută de campanie
minister – guvern
molevsi (gr. *molevo*) – a (se) molipsi

nacealnic (rus. *nacealnik*) – şef, comandant al unui serviciu civil sau militar
nacealstvă (rus. *nacealstvo*) – comandament
naht – în natură
nimis – nimic
nimului – nimănui
nişan (tc.) – decoraţie
nuisibil (fr. *nuisible*) – vătămător, dăunător
numire distinsă (germ. *Distinction*, fr. *distinction*) – distincţie, calificativ
nuvelă (fr. *nouvelle*) – informaţie, veste, noutate

ober (germ. *ober* – superior)-*ofiţer* – ofiţer superior
observa (fr. *obsérver*) – 1. a supraveghea; 2. a dojeni, a mustra
obşti – a face cunoscut, a comunica, a anunţa
obvahta (germ. *Hauptwache*, rus. *gauptvahta*) – corp de gardă, comenduire

(o)cârmuitor – ispravnic, prefect
ofiţer de ordonanţă (fr. *officier d'ordonnance*) – aghiotant
oglan (tc.) – flăcău; valet
ospel – birt
otstafcă (rus. *otstavka*) – (ofiţer) în retragere, (pus) în disponibilitate

par inclination (fr.) – din afecţiune, din dragoste
parlamentar (fr. *parlamentaire*) – sol, mesager
parte – unitate militară, companie
parucic – locotenent; grad militar împrumutat din armata rusă
pasiv (germ. *passiv*) – apt, capabil, pregătit
patron – cartuş
patrontaş – cartuşieră
pătimaş – bolnav, suferind
periorisi (gr.) – a limita, a îngrădi
piafa (fr. *piaffer*) – (despre cai) a tropăi ritmic pe loc
pleaşcă – jaf, pradă
plină uniformă – uniformă de oraş
pod – uliţă pavată cu trunchiuri de copac sau cu scânduri
podpolcovnic – locotenent-colonel; grad militar împrumutat din armata rusă
podporucic – sublocotenent; grad militar împrumutat din armata rusă
polc – regiment
polcovnic – colonel, comandant; grad militar împrumutat din armata rusă
pol imperial – monedă rusească de aur
pont – articol, paragraf dintr-un tratat sau regulament etc.

portepei (fr. *porte-épée*) – curea de care se agaţă sabia la centură
posluşnic – ţăran scutit de dări către stat, în schimbul unei slujbe la stăpân
praporcic – stegar, sublocotenent; grad militar împrumutat din armata rusă
pravilnic (rus. *pravilnîi*) – regulamentar, legal
propoziţie – propunere

raia – cetate sau teritoriu românesc aflat sub suzeranitate turcească
ramplasat (fr. *remplacée*) – înlocuit
redija (fr. *rédiger*) – a alcătui, a redacta
refera (germ. *referieren*) – a raporta
releva (fr. *relever*) – a ridica, a stimula
remord (fr. *remords*) – remuşcare, căinţă
restitui (fr. *restituer*) – a reveni, a (se) întoarce
rezon (fr. *raison*) – motiv
rezona (fr. *raisonner*) – a raţiona, a judeca
roată – companie de soldaţi
robe de chambre (fr.) – halat
roşii – liberali radicali, de extrema stângă (conduşi de I.C. Brătianu şi C.A. Rosetti)
rujol (fr. *rougeole*) – pojar, rujeolă

saper (fr. *sapeur*) – genist
sărutare – urare, salut
scriitor – slujbaş mărunt, copist
scule – obiecte de preţ, podoabe, giuvaieruri
sergent d'élite (fr.) – sergent fruntaş

serhat – fortăreaţă turcească situată pe linia de demarcaţie dintre Imperiul Otoman şi Ţara Românească
soglasnic (rus. *soglasnîi*) – *v. coglăsuitor*
spangă – baionetă, sabie
Stallmeister (germ.) – maestru, instructor de echitaţie
staţkii sovetnik (rus.) – consilier de stat
steag – cea mai veche denumire românească a unei unităţi militare cu steag propriu
strajament – barieră
sudit – locuitor în ţările române, aflat sub protecţia unui consulat
surpat – suferind de hernie; boşorog

şaco (fr. *shako*) – chipiu, caschetă
şaică – ambarcaţiune fluvială cu pânze şi vâsle, folosită în acţiuni militare
şarfă – v. *eşarfă*
ş.a.t. – şi altele toate, etc.
şeţ – loc plan, loc întins
şleapă (rus. *şleapa*) – tricorn
ştab (germ. *Stab*, rus. *ştab*) – stat-major
ştab-ofiţer (germ. *Stabs-offizier*, rus. *ştab-ofiţer*) – ofiţer de stat-major, ofiţer superior

tacâm – taraf de lăutari, de obicei alcătuit din vioară, cobză şi nai
taler – talger
tambour battant (fr.) – în grabă mare, fără întârziere
tartuf (fr. *tartufe*) – ipocrit, făţarnic
thermolimico (gr.) – febră tifoidă, lingoare

trampă (fr. *trempe*) – teapă, soi, categorie
trubaci (rus.) – gornist, trâmbiţaş
tureţkii duh (rus.) – spirit turcesc; sintagmă dispreţuitoare aruncată de ruşi locuitorilor creştini ai Ţării Româneşti, indiferent de condiţia socială
turmenta (fr. *tourmenter*) – a frământa, a chinui, a îngrijora

ţifra (rus.)– monogramă, iniţiala numelui

ucaz (rus. *ukaz*) – ordin, poruncă imperială
uimit – tulburat, răscolit sufleteşte, confuz
umili – a înduioşa
un cuart de oră (fr. *un quart d'heure*) – un sfert de oră
unterofiţer (germ. *Unteroffizier*, rus. *unter-ofiţer*) – subofiţer
uvrier (fr. *ouvrier*) – lucrător

vătaf al curţii – mai-marele slujitorilor unei curţi boiereşti
vedere – înfăţişare, aspect
velit – (boier) de rangul întâi; boier care deţinea una dintre dregătoriile cele mai înalte
verzişori – trup de ostaşi călare îmbrăcaţi în uniforme verzi, creat de Matei Basarab; corp de cavalerie
volintir – soldat înrolat voluntar la 1821 în oastea lui Alexandru Ipsilanti; jefuitor, tâlhar, zurbagiu
vopsea – v. *culoare*
vornicie – primărie; Ministerul Trebilor din Afară

zarf – suport din metal filigranat, în care se aşază ceşcuţa de cafea turcească sau paharul de ceai
zaveră – revoltă, răzvrătire

zulie (gr. *zoilia*) – gelozie

Bibliografie

„Almanach du Highe-Life”

„Almanahul oştirii române”

„Almanahul Statului] din Prinţipatul a toată Ţara Românească”

Anastasiu, general Ion I., *Oastea română de-a lungul veacurilor*, Bucureşti, 1933

Anul 1948 în Principatele Române. Acte şi documente, I-VI, Institutul de Arte grafice „Carol Göbl”, 1902, 1903, 1904, 1910

Arhondologiile Ţării Româneşti] *de la 1837*, ediţie de Paul Cernovodeanu şi Irina Gavrilă, Muzeul Brăilei, Editura Istros, Brăila, 2002

Aricescu, C.D., *Scrieri alese* (*Memoriile mele; Istoria revoluţiunii române de la 1821*), ediţie de Dan Simonescu şi Petre Costinescu, Editura Minerva, Bucureşti, 1982

Bacalbaşa, Constantin, *Bucureştii de altădată*, I, ediţie şi note de Aristiţa şi Tiberiu Avramescu, Editura Eminescu, Bucureşti, 1987

Bălăceanu-Stolnici, Constantin, *Cele trei săgeţi. Saga Bălăcenilor*, Editura Eminescu, Bucureşti, 1990

Bercuş, C.I., *Pagini din trecutul medicinei româneşti,* Editura Medicală, Bucureşti, 1981
Bezviconi, Gheorghe, *Călători ruşi*] *în Moldova şi Muntenia*, Institutul de Istorie Naţională, Bucureşti, 1947
Bezviconi, Gheorghe, *Contribuţii la istoria relaţiilor româno-ruse*, Editura Tritonic, Bucureşti, 2004
Bezviconi, Gheorghe, *Necropola capitalei. Dicţionar enciclopedic*, Editura Museum, Chişinău, 1997
Bibescu, George, *România de la Adrianopol la Balta-Liman (1829-1849). Corespondenţă şi documente (1843-1856)*, I-II, traducere de B. Florescu, Tipografia Curţii Regale, F. Göbl Fii, Bucureşti, 1893
Bodea, Cornelia, *1848*] *la români*, I-III, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 1998
Bolintineanu, Dimitrie, *Opere*, XII (*L'Autriche, la Turquie et les Moldo-Valaques*; *Domnii regulamentari şi istoria celor trei ani de la 11 februariu până astăzi*), ediţie, note şi comentarii de Teodor Vârgolici, Editura Minerva, Bucureşti, 1992
Cantacuzino, Ion Mihai, *O mie de ani în Balcani*, traducere de Maria Şerbănescu şi Sabina Drăgoi, Editura Albatros, Bucureşti, 1996
Caselli, Domenico, *Cum au fost Bucureştii odinioară* (manuscris inedit)
Catagrafie de boierii Ţării Româneşti la 1848 (manuscris inedit)
Catagrafie oficială] *de toţi boierii Ţării Româneşti*, editată de I.C. Filitti, 1929
Cerchez, Emil E., *Din vremuri trecute…*, ediţie şi note de Andrei Pippidi, Editura Do MinoR, Bucureşti, 2005
Cernovodeanu, Paul, *Bălăcenii*, în „Magazin istoric", 1988, nr. 2, 3, 4

Cernovodeanu, Paul şi Marian Ştefan, *Pe urmele Magherilor*, Editura, Sport-Turism, Bucureşti, 1983
Cernovodeanu, Paul, *Români şi ruşi. Politică şi încuscriri*, în „Magazin istoric”, 1996, nr. 6
Christofi, Alexandru, *Amintiri şi fapte generoase. Din viaţa mea publică*, Tipografia N.I. Macavei, Craiova, 1897
Cioran, Em. şi Alex.-Sadi, Ionescu, *Un călător englez*] *în Muntenia după Eterie*, în „Tinerimea română”, 1899
Colescu-Vartic, C., *1848. Zile revoluţionare*, Institutul de Arte Grafice „Carol Göbl”, Bucureşti, 1898
Colorian, Radu, *Incendiul de la 1847 din Bucureşti*, în „Gazeta municipală”, 1936, nr. 220
Corfus, Ilie (ed.), *Însemnările Androneştilor*, Imprimeria Naţională, Bucureşti, 1947
Crutzescu, Gheorghe, *Podul Mogoşoaei. Povestea unei străzi*, note de Virgiliu Teodorescu, Editura Meridiane, Bucureşti, 1986
Dicţionar biografic de istorie a României, coordonator Stan Stoica, Editura Meronia, Bucureşti, 2008
Djuvara, Neagu, *Ce au fost boierii mari în Ţara Românească? Saga Grădiştenilor*, ediţia a II-a, Editura Humanitas, Bucureşti, 2011
Documente privitoare la Istoria Românilor, culese de Eudoxiu Hurmuzachi, III/1-2, X, XVI, XVII, Bucureşti, 1880-1888, 1897, 1912, 1913; XX, ed. de Ion Nestor, Cernăuţi, 1940
Filitti, Ioan C., *Domniile române*] *sub Regulamentul Organic, 1834-1848*, Librăriile Socec & Comp. şi C. Sfetea, Bucureşti, 1915
Filitti, I.C., *Bisericile boierilor Deduleşti*, în „Biserica Ortodoxă Română” (extras), 1934

Filitti, I.C., *Principatele Române de la 1828 la 1834. Ocupaţia rusească şi Regulamentul organic*, Institutul de Arte Grafice Bucovina, Bucureşti, 1934
Gane, C., *Amărâte şi vesele vieţi de jupânese şi cucoane*, Editura Modernă, Bucureşti, 1943
Gane, C., *Trecute vieţi de doamne şi domniţe*, III, ediţie de Victor Leahu, Editura Junimea, Iaşi, 1973
Georgescu, P., *Amintirile colonelului Ioan Solomon*, Tipografia „Neamul Românesc", Vălenii de Munte, 1910
Ghica, Alexandrina, *Din istoria palatului regal*, în „Convorbiri literare", 1903, mai
Ghica, Ion, *Opere*, I (*Scrisori către Alecsandri: Bălţăreţu; Din vremea lui Caragea*); III (*Un bal la curte în 1827*; *Un boier cum a dat Dumnezeu*); IV (*Mes notes*] *sur les hommes jouant un rol en 1850*), ediţie, note şi comentarii de Ion Roman, Editura Minerva, Bucureşti, 1967, 1973, 1985
Ghica, V.I., *Spicuiri istorice*, seria I, Editura Presa Bună, Iaşi, 1935
Giurescu, Constantin C., *Istoria Românilor. Din cele mai vechi timpuri până la moartea regelui Ferdinand*, Humanitas, Bucureşti, 2000
Golescu, Dinicu, *Scrieri (Adunare de pilde)*, ediţie, note şi comentarii de Mircea Anghelescu, Editura Minerva, Bucureşti, 1990
Golescu, Iordache, *Scrieri alese* (*Condica limbii româneşti*), ediţie şi comentarii de Mihai Moraru, Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1990
Gomoiu, V., *Repertoriu de medici, farmacişti, veterinari*, I-III, Tipografia Cultura, Brăila-Bucureşti, 1938-1941

Grecianu, Paul Şt., *Genealogiile*] *documentate ale familiilor boiereşti*, I-II, Tipografia Cooperativa, Bucureşti, 1913-1916
Hagi-Mosco, Emanoil, *Bucureşti.*] *Amintirile unui oraş*, ediţie de Ştefan Pleşia, Dan Pleşia şi Sorin Mihai Rădulescu, Editura Fundaţiei Culturale Române, Bucureşti, 1995
Heliade Rădulescu, Ion, *Opere*, I, ediţie şi note de Mircea Anghelescu, Editura Univers Enciclopedic, Bucureşti, 2002
Heliade Rădulescu, Ion, *Protectoratul Ţarului*] *sau România şi Rusia*, traducere de Mircea Anghelescu, Editura Cartea Românească, Bucureşti, 2002
Ionescu-Gion, G.I., *Portrete şi evocări istorice*, ediţie şi note de Vistian Goia, Editura Minerva, Bucureşti, 1986
Iordache, Anastasie, *Pe urmele Goleştilor*, Editura Sport-Turism, Bucureşti, 1982
Iordache, Anastasie, Constantin Vlăduţ, *Christian Tell. 1808-1884*, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1976
Iorga, N., *Acte şi documente*, VIII, Bucureşti, 1906
Iorga, N., *Oameni cari au fost*, I-II, ediţie, note şi comentarii de Valeriu Râpeanu şi Sanda Râpeanu, Bucureşti, 2009
Iorga, N., *Viaţa şi domnia lui Barbu Dimitrie Ştirbei Domn al Ţării Româneşti* (*1849-1856*), I-II, Institutul de Arte Grafice „Carol Göbl”, Bucureşti, 1905
Kretzulescu, Nicolae, *Amintiri istorice*, ediţie de Valeriu Mihăilă, Viaţa Medicală, Românească, Bucureşti, 2001
Kretzulescu, Nicolae, *Însemnări*] *privind revoluţia de la 1848*, publicate de Alecsenia Andone, în „Revista arhivelor”, 1981, nr. 4
Lahovari, George I., *Hârtii vechi. Geneza oştirei româneşti*, Editura Librăriei Socec & Comp., Bucureşti, 1893

Lecca, Octav-George, *Familiile boiereşti române. Istorie şi genealogie*, Editura Minerva, Bucureşti, 1899
Lecca, Octav-George, *Genealogia a 100 de case din Ţara Românească şi Moldova*, Bucureşti, 1911
Mano, Constantin George, *Documente din secolele al XVI-lea – XIX-lea privitoare la familia Mano*, Tipografia Curţii Regale, Bucureşti, 1907
Marsillac, Ulysse de, *Histoire de l'Armée Roumaine*, Tipografia Curţii Regale, Bucureşti, 1871
Memoriile colonelului Pleşoianu, publicate de Cornelia Bodea, în „Studia et acta Musei «N. Bălcescu»", 1970-1971
Memoriile principelui Nicolae Suţu, traducere şi ediţie de Georgeta Filitti, Editura Fundaţiei Culturale Române, Bucureşti, 1997
Memoriul] *despre boierii mari trimis în Franţa de consulul francez*, în „Cercetări isorice", 1932-1933, nr. 3
Moldoveanu, I., *Vasile Cârlova şi neamul său*, în „Convorbiri literare", 1923, nr. 4
Odobescu, Alexandru, *Pseudo-cynegeticos*, ediţie de G. Pienescu, Editura Minerva, Bucureşti, 1971
Ollănescu-Ascanio, D.C., *Teatrul la români*, ediţie, note şi comentarii de Cristina Dumitrescu, Editura Eminescu, Bucureşti, 1981
Papazoglu, Dimitrie, *Istoria fondărei oraşului Bucureşti*, ediţie şi note de Marcel-Dumitru Ciucă, Editura Minerva, Bucureşti, 2000
Pelimon, Alessandru, *Revoluţiunea română din anul 1848; Muşătoiul*, Imprimeria Theodor Michaiscu şi Vaidescu, Bucureşti, 1868

Petite biographie] *de tous les boyards de 1-re clase en Valahie appéles grand boyards d'après l'ordre hierarchique de leurs rang*, în „Cercetări istorice", 1932-1933, nr. 3

Pleşoianu, Nicolae, *Memorii*] *asupra revoluţiunii de la 1848*, în „Studia et acta Musei «N. Bălcescu»", 1970-1971

Pocitan, V., *Înfiinţarea capelei române din Paris. Arhimandritul Iosafat*, Tipografia Profesională Dimitrie C. Ionescu, Bucureşti, 1913

Potra, George, *Din Bucureştii de altădată*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1981

Potra, George, *Din Bucureştii de ieri*, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1990

Rădulescu, Mihai Sorin, *În căutarea unor istorii uitate. Familii româneşti şi peripluri apusene*, Editura Vremea, Bucureşti, 2011

Regnault, Elias (Dumitru Brătianu), *Les principautés danubiennes. Roumanie ou Moldo-Valachie*, Paris, 1843

Rosetti, Radu, *Acţiunea politicii ruseşti*] *în ţările române, povestită de organele oficiale franceze*, ediţie de Florin Constantiniu, Editura Cartea Românească, Bucureşti, 2000

Rosetti, Radu, *Amintiri*, I (*Ce-am auzit de la alţii*), ediţie de Mircea Anghelescu, Editura Fundaţiei Culturale Române, Bucureşti, 1996

Rosetti, gral. Radu, *Familia Rosetti,* I-II, Imprimeria Naţională, Bucureşti, 1938-1940

Rosetti, gral. Radu, *Un uitat. Generalul Ion Em. Florescu*, Monitorul Oficial şi Imprimeriile Statului. Imprimeria Naţională, Bucureşti, 1937

Rosetti-Max, Dim. R., *Dicţionarul contimporanilor*] *din România* (*1800-1898*), Editura Lito-Tipografiei „Populara",

Bucureşti, 1897 (1898)
Samarian, P.Gh., *Medicina şi farmacia în trecutul românesc*, I-III, Tipografia Cultura, Călăraşi-Bucureşti, 1935, 1936, 1938
Satire politice care au circulat în public manuscrise şi anonime între anii 1840-1866, culegere de C.D. Aricescu, Editura Tipografiei Moderne Grigore Luis, Bucureşti, 1884
Severeanu, C.D., *Din amintirile mele. 1853-1929*, ediţie şi note de Constantin Rezachevici, Editura Fundaţiei Culturale Gheorghe Marin Speteanu, Bucureşti, 2008
Stan, Valeriu, *Ion Voinescu II (1808-1855)*, Editura Silex, Bucureşti, 1997
Sturdza, Mihai Dimitrie, *Familiile boiereşti din Moldova şi Ţara Românească*, I-III, Editura Simetria, Bucureşti, 2004, 2011, 2014
Uică, cpt. Nicolae, *Istoricul Şcoalei militare de infanterie de la anul 1847-1911*, Tipografia George Ionescu, Bucureşti, 1911
Valentineanu, I.G., *Biografia oamenilor mari*] *scrisă de un om mic*, Imprimeria Copaining, 1859
Vîrtosu, Emil, *1821. Date şi fapte noi*, Editura Cartea Românească, Bucureşti, 1932
Voinescu I, Ion, *Notiţe istorice*] *asupra României de la 1821-1866*, publicate de Constantin Rezachevici şi Valeriu Stan, în „Revista de istorie”, 1978, nr. 5
Xenopol, A.D., *Istoria românilor din Dacia Traiana*, XII, Editura ELF, Bucureşti, 2009
Xenopol, A.D., *Războaiele dintre ruşi şi turci*, I-II, Tipo-Litografia H. Goldner, Iaşi, 1880
Zilot, Românul, *Opere complete* (<*Istoria Ţării Româneşti*]...>), ediţie, note şi comentarii de Marcel-Dumitru Ciucă, Editura Minerva, Bucureşti, 1996

Indice de nume selectiv[*]

A

ABDUL-MEDJID, sultan al Turciei (1839-1861) – *143*, 178, 212
ALEXANDRESCU Constantin, lieutenant – 59-60
ALEKSANDRU I ROMANOV, ţar al Rusiei (1801-1825) – 28
ALEXEANU Maricuţa – *v.* Maricuţa DEDULESCU
ANAGNOSTI Iordachi, serdar – 23
ANAGNOSTI Marghioala (= IZVORANU) – 23
ANAGNOSTI Mihalache – 23
ANAGNOSTI Zmaranda – *v.* Zmaranda CĂZĂNESCU
ANDRONESCU Constantin, parucic – 185
APOLONI Nicolae – 160-161
ARION Anica – *v.* Anica DRUGĂNESCU
ARION Apostol, iuncăr – *175*
ARION Costache – 27
ARION Eliza – *65*-66, 176
ARION Enache, clucer – 65
ARION Jean, iuncăr – *175*
ARION Marghioala – 21
ARISTARCHI Miltiade – 26
ARISTARCHI Zinca – *v.* Zinca DRUGĂNESCU

ARISTIA Costache, actor – 160
ARSACHI (ARSACHE) Apostol, medic – *105*
AUMALE, ducele d'~ – 89

B

BAGRATION (PANGRATION) A.K., general rus – *194*, 205
BANOV A.N., colonel – *61*, 143
BĂBEANU Elenca – *v.* Elenca NICULESCU
BĂBEANU Iancu, paharnic – 27, 107
BĂJESCU Costache, ofiţer – 23
BĂJESCU Grigore, ofiţer – 23
BĂJESCU Luxandra – *v.* Luxandra CĂZĂNESCU
BĂLĂCEANU Costache (Constantin) – *123*
BĂLĂCEANU Iancu (Ion) – *160*
BĂLĂCEANU Linţa (Elena) – *98*, 101-102
BĂLĂCEANU Manda (Smaranda) – 26
BĂLĂCEANU Mimica (Maria) (1. = Constantin GLOGOVEANU; 2. = P.I. RÜCKMANN) – 123
BĂLĂCEANU Nae (Nicolae) – 26
BĂLĂCEANU Ştefan – *141*
BĂLEANU Manolache (Emanoil), colonel – *50*, 55, 57, 59, 169
BĂRCĂNESCU Scarlat, vornic – 134
BÂSCOVEANU Alexandrina (= Ştefan FĂLCOIANU) – 65
BÂSCOVEANU Catinca/Tinca – *v.* Catinca ISTIOTU
BÂSCOVEANU Eliza – *v.* Eliza ARION
BÂSCOVEANU Grigore – 65
BÂSCOVEANU Iancu – 65
BÂSCOVEANU Ioniţă (Ion), pitar – 64-65
BÂSCOVEANU Marghioala – 64-65

BÂSCOVEANU Maria – 65
BÂSCOVEANU Mariţa – 64-67, 69-70, 84, 93, 105-106, 110, 158-160, 167, 176, 207
BÂSCOVEANU Mihalache, clucer (= Catinca ISTIOTU) – 64-65, 68, 167, 176
BÂSCOVEANU Nae, paharnic (1. = Eliza ARION; 2. = Sultana FĂLCOIANU) – 64-65, 111, 176, 207
BÂSCOVEANU Nicolae, logofăt – 64
BÂSCOVEANU Sultana – *v.* Sultana FĂLCOIANU
BELLU Costache, vistier – 26
BELLU Marghioala – 26
BENGESCU Grigore – 218
BERINDEI Elenca – 27
BERLICOCO Costache (C.A. ROSETTI), agă – *166*
BIBESCU Catinca (Ecaterina), domniţă – *150*
BIBESCU Gheorghe/Iorgu, domn al Ţării Româneşti (1842-1848) – 74, 138, 140-*147*, 214
BIBESCU Mariţica – *v.* Mariţica GHICA
BIBESCU Nicolae, ofiţer francez – *144*
BIBESCU Nicolae zis Falca măgarului – *143*, 214
BIBICA-ROSETTI Ioan, mare dragoman – *125*
biserici
~ Bistriţa – 56
~ cu brad – 68
~ Sf. Apostoli – 30
~ Sf. Gheorghe Vechi – 20, 28, 31, 70
~ Sf. Nicolae Tabacu – *70*
~ Zlătari – *54*
BLAREMBERG Profiriţa – *v.* Profiriţa GHICA
BLUMEN, bancher evreu – 94

BOBOC Mihail, căpitan – *51*, *154*-155, 174
BODOR, călugăr catolic – 41
BOLLIAC Cezar, om politic – *178*
BRĂTĂŞANU Aristiţa – 25, 98, 102
BRĂTĂŞANU Mariţa – *v.* Mariţa DEDULESCU
BRĂTĂŞANU Nicolae, locotenent – 47
BRĂTĂŞANU Scarlat – *25*
BRĂTIANU Iancu (I.C.) – *157*-158, 173-174, 180
BRĂTIANU Tudorache (Teodor) – *51*
BUDIŞTEANU Ioniţă, clucer – 27-28
BUDIŞTEANU Tache (Dimitrie), căpitan – *53*
BUESCU Pană – *63*-65, 83, 159-160, 168
BUESCU Vasile – 83
BURCHI Grigore – *27*

C

CACITUROV (CACITUROF) Alexandru, căpitan – 185, 189
CANTACUZINEŞTII (CANTACUZINO), fraţii Iancu şi Grigore – 160
CANTACUZINO (CANTACOZINO) Costache (Constantin), caimacam al Ţării Româneşti – 127, 160, *180*, 182, 202
CANTACUZINO (CANTACOZINO) Iancu (Ion C.) – 208
CANU – *v.* COSTACOPOL, căpitan
CARAGEA, căpitan – 181
CARAGEA Ioan, domn al Ţării Româneşti (1812-1818) – 28, 36
casa/casele
~ Barbu Ştirbei – 188-189, 194
~ Cazotti Spirea (Spiru), negustor – *29*
~ Costache Creţulescu – *161*

~ Costache Niculescu-Drugănescu – *189*
~ Ghica din Colentina – *187*
~ Goleştilor – *154*
~ Hagi Moscu – *199*
~ Hagi Tudorache – *191*
~ Iancu Oteteleşanu – *187*
~ Ioniţă Cârcimaru – 161
~ Iordache Filipescu – *157-158*
~ Mavros de la jicniţă – *53*
~ Meitani – *54*
~ Pană Buescu – 159
~ Petrache Pereţ – *157*
~ Ştefan Bălăceanu – *198*
CAZOTTI Spirea (Spiru), negustor – *29*
CĂPITAN COSTACHE – *v.* Costache CHIHĂESCU
CĂZĂNESCU, sluger – 20, 22
CĂZĂNESCU Catriniţa/Caterina – 20, 22-23
CĂZĂNESCU Dumitrache zis Zarafu, stolnic – 23
CĂZĂNESCU Frusina (= FĂRCĂŞANU) – 23
CĂZĂNESCU Luxandra (Ruxandra) (= BĂJESCU) – *23*
CĂZĂNESCU Zmaranda (1. = CIORAN; 2. = Iordache ANAGNOSTI) – 23
CÂMPINEANU Iancu (Ion), om politic – *172*-173
CÂRLOVA, familie – 21
CÂRLOVA Elenca (= Alexandru FLORESCU) – 21
CÂRLOVA Ioniţă, medelnicer – *21*
CÂRLOVA Raliţa – 21
CÂRLOVA Sevastiţa – *v.* Sevastiţa LĂCUSTEANU
CÂRLOVA Vasilache (Vasile), poet – *21*, 43
CERCHEZ Pandele, maior – 54, *145-146*, 151, 173-174

CERNĂTESCU Petre I., profesor – *74*
CHIHĂESCU Costache, zapciu – 60
CHIŢESCU Nicolae, ispravnic – 37-38
CIOCÂRDIA Dimitrie, căpitan – *164*
CIORAN Zmaranda – *v.* Zmaranda CĂZĂNESCU
COLQUHOUN (COLCHUM) Robert Gilmour, agent englez – *166*, 175-176
CORESI (CORESIE) Aristocli, căpitan – 35
CORNESCU Costache (Constantin), mare-logofăt – 134
CORNESCU Ioan C., paharnic – *155*
CORNESCU Mihalache (Mihail), vornic – *122*
COSTACOPOL (COSTACOPULO), căpitan – 71, *94*-96, 98-99, 102, 104-105, 109
COSTACOPOL Frosa – 71
COSTACOPOL Iancu (Ioan), clucer – 71, 107
COSTACOPOL Miţa – *v.* Miţa LĂCUSTEANU
COSTACOPOL Nicu (= Maria COSTACOPOL) – 107
COSTAFORU Dimitrie zis Chioru, colonel – *74*, 78, *154*, 174, 195
COSTEA, cavaf – 81
COSTESCU, ofiţer – 81
COSTESCU, stolnic – 27
COSTESCU Mariţa – 27
COSTIESCU Miltiad, unterofiţer – 160
COSTIESCU Tarsiţa – *v.* Tarsiţa PALADI
COSTIESCU Tudorache – 22
CREŢEANU, familie – 21
CREŢEANU Costache – 21
CREŢEANU Costache zis Musiu Jean, serdar – 21
CREŢEANU Iancu (Ion) – 21, *96*, 200
CREŢEANU Lina (Elena) – 21

CREŢEANU Nicu – 66
CREŢEANU Sultana – *v.* Sultana FĂLCOIANU
CREŢEANU Tarsiţa – *v.* Tarsiţa LĂCUSTEANU
CREŢEANU Ulysse – 21, 200
CREŢULESCU Costache (Constantin), maior – 25, *61*, 152, 161-164
CREŢULESCU Luţa – *v.* Luţa DEDULESCU
CUCU Costache – 22
CUCU Frusina – *v.* Frusina PASTIA
CUNESCU Nicolae, colonel – 204
CUZA Al.I., colonel – 80, 145, 217

D

DAN Asanache – 132
DANILEVSKI, general rus – *191*-193
DARAGAN, colonel rus – 189, 197-198
DAŞKOV (DACIOV) I.A., colonel rus – *122*, 133, 141
DAVIDESCU, unterofiţer – 159
DAVILA Carol, medic – *75*, 78, 105
DEDULESCU, familie – 123-124
DEDULESCU Alexandru – 123
DEDULESCU Anastase zis Sică, mare clucer (= Sultana NICULESCU) – 25, 30-31, 42, 122
DEDULESCU Bălăşica – 25
DEDULESCU Catinca – *v.* Catinca ROSETTI
DEDULESCU Efrosina – *v.* Efrosina ZEFCARI
DEDULESCU Elenca (= Nicolae LAHOVARI) – 25
DEDULESCU Elenca (= Ştefan LĂCUSTEANU) – 25, 28, 30-31, 36, 68

DEDULESCU Iordache zis Pârjol, mare clucer (= Catinca ROSETTI) – 25
DEDULESCU Luţa (Luxandra/Ruxandra) (= Costache CREŢULESCU) – *25*, 161
DEDULESCU Maricuţa (= Ştefan ALEXEANU) – 27
DEDULESCU Mariţa (= Scarlat BRĂTĂŞANU) – 25, 30, 42
DEDULESCU Mihalache, mare clucer (= Zoiţa DRUGĂNESCU) – 24-26, 28, 30
DEDULESCU Pavli (Pavel)
(= Efrosina ZEFCARI) – 25
DEDULESCU Sică – *v.* Anastase DEDULESCU
DEDULESCU Sultana – *v.* Sultana NICULESCU
DEDULESCU Zoiţa – *v.* Zoiţa DRUGĂNESCU
DEIVOS Ioan, parucic – *170*
DENC Ana – 40
DENC Fani – 38-40
DENC Ioan, vopsitor – 38, 40
DEŞU Andrei Tudor, negustor bulgar – *124*, 129-130
DIMITRIU Enache, ofiţer – 149, 164
DIONISIE – *v.* Dionisie ROMANO
DRASCH (DRAŞ) Alois, medic – *82*
DRUGĂNESCU Alexandru, căpitan – *26*-27
DRUGĂNESCU Anica (= Costache ARION) – 26
DRUGĂNESCU Constantin (= Elenca BERINDEI) – *27*
DRUGĂNESCU Dumitrache, paharnic (1. = Tarsiţa CREŢEANU; 2. = Manda BĂLĂCEANU) – 21, 26
DRUGĂNESCU Elenca – *v.* Elenca BERINDEI
DRUGĂNESCU Gheorghe, mare clucer (= Marghioala BELLU) – 26
DRUGĂNESCU Grigore – 26

DRUGĂNESCU Iancu – 27
DRUGĂNESCU Ileana (1. = Nicolae NICULESCU; 2. = TOPLICEANU) – 27
DRUGĂNESCU Manda – *v.* Manda BĂLĂCEANU
DRUGĂNESCU Marghioala – *v.* Marghioala BELLU
DRUGĂNESCU Marghioala (= Costache PĂLĂCEANU) – 27
DRUGĂNESCU Nae – 27
DRUGĂNESCU Niţă (Ion) (= Sevastiţa NESTOR) – *26*
DRUGĂNESCU Safta (= Iacovache PREJBEANU) – 26
DRUGĂNESCU Scarlat – 25-26
DRUGĂNESCU Sevastiţa – *v.* Sevastiţa NESTOR
DRUGĂNESCU Sultana (= Ghiţă LEHLIU) – 27
DRUGĂNESCU Tarsiţa – *v.* Tarsiţa LĂCUSTEANU
DRUGĂNESCU Zinca (Zoe) (1. = Costache N. FILIPESCU; 2. = Miltiade ARISTARCHI; 3. = GRECIOV) – 26
DRUGĂNESCU Zoiţa – 25-26, 30
DUCA Ioan, maior – *206*
DUCA Neofit, călugăr – *42*
DUHAMEL A.O., general-maior rus – *30*, 130, 144-145, 165-166, 179-180, 183, 185, 187, 195-197, 203-204
DUMITRESCU A., ministru – 76
DUROT Félix, profesor – *71*

E

ELIADE (ELIAD) RĂDULESCU Ion, gazetar – *110*, *121*, 145-147, 154-155, 166
ENGEL Anica – 71
ENGEL Iuliu, colonel rus – *71*, 119, 128-129, 131, 185-186
ENHOLM, general rus – 44

EPUREANU Costache Manolache, ministru – *218*

F

FARMACHI Iane (Ioan), eterist grec – *37*
FĂLCOIANU Alexandrina – *v.* Alexandrina BÂSCOVEANU
FĂLCOIANU Costache, maior – 125
FĂLCOIANU Sultana (1. = Nicu CREŢEANU; 2. = Nae BÂSCOVEANU) – 66
FĂLCOIANU Ştefan, locotenent-colonel – 65
FĂLCOIANU Tache, clucer – 66
FĂRCĂŞANU Drăghiceanu, căpitan – *147*, 149
FĂRCĂŞANU Frusina – *v.* Frusina CĂZĂNESCU
FERDINAND I DE HABSBURG, împărat al Austriei (1835-1848) – 87
FILIPESCU Alecu (Alexandru) zis Vulpea, mare-vornic – 42, 137-138
FILIPESCU Costache (Constantin) zis Grosu – *119*
FILIPESCU Costache N., maior – *26*, 51, 54
FILIPESCU Dadu (Gheorghe), colonel – *160*, 203
FILIPESCU Grigore, mare ban – *123*
FILIPESCU Iancu zis Buzatu – *141*
FILIPESCU Iancu (Ion) zis Vulpache – 188, *191*
FILIPESCU Iordache (Gheorghe), baş-boier – *140*, 195, 203
FILIPESCU Mitică (Dumitru) – *123*, 130
FILIPESCU Zinca – *v.* Zinca DRUGĂNESCU
FILIPEŞTII (FILIPESCU), familie – 123
FLORESCU Alexandru, colonel – 21
FLORESCU Costache – 34, 37
FLORESCU Dumitrache (Dumitru) – *98*

FLORESCU Elenca – *v.* Elenca CÂRLOVA
FLORESCU Iancu, avocat – 98, 160
FLORESCU Iancu / Ion Em., general – *74*, *150*, 160, 195-196
FLORESCU Iordache (Gheorghe), mare-vornic – *160*, 162
FLORESCU Lina (Elena) – 34
FONTHON DE VERRAYON M.L., general rus – *124*
FOTINO Androcle, medic – *82*-84, 93-94, 103-105, 107
FUAD Mehmed paşa, general turc – *179*-180, 182, 197, 201-202, 205
FURTUNĂ (Teodor VĂCĂRESCU), mare ban – *120*

G

GEBAUER Iosif, muzicant – *71*
GEISMAR Friedrich, general rus – 119
GERSTENZWEIG (GERCHENSTEIN), general „lieutenant” rus – 166
GHEORGHIADIS Tudorache – 176
GHERMAN Gheorghe, negustor – 133
GHICA Alecu/Alexandru, domn (1834-1842) şi caimacam (1856-1858) al Ţării Româneşti – 30, 37, *60*-61, 63, 76-77, 122, 131, 133-136, 144, 154
GHICA Alecu (Alexandru) zis Căciulă mare, mare-spătar – 52-53, 141
GHICA Catinca (Ecaterina), domniţă – 120
GHICA Costache (Constantin), caimacam al Craiovei (1827-1828, 1830), mare-spătar (1834-1837) – 51, 53, *61*, 125
GHICA Eliza – *143*
GHICA Grigore (IV), domn al Ţării Româneşti (1822-1828) – 50
GHICA Iancu Scarlat, maior – *172*

GHICA Ion, om politic – *144*, 208
GHICA Mariţica (Maria) – *134*, *141*, *143*, 208
GHICA Mihalache (Mihail) – 125
GHICA Panaiot, beizadea – *96*
GHICA Profiriţa (Profira) – 134, 208
GHICA Scarlat, beizadea – 50, 134
GIGÂRTU Iancu – 168
GIURGIU Iancu, locotenent – 22
GIURGIU Luţa (Ruxandra) – *v.* Luţa PASTIA
GLOGOVEANU Constantin – 123
GLOGOVEANU Mimica – *v.* Mimica BĂLĂCEANU
GLÜCK Teofil, medic – *105*
GOLESCU Alexandru zis Chioru – 161
GOLESCU Nicolae, ministru – *150*, 153, 157
GOLESCU Radu, maior – 54, *181*-182
GOLESCU Ştefan, ministru – 155
GOLEŞTII (GOLESCU), fraţii Nicolae şi Ştefan – *144*, 146
GRAMONT Antoine Louis, viconte de ~, colonel rus – *121*, 125
GRAMONT Dimitrie-Philibert, viconte de ~, locotenent-colonel rus – *27*
GRAMONT Zmaranda – *v.* Zmaranda NICULESCU-DRUGĂNESCU
GRĂDIŞTEANU Grigore, mare vornic – 69, 137, *168*, 195
GRĂDIŞTEANU Iancu (Ion) – *168*
GRĂDIŞTEANU Manole, clucer – 23
GRĂDIŞTEANU Nicu (Nicolae), ofiţer – *92*
GRECEANU Aniţa – 72
GRECEANU Antonache – 22
GRECEANU Nicolae, maior – *71*
GRECEANU Sevastiţa – *v.* Sevastiţa PALADI

GRECIOV, general rus – 26
GRECIOV Zinca – *v.* Zinca DRUGĂNESCU
GRIGORIE al V-lea, patriarh al Constantinopolului – *48*
GRUNAU Gheorghe, medic – 31
GUTENBERG, medic austriac – 85-86

H

HABSBURG, familie imperială austriacă – 87
HAGI NAZARET – 201
HALCINSKI (HALŢINŢCHI) F.L., consul rus – *216*
HALFON Avram, bancher evreu – *103*
HANGERLIU Constantin, domn al Ţării Româneşti (1797-1799) – 20
HARALAMBIE Nicolae, general – *71*
HILLEL Manoah, bancher evreu – *170*
HIOTU Elenca – *v.* Elenca LĂCUSTEANU
HIOTU Nae (Nicolae), clucer – *21*
HORBAŢKI (GARBAŢCHI) A.I., colonel rus – 125, *182*, 185, 210
HUSEIN, paşă turc – 124, 126-128

I

IACOBSON Arnold, colonel rus – *60*
IAKOVENKO Ignatie, funcţionar rus – *150*
IANIOTU Gheorghe, profesor – 41
IATROPOL (IATROPULO) Panait, medic – *107*
IERONIM, maior – 121
IMERANTICI, general rus – 205
IOANIDIS Dimitrie – *216*

ION/IOSAFAT, preot – *v.* Iosafat SNAGOVEANU
IORANU Grigore, profesor – 138
IOSIF ARGEŞIU, episcop – *36*
IPSILANTI Alexandru, general rus – 37
IPSILANTI (IPSILANT) Alexandru Ioan, domn al Ţării Româneşti (1796-1797) – 20
IPSILANTI Constantin Alexandru, domn al Ţării Româneşti (1802-1807) – 20
ISPIR Dimitrie, praporcic – 51
ISTIOTU Catinca – 65
ISTIOTU Constantin, medic – *65*
ISTIOTU Frusina – 65
IUSTIN, preot, profesor – 74

J, K

JARKIN, general rus – 44
KAMENSKI (CAMENŢCHI) N.M., feldmareşal rus – *28*
KARPOV Alexandru, căpitan – 32
KARPOV Catinca – *v.* Catinca LĂCUSTEANU
KERIM, paşă turc – *180*-182
KIAMIL, bei turc – 133, 136
KISELEV (CHISELEV/ KISSELEF) P.D., conte rus, guvernator al ţărilor române – *47*, 49, 53-54, 57-58, 61
KOMORN, general rus – 186, 191-192, 194, 203
KOTZEBUE (COŢEBU) Ernst von ~ – *208*
KOTZEBUE Carl von ~, consul rus – 123
KREŢULESCU Nicolae – *218*
KUTUZOV (CUTUZOV) M.I., feldmareşal rus – *28*, 30

L

LAHOVARI Elenca – *v.* Elenca DEDULESCU
LAHOVARI Nicu/Nicolae, colonel – 25, *76*-77
LAHOVARI Vache (Iacovache/ Iacob), general – *76*-78
LAMPERT Dimitrie, medic – *75*
LAMY Eugène, maior francez – *82*
LANGERON Louis-Alexandre Andrault de ~, general rus – *45*-46
LAURIAN August Treboniu, istoric – 24
LĂCUSTEANU, familie – 20, 28, 107
LĂCUSTEANU Alexandru – 69-70, 215
LĂCUSTEANU Caterina – *v.* Catriniţa CĂZĂNESCU
LĂCUSTEANU Catinca (= Alexandru KARPOV) – 28-29, 32, 39
LĂCUSTEANU Dumitrache, stolnic – 22
LĂCUSTEANU Efrosina – 70
LĂCUSTEANU Elenca – *v.* Elenca DEDULESCU
LĂCUSTEANU Elenca – *v.* Elenca TOPLICEANU
LĂCUSTEANU Elenca (= Nae HIOTU) – 21, 68
LĂCUSTEANU Eliza – 68
LĂCUSTEANU Iancu (= Lina FLORESCU) – 28, 34, 38, 107, 155
LĂCUSTEANU Lina (Elena) – 68, 71-72, 96, 100, 106, 109
LĂCUSTEANU Luxandra (= BĂJESCU) – 23
LĂCUSTEANU Mariţa – *v.* Mariţa BÂSCOVEANU
LĂCUSTEANU Mariţa (= CORESI) – 29, 31, 35, 41
LĂCUSTEANU Mariuţa (= Grigoraşcu PALADI) – 22
LĂCUSTEANU Matei, sluger (= Catrinţa CĂZĂNESCU) – 20, 22-23, 28
LĂCUSTEANU Mihalache – 21
LĂCUSTEANU Mihalache – 28, 34
LĂCUSTEANU Mişu/Mihai/ Mişulică – 68, 70, 72-73, 75-113

LĂCUSTEANU Miţa (Maria) (= COSTACOPOL) – 68, 71, 102, 106, 109, 112
LĂCUSTEANU Nicolae – 34
LĂCUSTEANU Pârvu, sluger (= Elenca TOPLICEANU) – 22
LĂCUSTEANU Safta (= Dinu PASTIA) – 22
LĂCUSTEANU Sevastiţa (= Ioniţă CÂRLOVA) – 21
LĂCUSTEANU Şerban, căpitan – 23
LĂCUSTEANU Ştefan – 70
LĂCUSTEANU Ştefan (= Elenca DEDULESCU) – 22, 28, 36
LĂCUSTEANU Tanţi/Costanda (Constanţa) – *71*, 101
LĂCUSTEANU Tarsiţa (1. = Dumitrache DRUGĂNESCU; 2. = serdarul Costache CREŢEANU) – 21, 26
LĂCUSTEANU Vasile, mare clucer – *21*
LEHLIU Alecu – 28
LEHLIU Ghiţă, paharnic – 27
LEHLIU Marghioala – *v.* Marghioala ARION
LEHLIU Mariţa (= Barbu SLĂTINEANU) – 27
LEHLIU Sultana – *v.* Sultana DRUGĂNESCU
LEHLIU Tache (Dumitru), serdar (= Marghioala ARION) – 27
LENŞ Filip, vornic – *29*
LIMBURG Iosif A., profesor – *74*
LOUIS-PHILIPPE I, rege al Franţei (1830-1848) – 89
LÜDERS A.N., general rus – *166*, 186-190, 203-204

M

MACEDONSCHI Alexandru D., general – *124*
MAGHERU Gheorghe, general – *145*-147, 155, 166
MAGHERU Niţu (Ion), unterofiţer – *150*
MAHMUD (MAHMUT) II, sultan al Turciei (1809-1839) – 48, *124*

MANU Iancu (Ion) – *216*
MANU Nicu (Nicolae), ofiţer – *159*-160, 168
MARCOVICI (MARCOVITZ) Alexandru, medic – *103*-104
MARSILLAC Ulysse (Ulise MARSILLIAC) de ~, gazetar francez – *74*
MAVROCORDAT, familie – 124
MAVROS (MAVRU) Nicolae, inspector general al carantinelor – 53, *144*, 208, 210-211
MAYER (MAÉR) Ignat N., medic – *82*, 95, 98
MĂNESCU, maior – 125
MEITANI Gheorghe, bancher – *54*, 75
MELIK Iacob, arhitect – *201*
MESITS Ferdinand, medic – *41*
MINCIAKI (MENCIAŢI) M.L., consul rus – *122*
MOMOLO (MOMULO) Girolamo – *155*
MONTPENSIER, ducele de ~ – 89
MORUZI (MURUZ) Alexandru Constantin, domn al Ţării Româneşti (1792-1796) – 20
MOSCU Grigore – *84*

N

NĂSTUREL-HERESCU (HERĂSCU) Constantin, general – *125*, 216, 218
NEOFIT, mitropolit – *138*, 141, 171
NEPOKOICINSKI A.A., general rus – 197-198, 205
NESSELRODE Karl Vasilievici von ~, conte rus, cancelar – *141*
NESTOR Sevastiţa – 26
NESTOR Ştefan, mare-logofăt – *26*
NEUMEISTER Rudolf, pastor luteran – 71

NICHIFOR Gheorghe, profesor – 74
NICOLAE I ROMANOV, ţar al Rusiei (1825-1855) – *48*, 53, 69, 179
NICULESCU Alexandru *v.* Alexandru DRUGĂNESCU
NICULESCU Constantin, maior – 205
NICULESCU Costache, clucer (= Mariţa COSTESCU) – 27
NICULESCU Dimitrie, colonel – 75
NICULESCU Elenca (= Iancu BĂBEANU) – 27
NICULESCU Grigore – 27
NICULESCU Ileana – *v.* Ileana DRUGĂNESCU
NICULESCU Mariţa – *v.* Mariţa COSTESCU
NICULESCU Matache, clucer – 25
NUCULESCU Nicolae, mare paharnic – 27
NICULESCU Sultana – 25
NICULESCU-DRUGĂNESCU Costache (Constantin), mare-vornic – *189*
NICULESCU-DRUGĂNESCU Zmaranda (= Dimitrie-Philibert, viconte de GRAMONT) – 27

O

OBRENOVICI (OBRENOVIŢ) Miloş, cneaz al Serbiei (1815-1839, 1858-1860) – *124*
ODOBESCU Catinca (Ecaterina) – 171-173
ODOBESCU Ion, colonel – *47*, 52, 57, 66, 119, 133, 148-157, 159-161, 164-165, 169-175
OGRĂDEANU, familie – 176
OMER paşa zis Renegatul, general turc – *178*, 180, 201-203, 205
OPPOLZER (OPOLŢER)
Theodor von ~, medic austriac – 83-84

ORĂSCU Alexandru, arhitect – *74*
OTETELEŞANU Iancu (Ion), mare-vornic – *187*

P

PACIUREA Dimitrie, medic – *176*
PALADI Elenca – 22
PALADI Grigoraşcu, stolnic – 22, 29, 36
PALADI Mariuţa – *v.* Mariuţa LĂCUSTEANU
PALADI Sevastiţa (= Antonache GRECEANU) – 22
PALADI Tarsiţa (= Tudorache COSTIESCU) – 22
PALADI Zinca (= PĂLTINEANU) – 22
PALEOLOGU Grigore – *147*
PARASCHIVESCU zis Moşoiu, ofiţer – 167
PASTIA Dinu (Constantin), sluger – 22
PASTIA Frusina (= Costache CUCU) – 22
PASTIA Iordache (Gheorghe) – 22
PASTIA Luţa (Luxandra/Ruxandra) (= Iancu GIURGIU) – 22
PASTIA Nicolae – 22
PASTIA Safta – *v.* Safta LĂCUSTEANU
PASTIA Tache, ofiţer – 22
PAVLIDI (PAVLIDIS) Dimitrie, profesor – *74*, 78
PAZNANSCHI (PAZNANŢCHI) Ignatie, colonel rus – *213*
PĂLĂCEANU Costache, serdar – 27
PĂLĂCEANU Marghioala – *v.* Marghioala DRUGĂNESCU
PĂLTINEANU Zinca – *v.* Zinca PALADI
PENCOVICI (PENCOVIŢ) Costache – *213*
PEREŢ (PERETZ) Grigore – *147*
PEREŢII (PEREŢ), fraţii Petre şi Grigore – 161
PETROVICI (PETROVITZ) Scarlat, bancher aromân – 201

PETRU CEL MARE, ţar al Rusiei (1682-1725) – 47
PLAGINO (PLĂIANU) Alexandru, mare-logofăt – *215*, 218
PLEŞOIANU Nicolae, colonel – *147*, 163-167
PODEANU Mihail, locotenent – 129
POLIZU Dumitru, prefect – 208, 211
POLIZU Emanoil, iuncăr – 133
POLLACK (POLLAC) Felix, medic austriac – 97-98
POP Gheorghe, profesor – *74*
POPEŞTII (POPESCU), maiorii Alecu şi Tudorache – 125
POPOVICI (POPOVIŢ), maior – 27
PREJBEANU (PRIJBEANU) Iacovache, stolnic – *27*
PREJBEANU Safta – *v.* Safta DRUGĂNESCU

R

RAHTIVANU (RĂHTIVANU) Ioniţă (Ion), stolnic – 63
REFELD, general rus – 200
RIFAAT Feri, paşă turc – *205*
RIGAS (RIGA) Chiriac, negustor grec – 94
RITORIDIS (RITORIDINI) Zoe – *84*-85, 96
ROMANO Dionisie, episcop – *174*
ROSETTI Catinca (Ecaterina) – *25*
ROSETTI Ion (RUSET Iancu) – *159*
ROSETTI Nicolae (Nicu) – *51*
RÜCKMANN P.I., consul rus – 122-*123*

S

SACHELARIE Gheorghe, medic – *31*
SAMURCAŞ Catinca – 51

SAVOPOL (SAVOPULO) – 202
SAVOPOL Nicolae, căpitan – 202
SCHINA Eustatie – 208
SCHINA Gheorghe E. – 115
SCHÖNLEIN (ŞÖNLAIN) Johann Lucas, medic german – 69
SCORDILI Mihail, căpitan – 185
Sf. Ambrozie – 115
~ Grigorie – 72
~ Grigorie Decapolitul – *56*
~ Ioan Hrisostom – 41
~ Simeon Dreptul – 92
~ Vasile – 41
SLĂNICEANU Gheorghe, general – *75*
SLĂTINEANU Barbu, paharnic – 120
SLĂTINEANU Costache, comis – 176
SLĂTINEANU Mariţa – *v.* Mariţa LEHLIU
SNAGOVEANU Iosafat, călugăr – *174*
SOCOLEANU Nicolae, sublocotenent – 57
SOLOMON Ioan, colonel – *51*, 69, 119, 147-148, 152-155, 159, 161, 163-164, 169-170, 172-173, 185
SOREANU, profesor – 75
SPIREA, profesor – 36
SPORER (SPOR) Iosef, medic – *31*
STAROV S.N., general-maior rus – 51-52, 54-55
STERIADIS, familie – 96
STERIADIS, maior – 206
STOICA Nicu (Nicolae), colonel – 77-78
STOICA Ştefan, colonel – 77
STRAUSS-fiul Johann, compozitor austriac – 96
STROGANOV (STROGANOF) A.Gr., general rus – *89*

STURZA (STURZEA) Alexandru, general rus – *43*
STURZA Mihail, domn al Moldovei (1834-1849) – *145*
SULEIMAN (SOLEIMAN), paşă turc – *178*-179
SUŢU Alexandru Nicolae, domn al Ţării Româneşti (1806; 1818-1821) – 20, *47*
SUŢU Mihai, domn al Ţării Româneşti (1783-1786; 1791-1793; 1801-1803) – 20-21, 28
SUŢU Nicolae, beizadea – *85*

Ş

ŞAPCĂ Radu, preot – *146*, 149
ŞCERBINSKI (CERBINŢCHI), colonel rus – 188-189
ŞKODA, medic austriac – 82, 84
ŞTEFĂNESCU Vasile, profesor – *74*
ŞTIRBEI Barbu, domn al Ţării Româneşti (1849-1856) – *74*-75, 80, 137, 140-141, 190, 207, 214
ŞTIRBEI Elisabeta – *189*-190
ŞTIRBEI Iorgu/Gheorghe, beizadea – *74*-75

T

TĂTĂRANU Nae – 96
TELEGESCU Constantin – *158*
TELL Hristache (Christian), maior – *146*-147, 155, 162, 166
TELLII (TELL), fraţii Hristache şi Constantin – 51, 53
TEOLOGU Nicolae, căpitan – *53*
TIMONI Cazimir von, agent austriac – *175*-176
TITOV (TITOF) V.P., consul rus – *123*
TOPLICEANU, clucer – 22

TOPLICEANU Elenca – 22
TOPLICEANU Ileana – *v.* Ileana DRUGĂNESCU
TROUSSEAU Armand (Andralth TROUSSO), medic francez – *83*, 106
TURNAVITU Scarlat, dascăl – *173*

U, V

UXKÜLL, căpitan rus – 120
VASICI (VASITZ) – 177
VĂLEANU Costică/Costache, serdar – *27*, 107
VĂLENII (VĂLEANU), fraţii Costache şi Iorgu – 107
VIESPESCU Constantin, căpitan – *170*
VILARA Alexandru, mare-vornic – *140*-141, 143
VILARA Costache (Constantin), maior – 148, *207*, 210-211
VLADIMIRESCU Tudor, eterist – 28, 37-38
VLĂDOIANU/VLĂDĂIANU Barbu, general – *94*, 212
VOINESCU I Ion, colonel – 74, *152*-153, 169, 183
VOINESCU II Ion, maior – *196*-197
VULPEA – *v.* Alecu FILIPESCU
VUROS, bancher grec – 87

Z

ZAIDES, casier – 177
ZALIC Gheorghe, ofiţer – *163*
ZEFCARI, postelnic – 25
ZEFCARI Efrosina – 25
ZIŢEU Dimitrie, medic – *104*

* Numărul paginilor se referă la ediţia tipărită a cărţii şi la ediţia digitală în format PDF. Paginile culese cu italice corespund unor note mai detaliate.

Scanare și prelucrare digitală

de

Anonim

2025